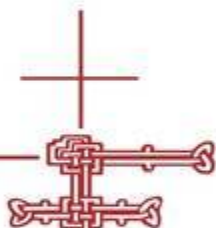

„RUGĂȚI-VĂ

NE ÎNCETĂȚI.”

ILDOCALIA

SFINTELOR NEVOINTE ALE DESĂVĂȘIRII

2

FILOCALIA

SAU CULEGERE DIN SCRIERILE SFINILOR
PRIN CARE ARATĂ CUM SE POATE OMUL
CURĂȚI, LUMINA ÎN DES VÂRĂ

Volumul II

MAXIM MARTURISITORUL. Cuvânt ascetic, Capete
despre dragoste, Capete teologice, Întrebări, nedumeriri și
răspunsuri, Tâlcuire la Tatăl nostru.

Traducere, introducere și note
De Pr. Prof. Dumitru Stăniloae

APOLOGETICUM
2005

Volumul poate fi distribuit liber pentru uz personal.

Aceast lucrare este destinat tuturor iubitorilor de spiritualitate creștin ortodoxa. Ea poate fi utilizata, copiata și distribuita LIBER.

Lucrarea face parte din patrimoniul spiritual al Bisericii Ortodoxe.

Ediția I-a la Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1947

Ediția a II-a la editura Harisma, București, 1993

Ediția a III-a la editura Humanitas, București, 1999

Sfântul Maxim Marturisitorul

Prefa la prima editie din 1947

Cu vrerea și cu ajutorul milostivului și atotputernicului Dumnezeu, putem da la lumina tiparului al doilea volum din Filocalia, cuprinzând câteva din scrierile Sfântului Maxim Marturisitorul.

Împlinirea acestei fapte, în greutățile timpului de față, se datorează dragostei ce s-a trezit în poporul nostru față de această carte. Este o dragoste care a cuprins până și pe vrednicii tipografi ai Tipografiei Arhidiecezane din Sibiu, care cu mare însuflețire, îndoindu-și puterile de muncă și lucrând chiar și peste orele de serviciu, au reușit să culeagă acest volum în timpul record de o lună de zile.

În mod special sunt dator să mulțumesc:

Î.P.S. Mitropolit al Ardealului Dr. Nicolae Bălan, care a acceptat tipărirea acestui volum în Tipografia Arhidiecezană și, cu largă încredere ce-o arată neconștient oricărui fapt de cultură, a promis angajarea a cel puțin 300 exemplare din acest volum pentru bibliotecile parohiale;

P.S. Episcop al Oradiei Dr. Nicolae Popovici, care, cu entuziasmul și cu promptitudinea ce-l caracterizează, a ajutat efectiv la tipărirea acestui volum prin suma ce mi-a trimis-o deodată pentru 200 exemplare din vol. I, ed. II, datorită căreia am putut plăti o parte din hârtie, și prin

aconutul apreciabil ce mi l-a pus la dispozi ie pentru 250 exemplare din volumul de fa , cu ajutorul c ruia am achitat o parte din cheltuielile tiparului.

Prin asigurarea ce mi-a dat-o c va merge cu acest num r de exemplare pân la tip rirea complet a operei, P.S. Sa îmi va fi un îndemn tor i un sus în tor principal la tip rirea tuturor volumelor.

Ajutorul hot rător la tip rirea acestui volum l-a dat îns iar i bunul meu fost student, ieromonahul Arsenie de la mân stirea Brâncoveanu. Datorit abonamentelor masive ce le-a procurat P.C. Sa, am putut face fa unor greut i ce se ridicau ca mun ii în calea tip ririi acestui volum. P.C. Sa poate fi numit pe drept cuvânt ctitor de frunte al Filocaliei române ti. Dup îmboldul ce mi l-a dat neconținut la traducerea acestei opere, acum sus in e cu putere nesl bit lucrarea de tip rire. Dac Dumnezeu va ajuta s apar întreaga oper în române te, acest act va r mâne legat într-o mare m sur de numele P.C. Sale i de mi carea religioas pe care a trezit-o în jurul mân stirii de la Sâmb ta de Sus, pe cele mai autentice baze ale tradi iei ortodoxe i cu mijloacele cele mai curate duhovnice ti, ale înv turii st ruitoare i ale dragostei de suflete.

Fericit c am putut da la iveal acest al doilea volum, rog pe bunul Dumnezeu s -mi ajute s pornesc îndat , înc în vara aceasta, la tip rirea celui de al treilea volum, care va cuprinde marea scriere a Sf. Maxim M rturisorul: „R spunsurile c tre Talasie”. O parte din hârtia necesar este asigurat , fiind ob inut de la fabric înainte de recentele urc ri, prin râvna P.C. P rinte Ioan C rpini an de la Petre ti - Alba, care mi-a pus pe deasupra în chip gratuit o cot la dispozi ie.

În fa a minunii care se realizeaz prin tip rirea acestei c r i în vremuri atât de grele, am sim it cu adev rat ceea

Sfântul Maxim Marturisitorul

cea spus Apostolul: „Când slăbesc, atunci sunt tare” (II Corinteni 12, 10). Cu adevărat puterea lui Dumnezeu întru neputin e se arată. Drept aceea, binecuvântat să-l udat să fie Domnul pentru toate.

Pream reasc -L prin via a lor to i cei ce vor citi această carte.

București, În lărea Domnului, 1947

Prot. Dr. Dumitru Stăniloae

Prefa la traducătorului la ediția a doua a primelor patru volume

Întrucât primele patru volume din Filocalia s-au tipărit la Sibiu în anii 1947-1948 într-un număr de exemplare restrâns și de aceea s-au epuizat curând, mi-am dat acordul editurii Harisma să le tipărească într-o a doua ediție. Scrierile cuprinse în colecția Filocalia, ajuns până la volumul 12, au fost foarte cunoscute prin faptul că descriu un drum progresiv al vieții duhovnicești, cu recomandări din cele mai concrete. Drumul acesta este cel al curățirii omului de patimile ce-l închid în egoismul satisfacerii trecutului, închis orizontului vieții spirituale mereu mai bogate și veșnice. Și el nu este un drum inventat de om ci este calea înfrățită de viața lui Iisus Hristos și în care poate înainta cel ce crede în El. Hristos însuși este personificarea acestei «căi» sau, mai bine spus, El însuși este «calea» și a înainta în ea este una cu a înainta în El spre înalta desvârșire la care a înălțat El umanitatea asumată

prin biruirea cu rbdare a slbiciunilor i patimilor noastre primite de bun voie i a suport rii cu iubire a du manilor pân la r stignire având ca rezultat învingerea mor ii i ve nicia ca via fericit a Lui ca om i a celor care se vor alipi Lui prin credin .

Programul vie ii descrise în Filocalia este un program hristologic. Este tr irea lui Hristos dîn puterea lui Hristos pe care îl au tr itorii în ei prin rug ciune tot mai deas . Este calea spre cea mai înalt noble e omeneasc , este singura cale care promoveaz unirea oamenilor între ei în Hristos, opus dezbin rilor care aduc atâtă suferin omeneasc .

Separarea operei lui Hristos de lucrarea Lui ca om - unit cu colaborarea omului - a început s fie f cut mai târziu de scolastic prin împ r irea prea strict în Teologia Dogmatic i Moral . S-a spus c Dogmatica are s reprezinte ce e Dumnezeu în Sine i ce a f cut El pentru om, iar Morala ce are de f cut omul. S-a trecut peste faptul c ceea ce face omul nu face singur, ci face înt rit de Hristos i de Duhul Lui cel Sfânt. De aceea în sensul teologic apusean nu exist nici un fel de scrieri care s descrie, asemenea celor Filocalice, drumul omului în Hristos sau al lui Hristos în om, de felul Filocalie. În catholicism nu se tie de o energie necreat a lui Hristos lucrând în om i înt rind lucrarea omului spre a-l face s înainteze tot mai mult în Hristos. Despre o astfel de via în Hristos nu se vorbe te nici în Reforma iune nici în grup rile neoprotestante. Dup catholicism Hristos ne-a mântuit, dând prin cruce satisfac ie lui Dumnezeu pentru jignirea adus Lui de p catele oamenilor, terminându- i cu aceasta lucrarea mântuitoare i retr gându-se în cer, l sând pe p mânt un înlocuitor care s împart oamenilor meritele câ tigate de Hristos prin satisfac ia adus de El.

Sfântul Maxim Marturisitorul

În Reforma iune se merge mai departe negându-se aproape complet Tainele în care catolicismul nu mai vede lucrarea necreat a lui Hristos. Iar în grupurile neoprotestante se neagă chiar crucea lui Hristos ca mijloc de mântuire și de biruire a morții, ba și se refuză lui Iisus chiar numele de Hristos contrar faptului că El-a dat El însuși (Mt. 16,16-17), nume care-L arată ca Fiul lui Dumnezeu.

De aceea toate aceste forme apusene ale cretinismului se mulțumesc să laude pe Iisus ca pe cineva distant care le-a adus sau le va aduce iertarea de păcate, fără să vadă în El pe lucrătorul mântuirii și al sfințirii în El, trit într-o unire tot mai mare prin rugăciune, dar și prin efortul lor de a se asemăna tot mai mult Lui prin tăinuirea lor de a folosi puterea Lui spre a crește în unire și asemănare cu El.

Preot Prof. Dr. D. Stăniloae
Sf. Paști ale anului 1992

Sfântul Maxim Marturisitorul

Via a.

Sf. Maxim Marturisitorul s-a născut la anul 580 în Constantinopol, dintr-o familie nobilă și a avut parte de o educație aleasă. Pe la anul 610 împăratul Eraclie l-a chemat la curte, încredințându-i slujba de prim secretar. Dar încă după trei sau patru ani a părăsit postul și a intrat în Mănăstirea Chrysopolis (azi Scutari) de pe țărmul opus al Constantinoplei. Mai târziu a călătorit mult. Pe la începutul anului 632 se găsea în Africa, împrietenit cu monahul Sofronie, viitorul patriarh al Ierusalimului. Acesta începuse lupta împotriva noii erezii monoteiste ce-și făcea apariția la orizont.

Patriarhul Sergie din Constantinopol dăduse sfatul împăratului Eraclie să caute să câștige pe monofiziții de la granițele răsăriteană a imperiului, pentru a se putea sprijini pe ei împotriva amenințării perților. Împ carea trebuia să se facă pe baza unui compromis care, lăsând pe al doilea plan problema celor două firi în Hristos, obliga cele două partide să admită o singură lucrare în El. Dintre episcopii ortodocși a fost câștigat pentru această idee Cyrus din Phasis, care la 630 a fost ridicat pe scaunul de patriarh al Alexandriei. La 633 se încheie pactul formal în acest sens între ortodocși și monofiziți.

Dar Sofronie sesiză cel dintâi pericolul acestui compromis. El se prezentă patriarhului Cyrus și-l rugă în genunchi să renunțe la publicarea pactului. Nereu însă, se

duse la patriarhul Sergie din Constantinopol, de la care obinu ca cel pu in s nu se vorbeasc nici de o lucrare nici de dou în Iisus Hristos. Potrivit acestei învoielii, Sergie public la 634 o epistol sinodal . Îndat dup aceasta Sofronie ajunse patriarh la Ierusalim. Sergie se adres papei Onoriu, cerându-i s consimt cu epistola lui sinodal i cu trecerea sub t cere a chestiunii de este o lucrare sau dou în Iisus Hristos. Papa se declar de acord cu Sergie, admi ând c în Iisus Hristos este o singur voin . (Vezi: Dr. Heinrich Straubinger, Die Christologie des Maximus Confessor, Bonn, 1906, p, 7).

Îndat î i public îns i Sofronie epistola sa sinodal (634), în care în fond face distinc ie clar între cele dou lucr ri în Hristos, f r s spun apriat c sunt dou . În urm torii patru ani a domnit o relativ lini te. Fr mânt rile încep cu putere abia la 638, când împ ratul Eraclie public a a numita Ecthesis, prin care, poruncind de asemenea t cere asupra chestiunii de este o lucrare sau dou în Hristos, dispune ca to i s m rturiseasc o singur voin în El.

În lupta pe care aderen ii dreptei credin e o pornesc acum împotriva acestui decret împ r tesc se angajeaz cu toat puterea i Maxim. Ba întrucât patriarhul Sofronie moare tocmai în anul în care apare «Ecthesis», Maxim devine conduc torul acestei lupte. Între 642 - 645 el dezvolt în Africa o activitate intens pentru înt rirea episcopilor de acolo împotriva ereziei. «El este sufletul mi c rii care porne te din Africa pentru p strarea curat a credin ei» (Straubinger, *op. cit.*, p. 8).

În iulie 645 poart în Cartagina o mare disput cu Pyrrhus, fostul patriarh monoteist al Constantinoplei, în prezen a a numero i episcopi. În acela i timp ia parte la

Sfântul Maxim Marturisitorul

mai multe sinoade în Africa, convocate la îndemnul lui pentru osândirea monoteismului. La sfârșitul anului 646 e în Roma, unde rămâne până la 649, determinând pe papa Martin să convoace sinodul din Lateran, prin care de asemenea se condamnă monotelismul.

La 648 împăratul Constantin II (641-668) a dus un nou decret, prin care oprea sub grea pedeapsă de-a se mai discuta dacă în Hristos este una ori două lucruri și voine (Typos). Maxim și papa Martin au fost primele victime ale acestei dispoziții. La 653 Maxim este arestat și adus la Constantinopol, unde, fiind condamnat, la 655 e exilat la Biziza în Tracia. O nouă audiere începe în același an la Biziza are ca urmare trimiterea lui în Perberis. La 662 fu adus din nou cu Atanasie apocrisiarul roman și cu un alt Atanasie, ucenic al său, la Constantinopol pentru o audiere. Întrucât nu vroiau să tacă asupra chestiunii de este în Hristos una sau două lucruri și voine, li se tăie în fața mulțimii limba dintr-o dată și mâna dreaptă, ca să nu mai poată comunica adevărul nici cu graiul, nici în scris. Astfel se adevăra din nou că fiecare participant din dogmele Bisericii s-a impus prin sângele celor ce au fost gata să-și dea viața pentru marturisirea ei, fiind o chestiune de viață, nu o simplă speculație teoretică. Cei trei fură trimiși apoi într-un al treilea exil în țara Lazilor, pe coasta răsăriteană a Mării Negre, unde Maxim, rămăsese simplu monah până la sfârșitul vieții trecu în același an, în ziua de 13 august, la Domnul în urma chinurilor suferite, în vârstă venerabilă de 82 ani.¹

¹ Pentru această scurtă notă biografică am folosit: V.Grumeț, *Maxime de Chrysopolis ou Maxime le Confesseur*, in Dictionnaire de Theologie catholique, tom, X, Première partie, p.448-459; Același, *Notes d'histoire et de chronologie sur la vie de Saint Maxime le Confesseur*, Echos d'Orient, 26 (1926) p.24-32; R.Devreese. *Lazie de St. Maxime le Confesseur et ses recensions*, Anal. Boll. 1923, p. 5-49; Același, *Le texte grec de l'Hzpomnesticon de Theodore Spoudee*, Anal.

Scrierile Sf. Maxim i ordinea lor.

Ordinea cronologic a scrierilor Sf. Maxim aproape c n-a format un obiect pentru cercetorii vie ii lui, pân la Hans Urs von Balthasar, care a stabilit cu oarecare aproxima ie datele la care au fost alc tuite unele dintre ele, în studiul s u: *Die «gnostischen Centurien» des Maximus Confessor* (Fr. i, Br., Herder, 1941, p. 149- 156).

1. Una dintre cele mai timpurii scrieri a Sf. Maxim este «*Cuvântul Ascetic*»²

2. Acesteia îi urmeaz imediat «*Cele 400 capete despre dragoste*», adresate amândou aceluia i Elpidie.³ Cel

Boll. 53 (1935), p. 49-80; Dr. Heinrich Straubinger, *Die Christologie des Maximus Confessor*, Bonn, 1906; Hans Urs von Balthasar, *Kosmische Liturgie*, Fr. i. Br. (Herder) 1941; P. Peitz, *Martin I und Maximus Confessor, Beitr ge zur Geschichte des Monothelitenstreites in den Jahren 645-648*, în *Historisches Jahrbuch* 38 (1917) 213-236, 429-458; V. Grumd, *Recherches sur l'histoire du monothélisme*, în *Echos d'Orient*, 29 (1929), 31 urm.; R. Devreese, *La fin inédite d'une lettre de Saint Maxime; un baptême force des Juifs et des Samaritaines Charlage en 632*, în *Rev. de Sciences Religieuses* 1937, 25-35. În special prin lucr rile lui Grumel i Devreese a fost dep it lucrarea lui E Montmasson, *Chronologie de la vie de Saint Maxime le Confesseur*, *Echos d'Orient* 13 (1910) 145-154. Am mai consultat O. Bardenheuer, *Geschichte der altkirchil Literatur*, Fr. i. Br., Herder, V Band p. 28-36.

2) În Migne P. G. 90, 911-958, unde poart titlul latinesc "*Liber Asceticus*". O d m ca prima în acest volum.

3) În Migne P. G. 90, 959-1073 cu titlul *Capita de Charitate* i în Filocalia greac vol.I (ed II pe care o am eu la dispozi ie, la pag. 201-232). E a doua din acest volum. O traducere german a lui Liber Asceticus a dat Garbas, Breslau 1925. Eu n-am avut-o la îndemân . De asemenea nu mi-a parvenit pan acum, de i am comandat-o, nici

Sfântul Maxim Marturisitorul

dintâi este o pledoarie scurt și simplă pentru nevoile ascetice, scrisă ca pentru niște începători. Felul simplu în care e scrisă nici nu ne lasă să bănuim măcar pe adâncul gânditor și sistematizator din scrierile de mai târziu. Iar «Capetele despre dragoste» sunt după cum marturisite de însuși Sf. Maxim în introducere, excerptate din scrierile Prinților anteriori, stilizate și ordonate personal. De aceea P. Viller a greșit când l-a judecat pe Sf. Maxim numai pe baza unor texte scoase din aceste «capete», declarându-l lipsit de originalitate.⁴ Ele de fapt trădează o anumită dependență verbală de Evagrie Ponticul, dar nu după ele trebuie judecat Sf. Maxim. De altfel chiar și în acestea, dincolo de apropierea verbală, se revelează liniile unei concepții de mare personalitate.⁵ Tot din acest timp datează, după Balthasar:

3. Quaestiones et Dubia⁶ și

traducerea franceză recentă: *Centuries sur la charite*. Introd. et trad. de I. Pegon, 1945, in-12, 175 pg., Paris, Editions du Cerf.

4) P. Viller, *Aux Sources de la spiritualité de S. Maxime*, Revue d'Ascèse et de Mystique (1930), 136-184, 239-268, 331-336. La fel susține J. Hausherr în art. "Ignorance Infinie", din *Orientalia Christiana Perpetua* 1936, p. 357 urm. că Sf. Maxim e cu totul tributar lui Evagrie socotind că și acela (și ca Origen) că mintea nu trebuie să iasă din sine ca să cunoască pe Dumnezeu, cum susține Dionisie Areopagitul, după care Dumnezeu e mai presus de minte și de legile de înțelegere, aflându-se în tenebrele unui extaz supramental, al unei necunoașteri, ce e în afară de orice cugetare. După Hausherr, la baza scrisului Sf. Maxim ar sta pe toată linia imanentismul și naturalismul mental și rațional al lui Evagrie. Din Dionisie nu are decât adaosuri verbale, neasimilate în fondul cugetării lui. Dar H.U.v. Balthasar a evidențiat în "*Kosmische Liturgie*" sinteza originală pe care a făcut-o Sf. Maxim între Evagrie și Areopagitul.

5) Așa a declarat de pildă Hans Urs von Balthasar, *Die "gnostischen Centurien"*, p. 1, nota 3.

6) P.G.90, 785-856, Ea4-adin acest volum.

4. Tâlcuirea psalmului 59⁷, întrucât nici în ele nu se observă nici o urmă din disputele hristologice.

5. Balthasar consideră «*Cele 100 capete gnostice*», editate de Epiphanius în «*Materiale la viaa și operele lui Maxim Marturisitorul*» (Kiev 1917 133-36), după un manuscris din Moscova, chiar mai vechi decât scrierile pomenite, poate ca prima scriere a lui Maxim, întrucât n-ar trebui să aibă nici o influență a scrierilor areopagite, ceea ce nu mai e cazul cu nici una din celelalte scrieri ale lui Sf. Maxim. În schimb ea n-ar trebui să aibă o influență evagriană mai mare decât celelalte.

Scrierile de până aici par să fi fost alcătuite înainte de 626, când fugise din mănăstirea sa (poate Chrysopolis), împreună cu ceilalți monahi, din cauza anului de foamete.

6. Între 626 și 632 (când se află cu Sofronie în Africa) trebuie să fi fost scrise cele 4 epistole către Ioan, episcopul Cizicului, prin care îl roagă să adune la sine pe monahii împreună din mănăstirea sa și pe fostul egumen George. Maxim e departe peste mări de Ioan.

7. Se poate ca ceva înainte de aceste epistole, Maxim în cartorile sale să fi petrecut câțiva timp la Ioan și să fi citit și discutat împreună pe Grigorie de Nazianz. În urma acestei lecturi comune Maxim a plecat, iar Ioan l-a rugat din depărtare să-i tâlcuiască locurile întunecoase din Grigorie de Nazianz. Așa s-a născut partea a doua din «*Ambigua*» (P. G. 91, 1061-1417), cea cu mult mai extinsă decât prima (P. G. 91, 1032-1061) și care a fost scrisă înainte de prima, având un caracter exclusiv ascetic-mistic, spre deosebire de partea primă (ulterioară), care

7) P.G.90, 855-872.

8) Ep. 28-31; P.G.91, 620-625.

Sfântul Maxim Marturisorul

dezbate problema lucrurilor din Iisus Hristos. Partea a doua, mai veche, trebuie să dateze de pe la 630, la începutul petrecerii lui Maxim în Africa, înainte de izbucnirea disputei monotelite.

Prima parte a acestei scrieri, cea de mai târziu, e adresată egumenului Toma, un prieten al lui Talasie. Din epistola 40⁹ se vede că acela îl rugase pe Maxim să alcătuiască această parte a scrierii și cererea lui fusese sprijinită și de Talasie, ba poate fusese chiar însoțită de o scrisoare a lui Talasie. Această parte a scrierii se ocupă cu lucrurile din Iisus Hristos. Se vede că ea datează de prin 634, după ce izbucnise disputa monotelită. Dar faptul că Maxim, de asemenea, lucrează aparținând în mod necesar firii și chiar definește firea, totuși nu vorbește apriori de două lucruri în Hristos ci doar de o «lucrare îndoită» (dittin energiean 1056D), arată că a fost scris în timpul «armistiului dintre 634-638. El spune aici că nu se "poate vorbi simplu de o lucrare în Hristos (1057B), dar cele două lucruri se întrepun și lucrează unitar (1052B), în sensul termenului areopagitic: lucrare teandric (1057 A).

Este felul în care scriu și Sergie și Sofronie în epistolele lor sinodale din 634, în urma acordului din acel an de a nu vorbi nici de două lucruri, nici de una. Altfel va scrie Sf. Maxim după 638, când Ecthesis-ul împăratului Eraclie îl provoacă la luptă pe față. Deci această parte din «Ambigua» trebuie să fi fost scrisă la scurt timp după 634, în nici un caz nu înainte de 638.

8. În timpul dintre alcătuirea părții mai vechi (a doua) și a celei mai noi din «Ambigua», trebuie să fi scris Sf. Maxim celălalt mare operă a sa: Răspunsuri către Talasie

9) P.G. 91, 633C-636C.

(*Quaestiones ad Thalassium*, P. G. 90, 243-786),¹⁰ în care l mure te în sens mistic-ascetic 65 de locuri grele, pe care i le trimisese prietenul s u egumenul Talasie. Aceast oper trimite în r sp. 39 (P .G. 393B) la un loc din partea a doua din *Ambigua* (1389-1392D).

Deci e scris dup aceasta. Pe de alt parte înc nu cuprinde nici o aluzie la disputele monoteliste, ceea ce arat c e mai veche ca partea întâi din *Ambigua*. Opera aceasta, care are acela i caracter fundamental ca i partea a doua din *Ambigua*, a fost scris deci dup 630 i înainte de 633, probabil pe la 631-633.

9.-10. «*Mystagogia*» sau explicarea Liturghiei (P.G. 81, 657-718)¹¹ i «*Scurt tâlcuire la Tat l Nostru*» (P. G. 90, 871-910), trebuie s dateze tot din anii 631-634, mi cându-se în acela i cerc de idei ca i în «*Ambigua*» i R spunsurile c tre Talasie.

11. «*Cele dou sute capete despre cunoa terea lui Dumnezeu i iconomia întrup rii Fiului lui Dumnezeu*», sau cum o intituleaz alte manuscrise: *capetele gnostice* (P.G. 90, 1084-1176),¹² sunt considerate de la Balthasar ca alc tuite dup «*Ambigua*» i «*Quaestiones ad Thalassium*» dar totu i nu mai târziu de 634. Ele dezvolt anumite teme din cele dou opere mari ale lui Maxim, dar

10) Opera aceasta va ocupa vol. III din *Filocalie*.

11) Tradus de noi în "Revista Teologic ", Sibiu, 1934, Nr. 3-4, 6-8. O traducere în italian o d R. Cantarella, *San Massimo Confessore*. La *Mistagogia* ed altri scritti in "Testi Christiani", Firenze 1931. Iar o traducere francez e publicat în "Irenikon" 1935.

12) Un studiu remarcabil al lor, împreun cu o traducere rezumativ a fiec rui cap. ne-a dat Hans Urs von Balthasar, *Die "gnostischen Centurien" des Maximus Confessor*. Fr.i.Br., Herder, 1941. O edi ie critic a lor a promis în 1928 (*Bzzant. Zeitschrift* 28 (1928) 67), F. Skulella. Noi o d m în acest volum ca a treia de la p. 125.

Sfântul Maxim Marturisorul

nu ar tr da i o influen mai mare a lui Origen, ceea ce ar ar ta c au fost scrise în timpul ederii lui Maxim la Alexandria, când va fi citit din nou operele aceluia. Despre această oper Balthasar zice c e una «din cele mai adânci i mai importante din câte a produs Teologia mistic a grecilor peste tot».¹³

12. A lui Maxim trebuie s fie i scurta scriere «Ad Theopemptum Scholasticum» (P .G. 90, 1393-1400), c ci dou din cele trei locuri evanghelice explicate în ea sunt explicate i în alte scrieri ale Sf. Maxim («Celui ce te love te peste obrazul drept...» în Quaest. et Dubia; Inter. 24; P.G. 90, 804; «Nu m atinge» în Capit. gnost. II, 45; P. G. 90, 1145).

Celelalte opere în form de sentin e care circul sub numele Sf. Maxim, nu sunt ale lui. Astfel nu sunt ale lui «Locî communes» (P .G. 91, 721-1018).¹⁴ «Capita alia» în num r de 243 în P. G. 90, 1401-1462) au fost dovedite de Disdier ca având de autor pe Ilie Ecdicul din sec. XI sau XII.¹⁵ «Cele 500 capete referitoare la teologie i

13 "... dieses Werk zum Tiefeten und theologisch Bedeutsamsten gehort, was die sp tere mztische Theologie der Griechen überhaupt hervorgebracht hat". *op. cit.*, p. 4.

14 A se vedea la Bardenhewer, *op. cit.*, p.33.

15 Aceasta a demonstrat-o întâi W. Soppa, *Die diversa capita unter den Schrif iten des heiligen Maximus Confessor in deutscher Bearbeitung und quellenkritischer Beleuchtung* (Dresden 1922; Diss) iar mai târziu independent de el, M. Th. Disdier, *Une oeuvre douteuse de St. Maxime le Confesseur*, in *Echos d'Orient* 34 (1941) 160-178. Aceast oper este o compila ie din alte scrieri ale lui Maxim, având ca autor probabil pe Antoine Mellisa din sec. XI. Cea mai mare parte din aceste capete sunt extrase mai mult sau mai pu în literare din *Quaestiones ad Thalassium* i din scoliile ce o înso esc, care nu par s fie ale lui Maxim. De pild de la Cent. I, cap. 49 pân la Cent. V, cap. 61 inclusiv din opera amintit . Cent. I, cap. 7-17 sunt compilate din Centuria gnostic de la Moscova cap. 1-7; Cent. I, cap.15 din Marcu

economie, virtute i p cat » (P.G.90, 1177-1392) sunt în cea mai mare parte o compila ie din operele Sf. Maxim de prin sec.XI.¹⁶ Nu-i apar in lui Maxim nici cele cinci c r i «De trinitate» (P.G. 28; 6-1285), tratatul «De anima» (P.G. 91, 1139-1176), o mare parte din scoliile la Dionisie Areopagitul i «Capita Practica», editate de Epifanovici, op. cit., p, 56-60.

O alt grup de scrieri ale Sf. Maxim o constituie tratatele dogmatic-polemice, unele împotriva monofizitismului, altele împotriva monotelismului. Ultimele au fost alc tuite în partea din urm a vie ii Sf. Maxim, dup 640. O serie din acestea a fost editat de Combefis sub titlul «Opuscula theologica et polemica» (P.G. 91, 9-286). De mare importan este «Discu ia cu Pyrrhus» (P.G. 91, 286-354).

Colec ia de scrisori p strate num r 45 numere (P.G. 91, 363-650), dintre care multe au cuprins dogmatic sau ascetic-mistic.

Înv tura "Sf. Maxim.

"Viziunea lumii, pe care ne-a l sat-o Maxim M rturisitorul în scrierile sale, este mai mult decât într-o privin culmea i bilan ul cuget rii grece ti, atât a celei

Ascetul P.G. 65, 1064 C; Cent. I, 26-47 incl. din *Ep. despre dragoste* (P.G. 91, 396-408) i din alte epistole (din P.G. 91, col 580, 613, 629, 637, 640, 641); Cent.V, 72, 70-100 din *Ambigua*, iar V, 62-69 din *Dion. Areop. i scoliile la Dion. Areop.* (P.G. 3 i 4).

¹⁶ A se vedea la Hans Urs von Balthasar, *Die Kosmische Liturgie*, p.47, iar despre scoliile la Dionisie Areopagitul studiul aceluia i: *Das Scholienwerk des Iohannes von Scythopolis*, în *Scholastik XV*, 1 (1940) 16-38.

Sfântul Maxim Marturisorul

teologice și mistice, cât și a celei filosofice" (Hans Urs von Balthasar, *Kosmische Liturgie*, p. 1). Scrisul lui este o sinteză grandioasă și personală a marilor curente filosofice ale antichității și a principalelor idei patristice.

Origen și Evagrie, în ceea ce au ireproșabil, se întâlnesc cu Dionisie Areopagitul și cu Grigorie de Nyssa și de Nazianz elementele acceptabile din platonism cu cele din aristotelism, topite într-o largă viziune proprie, dominată de Logosul care a coborât prin întrupare până în cele mai de jos și a străbătut prin înălțare, cu omenitatea Lui dincolo de toate, cuprinzându-le pe toate; ca pe toți cei ce vreau să-i măntuiască, îndumnezeindu-i.

În sinteza Sf. Maxim se dă o importanță nemăsurată omului, lumii și lui Dumnezeu. Propriul său tema Sf. Maxim este urcușul (anabasis) omului spre îndumnezeire.¹⁷ Dar urcușul acesta nu se poate face decât prin curățirea de patimi și prin cunoașterea în duh a rațiunilor lumii, care sunt primele două trepte ce anticipează pe ultima și a treia: unirea cu Dumnezeu și contemplarea în lumina lui directă a rațiunilor tuturor lucrurilor.

Omul are atâta valoare la Sf. Maxim încât toate sensurile Scripturii el le raportează la viața lui întru Dumnezeu, neabătându-se nici o clipă de la tâlcuirea antropologică sau ascetic-mistică a Scripturii. El revine neconștient la descrierea facultăților sufletești ale omului, a funcțiilor lor conforme cu firea sau contrar firii, a ispitelor de la durerile rele și a sugestiilor bune de la Dumnezeu și îngerii, care pătrund în viața sufletească, a stărilor și deprinderilor lui întru Dumnezeu de toate nuanțele ce se nasc în urma înrâurilor ce se produc și a funcțiilor într-

17 Josef Lossen, S.I., *Logos und Pneuma im begnadeten Menschen*, Munster, i.W. 1941.

un fel sau altul a puterilor suflete ti. R spunsurile c tre Thalasia ne dau sub acest raport un material psihologic considerabil.

Dar via a aceasta l untric a omului nu se desf oar în mod izolat, ci într-un contact sau într-un raport neconținut al omului cu lumea. Dup cum ia omul o atitudine sau alta fa de lume, se modific func iunea facult ilor lui suflete ti i st rile lui l untrice, care la rândul lor se manifest apoi în atitudinile lui ulterioare.

Omul e dotat cu percep ie sensibil (sim ire) i cu minte, ca cele dou organe de sesizare a realit ii. Însu i faptul c e dotat cu acestea arat c omul nu e f cut ca o fiin ce poate tr i separat de orice alt realitate. Prin sim ire sesizeaz cele v zute, prin minte cele nev zute. Normal este ca sim irea s fie numai un prilej prin care ra iunea ca func ie discursiv a min ii s ia cuno tîn de ra iunile divine ce se ascund în lucruri. A adar sim irea trebuie s stea în slujba min ii. Când nu se întâmpl aceasta sim irea lucreaz singur , nepreocupându-se decât de aspectul v zut, frumos la vedere i gustos la mâncare, al lucrurilor; sau îi subordoneaz ra iunea, care în loc de a struni sim irea, de-a o c l uzi, îi f ure te argumente pretins ra ionale pentru aceast comportare, i n scoce te moduri de satisfacere a dorinelor ei. Lumea devine astfel pur material . Iar facult ile suflete ti s-au ab tut de la firea lor. Astfel sim irea n-a mai r mas percep ie sensibil obiectiv , ci a devenit "sim ire" afectat în mod exagerat de pl cere i durere. Puterile suflete ti ale poftei i iu imii, menite s doreasc cele spirituale i s lupte pentru ele, îi pun energia lor la dispozi ia sim irii i astfel omul poftete cu t rie ceea ce place sim irii i ur te cu toat puterea ceea ce e dureros pentru sim ire, ra iunea aducând argumente pentru c utarea pl cerii i fuga de durere i

Sfântul Maxim Marturisitorul

în scocind modalitățile pentru aflarea plăcerii și evitarea durerii. Dar efectele acestei orientări sunt multiple: pe de o parte lumea se îngustează pentru om numai la cele vizibile și materiale, iar nemaivăzându-se rațiunile divine din lucruri, nu se mai străduiește să vadă nici Dumnezeu; pe de altă parte în om totul reducându-se la lucrarea simțirii sau punându-se în slujba ei, omul se unilateralizează, devenind întreg numai simțire, poftă și mânie, sau numai patimă și iraționalitate. Cu alte cuvinte ansamblul lume-Dumnezeu în continuă schimbare, se reduce pentru om, legătura acestuia cu el se slăbește și se împuținează, împuținându-se și viața lui spirituală. Cu cât uită mai mult de Dumnezeu, cu cât neglijează mai mult lumea, cu cât elesul ei larg, cu atât se strică și se denaturează și viața omului. Pe câtul, departe de-a însemna o afirmare și o largire a omului și a legăturilor lui cu lumea, e o diminuare a omului și o îngustare a lumii. Iar mântuirea din păcat departe de-a însemna o preocupare a omului exclusiv de sine și de Dumnezeu și eventual o îngustare a omului, e o largire a lui prin activarea legăturilor cu lumea eliberată și repus în orizonturile ei tot mai largite și prin această lume cu Dumnezeu. Omul pierde și se mântuiește devenind duh, adică privind lumea din adâncul unei vieți strălucite de Duhul dumnezeiesc.¹⁸

18 Nu e locul aici de-a ilustra această scurtă prezentare la tot pasul cu citate. Dă-mi numai unul care cuprinde toate ideile de până aici: "Primul om, pierzând mișcarea spre scop a facultăților naturale, a ignorat cauza sa... Astfel călcând porunca și ignorând pe Dumnezeu și amestecându-și toată puterea mintală în toată simțirea, a îmbrățișat cu o tină a compus și stricăcioasă a celor sensibile ce duce la patimă și s-a asemănat dobitoacelor necugetătoare... și căzând la iraționalitate, a schimbat funcția cea după fire a rațiunii într-una contrară firii. Introd. la *Quaest ad Thalas.* P.G. 90, 253.

În această legare a fiecărui pas al destinului omenesc de lume, se manifestă caracterul larg, cosmic al viziunii Sf. Maxim.

Ridicarea omului la Dumnezeu trebuie să treacă prin faza unei reveniri a lui la starea de natură. Simțirea trebuie să devină pur percepție sensibilă, iar rațiunea trebuie să-și recâștige fermitatea ei obiectivă. Din tot sistemul Sf. Maxim se desprinde o mare încredere în fire și în rațiunea firească. Totul este făcut de Dumnezeu conform unei rațiuni și toate se înalță și se susțin normal conform unei rațiuni. Numai patima irațională, pentru că n-a făcut-o Dumnezeu. Poruncile divine îi au rațiunile lor, pe câtul provine totdeauna dintr-o desprindere a voinței de rațiunea firii, iar virtutea din restabilirea acordului între voință și rațiunea firii.¹⁹ «Căci nimic nu este irațional în rațiunea firii»²⁰. Dar întrucât voința se hotărăște să lucreze conform cu rațiunea firii, nu mai este singură, ci are harul dumnezeiesc în ajutor. De aceea o stare a naturii pure, separat de harul dumnezeiesc, nu există în concepția ortodoxă. «Iar dacă nimic irațional nu se află în rațiunea firii, pe drept cuvânt întrucât voința se mișcă conform rațiunii firii, primește lucrarea lui Dumnezeu într-ajutor».²¹ Este firesc să fie așa o dată că rațiunile firii sunt de origine divină și lucrurile sunt purtate în mișcare lor naturală de energiile proniatoare ale lui Dumnezeu.

Astfel, în concepția Sf. Maxim, mișcarea naturală care însușește întregul univers și fiecare faptură este un impuls dat firii și susținut în ea de Dumnezeu în calitate de cauză și în final a ei. Mișcarea nu este un efect al creației de la Dumnezeu ca în concepția lui Origen, ci este de însăși

19 "Astfel unindu-se voința cu rațiunea firii, se produce împărăția lui Dumnezeu cu firea". *Tâlcuire la Tatăl nostru*, P.G. 90, 901.

20 *Ibid.*

21 *Ibid.*

Sfântul Maxim Marturisorul

firea celor create, manifestând aspirația acestora de la existența simplă la existența fericită și la existența fericită veșnică.²² Atât de pozitiv privește Sf. Maxim dezvoltarea creațiunii în ansamblul ei, încât după El însuși Dumnezeu care nu este pentru și în Sine, nici început, nici sfârșit final, nici interval mic tot între acestea două, ca unul ce nu se dezvoltă spre nimic, fiind nelimitat din veci; se face pentru lume acțiune ce mijloc este între început și sfârșit final, sporind și adaptându-se potrivit cu diferitele faze pe care le parcurge lumea, în sânul lumii, dar totuși neidentificate cu natura ei creată, sunt ascunse ca forțe efective energiile divine; trecând prin toate fazele de dezvoltare ale ei. Aceasta este Providența divină: «Dumnezeu nu este pentru Sine, pe cât putem noi cunoaște, nici început, nici mijloc, nici sfârșit... Începutul existențelor, mijlocul și sfârșitul lor este Dumnezeu ca cel ce le face pe acestea, nu ca cel ce le suferă. Căci este început ca Fcitor, mijloc ca Proniator și sfârșit ca Cel ce le circumscrie» (Cap. gnost. I, 1, 10; P.G. 90, 1084, 1088). Dumnezeu le conduce dintr-untru ca putere eficientă și din afară ca întotdeauna atractiv pe toate în dezvoltarea lor spre îndumnezeire și El fiind Unul, toate sunt legate prin El întotdeauna. «Toate există în împreunare cu toate, fără confuzie, în temeiul legăturii unice și indisolubile în care se încheie începutul și Cauza unică și ocrotitoare, căci legătura aceasta covârșește și acoperă toate relațiile particulare vizibile în toate după firea fiecărui lucru, nu alterându-le și desființându-le și făcându-le să nu mai fie, ci copleșindu-le și arătându-le mai presus de toate,

22 "Mi s-a spus că este putere naturală". "În sfârșitul mic al celor ce se micșorează este însuși cel ce se află în existența veșnică fericită, precum Acela este și începutul ei, adică Dumnezeu, care este atât sfârșitul existenței ei cât și Dumnezeu existenței fericite, ca început și sfârșit final (sfârșit). Căci din El avem și puterea de-a ne micșora pur și simplu ca din început (principii), și felul cum ne micșorăm ca în sfârșitul final". Ambigua, P.G. 90, 1073.

cum apare întregul fa de p r i sau mai bine zis cauza întregului, în temeiul c reia se arat i exist atât întregul cât i p r ile întregului» (Mistagogia, P.G. 91, 665; Trad, în Revista Teologic , 1944; Nr. 3-4, p .170).

Cel ce le ine toate la un loc i le c l uze te atât pe planul mai general al Providen ei, cât i pe planul mai special al mântuirii este Dumnezeu prin Logosul i Duhul Sfânt, adic Ra iunea divin ca Ra iunea cea mai general ce îmbr i eaz toate ra iunile f pturilor i via a divin , prin care se sus ine i se înal calitativ via a tuturor.²³

De aceea în l area spre treapta cea mai înalt a existen ei, spre îndumnezeire nu se poate face decât prin Logos. El este substan a sau t ria ce lucreaz în virtu i, este calea omului înt rit în virtu i, ce nu se abate nici la dreapta nici la stânga.²⁴

El este u a care deschide lumea cuno tin ei celor ce au str b tut bine calea virtu ilor.²⁵ Cel ce se înal din faza întâi a purific rii de patimi i a dobândirii virtu ilor, la cunoa terea ra iunilor divine din lume, tot în mediul Logosului înainteaz , întrucât aceste ra iuni sunt razele Ra iunii. Ra iunile acestea nu pot fi v zute îns decât în duh; dup lucrarea de purificare, deci este o cunoa tere haric i ca atare are în ea ceva intuitiv. Cel ce le vede pe ele vede i dincolo de ele. Ele sunt «oglinzi» ale

23 „Cuvântul dumnezeiesc e ca apa ce str bate în felurimea plantelor i în animale, în cei ce se adap din El pe m sura puterii lor, în chip activ i gnostic, ar tându-Se în virtu i ca un rod, dup calitatea virtu ii i cuno tin ei fiec ruia". Introd. la *Quaest ad Thal.* P.G. 90, 248. "Duhul Sfânt nu lipse te din nici o f ptur , mai ales din cele ce se împ rt esc de ra iune", *Quaest, ad. Thal.* q.13; P.G. 90, 297. Vezi i *Tâlcuire la Tat l nostru*, P.G. 90, 892.

24 *Cap. gnost. II*, 68; P.G. 90, 1156,

25 *Ibid.* II, 69.

Sfântul Maxim Marturisorul

Logosului. Ra iunea discursiv i privirea intuitiv se întâlnesc i se armonizeaz ²⁶.

Dar pe m sur ce omul progreseaz , prin purificare, în cunoa terea ra iunilor tot mai generale ale lumii, el se simte într-o armonie tot mai deplin cu ansamblul Universului. C ci înainteaz în cunoa terea Ra iunii supreme, din care pornesc toate ra iunile tuturor i c reia îi sunt subordonate toate. În primul rând el se ridic din dezbinarea fa de oameni, ref când unitatea firii omene ti, sfâ iat prin p cat.²⁷ Ajuns la privirea direct a Logosului, mintea vede toate f pturile în mod unitar i simplu în El.²⁸

Deci pân în Dumnezeu e înso it mintea individual de ansamblul crea iunii, si nici atunci aceasta nu dispare, ci devine i mai luminoa , a a cum lucrurile dintr-o camer , când vine lumina soarelui peste ele, se v d mai clare decât atunci când sunt scufundate în întuneric.

Dac totu i Sf, Maxim afirm , în acord cu întreaga mistic r s ritean , c mintea trebuie s devin «goal » de toate v lurile impresiilor i ideilor din lume, pentru a vedea pe Logosul «gol», neacoperit de v lurile simbolurilor create,²⁹ aceasta nu înseamn decât c acestea

26 *Tâlcuire la Tat l nostru*, P.G. 90, 853D.

27 Firea omeneasc propriu zis e una, oamenii se deosebesc prin opiniile i înclina iile vocii lor (μ). Când voia fiec ruia se pune în acord cu firea din el se restabile te acela i fel de voire cu to i, deci se reface unitatea firii. *Tâlcuire la Tat l nostru*, P.G. 90, 901. Vezi i Introd la *Quaest. ad. Thal.*, P.G. 90, 256.

28 *Cap. gnost. II*, 4,

29 "Deci e trebuin de mult tiin ca str b tând mai întâi dincolo de acoper mintele cuvintelor din jurul Cuvântului, s vedem cu mintea goal pe Cuvântul curat stând de Sine", *Cap. gnost. II*, 73.

trebuie să se deplaseze din centrul privirii, spre periferie, spre a fi văzut în centru Logosul și numai pe laturile lui, în lumina răspândită de El, rațiunile legii și ale firii, reprezentate prin Moise și Ilie. Ca pregătire pentru scoaterea lui Dumnezeu pe primul plan al vederii este necesar, pentru o vreme, uitarea în aleșurilor lucrurilor. Dar pe urmă ele pot apărea și apar de fapt, fără pericol, scaldate în lumina curătoare și unificatoare a Logosului.

Dar ridicarea de pe treapta a doua, a contemplării lui Dumnezeu în mod indirect prin rațiunile lumii, la treapta a treia, a contemplării directe a lui Dumnezeu, nu se mai face prin puterile naturale ale minții și voinței omenești, ajutate de har. Această ridicare nu se poate realiza decât prin energia exclusivă a lui Dumnezeu, după oprirea puterilor umane.³⁰ Aceasta este îndumnezeirea omului, după moartea mistică a puterilor lui naturale.³¹ Aceasta este Duminică veștii îndumnezeite, după Sâmbătă odihnei de puterile naturale și după cele 6 zile de lucrare naturală a veștii de aici. Prin trecerea noastră în ziua a 7-a a odihnei de puterile naturale, însuși Dumnezeu se odihnește de activitatea creată pe care o susține în noi, de lucrarea proniatoare, ca susținătoare și utilizatoare a activității naturale a lumii create, iar prin ridicarea noastră la activitatea necreată, ale cărei subiecte devenim, însuși El revine la activitatea Sa exclusiv necreată dinainte de a fi lumea.³² Mai bine zis nu exact la aceea, căci atunci nu

30 *Cap. de Char.* II, 62.

31 *Cap. gnost.* II, 88. "Numai Dumnezeu mai apare atât prin suflet cât și prin trup, însuși irile naturale fiind biruite prin covârșirea slavei".

32 *Cap. gnost.* II, 47: "Odihna de Sâmbătă a lui Dumnezeu este adunarea tuturor celor create la El. Atunci activitatea lui atotdumnezeiască ce a creat-o în chip negrit se odihnește de lucrarea naturală din ele. Căci Dumnezeu se oprește din lucrarea naturală din fiecare faptură, prin care se măcă fiecare lucru în mod natural, când

Sfântul Maxim Marturisorul

existau subiecte create după, natură, la nivelul celorlalte creații, trebuie oricum să se află activitatea dumnezeiască pe care ele o vor avea atunci, identic calitativ, dar nu și cantitativ, cu activitatea lui Dumnezeu însuși.

În această oprire a activității noastre create și primirea activității necreate divine, noi suntem însoții și nu numai de Logosul providențial, care după ce a creat lumea și a dezvoltat-o până la limita puterilor ei, acum se odihnește ca să revină la exclusivă activitate necreată, ci și de Logosul întrupat, care moare cu noi, rămânând așa în ziua Sâmbetei, și învie cu noi în Duminică fără de sfârșit.³³ Propriu zis, dacă Logosul nu s-ar fi întrupat și moare și învie împreună cu noi ca om, n-am fi putut ajunge nici la Sabatul creației și la ziua a 8-a a îndumnezeirii, fiind opriri deopotrivă. Iar Dumnezeu n-ar fi putut avea satisfacția de-a trece la această odihnă, după încheierea în mod fericit a lucrării Sale în legătură cu creația. Logosul își desvârșește opera în legătură cu lumea ca Hristos. Prin Hristos ne împlinim destinul nostru, ne îndumnezeim.

Mistica Sf. Maxim este o mistică hristologică, fără să înceteze de a fi un sistem atotcuprinzător, în care lumea intră și se valorifică pentru veci în toată amploarea ei.³⁴

primind fiecare, pe măsura sa, lucrarea dumnezeiască, va pune capăt lucrării sale naturale în jurul lui Dumnezeu".

33 *Cap, gnost* I, 60; "Cel ce s-a împărtășit de odihna de ziua a 7-a a lui Dumnezeu cea pentru noi, se va împărtăși și de lucrarea Lui din ziua a 8-a, adică de învierea cea mistică, lăsându-l în mormânt giulgiurile și tergarul de pe cap, pe care, văzându-le vreun Petru sau Ioan, cred că s-a sculat Domnul".

34 Desigur o prezentare atât de sumară este departe de-a reda bogăția sistemului Sf. Maxim. Poate Dumnezeu ne va ajuta să înțelegem mai bine cândva într-un studiu amplu concepția lui.

Ale celui dintre sfinți, Părintele nostru
Maxim Marturisitorul

Cuvânt Ascetic
Prin întrebări și răspunsuri
Fratele-Bătrânul³⁵

Fratele a întrebat pe bătrânul zicând: rogu-te, Părinte, să-mi spui, care a fost scopul întrupării Domnului?

- Bătrânul răspunzând a zis: mă mir, frate, că, de îți auzi în fiecare zi simbolul credinței, mă mai întrebi despre aceasta. Totuși îți spun că scopul întrupării Domnului a fost mântuirea noastră.

- Iar fratele a spus: în ce fel, Părinte?

- Îmi a răspuns bătrânul: Omul fiind făcut la început de Dumnezeu și a ezat fiind în Rai, a călcat porunca și prin aceasta a căzut în stricăciunea morții. Pe urmă, fiind cărmuit prin Providența felurită a lui Dumnezeu generație după generație, a strâmbat totuși și se sporească în rău, fiind dus de feluritele patimi ale trupului, până la deznădejdea de viață. Din această pricină Fiul cel Unul Născut al lui Dumnezeu, Cuvântul cel mai dinainte de veci, care este Dumnezeu Tatăl, izvorul vieții și al nemuririi, ni s-a arătat nou celor ce cădeam în întunericul și în umbra morții.

Întrupându-se din Duhul Sfânt și din Fecioara Maria, ne-a arătat chipul unei vieți noi de formă dumnezeiască.

35 După textul din Migne P.G. 90, 911-958.

îi dându-ne porunci sfinte îi f g duind Împ r ia cerurilor celor ce- i vor rându via a dup ele îi înfrico ând cu chinurile ve nice pe cei ce le vor c lca, iar mai pe urm suferind patima mântuitoare îi înviind din mor i, ne-a d ruit n dejdea învierii îi a vie îi ve nice. "Prin aceasta a dezlegat osânda p catului str mo esc al neascult rii îi a desfiin at prin moarte st pâניה mor îi, ca «precum în Adam to i mor, a a în El to i s se fac vie». ³⁶

Suindu-Se apoi la cer îi ezând de-a dreapta Tat lui, a trimis pe Duhul Sfânt, ca arvun , a vie îi îi spre luminarea îi sfin enia sufletelor noastre, ca îi spre ajutorul celor ce se nevoiesc pentru mântuirea lor prin p zirea poruncilor Lui. Acesta este scopul întrup rii Domnului, spus pe scurt.

2. îi fratele a zis: Ce porunci trebuie a adar s împlinesc, P rinte, ca s m mântuiesc prin ele? A dori s aud aceasta pe scurt. Iar b trânul a r spus: Însu îi Domnul a spus dup înviere Apostolilor: «mergând înv a i toate neamurile, botezându-le în numele Tat lui îi al Fiului îi al Sfântului Duh, înv ându-le s p zeasc toate câte v-am poruncit vou ». ³⁷

Prin urmare tot omul, care s-a botezat în numele Treimii Dumnezeie ti îi de via f c toare, trebuie s in toate câte a poruncit Domnul. Din aceast pricin Domnul a împreunat p zirea tuturor poruncilor cu dreapta credin , tiind c nu e cu putin s-i aduc omului mântuirea numai una dintre ele, desp r it de celelalte. De aceea îi David, având credin a cea dreapt , a zis c tre Dumnezeu: «Spre toate poruncile Tale m-am îndreptat; toat calea cea nedreapt am urât-o». ³⁸ C ci toate poruncile Domnului ni

36 I Corinteni 1 - 22.

37 Matei 28, 19-20.

38 Psalmi 118, 129; Luca 10, 19.

Sfântul Maxim Marturisitorul

s-au druit nou împotriva a toată calea cea nedreaptă. De vom nesocoti a adăra fie și numai una, ni se va deschide îndată calea pe cătului, opus ei.

3. Și a zis fratele: Dar cine poate, Părinte, să împlinească toate poruncile, care sunt așa de multe? A răspuns bătrânul: Cel ce imită pe Domnul și merge pe urmele Lui. Și a zis fratele: Și cine poate să imite pe Domnul? Doar Domnul a fost Dumnezeu, chiar dacă s-a făcut om. Iar eu sunt om pe cît oș, robit de zeci de mii de pătimi. Cum pot a adăra să imită pe Domnul? Și a răspuns bătrânul: Nimenea din cei robi și de materia lumii nu poate să imite pe Domnul. Dar cei ce pot zice: «Iată noi am lăsat toate și am urmat ție», aceștia primesc puterea să-l imite pe El și să împlinească toate poruncile Lui. Zice fratele: Toată puterea? Răspunse bătrânul: Auzi-L pe El zicând: «Iată v-am dat vouă putere să călcați peste erpi și scorpii și peste toată puterea vrăjmașului; și nimic nu vă va vătăma pe voi»³⁹.

4. Această putere și stăpânire primind-o, Pavel zice: «Faceți-vă următorii mei precum și eu al lui Hristos»⁴⁰. Sau iarăși: «Nu este acum osândă asupra celor ce sunt în Hristos, care nu umblă după trup, ci după duh»⁴¹. Sau iarăși: «Iar de sunt ai lui Hristos, au răstignit trupul împreună cu pătimile și cu poftetele lui»⁴². Și iarăși: «Mie lumea mi s-a răstignit, ca și eu lumii»⁴³.

³⁹ Lc. 10, 19.

⁴⁰ Filipeni 3, 17.

⁴¹ Romani 8, 1.

⁴² Galateni 5, 24

⁴³ Galateni 6, 24.

5. Despre această st pânire i ajutor proorocind David a zis: «Cel ce locuie te întru ajutorul Celui Preaînalt se va odihni sub acoper mântul Dumnezeului cerului. i va zice Domnului: ajutorul meu e ti i sc pare a mea, Dumnezeul meu, i întru El voi n d jdui»⁴⁴. Iar pu in dup aceea: «Peste aspid i vasilisc vei p i i vei c lca peste leu i balaur, c ci va porunci îngerilor S i pentru tine, ca s te p zeasc pe tine în toate c r rile tale»⁴⁵. Iar cei ce se lipsesc de trup i iubesc materia lumii, ascult , ce aud de la Acela: «Cel ce iube te pe tat l s u, sau pe mama sa, mai mult decât pe Mine, nu este vrednic de Mine!»⁴⁶

Iar dup pu in: «Cel ce nu ia crucea sa ca s -mi urmeze Mie nu este vrednic de Mine» (Luca 14, 33). i: «Cel ce nu se va lep da de toate avu iile sale nu poate s îmi fie ucenic» (Luca 14, 33). A adar cel ce vrea s se fac ucenicul Lui i s se afle vrednic de El i s primeasc de la El putere împotriva duhurilor r ut ii se desface de toat leg tura trupeasc i se gole te de toat împ timirea dup cele materiale i a a ia lupta cu vr jma ii nev zu i pentru poruncile Lui, precum însu i Domnul ni S-a f cut pe Sine pild , ispitit fiind în pustie de c tre c petenia lor, iar dup ce a venit în lume, de c tre cei st pâni i de acela.

6. i a zis fratele: Dar sunt multe, P rinte, poruncile Domnului; i cine poate s le in minte pe toate, ca s se nevoiasc pentru toate? i mai ales eu, care sunt pu in la minte? De aceea a vrea s aud un cuvânt scurt ca, înându-m de el, s m mântuiesc prin el. i a r spus b trântul: Cu toate c sunt multe, frate, ele sunt cuprinse într-un singur cuvânt: «S iube ti pe Domnul Dumnezeul t u din toat puterea ta i din tot cugetul t u: i pe

44 Psalmi 90, 1-2.

45 Psalmi 90, -13.

46 Matei 11, 37.

Sfântul Maxim Marturisorul

aproapele tu ca pe tine însuși⁴⁷. Cel ce se străduiește să în acest cuvânt împlinească toate poruncile. Dar cel ce nu s-a desfcut, precum s-a zis mai-nainte, de împotimirea după cele materiale, nu poate să iubească cu adevărat, nici pe Dumnezeu, nici pe aproapele. Căci este cu neputință ca cineva să se lipească de cele materiale și să iubească pe Dumnezeu. Aceasta este ceea ce zice Domnul: «Nimeni nu poate să slujească la doi Domni!»⁴⁸ Sau: «Nimeni nu poate să slujească lui Dumnezeu și lui Mamona»⁴⁹. Căci în măsura în care mintea noastră se alipite de lucrurile lumii, e rob al lor și nesocotește porunca lui Dumnezeu, călcând-o.

7. Când a zis fratele: de care «lucruri» zici, Părinte? Răspunse bătrânul: De mâncări, de bani, de avuții, de slavă, de rudeni și așa mai departe. Când zise fratele: Dar Părinte, nu Dumnezeu le-a făcut pe acestea? Când nu le-a dat oamenilor spre folos? Cum poruncești atunci să nu se mai îngrijească omul de ele? Răspunse bătrânul: Sigur că Dumnezeu le-a făcut și le-a dat oamenilor spre întrebuințare. Când bune sunt toate cele făcute de Dumnezeu, ca folosindu-ne bine de ele, să-și mulțumim lui Dumnezeu. Dar noi fiind slabi și trupești la înțelegere, am ales mai mult cele materiale în loc de porunca iubirii, și îngrijindu-ne de ele, ne războim cu oamenii. Se cuvine deci să punem iubirea de orice om mai presus decât cele văzute și decât însuși trupul. Căci ea este semnul iubirii de Dumnezeu, precum însuși Domnul arată în Evanghelie: «Cel ce mă iubește pe Mine, zice, poruncește Mele»⁵⁰. Iar care este porunca pe care poruncim să o iubim pe El, auzi de la

47 Marcu 12, 30.

48 Matei 6, 24.

49 Luca 16, 13.

50 Ioan 14, 15.

El când zice: «Aceasta este porunca Mea, ca să vă iubiți unii pe alții»⁵¹. Vezi că iubirea întreolalt întemeiaz iubirea de Dumnezeu, care este plinirea a toată porunca lui Dumnezeu? De aceea poruncele să nu se îngrijească de avuții, ci să se lepede de toate ale lui, tot cel ce dorește să -I fie ucenic.

8. Mi zise fratele: Fiindcă ai zis, Părinte, că trebuie să punem iubirea față de tot omul mai presus decât toate cele văzute și decât trupul nostru însuși, cum pot să iubesc pe cel ce mă urte pe mine și se întoarce de la mine? Și cum pot să-l iubesc dacă mă pizmăiește și mă înșeală cu ochii și îmi îndeplinește vicleșugurile și îmi pregătește curse? Mi se pare, Părinte, că acest lucru este prin fire cu neputință, înșel și supărarea silindu-ne în chip firesc să ocolim pe cel ce ne-a supărat. Răspunse bătrânul: Târâtoarelor și fiarelor, purtate încolo și înapoi de fire, le este într-adevăr cu neputință să nu se ferească de cel ce le aduce durere. Dar celor făcuți după chipul lui Dumnezeu și cârmuiți de rațiune și învredniciți de cunoașterea lui Dumnezeu, care au primit legea de la El, le este cu puțință să nu ocolească pe cei ce-i supără și să iubească pe cei ce-i urăsc. De aceea și Domnul spunând: «Iubiți pe vrăjmașii voștri, faceți bine celor ce vă urăsc pe voi...» și celelalte, nu le-a poruncit ca pe niște lucruri cu neputință, ci ca pe unele cu puțință. Dacă altfel nu ar pedepsi pe cel ce calcă această poruncă și însuși Domnul ne arată aceasta prin fapte, că ucenicii Lui, care toți s-au străduit pentru iubirea aproapelui până la moarte și s-au rugat cu căldură pentru cei ce i-au ucis pe ei. Noi nu putem să iubim pe cei ce ne urăsc, fiindcă suntem iubitori de materie și de plăcere și le punem acestea mai presus de poruncă. Ba de multe ori ocolim din pricina acestora și pe cei ce ne

⁵¹ Ioan 15, 12.

Sfântul Maxim Marturisitorul

iubesc, fiind mai răi ca fiarele și târâtoarele. De aceea, neputând păși pe urmele lui Dumnezeu, nu putem cunoaște nici scopul Lui, ca să primim puterea.

9. Mi zise fratele: Iată, Părinte, eu am lăsat toate, familie, avuție, desfructuri și slava lumii, și nu mai am nimic în viață decât trupul. Dar pe fratele care mă urtează și mă ocolește nu-l pot iubi, deși mă simțesc în fapt și nu răsplătesc răul cu rău. Spune-mi deci ce trebuie să fac, ca să pot și-l iubesc din inimă, chiar dacă mă necajește și-mi întinde tot felul de curse. Răspunse bătrânul: Este cu neputință să iubească cineva pe cel ce-l necajește, chiar dacă se arată a se fi lepdat de materia lumii, dacă nu cunoaște cu adevărat scopul Domnului. Iar dacă din darul Domnului va putea și-l cunoaște și se va sili să umble potrivit cu el, va putea să iubească din inimă pe cel ce-l urtează și-l necajește, precum și Apostolii, cunoscându-L, l-au iubit.

10. Deci zise fratele: Te rog, Părinte, să-mi faci cunoscut care a fost scopul Domnului? Răspunse bătrânul: De vrei să cunoști scopul Domnului, ascultă cu luare aminte. Domnul nostru Iisus Hristos, fiind Dumnezeu prin fire și primind să se facă om pentru iubirea de oameni, nescându-se din femeie, s-a coborât sub lege, după dumnezeiescul Apostol, ca să poruncească întocmai ca un om, să desfructeze oșândă cea veche a lui Adam. Fiind aadar Domnul că toată legea și proorocii atârna în aceste două porunci ale legii: «Să iubești pe Domnul Dumnezeu tău din toată inima ta și pe aproapele tău ca pe tine însuși», s-a grăbit să se plezească întocmai ca un om de la început până la sfârșit. Dar diavolul, care a amăgit de la început pe om și avea de aceea să pănărească morții, văzându-L mărturisit la botez de Tatăl și primind ca om pe Duhul

înruđit din ceruri i mergând în pustie ca s fie ispitit de el, a pornit împotriva Lui tot r zboiul, doar va putea cumva s -L fac i pe El s pun materia lumii mai presus de iubirea lui Dumnezeu. tiind prin urmare diavolul c trei sunt lucrurile în jurul c rora se învârte te tot ce-i omenesc, adic mânc rile, avu ia i slava, prin care a pr v lit totdeauna pe om în pr pastia pierz rii, cu aceste trei l-a ispitit i pe El în pustie. Dar Domnul nostru, ar tându-se mai presus ca ele, a poruncit diavolului s plece înd r t.

11. Neputând deci s -L fac s calce porunca iubirii de Dumnezeu, prin cele ce I le-a f g duit, s-a str duit pe urm , dup ce a venit în lume, s -L fac s calce porunca iubirii de aproapele, prin toate câte a uneltit, lucrând prin nelegiuii iudei. În acest scop, în vreme ce Acela înv a c ile vie ii i zugr vea prin fapte chipul vie uirii cere ti, vestea învierea mor ilor i f g duia via ve nic i Împ r ia cerurilor celor ce cred, iar pe cei necredincio i îi înfrico a cu pedeapsa ve nic i, spre înt rirea spuselor Sale, ar ta minunatele semne dumnezeie ti, chemând mul imile la credin , diavolul îndemna pe nelegiuii Farisei i C rturari la feluritele me te ugiri împotriva Lui, ca neputând r bda încerc rile, cum credea el, s înceap a urî pe cei ce-i întindeau viclenii i a a s - i ajung tic losul scopul lui, f cându-L s calce porunca iubirii de aproapele.

12. Dar Domnul, ca un Dumnezeu, cunoscând gândurile lui, nu a urât pe Fariseii pu i la lucru de el (c ci cum ar fi f cut-o, fiind prin fire bun?), ci prin iubirea fa de ei, b tea pe cel ce lucra prin ei, iar pe cei purta i de el nu înceta s -i sf tuiasc , s -i mustre, s -i osândeasc , s -i plâng ca pe unii ce puteau s nu se lase purta i de el, ci r bdau de bun voie s fie purta i din pricina nep s rii.

Sfântul Maxim Marturisorul

Blestemat de ei se purta cu îndelung răbdare, pătimind se arătă îngăduitor în toate faptele iubirii, iar pe cel ce lucra prin ei în lăbătea cu iubirea de oameni făcea de cei purtați de el. O, minunată război! În loc de ură arată iubirea și răpune pe tatăl rău prin bunătate. În acest scop, răbdând atâtea rele de la ei, sau mai adevărat vorbind pentru ei, s-a strădui până la moarte în chip omenesc pentru porunca iubirii, dobândind biruință deplină împotriva diavolului, a primit cununa învierii pentru noi. Astfel noul Adam a înnoit pe cel vechi. Aceasta este ceea ce zice dumnezeiescul Apostol: «Aceasta s-o cugetați întru voi, ceea ce ați în Hristos Iisus...»⁵² .a.m.d.

13. Acesta a fost aadar scopul Domnului, ca pe de o parte să asculte de Tatăl până la moarte, ca un om, pentru noi, păzind porunca iubirii, iar pe de altă parte să biruiască pe diavol, pătimind de la el, prin Crucurării și Fariseii puși la lucru de el. Astfel prin faptul că s-a lăsat de bunăvoie învins, a învins pe cel ce nădăruia să-l învingă, și a scăpat lumea de stăpânirea lui. În felul acesta "Hristos a fost răstignit din neputință"⁵³, neputință prin care a omorât moartea și «a surpat pe cel ce avea stăpânirea morții»⁵⁴; în felul acesta era și Pavel slab prin el însuși și «se lăuda întru neputințele sale, ca să se slăvească în el puterea lui Hristos»⁵⁵.

14. Cunoscând chipul acestei biruințe, el zicea scriind Efesenilor: «nu este lupta noastră împotriva sângelui și trupului ci împotriva începătorilor, stăpânilor, ,a.m.d.»⁵⁶

52 Filipeni 2, 5.

53 II Corinteni 13, 4.

54 Evrei 2, 15.

55 II Corinteni 12, 9.

56 Efesenii 6, 12.

i le porunce te «s îmbrace plato a drept ii, coiful n dejdii, pav za credin ei i sabia Duhului», ca cei ce poart r zboiul cu vr jma ii nev zu i s poat stinge toate s ge ile cele aprinse ale vicleanului. Ar tând cu fapta chipul r zboirii zice: «Eu deci a a alerg i nu orbe te. A a m lupt, nu b tând v zduhul, ci strunesc i supun trupul meu, ca nu cumva vestind altora, eu însumi s ajung de lep dat»⁵⁷. i iar i: «Pân în ceasul de fa , fl mânzim i înseto m, goi umbl m i primim b t i»⁵⁸. Sau iar i: «în osteneal i în munc , în privegheri prea adesea, în frig i dezbr ca i, l sând la o parte cele din afar »⁵⁹.

15. Astfel lupt împotriva dracilor, care lucreaz în trup pl cerile, alungându-i prin neputin a trupului s u. El ne arat îns prin fapte i chipul biruin ei împotriva dracilor care lupt ca s aduc pe credincio i la ur i de aceea stârnesc împotriva lor pe oamenii mai neb g tori de seam , ca ispiti i fiind prin ace tia, s -i urasc i s calce porunca iubirii. Zice a adar Apostolul: «Oc râ i fiind, binecuvânt m; prigoni i noi r bd m; huli i, noi mângâiem; ca ni te lep d turi ale lumii ne-am f cut, ca gunoiul tuturor pân ast zi».⁶⁰ Dracii au pus la cale oc rârea, hulirea i prigonirea lui, ca s -l mi te la ura celui ce-l oc r te, îl hule te i-l prigone te, având ca scop s -l fac s calce porunca iubirii. Iar Apostolul, cunoscând gândurile lor, binecuvânta pe cei ce-l oc rau, r bda pe cei ce-l prigoneau i mângâia pe cei ce-l huleau, ca s dep rteze pe dracii care lucrau acestea i s se uneasc cu bunul Dumnezeu. Iar pe dracii care lucrau acestea îi b tea prin acest chip al luptei, biruind pururea r ul prin bine,

57 I Corinteni 9, 20 - 27.

58 I Corinteni 4, .

59 I Corinteni 4, .

60 I Corinteni 4, 12 - 14.

Sfântul Maxim Marturisitorul

după asemănarea Mântuitorului. Astfel a slobozit toată lumea de sub puterea dracilor și a unit-o cu Dumnezeu el și ceilalți Apostoli, biruind prin înfrângerea lor pe cei care nu dăduiau să învingă. Dacă deci și tu, frate, vei urmări acest scop, vei putea să iubești pe cei care te urăsc. Iar de nu, este cu neputință.

16. Și zise fratele: Cu adevărat, Părinte, așa este și nu altfel. De aceea Domnul hulit fiind și pămărit și celelalte prătimindu-le, câte le-a prătimit de la iudei, a răbdat, compătimitându-i pe aceia care neștiutori și rătăciți. De aceea a și spus pe cruce: «Tată, iartă-le lor, că nu știu ce fac». Iar viclenia și amăgirea diavolului și a căpeteniilor lui le-a biruit pe cruce, luptându cu ei pentru porunca iubirii până la moarte, iar biruindu-Lui împotriva lor dându-ne-o nouă. Și dădând rămânând stăpânirea morții, a dăruit învierea Lui, spre viață, întregii lumi. Dar roagă-te pentru mine, Părinte, ca să pot înalege desvârșit scopul Domnului și al Apostolilor. Și așa pot veghea în vremea ispitelor și să nu fiu neștiutor cu privire la planurile diavolului și ale dracilor lui.

17. Și răspunzând, bătrânul zise: Dacă te vei îngriji mereu de cele spuse mai-nainte, vei putea să nu fii neștiutor. Iar de vei înalege, îți vei da seama că, precum tu ești ispitit, la fel și fratele tău se ispățește și vei ierta pe cel ispitit; iar celui care vrea să se ispățească, făcându-te să urăști pe cel ispitit, îți vei sta împotriva, nesupunându-te uneltirii lui. Aceasta este ceea ce spune Iacob, fratele Domnului, în Epistolele Sobornicești: «Supune-ți lui Dumnezeu, stai împotriva diavolului, și va fugi de la voi!»⁶¹ Dacă, precum s-a zis, vei avea neîncetat, cu mare veghe, grijă la cele mai-nainte spuse, vei putea să cunoști

⁶¹ Iacob 4, 7.

scopul Domnului și al Apostolilor. Și îți sîmbete pe oameni și suferi pentru ei când greșesc, dar să lupși neîncetat împotriva dracilor vicleni prin iubire. Dar dacă suntem moleși și nebăgători de seamă și urați și ne scufundăm în plăcerile trupei, tu nu mai combatem pe draci, ci pe noi înșine și pe frații, mai bine zis slujim prin această (prin frați) pe draci, luptând cu oamenii pentru draci.

18. Ți zise fratele: Așa este, Părinte. De fapt din nebăgarea mea de seamă iau dracii totdeauna prilejuri împotriva mea. Dar te rog, Părinte, să-mi spui cum pot să dobândesc trezvia atenției? Ți răspunse bătrânul: Negrija totală de cele pămîntești și ocuparea neîntreruptă cu Sfânta Scriptură aduce sufletul la frica lui Dumnezeu. Iar frica lui Dumnezeu aduce trezvia atenției. Atunci sufletul începe să vadă pe dracii care își războiesc prin gânduri și începe să se apere. Despre aceasta a zis David: «Îmi aștern bătăie ochiul meu în vrăjmașii mei»⁶². Spre acest fapt îndemnând și Petru, corifeul Apostolilor, pe ucenici, le-a zis: «Fiți treji, priveghiați, că potivnicul vostru, diavolul, umblă rîcnind ca un leu, căutând pe cine să înghită; că ruia stă împotriva, vîrtoși în credință».⁶³ De asemenea Domnul ne spune; «Priveghiați și vă rugați, ca să nu intrați în ispită».⁶⁴ Ecclesiastul încă zice: «Dacă se va urca peste tine duhul stăpînitorului și nu-ți părăsește locul tău».⁶⁵ Iar locul minții este virtutea, cunoștința și frica lui Dumnezeu. Minunatul Apostol luptând cu mare trezvie și vitejie, zice: «Umblînd în trup, nu ne oțtim trupei te. Căci armele cu care luptăm nu sunt trupei te, ci puternice înaintea

62 Psalmi 53, 9.

63 I Petru 5, 8.

64 Matei 26, 41.

65 Ecclesiastul 10, 4.

Sfântul Maxim Marturisorul

lui Dumnezeu ca să dă râmă în riturile; noi surpă cugetările și orice în lăre care se ridică împotriva cunoștinței lui Dumnezeu, și tot gândul îl robim spre ascultarea lui Hristos; și gata suntem să pedepsim orice neascultare».⁶⁶ Dacă a adăru vei imita și tu pe sfinți și desfășându-te de toate vei sluji cu osteneală numai lui Dumnezeu, vei dobândi trezvia atenției.

19. și zise fratele: Dar ce trebuie să fac ceva, ca să poată să se ocupe neîncetat numai de Dumnezeu? și răspunse bătrânul: Este cu neputință ca mintea să se ocupe cu desvârșire numai de Dumnezeu, dacă nu va dobândi aceste trei virtuți: iubirea, înfrânarea și rugăciunea. Căci iubirea îmblânzește iuimea; înfrânarea veștețește pofta; iar rugăciunea desface mintea de toate înșelările și o înfrumusețează goală lui Dumnezeu. A adăru aceste trei virtuți înmărețează toate virtuțile și fără de ele mintea nu se poate ocupa de Dumnezeu, slobozit de toate celelalte.

20. și zise fratele: Rogu-te, Părinte, să mă învețe, cum îmblânzește iubirea iuimea? și răspunse bătrânul: Fiindcă are puterea să se milostivească și să facă bine aproapelui și să fie cu îndelungă răbdare față de el și să îndure cele ce îi vin de la el, cum am spus adeseori. Avându-le prin urmare iubirea pe acestea, îmblânzește iuimea celui ce a dobândit-o. și zise fratele: Nu sunt mici faptele ei, dar fericit este cel ce poate să o dobândească. Eu însă într-adevăr sunt departe de ea. Dar rogu-te, Părinte, spune-mi ce însemnează a avea îndelungă răbdare?

21. și răspunse bătrânul: A sta neclintit în împrejurări aspre și a răbda relele; a aștepta sfârșitul încercării și a nu da drumul iuimii la întâmplare; a nu vorbi cuvânt

⁶⁶ II Corinteni 10, 4-6.

neîn elept, nici a gândi ceva din cele ce nu se cuvin unui închin tor al lui Dumnezeu. C ci zice Scriptura: «Pân la o vreme va r bda cel cu îndelung r bdare i pe urm i se va r spl ti lui cu bucurie; pân la o vreme va ascunde cuvintele lui, i buzele multora vor spune în elepciunea lui.»⁶⁷

22. Acestea sunt semnele îndelungii r bd ri. Dar nu numai acestea, ci propriu îndelungii r bd ri mai este i a se socoti pe sine pricina încerc rii. i poate c a a i este de fapt. Fiindc multe dintre cele ce ni se întâmpl , ni se întâmpl spre îndrumarea noastr sau spre stingerea p catelor trecute, sau spre îndreptarea neaten iei prezente, sau spre ocolirea p catelor viitoare. Cel ce socote te a adar c pentru una din acestea i-a venit încercarea, nu se r zvr te te când e lovit, mai ales dac e con tient de p catul s u, nici nu învinov e te pe acela prin care i-a venit încercarea, c ci fie prin acela fie prin altul, i a avut s bea paharul judec ilor dumnezeie ti. Ci el prive te spre Dumnezeu i-I mul ume te Lui care a îng duit încercarea, i se învinov e te pe sine i prime te certarea cu inim bun , purtându-se ca David cu Semei, sau ca Iov cu so ia sa. Nebunul îns roag pe Dumnezeu s -l miluiasc ; dar mila nu o prime te, fiind-c nu a venit precum a voit el, ci precum doctorul sufletelor a socotit c e de folos. i de aceea se face nep s tor i se tulbur i uneori se r zboie te aprins cu dracii, alte-ori hule te pe Dumnezeu; astfel ar tându-se nemul umit, nu prime te decât bâta.

23. i zise fratele: Bine ai spus, P rinte, dar rogu-te s -mi spui i cum ve teje te înfrânarea pofta? i b trânul r spunse: Întrucât te face s te re ii de la toate care nu împlinesc o trebuin , ci aduc o pl cere; i te îndeamn s

⁶⁷ În el. Sirah 1, 22-23.

Sfântul Maxim Marturisorul

nu te împarteți de nimic decât de cele trebuincioase vieții nici surmureții cele dulci, ci cele de folos, și simsoni cu trebuința mâncărilor și băuturilor; de asemenea întrucât te îndeamnă să nu lași trupului must de prisos, ci să întreții numai viața trupului și să-ți netulburat de pornirea spre împreunare. Astfel ve-teze te înfrânarea pofta. Când plătirea și turarea de mâncări și băuturi încalzește stomacul și aprinde dorința spre poftă de rușine, împingând întreg animalul spre amestecare nelegiuit. Acesta nu mai este atunci decât ochi nerușinați, mâini desfrânat, limbă vorbitoare de lucruri care desfată auzul, ureche care primește cuvinte de artă, minte dispărută de Dumnezeu și suflet care desfrânează cu înelegerea și stârnete trupul spre faptă nelegiuit.

24. Îți zise fratele: Cu adevărat, Părinte, așa este. Dar rogu-te să-mi înveți despre rugăciune, cum desface mintea de toate în elegerile? Îți răspunse bătrânul: În elegerile sunt în elegeri ale lucrurilor. Iar dintre lucruri unele cad sub simonuri, iar unele sunt inteligibile. Ocupându-se să adare mintea cu ele, poartă în sine în elegerile lor. Harul rugăciunii însuși unește mintea cu Dumnezeu. Iar unind-o cu Dumnezeu, o desface de toate în elegerile. Atunci mintea, întreținându-se cu Dumnezeu dezbrăcat de toate, ajunge să ia formă dumnezeiască. Ajungând astfel, cere cele cuvenite și nu greșete niciodată în ceea ce cere. De aceea Apostolul poruncește să ne rugăm neîncetat⁶⁸ ca având mintea continuu unită cu Dumnezeu, să o rupem câte puțin de la pofta celor materiale.

25. Îți zise fratele: Dar cum poate mintea să se roage neîncetat? Când cântând și citind, întâlnindu-ne mai mult

68 I Tesalonicieni 5, 17.

și slujind, o tragem spre multe gânduri și vederi. Și
 r spuse b trântul: Dumnezeuiasca Scriptur nu porunce te
 nimic din cele cu neputin , c ci și Apostolul cânta, citea
 și slujea și totu și se ruga neîncetat. Rug ciunea
 neîntrerupt st în a avea mintea alipit de Dumnezeu cu
 evlavie mult și cu dor și a atârna pururea cu n dejdea de
 El și a te încrede în El în toate, orice ai face și și s-ar
 întâmpla. Aflându-se în această dispoziție, Apostolul
 zicea: «Cine ne va desp r i pe noi de dragostea lui
 Hristos? Necazul sau strâmtorarea?»... .a.m.d.⁶⁹ și dup
 pu în: «Sunt încredin at c nici moartea, nici via a, nici
 îngerii». Sau iar și: «în toate obijduii, dar nu strivi i, în
 mare cump n , dar nu dezn d jduii, prigoni i, dar nu
 n p stui i, trânti i jos, dar nu nimici i. Totdeauna purt m
 în trup moartea Domnului Iisus, ca și via a lui Iisus s se
 arate în trupul nostru muritor».⁷⁰

26. În astfel de dispoziție aflându-se Apostolul,
 neîncetat se ruga. C ci în toate cele ce f cea și și se
 întâmpla, atârna cu n dejdea de Dumnezeu. De aceea to și
 Sfin ii când se aflau în necazuri se rugau neîncetat, ca s
 dobândeasc aptitudinea dragostei. Și de aceea zicea
 Apostolul: «Deci cu dulcea m voi luda întru
 neputin ele mele, ca s locuiasc întru mine puterea lui
 Hristos».⁷¹ Iar pu în mai departe: «Când sunt slab, atunci
 sunt tare».⁷² Dar vai nou , netrebnicilor, c am p r sit
 calea Sfin ilor P rin i și de aceea suntem pustii de orice
 rod duhovnicesc.

69 Romani 8, 35.

70 II Corinteni 4, 8-10.

71 II Corinteni 12, 9.

72 Ibidem 10.

Sfântul Maxim Marturisitorul

27. Ii zise fratele: De ce, P rinte, nu am str pungerea inimii? Ii r spuse b trânul: Fiindc nu este frica lui Dumnezeu înaintea ochilor no tri. Ne-am f cut groapa tuturor r ut ilor i de aceea am dispre uit ca pe-o simpl vorb pedeapsa înfrico at a lui Dumnezeu. C ci cine nu s-ar sim i str puns auzind pe Moise gr ind în numele lui Dumnezeu despre p c to i: «Foc a ie it din mâna Mea i va arde pân la iadul cel mai de jos. Mânca-va p mântul i rodurile lui; arde-va temeliile mun ilor. Îngr m di-voi asupra lui rele i voi rupe s ge ile Mele în ei»⁷³. Ii iar i: «Voi ascu i ca fulgerul sabia Mea i va începe mâna Mea Judecata i m voi r zbuna pe vr jma ii Mei i voi r spl ti celor ce m ur sc».⁷⁴ S auzim i pe Isaia strigând: «Cine va vesti vou c focul arde, cine va vesti vou focul cel ve nic. Mergeti în lumina focului vostru i în flac ra care a i ars»⁷⁵. Ii iar i «i voi ie i i voi vedea stârvurile oamenilor care s-au r zvr tit împotriva Mea. C ci viermele lor nu va muri i focul lor nu se va stinge, i vor fi spre vedere pentru tot trupul».⁷⁶ Auzi i pe Ieremia care zice: «Da i Domnului Dumnezeului vostru slav , pân nu se întunec i pân nu se poticnesc picioarele voastre prin mun i întuneco i».⁷⁷ Ii iar i: «Asculta i popor nebun i f r de inim : ochi au i nu v d, urechi au i nu aud. Au nu v ve i teme de Mine, zice Domnul, i nu ve i tremura de fa a Mea? De cel ce a pus nisipul hotar m rii i grani ve nic peste care nu va trece». Ii iar i: «Pedepsi-te-va necredin a ta i r utatea ta te va muștra. Cunoa te i vezi c amar î i este ie c M-ai p r sit pe Mine, zice Domnul.

73 Deut. 32, 22 - 23.

74 Deut 32, 41.

75 Is. 33, 14; 50, .

76 Isaia 66, 24.

77 Ier. 13,16.

78 Ier. 5, 21, 22.

Eu te-am sdit vi roditoare, toat adev rat . Cum te-ai întors la am r ciune, vi str in ?»⁷⁹ i iar i: «Întru adunarea celor ce râd n-am ezut, ci m-am temut de fa a mâniei Tale i am ezut singur, c ci m s turasem de am r ciune».⁸⁰ i cine nu va tremura auzind pe Iezechiil strigând: «Voi v rsa mânia Mea peste tine, cheltui-voi urgia mea asupra ta. i te voi judeca pe tine în c ile tale i voi arunca peste tine tic lo iile tale; i ochiul Meu nu te va cru a, nici m voi milui de tine. i atunci vei cunoa te c eu sunt Domnul».⁸¹ Dar cine nu se c ie te auzind pe Daniil descriind limpede ziua înfrico atei judec i, când zice: «Eu Daniil am privit pân fur a ezate scaunele. i s- a a ezat Cel vechi de zile. Haina Lui, alb ca z pada, iar p rul capului S u, curat ca lâna. i scaunul Lui par de foc, iar ro ile scaunului foc arz tor. Un râu de foc se v rsa i ie ea înaintea Lui. Mii de mii îi slujeau Lui i zeci de mii st teu înaintea Lui. Judec torul se a ez i c r ile fur deschise».⁸² - adic faptele s vâr ite. i iar i: «V zut-am în vedenie de noapte; i iat pe norii cerului venea cineva ca un Fiu al omului. i a ajuns pân la cel vechi de zile i L-au adus înaintea Lui, i I-au dat Lui st pânirea, cinstea i împ r ia, i toate neamurile, semin iile i limbile îi vor sluji Lui. i st pânirea Lui st pânire ve nic i împ r ia împ r ie ve nic . i m-am cutremurat cu duhul meu, eu, Daniil, i vedeniile din capul meu m-au tulburat».⁸³

28. i cine nu se înfrico eaz auzind i pe David zicând: «A gr it o dat Dumnezeu i am auzit acestea dou : c puterea este a lui Dumnezeu i a Ta este mila,

79 Ier. 2, 19, 21.

80 Ier. 15, 17.

81 Iez. 7, 4-9.

82 Daniil 7, 9-10.

83 Daniil 7, 13-15.

Sfântul Maxim Marturisitorul

Doamne; c Tu vei r spl ti fiec ruia dup faptele lui». ⁸⁴ i iar i: s auzim pe Ecclesiastul care zice: «Sfâr itul cuvântului: ascult tot, teme-te de Dumnezeu i p ze te poruncile Lui. Acesta este tot omul. C ci Dumnezeu va aduce tot ce s-a f cut întru ascuns la judecat , cu tot lucrul trecut cu vederea, fie bun, fie r u». ⁸⁵

29. Dar cine nu tremur auzind pe Apostolul spunând lucruri asem n toare: «C ci noi trebuie s ne înf i m înaintea scaunului lui Hristos, ca s ia fiecare din noi cele f cute prin trup, fie bine fie r u». ⁸⁶ Cine nu va plânge a adar necredin a noastr i orbirea sufletului nostru c , auzind toate acestea, nu ne c im i nu plângem cu amar, pentru marea noastr negrij i u urin . Acestea v zându-le de mai-nainte, Ieremia zicea: «Blestemat cel ce s vâr e te lucrurile Domnului cu negrij ». ⁸⁷ C ci dac am avea grij de mântuirea sufletelor noastre, am tremura de cuvântul Domnului i ne-am gr bi s împlinim poruncile Lui, prin care ne i mântuim. Dar noi auzind pe Domnul zicând: «Intra i prin poarta cea strâmt , care duce la via », ⁸⁸ am ales pe cea lat i larg , ce duce la pierzare. De aceea vom auzi când va veni din ceruri s judece viii i mor ii: «Duce i-v de la Mine, blestema ilor, în focul cel ve nic, care este g tit diavolului i îngerilor lui». ⁸⁹

30. i vom auzi acestea, nu fiindc am f cut fapte rele, ci fiindc de cele bune n-am grijit i pe aproapele n-am iubit. Iar dac am f cut rele, cum vom îndura ziua aceea, o

⁸⁴ Psalmi 61, 11.

⁸⁵ Ecclesiastul. 12, 13-14.

⁸⁶ II Corinteni 5, 10.

⁸⁷ Ieremia 48, 10.

⁸⁸ Matei 7, 10.

⁸⁹ Matei 25, 41.

dat ce am fost cu atâta negrij ? De altfel: «s nu curve ti, s nu furi, s nu omori» i celelalte, au fost spuse prin Moise celor de demult. Domnul îns , tiind c nu ajunge cre tinului numai p zirea acestora spre des vâr ire, a zis: «Amin zic vou , c de nu va prisosi dreptatea voastr mai mult decât a C rturarilor i a Fariseilor, nu ve i intra întru Împ r ia cerurilor».⁹⁰ De aceea a poruncit cu orice prilej sfin irea sufletului, pentru care se sfin e te i trupul, i dragostea curat fa de to i oamenii, prin care putem s dobândim i iubirea fa de El; iar pe Sine ni s-a dat pild pân la moarte, ca i pe ucenicii S i, precum s-a zis adeseori.

31. Ce ap rare vom avea a adar în ziua aceea, având o asemenea pild i fiind cu atâta negrij : Plângându-ne Ieremia pe noi cei ce ne-am învrednicit de atâta har, dar ne-am purtat cu atâta negrij , mai bine zis am fost plini de toat r utatea, zicea: «Cine va da capului meu ap i ochilor mei izvor de lacrimi, ca s plâng pe poporul acesta ziua i noaptea?».⁹¹

Dar eu aud i pe Moise zicând despre noi: « i a mâncat Iacob i s-a s turat i s-a f cut înd r tnic cel iubit; îngr atu-s-a, îngro atu-s-a i s-a l it i a p r sit pe Dumnezeu care l-a f cut pe el i s-a dep rtat de la Dumnezeu Mântuitorul lui»,⁹² Iar Mihea plânge i zice: «Vai sufletului meu, c a pierit cel evlavios de pe p mânt i nu se mai afl între oameni cel ce s vâr e e virtutea. Fiecare nec je te cu necaz pe aproapele; spre r u î i g tesc mâinile lor».⁹³ Iar Psalmistul zice despre noi asemenea:

91 Matei 5, 20.

91 Ieremia 9, 1.

92 Deut. 32, 15.

93 Miheia 7, 2.

Sfântul Maxim Marturisitorul

«Mântuie te-m , Doamne, că a lipsit cel cuvios; că s-au împuinat adevărurile dintre fiii oamenilor...» și celelalte.⁹⁴

32. Dar și Apostolul plânge pentru noi cu Proorocul zicând; «Nu este cel ce face bun tate, nu este pân la unul. Mormânt deschis este gâtlejul lor, cu limbile lor grău vicleuguri. Venin de aspide este sub limbile lor, gura lor e plină de blestem și de amărăciune. Întristare și necaz este în căile lor, și calea păcii nu au cunoscut-o. Nu este frica lui Dumnezeu înaintea ochilor lor».⁹⁵ De aceea, prevăzând cele viitoare, scrie despre purtarea noastră cea rea de acum, către Timotei: «Cunoaște această, că în zilele cele de apoi se vor ivi vremuri înfricoșate; că vor fi oamenii iubitori de sine, iubitori de argint, lăudaroși, trufași, hulitori, neascultători de părinți, nemulțumitori, fără cucernicie, lipsiți de dragoste, neînduplecași, clevețitori, neînfrânași, neîmblânziți, ne iubitori de bine, vânzători, obraznici...» . a. m. d.⁹⁶ Vai nou , că am ajuns la cele din urmă dintre rele, căci spune-mi mie care dintre noi nu e părtaș al relelor pomenite? Nu s-a împlinit la noi proorocia? Nu suntem toți lacomi cu stomacul? Nu suntem toți iubitori de plăcere, nu toți nebuni pentru pământ și iubitori de materie? Nu toți plini de mânie? Nu toți înțărâți? Nu inerm toți minte răul? Nu suntem toți trdători a toată virtutea? Nu suntem toți clevețitori? Nu toți iubitori de sudalme? Nu toți obraznici, nu toți urâtori de frați? Nu toți îngâmfași? Nu toți trufași? Nu toți lăudaroși? Nu toți fărnici? Nu toți iubitori de slavă de art ? Nu toți vicleni, nu toți pizmași? Nu toți nesupuși? Nu toți nepăsători? Nu toți nestatornici? Nu toți uratici, nu toți fără grijă la poruncile Mântuitorului? Nu toți plini

94 Psalmi 11, 1.

95 Romani 3, 12 - 18; Psalmi 13, 3; Psalmi 5, 9; Psalmi 35, 1.

96 II Timotei 3, 1 - 4.

de toată rătăcirea? Nu ne-am făcut în loc de biserică a lui Dumnezeu templu al idoloilor? Nu suntem sâlăuri ale duhurilor rele, în loc să fim ai Duhului Sfânt? Nu numim pe Dumnezeu Tatăl, în chip mincinos? Nu ne-am făcut, în loc de fii ai lui Dumnezeu, fii ai gheenei? Nu ne-am făcut mai răi decât iudeii, noi cei ce purtăm azi numele lui Hristos? Nimenea însă nu se răzvrătească auzind adevărul, fiindcă și aceia, nelegiuiri fiind, ziceau: «Noi avem un singur Tatăl, pe Dumnezeu».⁹⁷ Dar au auzit de la Mântuitorul: «Voi sunteți din tatăl vostru diavolul și poftele tatălui vostru diavolul vă și le face și».⁹⁸

33. Cum deci, fiindcă noi călcăm poruncile Lui, nu vom auzi de la El aceleași cuvinte? Căci și Apostolul, pe cei purtați de Duhul i-a numit fii ai lui Dumnezeu: «Căci sunt, zice, purtați de Duhul, aceștia sunt fii ai lui Dumnezeu».⁹⁹ Dar cum putem să auzim noi, cei purtați de moarte, că suntem fii ai lui Dumnezeu? «Căci cugetul trupului este moarte».¹⁰⁰ Cei purtați de Duhul se fac artați din roadele Duhului. Să vedem a adăra roadele Duhului. «Căci roada Duhului este, zice, iubirea, bucuria, pacea, îndelungă răbdare, facerea de bine, bună-tate, credință, blândețe, înfrânarea».¹⁰¹ Oare avem acestea în noi? Sau nu cumva le avem pe toate cele potrivnice? Cum putem a adăra să auzim că suntem fii ai lui Dumnezeu, și nu mai degrabă ai celui potrivnic? Căci cel nescut din cineva este asemenea celui care l-a nescut. Arată aceasta și Domnul zicând: «Cel nescut din Duhul, duh este».¹⁰² Noi însă ne-

97 Ioan 8, 41.

98 Ioan 5, 44.

99 Romani 8, 14.

100 Romani 8, 6.

101 Galateni 5, 22.

102 Ioan 3, 6.

Sfântul Maxim Marturisorul

am făcut trupuri ce poftesc împotriva Duhului și de aceea cu dreptate auzim de la El: «Nu va ră mânea Duhul Meu în oamenii aceștia, deoarece sunt numai trupuri».¹⁰³ Cum putem să auzim a adărc suntem creștini, neavând nimic al lui Hristos în noi?

34. Dar va zice, poate, cineva: Dar am credea, și-mi ajunge credea în El pentru mântuire. Își va răspunde acestuia Iacob, zicând: «Că și diavolii cred și se cutremur».¹⁰⁴ Și iarăși: «Credea fără fapte moartă este, precum și faptele fără credea».¹⁰⁵ Dar cum și credem în El, sau cum îi credem Lui în privința celor viitoare, noi care nu-l credem în privința celor vremelnice și prezente, și de aceea suntem amestecați cu cele pământești și trîm trupului, o tindu-ne împotriva Duhului? Cei ce au crezut cu adevărat lui Hristos și L-au slăvit întreg în ei prin porunci, ziceau aia: «Nu mai trîiesc eu ci Hristos trîiește în mine. Iar de trîiesc acum în trup, trîiesc prin credea în Fiul lui Dumnezeu, al Celui ce m-a iubit pe mine și s-a dat pe Sine pentru mine».¹⁰⁶ De aceea pămînd de dragul Lui, pentru mântuirea tuturor, ca ni te următori întocmai ai Lui și ca ni te pămîntatori adevărați ai poruncilor Lui, ziceau: «Ocrâni, noi binecuvântăm; prigoniți, noi răbdăm; huliți, noi mângâiem».¹⁰⁷ Aceasta o făceau pentru că -L auziseră pe El zicând: «Iubiți pe vecinii voștri, faceți bine celor ce vă urăsc pe voi, binecuvântați pe cei ce vă blestem, rugați-vă pentru cei ce vă dădădesc pe voi» și celelalte.¹⁰⁸ Prin cuvintele și faptele lor se arăta lucrând în ei Hristos.

¹⁰³Facerea 6, 3.

¹⁰⁴Iacob 2, 19.

¹⁰⁵Iacob 2, 20.

¹⁰⁶Galateni 2, 20.

¹⁰⁷I Corinteni 4, 12.

¹⁰⁸Matei 5, 44.

Dar noi, fiindc lucr m împotriva tuturor poruncilor Lui, ne-am umplut de toat necur ia. i de aceea am ajuns, în loc de biseric a lui Dumnezeu, cas de negustorie i în loc de cas de rug ciune, pe ter de tâlhari; în loc de neam sfânt, neam p c tos i în loc de popor al lui Dumnezeu, popor plin de p cate; în loc de s mân sfânt , s mân rea i în loc de fii ai lui Dumnezeu, fii ai nelegiurii, fiindc am p r sit poruncile Domnului i slujim duhurilor viclene prin patimile necurate, mâniind pe Sfântul lui Israel.

35. De aceea, plângându-ne marele Isaia i vrând s ne ajute în c derea noastr , zice: «De ce v mai r ni i iar i, ad ugând f r delege? Tot capul v este spre durere i toat inima spre întristare. De la picioare pân la cap, nu este în el loc întreg. Totul este numai ran , numai vân taie i numai bube pline de puroi. Nu se mai poate pune plasture, nici untdelemn, nici o leg tur ». ¹⁰⁹ Apoi urmeaz : «P r sit va fi fata Sionului ca o colib într-o vie i ca un p tul într-o gr din rie, ca o cetate împresurat ». ¹¹⁰ Aceast pustiire a sufletelor noastre a ar tat-o i Apostolul, zicând: « i precum n-au g sit cu cale s -L cunoasc pe Dumnezeu, i-a l sat pe ei Dumnezeu în minte netrebnic s fac cele ce nu trebuie; plini fiind de toat nedreptatea, r utatea, viclenia, l comia, plini de pizm , de ucidere, de ceart , de în el ciune, de purt ri urâte, optitori, bârfitori, urători de Dumnezeu, oc râtori, seme i trufa i, n scocitori de rele, nesupu i p rin ilor, bezmetici, ne iubitori, c lc tori de cuvânt, nemilostivi, care de i cunosc dreptatea lui Dumnezeu, c adic cei ce fac acestea sunt vrednici de moarte, nu numai c fac acestea, ci i încuviin eaz pe cei ce le fac. De aceea i-a dat pe ei Dumnezeu spre patimi de necinste, ca s - i necinsteasc

¹⁰⁹ Is. 1, 5 - 6.

¹¹⁰ Is. 1, 8.

Sfântul Maxim Marturisorul

trupurile lor între ei».¹¹¹ Iar urmarea acestora este că : «Se descoperă mânia lui Dumnezeu din ceruri peste toată necredința și nedreptatea oamenilor»,¹¹² și celelalte.

36. Această pustiire a sufletului, vestind-o și Domnul, zice: «Ierusalime, Ierusalime care ucizi pe prooroci și omori cu pietre pe cei trimiși la tine, de câte ori n-am vrut să strâng pe fiii tăi, cum îți adunăm înăuntru și sub aripi, și n-ai vrut? Iată casa voastră se va lăsa pustie».¹¹³ Iar Isaia, văzându-ne pe noi, a auzit în monahi, și vârstă îndelungă numai slujbele trupe tale și disprețuind pe cele duhovnice tale și de aceea aflându-ne plini de trufie, a zis: «Ascultă și cuvântul Domnului; fruntașii Sodomei luați aminte la legea Domnului, popor al Gomorei. Ce-mi trebuie Mie mulțimea jertfelor voastre? M-am săturat de arderile de tot ale berbecilor și nu mai vreau grăsimea mieilor și sângele taurilor și al apilor. Căci cine le-a cerut acestea din mâinile voastre? Nu mai călcați în curtea templului Meu. De-mi veți aduce floarea finii, zadarnic este. Tămâierea voastră îmi face scârbă. Lunile nouă, Sâmbetele și ziua cea mare, nu le mai pot suferi. Sufletul Meu urte postul, odihna și sârbătorile voastre. M-am săturat de voi, nu vă mai pot răbdă. Când întindeți mâinile spre Mine, Eu îmi întorc ochii de la voi. Și de veți înmulți rugăciunea, nu vă voi auzi».¹¹⁴ De ce? «Pentru că mâinile voastre sunt pline de sânge».¹¹⁵ Căci «Cel ce urte pe fratele său este ucigaș de oameni».¹¹⁶ De aceea toată nevoia (asceza) care nu are iubire este străină de Dumnezeu.

¹¹¹Romani 1, 28-32.

¹¹²Romani 1, 18.

¹¹³Matei 23, 37-38.

¹¹⁴Is. 1, 10-15.

¹¹⁵Ibid. 15.

¹¹⁶Ioan 3, 15.

37. De aceea, muștrând de departe și fărância noastră, zice: «Poporul acesta cu buzele lui mă cinste te; dar inima lor este departe de Mine și în zadar mă cinste te», și celelalte.¹¹⁷ Căci cele pe care Domnul nostru le-a spus, plângând pe Farisei, eu le aud ca spuse pentru noi, fără amicii de azi, care ne-am învrednicit de atâta har și suntem mai răi ca aceia. Oare nu legăm și noi poveri grele și anevoie de purtat și le punem pe umerii oamenilor, iar noi nu vrem să le micșăm nici cu vârful degetului? Oare nu facem și noi toate faptele noastre spre a fi văzuți de oameni? Oare nu iubim și noi să ședem în fruntea mesei la ospete și pe scaunul de frunte în adunări, și să fim chemați de oameni: «Rabi, rabi», iar pe cei care nu ni le dau acestea îi urmărim până la moarte? Oare n-am luat și noi cheia cunoștinței și închidem Împărăția cerurilor înaintea oamenilor, neintrând nici noi și nelăsându-i nici pe alții să intre?

Oare nu ocolim și noi marea și pământul ca să facem un prozelit, și când se întâmplă aceasta îl facem fiul gheenei, îndoit decât noi? Oare nu suntem și noi povuitori orbi, strecurând în arul și înghițind cîmă? Oare nu curățăm și noi partea din afară a paharului, cea de la vedere, iar cea din untrul nostru este plină de răpire și lăcomie, mai bine zis de necurie?

Oare nu zeciuim și-n izma și mărul și orice legumă, și trecem cu vederea judecata și iubirea lui Dumnezeu? Oare nu suntem și noi niște morminte întunecoase arătându-ne oamenilor pe dinafară drepți, iar pe din untru fiind plini de toată fărância, nelegiuirea și necuria? Oare nu zidim și noi mormintele mucenicilor și

¹¹⁷ Is. 29, 13; Matei 15, 8.

Sfântul Maxim Marturisitorul

împodobim monumentele Apostolilor, dar suntem asemenea cu ucigașii lor?

Cine nu ne va plânge a adar pe noi pentru o astfel de simțire? Cine nu va plânge o asemenea robie a noastră? De aceea noi, cei ce suntem fiii cinstiți ai lui Dumnezeu, suntem socotiți ca niște vase de lut. De aceea s-a înnegrit aurul și s-a stricat argintul cel bun. De aceea noi, Nazareii Sionului, care luminăm mai tare ca zăpada, am ajuns ca niște Abisinieni; noi, care eram mai albi ca laptele, ne-am înnegrit mai tare ca cerneala. De aceea s-a întunecat chipul nostru mai tare ca funinginea. Cei ce ne hrănesc cu nuci de cocos ne tăvălim acum în luturi. S-au mărișt nelegiuirile noastre mai mult decât nelegiuirile Sodomei. Noi, cei ce eram fiii zilei și fiii luminii am ajuns fiii nopții și ai întunericului; iar din fiii ai împărăției ne-am făcut fiii gheenei. De aceea noi, fiii Celui Preaînalt, murim ca niște oameni și cădem ca unul dintre boieri.¹¹⁸ De aceea am fost predați în mâinile vrăjmașilor nelegiuitori, adică ale dracilor cumpliți și ale împăratului nedrept și atotviclean al întregului pământ, al căpeteniei lor adică, ca unii ce am păcătuit și am săvârșit fărâșe, nesocotind poruncile Domnului Dumnezeuului nostru, și am călcat în picioare pe Fiul lui Dumnezeu, și am socotit sângele Testamentului Său lucru de rând.

Dar și nu ne predai până în sfârșit, pentru numele Tău Doamne; și nu rupi Testamentul Tău; și nu depărtezi de la noi mila Tău, pentru milostivirile Tale, Tatăl nostru cel din ceruri, și pentru mila Sfântului Tău Duh. «Nu pomeni fărâșele noastre cele vechi, ci degrab să vie înaintea noastră milostivirile Tale, că am ajuns săraci foarte. Ajută-ne nouă, Dumnezeule, Mântuitorul nostru pentru slava numelui Tău; Doamne miluie-te-ne și iartă-ne pe catele noastre, pentru numele Tău, Doamne, adu-și

¹¹⁸ Ps. 81, 7.

aminte de pârga pe care, luând-o dintre noi, pentru iubirea de oameni, Unul N scut Fiul T u o ine pentru noi în ceruri, ca s ne d ruiasc n dejdea tare a mântuirii i s nu devenim din dezn dejde mai r i. Mântuie te-ne pentru cinstit sângele Lui, pe care l-a v rsat pentru via a lumii, pentru Sfin ii S i Apostoli i ucenici, care i-au v rsat sângele lor propriu pentru numele Lui, pentru sfin ii Prooroci, P rin i i Patriarhi, care s-au nevoit s fac bucurie numelui T u. Nu trece cu vederea rug ciunea noastr , Doamne, i nu ne p r si pân la sfâr it. C ci nu ne încredem în drept ile noastre, ci în mila Ta, prin care por i grij de tot neamul nostru. Cer im i rug m bun tatea Ta, ca s nu ni se fac nou spre osând taina mântuirii, h r zit nou de Unul N scut Fiul T u, i s nu ne lepezi pe noi de la fa a Ta. Nu te scârbi de nevrednicia noastr , ci ne miluie te pe noi dup mare mila Ta; i dup mul imea îndur rilor Tale terge f r delegile noastre, ca apropiindu-ne f r de osând înaintea sfintei Tale slave, s ne învrednicim de acoper mântul Fiului T u cel Unul n scut i s nu fim lep da i ca ni te slugi netrebnice ale p catului.

Da, St pâne, Doamne atotputernice, auzi rug ciunea noastr , c afar de Tine pe altul nu cunoa tem. Numele T u numim; c ci Tu e ti Cel ce lucreaz toate în to i i ajutorul de la Tine îl cerem to i. «Caut din cer, Doamne i prive te din casa sfintei Tale slave. Unde este râvna i t ria Ta? Unde este mul imea milei Tale i a îndur rilor Tale, c ai r bdat c derea noastr ? C ci Tu e ti Tat l nostru, fiindc Avram nu ne-a cunoscut pe noi i Israil nu ne-a tiut pe noi. Ci Tu, Doamne Tat l nostru, mântuie te-ne pre noi, c de la început este peste noi numele T u cel sfânt i al Fiului T u cel Unul N scut i al Sfântului T u Duh. De ce ne-ai r t cit pe noi, Doamne, de la calea Ta? Nu ne pedepsi pe noi cu toiagul judec ilor Tale. De ce ai învârto at inimile noastre, ca s nu se team de Tine? Ne-

Sfântul Maxim Marturisorul

ai prsit pe noi în propria lege a r t cirii noastre? Întoarce, Doamne, pe robii T i pentru sfânta Ta Biserică i pentru toi sfin ii T i din veac, ca s mo tenim pu in din muntele T u cel sfânt. Vr jma ii no tri au c lcat locul t u cel sfânt. Ne-am f cut ca la început, când nu st pâneai peste noi, nici nu se chema numele T u peste noi.»¹¹⁹

38. «De vei deschide cerul, se vor cutremura de Tine mun ii i se vor topi ca ceara de fa a focului; focul va arde pe cei potrivnici i înfrico at va fi Numele T u vr jma ilor T i. Când vei face lucrurile Tale m rite, se vor cutremura de Tine mun ii. Din veac n-am auzit, nici ochii no tri n-au v zut Dumnezeu, afar de Tine. i lucrurile Tale, pe care le vei face, vor fi mil celor ce vor r bda. C ci dreptatea se va întâlni cu cei ce o fac i- i vor aduce aminte de c ile Tale. Iat Tu te-ai mâniat i noi am p c tuit».¹²⁰ Mai bine zis noi am gre it i Tu te-ai mâniat. «De aceea am r t cit toi i ne-am f cut ca ni te necura i. Ca o cârp lep dat e toat dreptatea noastr i am c zut ca frunzele pentru f r delegile noastre; a a ne va duce vântul pe noi. Nu este cine s cheme numele T u si cine s Te pomeneasc spre a fi ajutat. Întors-ai fa a Ta de la noi i ne-ai pr sit pe noi pentru p catele noastre. i acum, Doamne, Tat l nostru e ti Tu, iar noi tin , lucrul mâinilor Tale suntem toi. Nu te mânia pe noi foarte, nici pomeni vreodat p catele noastre. Prive te, c ci poporul T u suntem toi. Cetatea sfântului T u, Sionul, a ajuns pustie. Ca un pustiu s-a f cut Ierusalimul. Casa sfântului nostru a ajuns blestem i slava pe care au binecuvântat-o P rin ii no tri a fost cuprins de foc i toate cele m rite s-au d râmat. i toate acestea le-ai

119. Isaia 63, 15 - 19. Citat liber.

120. Isaia 64, 1-5.

r bdat Doamne, i ai t cut i ne-ai smerit din cale afar ». ¹²¹

39. Toate acestea i s-au întâmpat poporului T u vechi prin preînchipuire, dar acum s-au împlinit cu adev rat la noi. «F cutu-ne-am de ocar vecinilor no tri, diavolii, i de batjocur i de râs celor ce stau în jurul nostru». ¹²² Ci caut din cer i vezi i ne mântuie te pe noi pentru numele T u cel sfânt. F -ne s cunoa tem me te ugirile vr jma ilor no tri i ne mântuie te de uneltirile lor. Nu dep rta de la noi ajutorul T u, c noi nu suntem în stare s învingem cele ce ne vin împotriv , dar Tu e ti puternic s ne mântuie ti de to i vr jma ii. Mântuie te-ne pe noi, Doamne, din greut ile lumii acesteia dup bun tatea Ta, ca în curat con tiin , trecând marea vie ii i înf i ându-ne întregi i f r pat înaintea scaunului înfrico at, s ne învrednicim de via a cea ve nic .

40. Auzindu-le toate acestea fratele i cuprins fiind de mare c in , zise cu lacrimi b trânului: Din câte v d P rinte, nu mi-a r mas nici o n dejde de mântuire. «C ci f r delegile mele au covâr it capul meu». ¹²³ Ci rogu-te s - mi spui ce trebuie s fac? Iar b trânul r spunzând zise: Mântuirea este un lucru oamenilor cu neputin . La Dumnezeu îns , toate-s cu putin , precum a zis însu i Domnul. ¹²⁴ «S ie im înaintea fe ei Lui întru m rturisire, s ne închin m, s c dem i s plângem înaintea Domnului, care ne-a f cut pe noi, c ci El este Dumnezeuul nostru». ¹²⁵ S auzim ceea ce spune El prin glasul lui Isaia:

121Isaia 64, 6-12

122Psalm 78, 4.

123Psalm 37, 5.

124Mt. 19, 24.

125Ps.94, 4.

Sfântul Maxim Marturisitorul

«Când te vei întoarce și vei suspina, atunci te vei mântui». ¹²⁶ și iar își zice: «Nu e puternică mâna Domnului ca să ne mântuiască? Sau s-a îngreunat urechea Lui, ca să nu aud. Dar pe catele pun zid între noi și Dumnezeu și din pricina pe catelor noastre și-a întors fața Lui ca să nu ne miluiască». ¹²⁷ De aceea zice: «Spală-i-vă, face-i-vă cură, și smulge-i răutățile din sufletele voastre înaintea ochilor Mei, opri-i-vă din răutățile voastre, învățați să faceți binele, cereți judecată, scăpați pe cel nedrept, faceți dreptate orfanului și apărați pe văduv. Și veniți să ne judecăm, zice Domnul. Și de vor fi pe catele voastre ca purpura, ca zăpada le voi albi; și de vor fi stacojii ca focul, ca lâna le voi albi. De veți vrea să mă ascultați bunățile pe mântului veți mânca, căci gura Domnului a grăit acestea». ¹²⁸ și iar își prin Ioil: «Întoarceți-vă la Mine din toată inima voastră în post, în plângere și jelanie. Sfăiați inimile voastre și nu hainele voastre. Căci milostiv și îndurat este Domnul și-I pare rău de cele rele». ¹²⁹ Iar către Ezechiil: «Fiul omului, spune casei lui Israil: a a a i vorbit zicând: răutățile noastre și fărdelegile noastre asupra noastră sunt și în ele ne topim, și cum vom trăi? Spune lor: Viu sunt Eu, zice Domnul; nu voiesc moartea necredinciosului, ci să se întoarcă de la calea lui și să fie viu. Cu întoarcere întorceți-vă de la calea voastră; pentru că sămuriți casa lui Israil». ¹³⁰ Iar Cartea a treia a Regilor, ar tând covârșitoarea bunătății a lui Dumnezeu, zice prin Ilie, ca să aud Ahab, care se afla în via lui Nabot pe care o moțenise omorându-l prin Izabela: «Acestea zice Domnul: ai ucis și ai moțenit în locul în care au lins

¹²⁶Is. 30,15.

¹²⁷Is. 59,1-2.

¹²⁸Is. 1, 16-19.

¹²⁹Ioil 2, 12-13.

¹³⁰Ezechil 33, 10-14.

câinii sângele lui Nabot, acolo vor linge câinii sângele t u.
 i pe Izabela câinii o vor mânca la marginea zidului lui Israel. i auzind Ahab aceste cuvinte i-a rupt hainele sale i a pus sac pe trupul s u, i a postit i a dormit în sac. i a fost cuvântul Domnului c tre Ilie zicând: Iat c s-a ru inat Ahab de fa a Mea. Nu voi mai aduce rele în zilele lui». ¹³¹ Iar David zice: «F r delegea mea am cunoscut i p catul meu nu l-am acoperit. Zis-am: m rturisit-am împotriva mea f r delegea mea Domnului; i Tu ai iertat necredin a inimii mele. Pentru ea se va ruga ie tot cuviosul la vreme rânduit ; îns în potop de ape multe de el nu se vor apropia». ¹³² Iar în Evanghelie zice Domnul: «Poc i i-v , c s-a apropiat Împ r ia cerurilor». ¹³³ Iar lui Petru care întreb : «De câte ori pe zi îmi va gre i fratele meu i îi voi ierta lui? Au doar pân la apte ori?», îi r spunde Cel ce e prin fire bun i neasem nat în bun tate: «Nu zic ie de apte ori, ci pân la aptezeci de ori câte apte». ¹³⁴

41. Cunoscând a adar frica de Dumnezeu, bun tatea i iubirea Lui de oameni, din Vechiul i Noul Testament, s ne întoarcem din toat inima noastr . De ce s pierim, fra ilor? S ne sp l m mâinile noi, p c to ii. S ne cur im inimile, noi, cei cu sufletele îndoite. S ne tânguim, s jelim i s plângem pentru p catele noastre. S încet m din r ut ile noastre. S credem în milostivirile Domnului. S ne temem de amenin rile Lui, s p zim poruncile Lui. S ne iubim unii pe al ii din toat inima. S zicem fra ilor i celor ce ne ur sc pe noi i se scârbesc de noi, ca s se m reasc numele Domnului i s ni se arate în bucuria

¹³¹III Regi 21, 19, 23, 27-29.

¹³²Psalmi 31, 5-7.

¹³³Matei 4, 17.

¹³⁴Matei 18, 22.

Sfântul Maxim Marturisitorul

Lui. Să dăm iertare unii altora, noi, cei ce ne-am ispitit unul pe altul ca unii ce am fost război și toți de vrăjmașii comuni. Să stăm împotriva gândurilor noastre chemând pe Dumnezeu ca aliat în lupta noastră și să alungăm din noi duhurile rele și necurate. Să supunem trupul duhului, chinându-l și târându-l rob, ¹³⁵ prin tot felul de strămtorări. «Să ne curățăm pe noi de toată întinziunea trupului și a duhului». Să ne stărnim unii pe alții la sporirea în iubire (în text: paroxismul iubirii) și fapte bune. Să nu ne pizmuiem între noi, nici pizmuindu-ne să ne sălbăticiim la inimă. Mai degrabă să avem milă unii de alții și să ne tânguim unii pe alții prin smerenie. Să nu ne bârfim unii pe alții, nici să nu ne batjocorim unii pe alții, căci suntem unii altora mădulare. Să lepădăm de la noi negrija și urina și să stăruim întru tețuț, luptând împotriva duhurilor răutății, căci «Îl avem pe Iisus Hristos mângâietor drept la Tatăl, și El ne este ispășire pentru păcatele noastre». ¹³⁶ Să ne rugăm Lui cu inimă curată din tot sufletul nostru, și ne va ierta păcatele noastre. «Căci aproape este Domnul de toți cei ce-L cheamă pe El într-un adevăr». ¹³⁷ De aceea zice: «Jertfa te lui Dumnezeu jertfă de laudă și dă Celui Preaînalt rugăciunile tale. Și mă cheamă pe Mine în ziua necazului tău și te voi scuti și mă vei slăvi pe Mine». ¹³⁸ Iar Isaia zice: «Rupe toată legea nedreptății, dezleag jugul legămintelor silnice, dă drumul celor asupriți și rupe toată scrisoarea nedreptății. Frânge celui flămând pâinea ta și pe săracii ferește-lă adu-i în casa ta. De vezi pe cineva gol, îmbracă-l și nu trece cu vederea pe cei din sămănaș neamului tău. Atunci lumina ta va izbucni ca zorile, și tânguirea ta va răsună degrabă. Și va

¹³⁵ I Corinteni 9, 27.

¹³⁶ I Ioan 2, 1-2.

¹³⁷ Psalmi 144, 19.

¹³⁸ Psalmi 49, 15, 16.

umbla înaintea ta dreptatea ta, și slava Domnului te va înconjura».¹³⁹ Iar după acestea zice: «Atunci vei striga și Dumnezeu te va auzi pe tine. Încă grăind tu, va zice: Iată aici sunt. Atunci va răsări în întuneric lumina ta și întunericul tău va fi ca amiaza. Și Dumnezeu va fi cu tine întotdeauna și te va satura precum poftă te sufletul tău».¹⁴⁰ Iată a adărușând toată legea nedreptății din inima noastră și dezlegând tot jugul legii minților silnice, adică al inerii minții a răului, și grăbindu-ne să facem bine aproapei din tot sufletul, ajungem să fim înconjurați de lumina cunoștinței și ne slobozim de patimile de ocară, umplându-ne de toată virtutea, luminându-ne de slava lui Dumnezeu și eliberându-ne de toată neștiință; iar rugându-L pe Hristos, suntem auziți și-L avem pe Dumnezeu cu noi pururea și ni se satură dorința după Dumnezeu.

42. Să ne iubim a adărușăm pe alții și vom fi iubiți de Dumnezeu. Să fim cu îndelung răbdare întreolalt și va fi și El cu îndelung răbdare față de păcatele noastre. Să nu răsplătim răul cu rău și nu vom primi după păcatele noastre. Căci iertarea greșelilor noastre o aflăm în iertarea fraților. Iar mila lui Dumnezeu e ascunsă în milostivirea noastră față de aproapele. De aceea a zis Domnul: «Iertați și vi se va ierta vou».¹⁴¹ Și iarăși: «De veți ierta oamenilor greșelile lor și Tatăl vostru cel din ceruri va ierta vou greșelile voastre».¹⁴² Sau: «Fericiți cei milostivi, că aceia se vor milui»¹⁴³ Sau: «Cu ce măsura veți măsura, cu aceea se va măsura vou».¹⁴⁴ Iată ne-a

139Isaia 58, 6-8

140Ibid. 9-10.

141Luca 6, 37.

142Matei 6, 14.

143Matei 5, 7.

144Matei 7, 2.

Sfântul Maxim Marturisorul

daruit nou Domnul chip de mântuire și ne-a dat nouă putere veșnică de a ne face fiii ai lui Dumnezeu. Prin urmare în voia noastră stă mântuirea noastră .

43. Drept aceea să ne dăm pe noi în sine Domnului în întregime, ca să-L primim pe El întreg. Să ne facem dumnezei pentru El. Căci pentru aceasta s-a făcut om, fiind Dumnezeu și Stăpân prin fire. Să ascultăm de El și va birui fără greutate asupra vrăjmașilor noștri. «Dacă poporul Meu ar fi ascultat de Mine, zice, dacă Israel ar fi umblat în căile Mele, a fi umilit până la nimicire pe vrăjmașii lor și a fi pus mâna Mea pe cei ce-i necăjesc pe ei».¹⁴⁵ Să ne punem toată încrederea noastră numai în El și să aruncăm toată grija noastră numai asupra Lui, și ne va mântui pe noi de tot necazul și toată viaa noastră va hrăni El însuși. Să iubim pe tot omul din suflet; dar să nu ne punem încrederea în nici unul dintre oameni.

Căci cât vreme ne susține Domnul, ne înconjoară toată prietenia și toți vrăjmașii noștri sunt fără putere. Când însă ne părăsește Domnul, atunci ne părăsesc și prietenii cu toții și toți vrăjmașii dobândesc putere împotriva noastră . Dar și cel ce îndrăznește biziindu-se pe sine va cădea cu cădere jalnică . Cel ce se teme însă de Domnul se va înălța. De aceea a zis David: «Nu voi nădăjdui în arcul meu și sabia mea nu mă va mântui. Că Tu ne-ai mântuit pe noi de cei ce ne necăjesc și ai făcut de rușine pe cei ce ne urăsc».¹⁴⁶

44. Să nu stăruim în gânduri care ne prezintă pe catele noastre micorându-ne și care ne spun că niște oracole cămărită permit iertarea. Între rându-ne împotriva lor, Domnul a zis: «Păziți-vă pe voi de prooroci mincinoși, care vor veni la

¹⁴⁵Psalmi 80, 12-13.

¹⁴⁶Psalmi 43, 9.

voi în piele de oaie, iar pe din untru sunt lupi r pitori». ¹⁴⁷

C ci cât vreme mintea noastr este înc tulburat de p cat, înc n-am primit iertarea Lui, fiindc n-am f cut înc roade vrednice de poc in . i roada c in ei este nep timirea sufletului; iar nep timirea înseamn tergerea p catului. Dar nu avem înc des vâr it nep timire, dac aici suntem tulbura i de patimi, aici nu. Deci n-am primit înc des vâr it nici iertarea p catelor. De p catul str mo esc ne-am slobozit prin Sf. Botez, dar de cel pe care am îndr znit s -l s vâr im dup Botez ne slobozim prin c in .

45. Drept aceea s ne c im cu adev rat ca, slobozi i de patimi, s dobândim iertarea p catelor. S dispre uim cele vremelnice, ca nu cumva, luptând pentru ele cu oamenii, s c lc m porunca iubirii i s c dem din dragostea lui Dumnezeu. «S umbl m în duh i nu vom mai împlini pofta trupului». ¹⁴⁸ S veghem, s fim treji, s lep d m somnul u ur t ii. S râvnim a p i pe urmele sfin ilor atle i ai Mântuitorului; s imit m luptele lor, uitând pe cele dind r t i întinzându-ne spre cele dinainte. S imit m drumul lor neodihnit, râvna lor aprins , st ruin a în înfrânare, sfin enia neprih nirii, vitejia r bd rii, neclintirea îndelungii r bd ri, duio ia milei, netulburarea blânde ii, c ldura râvnei, nef rnicia iubirii, în l imea smereniei, neprisosin a s r ciei, b rb ia, bun tatea, îng duin a. S nu ne ded m pl cerilor; s nu ne mole im în cuget ri; s nu ne întin m con tiin a. «S urm rim pacea cu toat lumea i sfin enia, f r de care nimeni nu va vedea pe Domnul». ¹⁴⁹ Pe lâng acestea, s fugim de lume, fra ilor, i de st pânul lumii. S p r sim trupul i cele trupe ti. S

¹⁴⁷Matei 7, 15.

¹⁴⁸Galateni 5, 16.

¹⁴⁹Evrei 12, 14.

Sfântul Maxim Marturisitorul

peștii sunt întinși spre cer; acolo vom vedea cetatea noastră. Și
imităm pe dumnezeiescul Apostol, și primim pe Căpetenia
vieții, și ne bucurăm de izvorul vieții. Și cântăm în cor cu
îngerii; și slăvim cu Arhanghelii pe Domnul nostru Iisus
Hristos, căruia se cuvine slava și stăpânirea, împreună cu
Tatăl și cu Duhul Sfânt, acum și pururea și în vecii vecilor.
Amin.

Ale celui dintre sfini, P rintele nostru
Maxim M rturisorul

Cele patru sute capete despre dragoste¹⁵⁰
Cuvânt înainte c tre Elpidie

Iat am trimis Cuvio iei tale, P rinte Elpidie, pe lâng Cuvântul despre via a ascetic , i Cuvântul despre dragoste, în tot atâtea sute de capete cât cele patru Evanghelii. Poate nu este în ele nimic vrednic de a teptarea ta. Dar atâtea ne-a fost puterea. Pe lâng aceasta, ca s afle Sfin ia Ta c nici acestea nu sunt roadele cuget rii mele. Ci, str b tând scrierile Sfin ilor P rin i i culegând de acolo cele ce stau în leg tur cu tema noastr , am îndesat lucruri multe în cuvinte pu ine, ca s fie u oare de inut minte. i a a le-am trimis Cuvio iei Tale, rugându-te s le cite ti cu îng duin i s sco i numai folosul din ele, iar lipsa de frumuse e a cuvintelor s o treci cu vederea i s te rogi pentru smerenia mea, cea pustie de tot folosul duhovnicesc. Mai rogu-te înc i pentru aceea ca s nu socote ti c le-am scris acestea ca s te conturb. C ci am împlinit o porunc . O spun aceasta, fiindc mul i suntem ast zi care conturb m prin cuvinte, iar cei care înva prin fapte sau se las înv a i sunt foarte pu ini. Dar mai ales te rog s iei aminte cu mult st ruin la fiecare dintre capete. C ci socotesc c nu sunt toate u or de în eles de to i, ci cele mai multe au lips de o împreun cercetare din partea multora, de i pare c sunt simple dup cuvânt.

150 Migne P.G. 90, 954-1080; Filocalia greac , vol I, ed. II, p. 201-231

Sfântul Maxim Marturisitorul

Poate din ele va ieși la iveală ceva folositor pentru suflet. Și cu siguranță prin harul lui Dumnezeu va răsuși ceva folositor celui ce citește fără gânduri iscoditoare, ci cu frica lui Dumnezeu și cu dragoste. Dar celui ce nu citește pentru folosul duhovnicesc această lucrare sau oricare alta, ci pentru a aduna cuvinte spre a batjocori pe scriitor, ca să se înfățișeze pe sine, vezi Doamne, mai în elept decât acela, ca unul ce e plin de închipuire, nu-i va răsuși de nicieri niciodată nici un folos.

Întâia sunt a capetelor despre dragoste

1. Dragostea este o dispoziție bună și afectuoasă a sufletului datorită căreia el nu cinstește nici unul dintre lucruri mai mult decât cunoștința lui Dumnezeu. Dar este cu neputință să ajungă la deprinderea dragostei cel ce e împiedicat de ceva din cele pe mânăte.

2. Dragostea este nescut de nepăsătoare; nepăsătoria, de asemenea în Dumnezeu; nescut de răbdare și îndelung răbdare; iar pe acestea le naște înfrânarea cea atot-cuprinzătoare. Înfrânarea la rândul ei, e nescut de frica lui Dumnezeu, în sfârșit frica de credința în Domnul.¹⁵¹

3. Cel ce crede în Domnul se teme de chinuri; cel ce se teme de chinuri se înfrânează de la patimi; cel ce se înfrânează de la patimi răbdă necazurile; cel ce răbdă necazurile va avea neajde în Dumnezeu, iar neajde în Dumnezeu desface mintea de toată împăsătoria după cele

¹⁵¹ Cap. 2-3 ne arată ordinea cronologică a virtuților, după Sf. Maxim Marturisitorul.

p mânte ti; în sfâr it mintea desf cut de acestea va avea iubirea c tre Dumnezeu.

4. Cel ce iube te pe Dumnezeu pre uie te cuno tin a Lui mai mult decât toate cele f cute de El i st ruie te pe lâng ea neîncetat cu mare dor.

5. Dac toate cele ce sunt, prin Dumnezeu i pentru Dumnezeu au fost f cute, i dac Dumnezeu este mai bun decât cele ce au fost f cute de El, cel ce p r se te pe Dumnezeu, care e neasem nat mai bun, i se ocup cu cele mai rele, se arat pe sine pre uind mai mult cele f cute de Dumnezeu decât pe Dumnezeu.

6. Cel ce are mintea pironit în dragostea de Dumnezeu dispre uie te toate cele v zute i însu i trupul s u, ca pe ceva str in.

7. Dac sufletul e mai bun decât trupul i dac Dumnezeu, care a f cut lumea, e neasem nat mai bun decât lumea, cel ce cinste te trupul mai mult decât sufletul i lumea zidit de Dumnezeu mai mult decât pe Dumnezeu nu se deosebe te întru nimic de închin torii la idoli.

8. Cel ce i-a desf cut mintea de iubirea i de preocuparea st ruitoare de Dumnezeu i o are legat de ceva din cele ce cad sub sim uri, acela cinste te trupul mai mult decât sufletul i cele f cute de Dumnezeu mai mult decât pe Dumnezeu, care le-a f cut.

9. Dac via a min ii este lumina cuno tin ei, iar aceea e n scut de dragostea c tre Dumnezeu, bine s-a zis c nimic nu este mai mare decât dragostea dumnezeiasc .

Sfântul Maxim Marturisitorul

10. Când mintea pornește în focul dragostei spre Dumnezeu, nu se mai simte nici pe sine, nici vreun lucru oarecare. Căci luminat fiind de lumina dumnezeiască cea nemărginită, pierse simțirea față de toate cele făcute de Dumnezeu, precum și ochiul sensibil nu mai simte stelele, când răsar soarele.

11. Toate virtuțile ajută mintea să câștige dragostea dumnezeiască. Dar mai mult ca toate, rugăciunea curată. Căci prin aceasta zburând către Dumnezeu, iese afară din toate cele ce sunt.

12. Când mintea este purtată prin dragoste de cunoștința dumnezeiască, iese îndărăt din toate cele făcute, simte nemărginirea dumnezeiască, atunci copleșit de prezența dumnezeiască, se trezește la simțirea smereniei sale asemenea dumnezeiescului Isaia și rostește cu uimire cuvintele Proorocului: «O, nenorocitul de mine! Sunt pierdut! Căci om fiind și buze spurcate având și locuind în mijlocul unui popor ce are gură spurcată, am văzut cu ochii mei pe Împăratul Domnul Savaot».¹⁵²

13. Cel ce iubește pe Dumnezeu (4) nu poate să nu iubească și pe tot omul ca pe sine însuși, deși nu are plăcere de patimile celor ce nu s-au curățit încă. De aceea când vede întoarcerea și îndreptarea lor, se bucură cu bucurie mare și negreșit.

14. Necurat este sufletul pătimă, care este plin de gânduri de poftă și de ură.

15. Cel ce vede în inimă să vrea urmări de ură față de un om oarecare, pentru vreo anumită greșală, este cu totul

¹⁵² Is. 6, 5.

str în de iubirea de Dumnezeu, deoarece iubirea de Dumnezeu nu suferă câtuși de puțin în ura față de om.

16. «Cel ce Mă iubește pe Mine, zice Domnul, va păzi poruncile Mele». ¹⁵³ «Iar porunca Mea aceasta este, ca să vă iubiți unii pe alții». ¹⁵⁴ Cel ce nu iubește să adere la poruncile nu păzește porunca. Iar cel ce nu păzește porunca nici pe Domnul nu-L poate iubi.

17. Fericit este omul care poate să iubească pe tot omul la fel.

18. Fericit este omul care nu se lățește de nici un lucru stricțios sau vremelnic.

19. Fericit este mintea care a trecut peste toate lucrurile și se desfășoară neîncetat de frumusețea dumnezeiască.

20. Cel ce preface grija de trup în poftă și pentru lucruri vremelnice în minte rădăcină de la aproapele, acela slujește zidirii în locul Ziditorului.

21. Cel ce își preface trupul nesupus plăcerii și să nu se îngăduie împreună slujitor spre lucrarea celor bune.

22. Cel ce fuge de toate poftele lumii și se așază pe sine mai presus de toată întristarea lumescă.

23. Cel ce iubește pe Dumnezeu cu siguranță iubește și pe aproapele. Iar unul ca acesta nu poate păstra banii, ci-i

¹⁵³Ioan 14, 15.

¹⁵⁴Ioan 15, 12.

Sfântul Maxim Marturisitorul

folose te cu dumnezeiasc cuviin , dând fiec ruia din cei ce au trebuin .

24. Cel ce face milostenie imitând pe Dumnezeu nu cunoa te deosebire între r u i bun, între drept i nedrept, când e vorba de cele ce sunt de trebuin trupului, ci împarte tuturor la fel, dup trebuin , chiar dac cinste te mai mult, pentru buna aplecare a voii, pe cel virtuos decât pe lene .

25. Precum Dumnezeu, fiind prin fire bun i f r patim , iube te pe to i la fel, ca f pturi ale sale, dar pe cel virtuos îl sl ve te, ca pe unul ce i-a însu it cuno tin a i prin aplecarea voii, iar pe cel lene îl miluie te pentru bun tatea Sa i îl întoarce în veacul acesta prin certare, tot a a i cel bun f r patim în aplecarea voii sale iube te pe to i oamenii la fel: pe cel virtuos pentru fire i pentru buna aplecare a voii lui, iar pe cel lene îl miluie te pentru fire i din comp timire, ca pe un lipsit de minte ce umbl în întuneric.

26. Dragostea se face cunoscut nu numai prin d ruirea de bani, ci cu mult mai mult prin împ rt irea cuvântului lui Dumnezeu i prin slujirea trupestă .

27. Cel ce s-a lep dat cu adev rat de lucrurile lumii i sluje te nef arnic aproapelui prin iubire se sloboze te degrab de orice patim i se face p rta de iubirea i cuno tin a dumnezeiasc .

28. Cel ce a dobândit în sine dragostea dumnezeiasc , nu ostene te urmând Domnului Dumnezeului s u, asemenea dumnezeiescului Ieremia¹⁵⁵ ci sufer cu vitejie

¹⁵⁵ Ieremia 17, 6.

orice osteneală, batjocoriri ocar, neluând în seamă câtuși de puțin răul de la nimeni.

29. Când vei fi ocărât de cineva, sau disprețuit în vreo privință oarecare, fii cu luare aminte din spre gândurile mâniei, ca nu cumva, desprindu-te de dragoste din pricina suferinșii, să te așezi în inutul urii.

30. Când vei suferi pentru vreo ocară sau necinste, să îți cete alegi cu un folos. Căci prin ocară se alungă de la tine slava de artă.

31. Precum amintirea focului nu încalzește trupul, așa credința fără dragoste nu lucrează în suflet iluminarea cunoștințelor.

32. Precum lumina soarelui atrage ochiul cel sălbatic, așa și cunoștința lui Dumnezeu atrage spre sine în chip firesc mintea curată prin dragoste (5).

33. Minte curată este aceea care s-a desprins de neștiință și este luminată de lumina dumnezeiască.

34. Suflet curat este acela care s-a eliberat de patimi și se bucură neîncetat de dragostea dumnezeiască.

35. Patimile de ocară este mișcarea sufletului împotriva firii.

36. Neputința este o stare păcătoasă a sufletului, care face ca sufletul să se miște cu anevoie spre urătate.

37. Cel ce prin sângeală a dobândit roadele dragostei nu se strămută din aceasta, chiar de-ar plăti zece de mii

Sfântul Maxim Marturisitorul

de rele. S te încredin eze despre aceasta tefan, ucenicul lui Hristos, i cei ca el i însu i Mântuitorul, care se ruga Tat lui pentru cei ce-L ucideau i cerea iertarea de la El, ca pentru unii ce nu tiau ce fac.

38. Dac propriu iubirii este s rabde îndelung i s fie cu bun tate, cel ce se lupt cu mânie i pl nuie te vicle ug v dit este c se face str in de Dumnezeu, dac Dumnezeu este dragoste.

39. «S nu zice i, spune dumnezeiescul Ieremia, c sunte i biserica Domnului».¹⁵⁶ Iar tu s nu zici c simpla credin în Domnul nostru Iisus Hristos poate s m mântuiasc . C ci aceasta este cu neputin de nu vei dobândi i iubirea fa de El prin fapte. Doar despre credin a simpl s-a spus: « i dracii cred i se cutremur » (Iacob 2, 19).

40. Roadele iubirii sunt: a face bine aproapelui din toat inima, a r bda îndelung, a fi cu îng duin i a folosi lucrurile cu drept judecat .

41. Cel ce iube te pe Dumnezeu nu întristeaz pe nimeni i nu se întristeaz pentru cele vremelnice. Întristeaz i se întristeaz îns cu singura întristare mântuitoare, cu care i fericitul Pavel s-a întristat i a întristat pe corinteni.

42. Cel ce iube te pe Dumnezeu tr ie te pe p mânt via îngereasc , postind i priveghind, cântând i rugându-se i gândind pururea numai lucruri bune de tot omul.

¹⁵⁶ Ieremia 7, 4.

43. Dacă pofti te cineva ceva, se luptă ca să-ți dobândească. Dar dintre toate bunurile și lucrurile vrednice de poftit, cel mai asemănător mai bun și mai vrednic de dorit este Dumnezeu. Cât sânge nu suntem a adădatori să arătăm ca să dobândim acest lucru bun și vrednic de dorit prin fire?

44. Să nu-ți întinezi trupul cu fapte de rău și să nu-ți spurci sufletul cu gânduri viclene și pacea lui Dumnezeu să veni peste tine aducând iubire.

45. Chinoie-te-ți trupul cu foamea și cu privegherea și îndeletnice-te-te fără lenevire cu cântarea și cu rugăciunea; și sfinenția neprihănită să veni peste tine aducând iubire.

46. Cel care s-a învrednicit de cunoștința dumnezeiască și a dobândit lumina acesteia prin dragoste nu va fi tulburat niciodată de duhul slavei de artă. Iar cel care nu s-a învrednicit încă de aceea, cu ușurință este prins de aceasta. Dacă adădă unul ca acesta să văcătă în tot ce face spre Dumnezeu, ca unul care le face toate pentru el, mai lesne să scape cu Dumnezeu de ea.

47. Cel care nu a căutată încă cunoștința dumnezeiască (6), care se agonisește prin dragoste, cugetă lucruri mare despre cele săvârșite de el după voia lui Dumnezeu. Iar cel care s-a învrednicit de ea zice din suflet cuvintele Patriarhului Avraam, pe care le-a spus când s-a învrednicit de artă dumnezeiască: - Eu sunt pe mântuirea cenușă. ¹⁵⁷

48. Cel care se teme de Domnul are puritatea ca tovară smerenia, și prin gândurile acesteia vine la dragostea și la mulțumirea către Dumnezeu. Căci îți amintește de

¹⁵⁷ Facerea 18, 27.

Sfântul Maxim Marturisorul

purtarea lumeasc de mai-nainte și de feluritele greșeli, ca și de ispitele ce și s-au întâmplat din tinerețe, și cum din toate acestea l-a izbăvit pe el Domnul și l-a strămutat de la viaa pătimăla viaa după Dumnezeu. În felul acesta dobândește pe lângă temerere și dragostea, mulțumind pururea cu smerenie mult Făcătorului de bine și Cărmuitorului vieții noastre.

49. Să nu-ți întinezi mințile, trădând gânduri de poftă și de mânie, ca nu cumva căzând din rugăciunea curată, să te cuprindă duhul moleșelii.

50. Mîntea cade de la îndrăzneala cea către Dumnezeu atunci când se însoțește cu gândurile viclene și spurcate.

51. Cel fără de minte fiind purtat de patimi, când se tulbură împins de mânie, se grăbește fără judecată să ocolească pe frații, iar când este aprins de poftă se zgândindu-se, fuge și-și întâlnească. Iar cel în elept lucrează în amândouă împrejurările cu totul dimpotrivă: căci în vreme de mânie, fiind pricinile tulburării, se scutură de scârba față de frații, iar în vreme de poftă, se reîntoarce de la pornirea spre întâlnirea nesocotită.

52. În vremea ispitelor să nu piersești mințile, ci suferă cu vitejie valorile gândurilor și mai ales pe cele ale deznădejdii și ale moleșelii (acedia). Căci așa fiind probat cu bun rost prin necazuri, vei dobândi o nădejde și mai înaltă în Dumnezeu. Iar de-o vei pierși, te vei afla neprobat, lipsit de bărbăție și nestatornic.

53. De vei să nu cazi din dragostea cea după Dumnezeu, să nu lași nici pe fratele tău să se culce întristat împotriva ta, nici tu să nu te culci scârbit împotriva lui; ci

«mergi î ti te împac cu fratele t u»,¹⁵⁸ i venind, adu lui Hristos, cu con tiin curat , prin rug ciune st ruitoare, darul dragostei.

54. Dac cel ce are toate darurile Domnului, dar dragoste nu are, nimica nu folose te, dup dumnezeiescul Apostol,¹⁵⁹ cât sârguin trebuie s ar t m ca s o dobândim pe aceasta.

55. Dac «dragostea nu face r u aproapelui»,¹⁶⁰ cel ce pizmuie te pe fratele î se întristeaz de binele lui î întineaz numele lui cel bun cu def im ri, sau îi întinde niscai curse spre a-l atrage la rele, cum nu se va face pe sine str in de dragoste î vinovat de osânda ve nic ?

56. Dac «plinirea legii este iubirea»¹⁶¹ cel ce se gânde te la r u împotriva fratelui î unelte te vicle uguri împotriva lui î dore te c derea lui î se bucur de ea, cum nu va fi c lc tor de lege î vrednic de chinurile ve nice?

57. Dac «cel ce defaim pe fratele î-l judec defaim î judec legea»,¹⁶² iar legea lui Hristos este iubirea, cum nu va c dea def im torul din iubirea lui Hristos î nu se va face sie î pricin a chinurilor ve nice?

58. Nu da urechea ta limbii celui ce defaim , nici limba ta urechii iubitorului de ponegrire, ascultând sau gr ind cu pl cere cele rele împotriva aproapelui, ca s nu

158Matei 5, 24.

159I Corinteni 13, 1

160Romani 13, 10.

161Romani 13, 10.

162Iacob 4, 11.

Sfântul Maxim Marturisitorul

cazi din dragostea dumnezeiască și să te afli străduindu-te să vezi lucrurile în viața ta.

59. Nu primi bârfeală împotriva Părintelui tău, nici nu-l încuraja pe cel ce-l necinstește pe el, ca să nu se mânie Domnul pentru faptele tale și să te stârpească din pământul celor vii.

60. Închide gura celui ce bârfește la urechile tale, ca să nu șvârșești pe cât îndoit împreună cu acela: pe tine obișnuindu-te cu patima pierzătoare, iar pe acela neoprinându-l de a flecări împotriva aproapelui.

61. «Iar Eu zic vouă, spune Domnul, iubiți pe vrăjmașii voștri, faceți bine celor ce vă urăsc pe voi, rugați-i-vă pentru cei ce vă blestem». ¹⁶³ De ce a poruncit atunci acestea? Ca să te slobozească pe tine: de ură, de înfrustrare, de mânie și de înerecție a răului, și să te învrednicească de cea mai mare avuție, care este dragostea desvârșită. Căci este cu neputință să o aibă pe aceasta cel ce nu iubește pe toți oamenii la fel asemenea lui Dumnezeu, care iubește pe toți oamenii la fel și «vreă ca toți să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vie». ¹⁶⁴

62. «Iar Eu zic vouă: să nu stați împotriva celui rău, ci celui ce te va lovi peste obrazul drept, întoarce-ți și pe cel lalt; și celui ce vrea să se judece cu tine ca să-ți ia haina, lasă-i lui și cămașa; și celui ce te silește să mergi cu el o stadie, mergi cu el două». ¹⁶⁵ De ce? Ca pe tine să te păzească nemâniș, netulburat și neînfrustrat, iar pe acela

¹⁶³Matei 5, 44.

¹⁶⁴I Timotei 2, 3

¹⁶⁵Matei 5, 39.

s -l îndrepteze prin rbdarea ta, i pe amândoi s v aduc ,
ca un Bun, sub jugul dragostei.

63. Lucrurile fa de care am sim it vreodat vreo
patim ne fac s le purt m dup aceea închipuirile
p tima e. Cel ce a biruit a adar închipuirile p tima e
dispre uie te desigur i lucrurile ale c ror închipuiri le
purta. C ci lupta cu amintirile e cu atât mai anevoioas , ca
lupta cu lucrurile înse i, cu cât este mai u oar p c tuirea
cu cugetul, ca cea cu fapta.

64. Dintre patimi, unele sunt trupe ti, altele suflete ti(7).
Cele trupe ti î i iau prilejurile din trup, iar cele suflete ti
din lucrurile de din afar . Dar i pe unele i pe altele le
desfiin eaz dragostea i înfrânarea cea dintâi pe cele
suflete ti; cealalt pe cele trupe ti.

65. Unele dintre patimi sunt ale iu imii (mâniei), altele
ale p r ii poftitoare a sufletului. Dar i unele i altele se
stârnesc prin sim uri. Se stârnec îns atunci când sufletul
se afl în afar de dragoste i de înfrânare.

66. Mai anevoie de biruit sunt patimile iu imii (8)
decât ale p r ii poftitoare. De aceea a i dat Domnul, ca o
doctorie mai tare împotriva ei, porunca dragostei.

67. Toate patimile in sau numai de iu imea sufletului,
sau numai de partea poftitoare a lui, sau de cea ra ional ,
cum e uitarea sau ne tiin a. Dar mole eala (acedia),
f cându-se st pân peste toate puterile sufletului, stârne te
deodat aproape toate patimile. De aceea este i cea mai
grea dintre toate celelalte patimi. Bine zice a adar

Sfântul Maxim Marturisitorul

Domnul, când dă doctoria împotriva ei: «întru răbdarea voastră veți dobândi sufletele voastre».¹⁶⁶

68. Să nu lovești vreodată pe vreunul dintre frații, mai ales frații pricinii și frații judecată, ca nu cumva, nerăbdând jignirea, să plece și să nu mai scapi niciodată de mustrarea conștiinței ei, aducându-i pururea întristare în vremea rugăciunii și răpindu-i mintea de la dumnezeiască îndrăznire.

69. Să nu suferi bătănie, sau măcar oameni care îți aduc sminteli împotriva altora. Căci cei ce primesc smintele în orice chip, față de cele ce se întâmplă cu voie sau fără voie, nu cunosc calea păcii, care duce prin dragoste la cunoștința lui Dumnezeu pe cei ce o iubesc pe ea.

70. Încă nu are dragoste desvârșită cel ce se mai ia după părerile oamenilor, de pildă pe unul iubindu-l, iar pe altul urându-l pentru pricina aceasta sau aceea, sau pe acela i-o dată iubindu-l, altă dată urându-l, pentru aceleași pricini.

71. Dragostea desvârșită nu sfârșie firea cea unică a oamenilor, luându-se după părerile și înclinările diferite ale voii lor. Căci privind pururea la ea, iubete pe toți oamenii la fel: pe cei buni și strădălnici, ca pe prieteni, iar pe cei leneși, ca pe dușmani, făcându-le bine, răbdând îndelung și suferind cele ce-i vin de la ei. Ea nu ia în seamă câtuși de puțin răul de la aceștia, căci chiar suferă pentru ei dacă vremea o cere, ca să-i facă și pe ei prieteni de este cu puțin; iar de nu se poate, cel puțin să nu cadă din dragostea proprie față de ei, arătând pururea,

¹⁶⁶ Luca 21, 19.

la fel, roadele iubirii fa de to i oamenii. De aceea i Domnul i Dumnezeuul nostru Iisus Hristos, ar tându- i dragostea Sa fa de noi, a p timit pentru toat omenirea i tuturor le-a d ruit la fel n dejdea învierii, chiar dac atâr n pe urm de fiecare s se fac pe sine vrednic fie de slav , fie de chinuri.

72. Înc nu a dobândit dragostea des vâr it cel ce nu dispre uie te slava i ocara, bog ia i s r cia, pl cerea i întristarea. Ba dragostea des vâr it nu le dispre uie te numai pe acestea, ci i îns i via a vremelnic i moartea.

73. Ascult pe cei ce s-au învrednicit de dragostea des vâr it , cum gr iesc: «Cine ne va desp r i pe noi de dragostea lui Hristos? Oare necazul, ori strâmtorarea, ori prigoana, ori foametea, ori gol tatea, ori primejdia, ori sabia? C ci precum este scris: pentru Tine suntem omorâ i în fiecare zi; socotitu-ne-am ca ni te oi de junghiere. Ci în toate acestea suntem mai mult decât biruitori prin Acela care ne-a iubit pe noi. Pentru c sunt încredin at c nici moartea, nici via a, nici îngerii, nici st pâniile, nici puterile, nici cele ce sunt acum, nici cele ce vor fi, nici în l imea, nici adâncimea, nici vreo alt f ptur nu va putea s ne despart de dragostea lui Dumnezeu, cea întru Hristos Iisus Domnul nostru».¹⁶⁷

74. Iar despre dragostea c tre aproapele, ascult iar i ce spun: «Adev r zic vou în Hristos, nu mint, m rturisind împreun cu mine i con tiin a mea în Duhul Sfânt, c întristare mult îmi este i durere necurmat inimii mele. C ci a vrea s fiu eu însumi anatema de la Hristos pentru

¹⁶⁷ Romani 8, 35.

Sfântul Maxim Marturisorul

frații mei, a rudeniilor mele după trup, care sunt israeliții și celelalte.¹⁶⁸ La fel și Moise și ceilalți Sfinți.

75. Cel ce nu disprețuiește slava, plăcerea și iubirea de argint, care se sporește pe aceleași stă în slujba lor, nu poate să ia de la sine prilejurile de mânie. Iar cel ce nu le taie pe acestea nu poate ajunge la dragostea desvârșită.

76. Smerenia și reaua primire slobozesc pe om de tot pe călul. Cea dintâi taie patimile sufletului, cea de-a doua pe ale trupului. Aceasta se arată când-o și fericitul David, când se roagă lui Dumnezeu zicând: «Privește la smerenia mea și la osteneala mea, și iartă toate pe cătele mele».¹⁶⁹

77. Prin porunci Domnul face nepăsători pe cei ce le împlinesc; iar prin dumnezeieștile dogme le dă ruine și luminarea cunoștinței.

78. Toate dogmele sunt sau despre Dumnezeu, sau despre cele văzute și nevăzute, sau despre Providența și judecata arătată în acelea.

79. Milostenia te mîndrește și umezește sufletului; postul vestește te poartă; iar rugăciunea curată este mintea și o pregătește spre contemplarea lucrurilor. Căci Domnul ne-a dăruit poruncile pentru și potrivit cu puterile sufletului.

80. «Învățați de la Mine, zice, că sunt blând și smerit cu inima» și următoarele.¹⁷⁰ Blândește-te și umezește-te.

¹⁶⁸Romani 9, 1-3.

¹⁶⁹Psalmi 118, 135.

¹⁷⁰Matei 11, 29.

netulburat , iar smerenia sloboze te mintea de fumul mândriei i de slava de art .

81. Temerea de Dumnezeu este îndoit . Una se na te în noi din amenin rile chinurilor. Aceasta face s se nasc în noi pe rând: înfrânarea, r bdarea, n dejdea în Dumnezeu i nep timirea, din care r sare dragostea. Iar cealalt e împreunat cu dragostea. Ea sus ine pururea în suflet sfiala evlaviei, ca nu cumva, pentru îndr zneala dragostei, s ajung la nesocotirea lui Dumnezeu.

82. Prima temere este scoas afar de dragostea des vâr it a sufletului, care a dobândit-o i care nu se mai teme de chinuri. A doua temere este împreunat pururea, cum s-a spus, cu dragostea. Celei dintâi temeri i se potrive te cuvântul: «De frica Domnului se abate tot omul de la r u»;¹⁷¹ sau: «începutul în elepciunii este frica Domnului».¹⁷² Celei de-a doua, cuvântul: «Frica Domnului cea curat r mâne în veacul veacului»;¹⁷³ sau: «Nimic nu le lipse te celor ce se tem de El».¹⁷⁴

83. «Omorâ i m dularele voastre cele de pe p mânt: curvia, necur ia, patima, pofta cea rea, l comia» i celelalte.¹⁷⁵ «P mânt» a numit cugetul trupului; «curvie» p catul cu fapta; «necur ie» a numit învoirea; «patim » gândul cel p tima ; «pofta cea rea» primirea simpl a gândului de poft ; «l comie» a numit materia care na te i face s creasc patima. Toate acestea a poruncit

171Prov. 15, 27.

172Prov. 1, 7.

173Psalmi 18, 9.

174Psalmi 33, 9.

175 Coloseni 3, 5

Sfântul Maxim Marturisorul

dumnezeiescul Apostol sile omorâm, ca pe nițel
mădulare ale cugetului trupesc.

84. Mai întâi amintirea aduce gândul simplu în minte; acesta zăbovind, se stârnete patima. Aceasta, la rândul ei, nefiind scoasă afară, încovoie mintea la învoire; întâmplându-se aceasta, se ajunge, în sfârșit, la păcatul cu fapta. Prea în eleptul Apostol, scriind către cei din neamuri poruncește a adăra ca mai întâi să despărțim rezultatul păcatului, apoi, pînă pe rînd spre început, să sfârșim cu pricina păcatului. Iar pricina este, cum s-a zis mai înainte, lăcomia, care naște și face să crească patima. Și socot că aici este arătarea lăcomiei păntecului, care este maica și doica curviei. Căci lăcomia nu este rea numai când se îndreaptă spre avuție, ci și când se îndreaptă spre mîncări, precum și înfrînarea nu e bună numai când se reține de la mîncări, ci și când se reține de la avuție.

85. Precum pas rea, când începe să zboare avînd piciorul legat, tras la pînă de sfoară, așa și mintea care n-a dobîndit încrederea (11) dacă vrea să zboare spre cunoștința celor cerești, e trasă la pînă de patimi.

86. Când mintea s-a eliberat de vîrjit de patimi înaintează fără să se întoarcă îndrăt în contemplarea lucrurilor, făcându-i cîntărea spre cunoștința Sf. Treimi (12).

87. Dacă mintea e curată când primește în elesurile lucrurilor, acestea o stîrnesc spre contemplarea duhovnicească a lor. Dar dacă din trîndăvie s-a făcut necurat, rămîne simplu la în elesuri, când e vorba de alte lucruri; iar când e vorba de oameni, le preface în gânduri spurcate și viclene.

88. Când ai ajuns ca niciodat în vremea rug ciunii s nu- i mai tulbure mintea vreo idee din cele ale lumii, s tii c nu le mai afli în afar de hotarele nep timirii.

89. Când sufletul începe s - i simt s n tatea proprie, începe s vad i n lucrile din visuri ca ni te lucruri de arte ce nu mai tulbur .

90. Precum ochiul sensibil e atras de frumuse ea celor v zute, la fel mintea curat e atras de cuno tin a celor nev zute. Iar nev zute socotesc pe cele netrupe ti.

91. Mare lucru este s nu fii cuprins de patim fa de lucruri. Dar cu mult mai mare este s r mâi f r patim i fa de n lucrile lor. C ci r zboiul dracilor împotriva noastr prin gânduri e mai cumplit ca r zboiul cel prin lucruri.

92. Cel ce a dobândit virtu ile i s-a îmbog it în cuno tin , privind de aici înainte lucrurile în chip natural, pe toate le face i le spune dup dreapta judecat , nealunecând nicidecum de la aceasta. C ci dup cum întrebui m lucrurile cu dreapt judecat sau f r judecat , devenim virtuo i sau r i.

93. Semnul celei mai depline nep timiri st în aceea c totdeauna se urc la inim numai în elesurile simple ale lucrurilor, fie în vremea de veghe a trupului, fie în vreme de somn.

94. Prin împlinirea poruncilor, mintea se dezbrac de patimi; prin contemplarea duhovniceasc a celor v zute, se dezbrac i de în elesurile p tima e ale lucrurilor. În

Sfântul Maxim Marturisorul

sfârșit, prin cunoașterea celor nevzute (13), leapdă în contemplarea celor v zute. Iar de aceasta se dezbracă prin cunoaștința Sfintei Treimi (13).

95. Precum soarele, răsărind și luminând lumea, se arată și pe sine și arată și lucrurile luminate de El, tot așa și Soarele dreptății, răsărind minții curate, se arată și pe sine, dar arată și rațiunile tuturor celor ce au fost făcute sau vor fi făcute de El.

96. Nu cunoaștem pe Dumnezeu din ființa Lui, ci din măriri și faptelor și din purtarea de grijă ce-o are pentru cele ce sunt. Căci prin acestea în elegem, ca prin niște oglinzi, nemărginita bunătate, în elepciune și putere a Lui.

97. Minte curată petrece sau în înțelegerile simple ale lucrurilor omenești, sau în contemplarea naturală a celor v zute, sau în cea a celor nevzute, sau în lumina Sfintei Treimi.

98. Minte, petrecând în contemplarea celor v zute, sau cercetează rațiunile naturale ale lor, sau pe cele indicate prin ele, sau caută înșurătorii Cauzei lor.

99. Petrecând înșurătorii în contemplarea celor nevzute, caută rațiunile naturale ale lor și Cauza facerii lor, precum și cele ce urmează din acestea. De asemenea Providența și Judecata arată în ele.

100. În sfârșit, ridicându-se mintea în Dumnezeu caută mai întâi, arzând de dor, rațiunile privitoare la ființa Lui dar nu află ceea ce este El însuși și căci acesta e un lucru cu neputință și oprit întregii firi create, deopotrivă; și se mângâie cu cele dimprejurul Lui, adică cu cele privitoare

la venicia, la nesfârșirea și la nehotărnicia Lui, la bunătatea, la înțelepciunea și la puterea creatoare, providențioasă și judecătorească a celor ce sunt. Numai aceasta se poate cuprinde din cele ale Lui: nesfârșirea. Iar a nu cunoaște din El nimic înseamnă a cunoaște că e mai presus de minte, cum au spus cuvântătorii de Dumnezeu Grigorie și Dionisie.

A celuiiași

A doua sunt a capetelor despre dragoste

1. Cel ce iubește te cu adevărat pe Dumnezeu, acela se și roagă cu totul neîmprețiat. Și cel ce se roagă cu totul neîmprețiat acela și iubește te pe Dumnezeu cu adevărat. Nu se roagă însă neîmprețiat cel ce-și are mintea pironită de ceva din cele pământii. A adăru iubește te pe Dumnezeu cel ce are mintea legată de ceva din cele pământii.

2. Mintea, care zăbovește în vreun lucru supus simurilor, este pănită cu siguranță de vreo patimă față de el, ca de pildă de vreo poftă, de vreo întristare, de mânie, sau de amintirea vreunui rău. Și de nu disprețuiește acel lucru, nu se poate slobozi de patima aceea.

3. Când patimile stăpânesc mintea, o leagă de lucrurile materiale și desprind-o de Dumnezeu, o face să se ocupe cu acelea. Când însă o stăpânește iubirea de Dumnezeu, o dezleagă de legăturile lor, înduplecând-o să disprețuiască nu numai lucrurile ce cad sub simuri, ci și însăși viața noastră vremelnică.

Sfântul Maxim Marturisitorul

4. Rostul poruncilor este să fac simple în alegerile lucrurilor;¹⁷⁶ iar al citirii și al contemplării să fac mintea nepământescă și formă. Aceasta înseamnă puțin a de a se ruga fără împrietire.

5. Nu ajunge fapta morală pentru a se slobozi mintea cu desvârșire de patimi (15), ca să poată să se roage neîmprietat, dacă nu vin în ea unele după altele contemplațiile duhovnicești. Căci aceea slobozește mintea numai de neînfrânare și de ură, pe când contemplațiile duhovnicești o izbăvesc și de uitare și de neștiință. Și numai așa va putea să se roage cum trebuie.

6. Două sunt stările cele mai înalte ale rugăciunii curate. De una parte cea ce se îndeletnicește cu fapta, de alta cea ce se îndeletnicește cu contemplația. Cea dintâi se naște în suflet din frica lui Dumnezeu și din neajdecea cea bună; cea de-a doua din dragostea dumnezeiască și din curăția cea mai deplină. Semnele prin care cunoaștem că am ajuns la măsura celei dintâi le avem în aceea că mintea se adună din toate ideile lumii și-i face rugăciunea neîmprietat și nesupărat de parcă însuși Dumnezeu ar fi în fața ei, precum și este. Iar semnele celei de-a doua stau în aceea că mintea este răpită în avântul rugăciunii de lumina dumnezeiască și nemărginită, și nu se mai simte nici pe sine nici altceva din cele ce sunt, decât numai pe Cel ce lucrează în ea prin dragoste această iluminare. Atunci, mișcându-se în jurul rațiunilor despre Dumnezeu, primele curate și limpezi arături cu privire la El.

¹⁷⁶ În alegerea simplă a lucrului (μ) înseamnă, după Sf. Maxim, desfacerea acestui în alegerea de orice gând păcătoasă.

7. Ceea ce iube te cineva, aceea i îmbr i eaz cu toat puterea, dispre uind toate cele care îl împiedic de la acel lucru, ca s nu fie lipsit de el. Cine iube te a adar pe Dumnezeu st ruie în rug ciunea curat i arunc din sine toat patima ce-l împiedic de la aceasta.

8. Cel ce a lep dat de la sine pe maica patimilor, adic iubirea trupeasc de sine (filautia), u or leap d , cu ajutorul lui Dumnezeu, i pe celelalte, ca mânia, întristarea, pomenirea r ului i cele ce urmeaz . Iar cel ce e st pânit de cea dintâi e r nit i de-a doua, chiar dac nu vrea. În iubirea trupeasc de sine este patima îndreptat spre trup.

9. Oamenii se iubesc unii pe al ii, fie în chip vrednic de ocar , fie pentru aceste cinci pricini: sau pentru Dumnezeu, cum iube te cel virtuos pe to i, atât pe cel virtuos cât i pe cel ce înc nu este virtuos; sau pentru fire, cum iubesc p rin ii pe copii i invers; sau pentru slava de art , cum iube te cel sl vit pe cel ce-l sl ve te; sau pentru iubirea de argint, cum iube te cineva pe cel bogat pentru a primi bani; sau pentru pl cere, ca cel ce-i sluje te stomacul i cele de sub stomac.

Dragostea cea dintâi este vrednic de laud ; a doua e mijlocie; celelalte sunt p tima e.

10. Dac pe unii îi ur ti, pe al ii nici nu-i iube ti nici nu-i ur ti, pe al ii iar i îi iube ti dar potrivit, i în sfâr it pe al ii îi iube ti foarte tare, din aceast neegalitate cunoa te c e ti departe de dragostea des vâr it , care cere s iube ti pe tot omul deopotriv .

Sfântul Maxim Marturisitorul

11. «Fugi de rău și fuge binele»,¹⁷⁷ adică război te pevrjma ca și-i mic orezi patimile, apoi în-te trează ca și nu crească și iarăși: luptă ca și dobândești virtuțile, și după aceea în-te trează ca și le pstrezi. Aceasta înseamnă a lucra și a pstra.

12. Cei ce ne ispitesc cu îngrăduința lui Dumnezeu, sau înclezesc partea poftitoare, sau tulbură inima, sau întunecă partea rațională, sau învelesc trupul în dureri, sau ne jefuiesc de cele trupești.

13. Dracii sau ne ispitesc prin ei înșiși, sau înarmează împotriva noastră pe cei ce nu se tem de Domnul. Prin ei înșiși ne ispitesc când viețuim desprăși de oameni, ca pe Domnul în pustie; prin oameni, când ne aflăm împreună cu oamenii, ca pe Domnul prin Farisei. Dar noi, cufându-ne la Cel ce ne este pildă, și-l respingem din amândouă părțile.

14. Când începe mintea să înainteze în dragostea de Dumnezeu, atunci și dracul hulirii începe să o ispitească, și-i optește astfel de gânduri, pe care nu le poate nescocini nici un om, ci numai diavolul, tatăl lor. Iar aceasta o face pentru că pizmuiește pe cel iubitor de Dumnezeu. El vrea ca aceasta, venind la deznădejde, pentru că a cugetat unele ca acestea, să nu mai îndrăznească să se avânte către Dumnezeu prin rugăciunea obișnuită. Dar cu nici un folos nu se alege din această ticloșie pentru scopul său, ci și mai târziu ne face. Căci războiul fiind de ei și războindu-ne împotriva lui, ne aflăm mai cercași și mai adevărași în dragostea lui Dumnezeu. «Iar sabia lui va intra în inima lui și segețile lui se vor zdrobi».¹⁷⁸

¹⁷⁷Psalmi 26, 27.

¹⁷⁸Psalmi 36, 15.

15. Mîntea, aplecându-se spre cele v zute, în elege lucrurile potrivit cu firea, prin mijlocirea sim urilor. i nici mîntea nu e rea, nici în elegerea cea dup fire, nici lucrurile, nici sim urile. C ci acestea sunt lucrurile lui Dumnezeu. Ce este r u atunci? V dit este c patima asociat la în elesul cel dup fire, i deci ea poate s lipseasc din cugetarea în elesurilor, dac mîntea privegheaz .

16. Patima este o mi care a sufletului împotriva firii fie spre o iubire neraional , fie spre o ur f r o judecat a vreunui lucru, sau din pricina vreunui lucru din cele supuse sim urilor. De pild e o mi care spre iubirea neraional a mânc rurilor, sau a femeii, sau a avu iei, sau a slavei trec toare, sau a altui lucru din cele supuse sim urilor, sau din pricina acestora. Sau e o mi care spre ura f r judecat a ceva din cele spuse mai înainte, sau din pricina acestora.

17. Sau iar i p c to enia este o judecat gre it cu privire la în elesurile lucrurilor, c reia îi urmeaz reaua întrebuintare a lucrurilor (abuzul de lucruri). De pild când e vorba de femeie, judecata dreapt cu privire la împreunare trebuie s vad scopul ei în na terea de prunci. Deci cel ce urm re te pl cerea gre e te în judecat , socotind ceea ce nu e bine ca bine. A adar unul ca acesta face rea întrebuintare (abuzeaz) de femeie, împreunându-se cu ea. Tot a a este cu celelalte lucruri i în elesuri.

18. Când dracii scot mîntea ta din neprih nire, înv luind-o în gânduri de curvie, strig cu lacrimi c tre Domnul: «Sco ându-m afar , acum m-au înconjurat».¹⁷⁹ F când a a, vei fi mântuit.

¹⁷⁹ Psalmi 16, 11; 31, 7.

Sfântul Maxim Marturisorul

19. Apăsător este dracul curviei în praznic năvălește asupra celor ce luptă împotriva patimii, mai ales când nu sunt cu băgare de seamă la felul de hrană și în întâlnirile cu femeile. Furând pe neașteptate de seamă mintea prin vraja plăcerii, pe urmă năvălește prin amintire asupra isihastului, aprinzându-i trupul în înfocând minții felurite forme îndemnându-l astfel să consimtă la păcat. Dacă nu vrei să zăbovească acestea în tine, apucă-te de post, de osteneală, de priveghere și de bună isihie unită cu rugăciune și rătăcire.

20. Cei ce caută pururea sufletul nostru, îl caută prin cugetări pe timașe (16), ca să-l împingă la păcatul cu gândul, sau la cel cu lucrul. Deci când vor vedea că mintea nu-l primește, se vor rușina; iar când o vor găsi ocupată cu contemplația duhovnicească, se vor întoarce și se vor rușina tare și degrabă.

21. Slujbă de diacon împlineste cel ce-și gătește mintea pentru luptele sfinte și depărtează cugetările pe timașe de la ea; slujbă de preot cel ce o luminează spre cunoașterea lucrurilor și alungă cunoștința mincinoasă; iar slujbă de episcop cel ce o desvârșește prin sfântul Mir al cunoștinței sfinte și închinății Treimi.¹⁸⁰

22. Dracii slăbesc când prin împlinirea poruncilor se micșorează patimile în noi; și pierd când sunt stinse cu totul prin nepătimirea sufletului, nemaiaflându-le pe acelea, prin care se găsește în suflet și înlăuntrul zboiașului. Aceasta trebuie

¹⁸⁰ Sunt cele trei trepte ale urcușului duhovnicesc: a) nevoia cu fapta în vederea purificării de patimi, b) contemplarea lui Dumnezeu prin lucruri și c) cunoașterea Lui nemijlocit. E o lărgire a ideii de diacon, preot și episcop.

s fie ceea ce s-a spus: «Vor să îi vor pieri de la fața Ta!». ¹⁸¹

23. Unii dintre oameni se rein de la patimi de frica omenească ; alii pentru slava de art ; alii de dragul înfrângerii ; și în sfârșit alii se izbăvesc de ele de teama judecilor dumnezeiești.

24. Cuvintele Domnului cuprind aceste patru lucruri: poruncile, dogmele, amenințările, fâgduirea. Pentru acestea răbdăm toate asprimea vieții: posturi, privegheri, culcarea pe jos, osteneții greute în slujbe, necinstiri, ocări, chinuri, omoruri și cele asemenea. «Pentru cuvintele buzelor Tale, zice, am pătimit și aspre!» ¹⁸²

25. Plata înfrângerii este nepăsarea, iar a credinței cunoștința. Nepăsarea la rândul ei nu te discernă mântul ; iar cunoștința dragostea către Dumnezeu.

26. Mîntuirea deprinsă cu furtuirea înaintează la dreapta judecată ; iar deprinsă cu contemplația înaintează la cunoștință. Propriu celei dintâi este să ducă pe cel ce se străduiește la puterea de-a deosebi virtutea și păcatul. Propriu celei de-a doua este să ducă pe cel părtăvit de ea la raionurile ființelor netrupești și a trupurilor. Iar de harul cunoștinței de Dumnezeu se va învrednici atunci când, străbătând toate cele spuse mai înainte prin aripile iubirii și ajungând în Dumnezeu, va scruta prin duhul raionului privitoare la El, atât cât este minții omenești cu puțin . ¹⁸³

181 Psalmi 4, 9.

182 Psalmi 16, 14.

183 Iar și cele trei trepte.

Sfântul Maxim Marturisitorul

27. Vrând să cunoști pe Dumnezeu, să nu cauți raionurile din El (căci nu le va afla vreo minte omenească), dar nici pe ale altei existențe de după Dumnezeu, ci cercetează-le pe cele din jurul Lui, atât cât se poate; de pildă pe cele privitoare la venicie, nemărginire și nehotărnicie, la bunătate și înțelepciune, ca și pe cele privitoare la puterea creatoare și judecătorească a fiilor. Căci acela este între oameni mare teolog care află raionurile acestora întrucâtva.

28. Bărbat puternic este cel ce unește cunoștința cu înțelegerea. Prin cea din urmă veștește partea poftitoare și domolește iuimeea, iar prin cea dintâi înaripează mintea și călătorește spre Dumnezeu.¹⁸⁴

29. Când zice Domnul: «Eu și Tatăl una suntem»,¹⁸⁵ arată identitatea ființei. Iar când zice: «Eu sunt întru Tatăl și Tatăl întru Mine»,¹⁸⁶ arată nedespărțirea ipostaselor. Prin urmare tritei tăi, desparte-te pe Fiul de Tatăl, cad pe amândouă părțile în praf. Căci sau spun de Fiul că este coetern cu Tatăl, dar desparte-l de El sunt sili și spun că nu s-a născut din El și susțin astfel trei Dumnezeii și trei principii, sau zic că s-a născut din Acela, dar desparte-l sunt sili și spun că nu este coetern cu Tatăl și așa fac supus timpului pe Stăpânul timpurilor. Deci trebuie să păstrăm și pe Dumnezeu cel unul, dar să mărturisim și cele trei ipostase după marele Grigorie; și pe fiecare cu proprietatea Lui personală. Căci se «împarte», dar «neîmpărtează», și «se împreună», dar «deosebindu-se», după același. De aceea neînțeleasă este și împărțirea și

184 Deci cel ce s-a ridicat pe treapta contemplației, nu trebuie să neglijeze activitatea morală.

185 Ioan 10, 30.

186 Ioan 10, 38.

unirea. Dar unde ar mai fi neîn elesul, dac unirea i desp rirea Fiului i a Tat lui ar fi a a cum este unirea i desp rirea dintre om i om i n-ar mai consta în nimic altceva?

30. Cel des vâr it în iubire i ajuns la culmea nep timirii nu mai cunoa te deosebirea între al s u i al altuia, sau între a sa i a alteia, sau între credincios i necredincios, între rob i slobod, sau peste tot între b rbat i femeie; ci, ridicat mai presus de tirania patimilor i c utând la firea cea una a oamenilor, prive te pe to i la fel i are fa de to i aceea i dragoste. C ci nu mai este în el elin i iudeu, nici b rbat i femeie, nici rob sau slobod, ci toate i în to i este Hristos.¹⁸⁷

31. Dracii iau prilejurile de-a stârni în noi gândurile p tima e din patimile afl toare în suflet. Pe urm , r zboindu-ne mintea prin aceste gânduri, o silesc la consim irea cu p catul. Astfel biruitor fiind, o duc la p catul cu cugetul. Iar acest p cat s vâr indu-se, o duc în sfâr it, ca pe o roab , la fapt . Dup aceasta cei ce au pustiit sufletul prin gânduri se dep rteaz împreun cu ele i r mâne în minte numai idolul p catului, despre care zice Domnul: «Când ve i vedea urâciunea pustiirii stând în locul cel sfânt, cel ce cite te s în eleag »,¹⁸⁸ c loc sfânt i biseric a lui Dumnezeu este mintea omului în care dracii, dup ce au pustiit sufletul prin gânduri p tima e, au a ezat idolul p catului. Iar c acestea s-au petrecut i istorice te, cred c nu se va îndoii nici unul dintre cei ce au

¹⁸⁷ Galateni 3, 18.

¹⁸⁸ Matei 24, 15.

Sfântul Maxim Marturisitorul

citit cărțile lui Iosif.¹⁸⁹ Unii însă zic că acestea se vor întâmpla și pe timpul lui Antihrist.

32. Trei sunt cele ce ne mîcșește pe noi spre cele bune: Semințele naturale, Sfintele Puteri și hotărârea cea bună. Semințele naturale, de pildă atunci când ceea ce vrem să ne facem nouă oamenii facem și noi lor asemenea, sau atunci când, văzând pe cineva în strămătorare și nevoie, ne milostivim de el în chip natural. Sfintele Puteri, de pildă atunci când, miîcșându-ne noi spre un lucru bun, aflăm un ajutor bun și izbutim în acest lucru. Iar hotărârea cea bună, atunci când, deosebind binele de rău, alegem binele.

33. Trei sunt iar și cele ce ne mîcșește spre cele rele: Patimile, dracii și hotărârea cea rea. Patimile, atunci când dorim vreun lucru împotriva rațiunii, de pildă mâncare fără vreme și fără trebuință, femeie fără scopul nașterii de prunci, sau nelegitim: sau iar și când ne mîcșeștem sau ne suprimăm fără să se cuvină, ca de pildă împotriva celui ce ne-a ocărât sau ne-a păgubit. Dracii, ca de pildă atunci când, din neatenția noastră, folosind prilejul, stărnesc deodată cu multă furie patimile pomenite și cele asemenea lor. Iar hotărârea cea rea când, cunoscând binele, alegem răul.

34. Răsplățile ostenețelor pentru virtute sunt nepătimirea și cunoștința, care ne aduc Împărăția cerurilor, precum patimile și neștiința ne aduc chinurile veșnice. (Cel ce le caută prin urmare pe acestea pentru slava de la oameni și nu pentru binele înșuși, aude Scriptura zicând: «Cereți și nu primiți, pentru că cereți rău».¹⁹⁰

¹⁸⁹ Iosif Flaviu, istoricul evreu, care a descris cucerirea Ierusalimului de către romani și arderea templului, la anul 70 d. H.

¹⁹⁰ Iacob 4, 3.

35. Sunt multe lucruri bune prin fire f cute de oameni. De pild postul i privegherea, rug ciunea i cântarea de psalmi, milostenia i primirea de str ini sunt fapte bune prin fire. Dar când se fac pentru slava de art , nu sunt bune.

36. Dumnezeu caut la scopul tuturor celor s vâr ite de noi, ca s vad de le facem pentru El, sau pentru alt pricin .

37. Când auzi Scriptura zic nd:«C Tu vei r spl ti fiec ruia dup faptele lui»¹⁹¹ s tii c Dumnezeu nu va r spl ti cu bine cele f cute f r un scop drept. C ci judecata lui Dumnezeu nu prive te la cele f cute, ci la scopul celor f cute (17).

38. Dracul mândriei e plin de o îndoit r utate: c ci sau înduplec pe monah s pun în socoteala sa ispr vile i nu în ale lui Dumnezeu; c este i d t torul celor bune i ajut torul spre izbutirea în ele, sau, neputându-l îndupleca la aceasta, îi insufl gândul s dispre uiasc pe cei mai pu in des vâr i i dintre fra i. Iar cel ce prime te acest gând nu- i d seama c i pe el îl face s se lepede de ajutorul lui Dumnezeu. C ci dac dispre uie te pe aceia, ca pe unii ce nu sunt în stare de ispr vile lui, v dit este c se socote te pe sine ca unul ce-a înf ptuit asemenea ispr vi din proprie putere. Dar aceasta n-o poate nimenea, c ci însu i Domnul a zis: «F r de Mine, nu pute i face nimic!».¹⁹² Fiindc sl biciunea noastr , mi cat spre cele bune nu poate ajunge la înt , f r D t torul celor bune.

¹⁹¹Romani 2, 6.

¹⁹²Ioan 15, 5.

Sfântul Maxim Marturisitorul

39. Numai cine a cunoscut slăbiciunea firii omenești a făcut experiența puterii dumnezeiești. Iar unul ca acesta izbutind prin ea în unele lucruri, iar în altele silindu-se să izbutească, nu va dispărea niciodată pe nici un om. Căci, precum i-a ajutat lui Dumnezeu și l-a slobozit din multe și grele patimi, poate să ajute tuturor dacă vrea, și mai ales celor ce se nevoiesc de dragul Lui, deși pentru anumite judecăți nu izbăvește pe toți deodată de patimi, ci, ca un doctor bun și de oameni iubitor, vindecă pe fiecare dintre cei ce se străduiesc, la timpul său.

40. Când patimile îți încetează lucrarea, fie pentru că se ascund pricinile lor, fie pentru că se depărtează drăcii în chip viclean, se strecoară mândria.

41. Aproape tot pe câtul se face de dragul plăcerii. Iar desființarea lui se face prin reaua plătimire și întristare, fie de bună voie, fie fără de voie, prin pocăință, sau prin vreo certare adusă de Providența dumnezeiască. «Căci dacă ne-am judeca pe noi înșine, n-am fi judecați; iar judecați fiind de Domnul ne pedepsim ca să nu fim osândiți împreună cu ea».¹⁹³

42. Când îți va veni vreo încercare pe neașteptate, nu învinovăți pe cel prin care a venit; ci întreabă pentru ce a venit? și vei afla îndreptare. Deoarece fie prin acela, fie prin altul, trebuie să bei amărăciunea judecății lui Dumnezeu.

43. Dacă ai purtări rele, nu ocărăști reaua plătimire, ca smerindu-te prin ea, să vezi trufia din tine.

¹⁹³ I Corinteni 11, 31.

44. Unele ispite aduc oamenilor plâneri, altele înfrângeri, iar și altele dureri trupești. Căci după pricina patimilor află toare în suflet, aduce și doctorul sufletelor leacul prin judecățile Lui.

45. Necazurile încercărilor sunt aduse peste unii pentru tergerea păcatelor și vârlite, peste alții pentru oprirea celor ce vor avea să le facă. Dar afară de acestea mai sunt și cele ce vin pentru dovedire, ca de pildă cele venite asupra lui Iov.

46. Omul cuminte, gândindu-se la puterea lui Dumnezeu a judecărilor dumnezeiești, poartă cu mulțumire necazurile care-i vin prin ele, nefăcând pe nimeni vinovat pentru ele decât pe catele sale. Iar cel rău, necunoscând Providența atotînțeleaptă a lui Dumnezeu, pe când este muștrat, socotind fie pe Dumnezeu, fie pe oameni ca pricinuitori ai relelor sale.

47. Sunt unele lucruri care opresc patimile din inimă care lor și nu le lasă să se sporească în creștere; și sunt altele care le împuinează și le duc spre micșorare. De pildă postul, osteneala și privegherea nu lasă pofta să crească; iar singurătatea, contemplația, rugăciunea și dragostea de Dumnezeu o împuinează și o sting cu totul. La fel se întâmplă cu mânia. De pildă îndelungarea răbdării, nepomenirea răului și blândețea o opresc și nu o lasă să crească; iar iubirea, milostenia, bună-tatea și iubirea de oameni o micșorează.

48. Dacă mintea cuiva caută pururea spre Dumnezeu, pofta lui de asemenea crește covârșitor după dragostea dumnezeiască, iar iuimeala și se întoarce întreagă spre iubirea dumnezeiască. Căci prin însoțirea îndelungată cu

Sfântul Maxim Marturisorul

strălucirea dumnezeiască, omul a ajuns întreg chip de lumină. Acela, strângând la sine partea potrivitoare a sa, s-a întors spre iubirea dumnezeiască neîncetat, mutându-se cu totul de la cele potrivite spre cele dumnezeiești.

49. Cel ce nu pizmuie pe cineva și nu se mânie pe cel ce l-a întristat și nu înșelă mintea lui de la el, prin această încredință nu are rădăcină dragostea față de acela. Cine poate să nu răspundă cu răutate chiar dacă nu are încredință dragostea, pentru că a așezat porunca. Dar încredință nu poate răspunde cu binefăcătoare. Cine a face bine din îndemnul untric celor ce ne urăsc este propriu numai, dragostei duhovnicești desvârșite.

50. Cel ce nu iubește pe cineva prin această încredință nu-l iurește; iar cel ce nu-l iurește, încredință nu-l iubește. Cine poate să stea la mijloc: adică nici să-l iubească, nici să-l urască. Cine dispune iubitoare nu o produce decât numai cele cincisprezece soiuri de dragoste, amintite în capitoul al 9-lea al acestei sutesi, cel de lăudat, cel de mijloc și cel de ocară.

51. Când vezi mintea ta ocupându-se cu lucrurile materiale și zăbovind pe lângă chipurile lor, cunoaște că le iubești pe acestea mai mult decât pe Dumnezeu. Cine unde este comoara ta, acolo este și inima ta, zice Domnul.¹⁹⁴

52. Mintea unindu-se cu Dumnezeu și petrecând în El prin rugăciune și dragostea se face în eleapt, bună, puternică, iubitoare de oameni, milostivă, îndelung răbdătoare și, simplu vorbind, poartă în sine aproape toate însușirile dumnezeiești. Dar desprindându-se de El și lipindu-se de cele materiale, sau se face dobitocească, sau una ce a devenit iubitoare de lucrurile materiale, sau slăbatică, războindu-se cu oamenii pentru acestea.

¹⁹⁴ Matei 6, 21.

53. «Lume» nume te Scriptura lucrurile materiale; iar lume ti sunt cei ce zăbovesc cu mintea în acestea. Pe aceia îi îndeamnă : «Nu iubi lumea, nici cele din lume! Pofta trupului, pofta ochilor și trufia vieții nu sunt de la Dumnezeu, ci de la lume» și cele următoare.¹⁹⁵

54. Monah este cel ce își-a desfcut mintea de lucrurile pământului, prin înfrânare, prin dragoste, prin cântare de psalmi și prin rugăciune, se lipește de statornic de Dumnezeu.

55. Pstor de vite spiritual este cel ce se îndeletnicește cu fptuirea,¹⁹⁶ caci ispravile morale au în elesul de vite. De aceea a spus Iacob: «Pstorii de vite sunt slugile tale».¹⁹⁷ Iar pstor de oi este cel ce se îndeletnicește cu cunoașterea.¹⁹⁸ Caci cugetările au în elesul de oi, fiind pstorite pe muni vederilor de către minte. De aceea orice «pstor de oi este urâciune Egiptenilor»,¹⁹⁹ adică puterilor vrăjmașe.

56. Mintea netrebnic, când trupul se mișcă prin simțuri spre poftele și plăcerile sale, îl urmează și se învoiește cu închipuirile și cu pornirile lui; iar cea virtuoasă se înfrânează și se reține de la închipuirile și pornirile pătimașe și mai degrabă se străduiește să facă mai bune mișcările de felul acesta ale trupului.

57. Dintre virtuți, unele sunt ale trupului, altele ale sufletului. Ale trupului sunt de pildă : postul, privegherea,

195I Ioan 2, 15.

196o .

197Facerea 47, 5.

198o .

199Facerea 46, 34.

Sfântul Maxim Marturisorul

culcarea pe jos, lucrul mâinilor, spre a nu îngreuna pe cineva sau spre a dăruia, și cele următoare. Iar ale sufletului sunt de pildă: iubirea, îndelungată răbdare, blândețea, înfrânarea, rugăciunea și cele următoare. Dacă prin urmare din vreo nevoie sau împrejurare trupească, de pildă din pricină de boală, sau altceva de felul acesta, ni s-ar întâmpla să nu putem împlini pomenitele virtuți ale trupului, avem iertare de la Domnul, care cunoaște și pricinile. Dar neîmplinind pe cele ale sufletului, nu vom avea nici o apăsare. Căci nu sunt supuse nevoii.

58. Dragostea către Dumnezeu înduplecă pe cel ce se împărtășește de ea și disprețuiește toată plăcerea trecătoare și toată osteneala și întristarea. Convinge-te despre acestea toți sfinții, care au pătimit atât pentru Hristos.

59. Păzește-te de maica relelor, de iubirea de sine,²⁰⁰ care este iubirea nerățională a trupului. Fiindcă din aceasta se nasc, după toate semnele, cele dintâi trei gânduri păcătorești, care sunt și cele mai generale: al lăcomiei păntecelui, al iubirii de arginți și al slavei de artă. Căci acestea îți iau prilejurile din a zădărnici să neapărate trupului. Din ele se naște toată lista patimilor. Trebuie prin urmare, cum s-a zis, să ne păzim în chip necesar și să ne războim cu ea cu multă trezvie. Căci stărpit fiind aceasta, se stărpesc totodată toate gândurile ce se nasc din ea.

60. Patima iubirii de sine însuși monahului gândul să-și miluiască trupul și să îndrăznească la bucate peste ceea ce se cuvine. Și o face aceasta aducând ca motiv bună grijă și chivernisire ca, atrăgându-l puțin în câte puțin, să-l facă să cadă până la urmă în prapăstia iubirii de plăcere. Iar

mireanului îi insuflă ca grija de trup să-i-o prefacă în poftă.

61. Starea cea mai înaltă a rugăciunii spun unii că este aceea în care mintea a ajuns în afară de trup și de lume și a devenit cu totul imaterial și fără formă în vremea rugăciunii.²⁰¹ Prin urmare cel ce persistă neîncetat în această stare cu adevărat se roagă neîncetat.

62. Precum trupul murind se desparte de toate lucrurile vieții, la fel și mintea, murind când ajunge la culmea rugăciunii, se desparte de toate cugetările lumii. Căci de nu moare cu această moarte, nu poate să se afle și să trăiască cu Dumnezeu.

63. Nimenea să nu te înțele, monahule, că te poți mântui slujind plăcerii și slavei de artă.

64. Precum trupul pe călătoria prin lucrurile are ca pedagogi virtuțile trupului ca să se cumințesc, la fel și mintea pe călătoria prin cugetările plătite are ca pedagogi virtuțile sufletești ca, văzând lucrurile curate și nepătimate, să devină neprihănit.

65. Precum nopțile urmează zilelor și iernile verilor, la fel și întristările și durerile urmează slavei de artă și plăcerii, fie în timpul de față, fie în cel viitor.

66. Cel ce a păcătuit nu poate scăpa de judecata viitoare fără să rabde aici osteneli de bună voie, sau necazuri fără de voie.

²⁰¹ Evagrie, Despre rugăciune, cap. 117, 119, Filocalia, vol. I, ed. I, p.90.

Sfântul Maxim Marturisorul

67. Pentru cinci pricini spun unii că îngăduie Dumnezeu să fim război de către draci. Cea dintâi, pentru că, război fiind și războindu-ne în apărare, să venim la puterea de-a deosebi virtutea și păcatul. A doua, ca dobândind prin luptă și durere virtutea, să o avem sigur și nestăruită. A treia, ca înaintând în virtute, să nu ne îngâmfăm, ci să învâlmăne smeri. A patra, ca după ce am fost ispășiți de păcat să-l urâm cu urdes vârit. A cincea, care-i mai presus de toate, ca devenind nepătimăși, să nu uităm slăbiciunea noastră, nici puterea Celui ce ne-a ajutat.

68. Precum minții celui flămând și se nălucește numai pâine, iar celui însetat numai apă, la fel celui lăcom și se nălucesc tot felul de mâncări, iubitorului de plăceri forme de femei, iubitorului de slavă de artă cinstiri de la oameni, iubitorului de argint cătiguri, celui ce înne minte răul răzburare asupra celui ce l-a supărat, pizma ului necazuri venite asupra celui pizmit, și așa mai departe în toate celelalte patimi. Căci mintea tulburată de patimi primește cugetări pătimășe, fie că veghează trupul, fie că doarme.

69. Când crește pofta, mintea își nălucește materiile plăcerilor în vremea somnului; iar când crește iuimeea, vede lucrurile pricinuitoare de frică. Iar patimile le face să crească drăcii necurății, luând în sprijin negrija noastră, și tot ei le întărit. Le micșorează însă sfinții îngeri, mi căndu-ne spre lucrarea virtuilor.

70. Partea păftitoare a sufletului întărită mai des, a căuză în suflet deprinderea anevoie de clintit a iubirii de plăcere; iar iuimeea tulburată continuu face mintea fricoasă și răzburătoare. Pe cea dintâi dintre acestea o tălmăcuiește te nevoim a statornica cu postul, privegherea și cu

rug ciunea; pe cea de-a doua bun tatea, iubirea de oameni i mila.

71. Dracii ne r zboiesc fie prin lucruri, fie prin în elesurile p tima e ale lucrurilor. Prin lucruri, pe cei ce sunt între lucruri, iar prin în elesuri pe cei desp r iri de lucr ri.

72. Cu cât e mai u or de-a p c tui cu mintea decât cu lucrul, cu atât e mai greu r zboiul cu gândurile decât cel cu lucrurile.

73. Lucrurile sunt afar de minte, dar ideile lor stau în untru. În minte este prin urmare puterea de-a se folosi bine sau r u de ele. C ci folosirea gre it a ideilor este urmat de reaua întrebuinare a lucrurilor.

74. Prin acestea trei prime te mintea în elesuri p tima e: prin sim ire, prin schimb ri în starea organic i prin amintire. Prin sim ire, când lucrurile de care suntem împ timi i, venind în atingere cu ea, o mi c spre gânduri p tima e. Prin schimb ri în starea organic , când mustul trupului schimbându- i amestecarea printr-o hran neînfrânat , sau prin lucrarea dracilor, sau prin vreo boal , mi c mintea iar i spre gânduri p tima e sau împotriva Providen ei. Iar prin amintire, când aceasta, aducând în leg tur cuget rile sale cu lucrurile fa de care am sim it vreo patim , de asemenea mi c mintea spre gânduri p tima e.

75. Dintre lucrurile care ne-au fost date de Dumnezeu spre întrebuinare, unele se afl în suflet, altele în trup, iar altele în jurul trupului. De pild în suflet sunt facult ile lui; în trup organele sim urilor i celelalte m dulare; iar în

Sfântul Maxim Marturisitorul

jurul trupului mâncările, averile și celelalte. Buna sau reața întrebuințare a acestora, sau a accidentelor ce stau în legătură cu acestea, ne arată sau virtuoși sau netrebniți.

76. Dintre accidentele lucrurilor pomenite, unele sunt ale lucrurilor din suflet, altele ale celor din trup, iar altele ale celor din jurul trupului. Ale celor din suflet sunt de pildă cunoștința și neștiința, uitarea și amintirea, iubirea și ura, frica și curajul, întristarea și bucuria și celelalte. Ale celor din trup sunt de pildă plămânul și durerea, simțirea și împietrirea, sănătatea și boala, viața și moartea și cele asemenea. Iar ale celor din jurul trupului, de pildă bogăția de prunci și lipsa de prunci, belșugul și sărăcia, slava și lipsa de slavă și celelalte. Dintre acestea, unele se socotesc de oameni bune, iar altele rele. Dar nici una nu este rea în sine, ci după întrebuințare sunt sau cele rele sau bune.

77. Cunoștința este bună prin fire; asemenea și sănătatea? Dar cele dimpotrivă și-au folosit pe mulți, mai mult decât acestora. Căci celor netrebniți cunoștința nu le este spre bine, deși prin fire este bună. De asemenea nici sănătatea nici bogăția, nici bucuria. Căci nu le întrebuințază cu folos. Prin urmare acestora le sunt de folos cele dimpotrivă. A adări nici acelea nu sunt rele în ele însele, deși par că sunt rele.

78. Nu întrebuințăm rău ideile (19), ca și nu fii silite să întrebuințăm rău și lucrurile. Căci de nu pe cătuie te cineva mai întâi cu mințea, nu va pe cătuie nici cu lucrul.²⁰²

79. «Chipul celui pământesc» sunt pe catele generale, ca nechibzuința, frica, necumplirea, nedreptatea. Iar

²⁰² Marcu Ascetul, Despre legea duhovnicească, cap. 119, Filocalia, vol. I, ed. I, p. 243.

«chip al celui ceresc» sunt virtuile generale, ca în elepciunea, bărbăria, cumpătarea, dreptatea. «Dar precum am purtat chipul celui pământesc, și purtăm și chipul celui ceresc».²⁰³

80. De vrei să afli calea ce duce la viață, caut-o în «Cale» și acolo o vei afla pe ea, adică în «Calea» care a zis: «Eu sunt Calea, viața și adevărul».²⁰⁴ Dar caut-o cu mare osteneală, căci «puștii sunt care o află pe ea»;²⁰⁵ și nu cumva rămânând pe din afara celor puștii, să te afli cu cei mulți.

81. Pentru aceste cinci pricini se oprește sufletul de la păcate: Sau pentru frica oamenilor, sau pentru frica judecării, sau pentru răsplata viitoare, sau pentru dragostea lui Dumnezeu, sau în sfârșit pentru mustrarea conștiinței.

82. Unii spun că n-ar fi răul în fapte, dacă n-ar fi vreo altă putere care ne atrage spre el. Iar aceasta nu e nimic altceva decât neîngrijirea de lucrurile firești ale minții. Căci cei ce au grijă de acestea fac cele bune, iar pe cele rele nu le fac niciodată. Deci dacă vrei, alung negrija, și vei alunga totodată și păcatul. Căci păcatul este întrebuințarea greșită a ideilor, căreia îi urmează reaua întrebuințare a lucrurilor.

83. Firesc este pentru partea rațională din noi să se supună rațiunii dumnezeiești și să stăpânească peste partea nerățională. Să se păzească adar această rânduială în toate și nu va mai fi răul în fapturi, nici vreo putere care să atragă spre rău.

²⁰³ I Corinteni 15, 47.

²⁰⁴ Ioan 14, 6.

²⁰⁵ Matei 7, 14.

84. Unele dintre gânduri sunt simple, altele complicate. Simple sunt cele nepatimice. Iar compuse sunt cele patimice, ca unele ce constau din patimici idei. Așa fiind, se pot vedea multe din cele simple urmând celor compuse, când încep să fie mișcate spre patimicatul cu mintea. Să luăm de pildă aurul, în amintirea cuiva s-a iscat gând patimic despre aur, iar acest fapt l-a dus cu mintea la furt și la săvârșirea patimicului în cuget. Amintirii aurului i-a urmat deci îndată amintirea pungii, a lădi ei, a vistieriei și celelalte următoare. Amintirea aurului era compusă, căci avea în ea patimă. Dar a pungii, a lădi ei și a celor următoare era simplă. Căci mintea nu nutrește nici o patimă față de ele. La fel stau lucrurile cu orice gând, cu slava de artă, cu femeia și cu celelalte. Căci nu toate gândurile care urmează gândului patimic sunt și ele patimice, cum am arătat mai sus. Din acestea putem cunoaște care sunt în ele sursele patimice și care cele simple.

85. Unii spun că dracii atingându-se în somn de anumite părți ale trupului stârnesc patima curviei. Pe urmă patima stârnită aduce în minte forma femeii, prin amintire. Iar alții zic că aceia se arată minții în chip de femeie și atingând părțile trupului, stârnesc dorința ei să se ivească lucrurile. Alții iarăși spun că patima, care domnește în dracul ce se apropie, stârnește patima ei să se aprinde sufletul spre gânduri, aducând înaintea formele prin amintiri. De asemenea despre alte lucruri patimice, unii spun că se produc într-un fel alții într-alt fel. Dar în nici unul din modurile amintite nu pot dracii să mișce nici un fel de patimă, dacă se gătesc în suflet iubirea și înfrânarea, fie că se află trupul în stare de veghe, fie în stare de somn.

86. Unele dintre poruncile legii trebuie p zite si trupe te i duhovnice te; altele numai duhovnice te. De pild : s nu curve ti, s nu ucizi, s nu furi i cele asemenea, trebuie p zite i trupe te i duhovnicesc. Iar duhovnice te în chip întreit.²⁰⁶ Dar t ierea împrejur, p zirea Sâmbetei, junghierea mielului i mâncarea azimei cu l ptuci amare i cele asemenea, numai duhovnice te.

87. Trei sunt st rile morale cele mai generale la monahi. Cea dintâi st în a p c tui cu lucrul. A doua, în a nu z bovi în suflet gândurile p tima e. Iar a treia, în a privi cu mintea formele femeilor i ale celor ce i-au întristat, f r patim .

88. S rac este cel ce s-a lep dat de toate avu iile i nu mai are nimic pe p mânt afar de trup; iar de acesta nu-l mai leag nici o afec iune, ci toat grija de sine a încredin at-o lui Dumnezeu i cre tinilor evlavio i.

89. În ce prive te lucrurile posedate, unii le posed f r patim ; de aceea când le pierd nu se întristeaz . A a sunt cei ce primesc cu bucurie r pirea bunurilor lor. Al ii le posed cu patim ; de aceea la gândul c le vor pierde se întristeaz , ca bogatul din Evanghelie, «care a plecat întristat»;²⁰⁷ iar când le pierd de fapt, se întristeaz pân la moarte. Prin urmare pierderea lor d pe fa atât dispozi ia celui f r patim cât i a celui p tima .

90. Dracii r zboiesc pe cei ce se ridic pe cea mai înalt treapt a rug ciunii, ca s nu primeasc simple în elesurile (chipurile) lucrurilor sensibile; pe cei ce se îndeletnicesc cu cunoa terea, ca s z boveasc în ei

²⁰⁶ Vezi cap. urm tor.

²⁰⁷ Matei 19, 22.

Sfântul Maxim Marturisorul

gândurile pe tima e; iar pe cei ce se nevoiesc cu fptuirea, ca să-înduplece și pe cei ce tuiasc cu lucrul.²⁰⁸ În tot felul își zboiesc pe toți, ca să-și despart, nemernicii pe oameni de Dumnezeu.

91. Cei ce se nevoiesc în viața aceasta spre evlavie sub îndrumarea Providenței dumnezeiești sunt probați prin aceste trei ispite: sau li se dăruiesc cele plăcute, ca să nătate, frumusețe, belug de prunci, bogăție, slavă și cele asemenea; sau vin asupra lor pricini de întristare, ca lipsa de prunci, de avuție și de slavă; sau le vin pricini de dureri în trup, ca boli, chinuri și cele asemenea (20). Către cei dintâi zice Domnul: «De nu se va lepăda cineva de toate câte le are, nu va putea să fie ucenicul Meu».²⁰⁹ Iar către cei de-al doilea și de-al treilea: «întru răbdarea voastră veți dobândi sufletele voastre».²¹⁰

92. Acestea patru zic unii că schimb starea organică a trupului și dau minții prin ea gânduri, fie pe tima e, fie pentru patimi: îngerii, dracii, aerul și hrana. Îngerii, zic, o schimbă prin cuvânt (rațiune); dracii prin atingere; aerul prin ardere (metabolism); iar hrana, prin felurile mâncărilor și bucuriilor, prin înmulțirea sau împușinarea lor. Mai sunt, apoi, schimbările care se ivesc prin amintire, auz și vedere, când pe tîmele întâi sufletul din pricina unor lucruri de întristare sau de bucurie. Pe tîmînd din pricina acestora mai întâi sufletul, schimbă starea organică a trupului. Cele mai înainte în irate, însă, schimbă întâi starea organică, iar acestea însuși apoi minții gândurile.

²⁰⁸ Aici aceleași trei trepte, dar cea mai înaltă este numită nu a cunoașterii tainice a lui Dumnezeu - a teologiei - ci a rugăciunii.

²⁰⁹ Luca 14, 33.

²¹⁰ Luca 21, 19.

93. Moartea înseamnă propriu zis despărțirea de Dumnezeu. Iar boldul morții este pe catul,²¹¹ pe care primindu-l Adam a fost izgonit și de la pomul vieții și din Rai și de la Dumnezeu. Acestei morți i-a urmat în chip necesar și moartea trupului. Căci viața este propriu zis Cel ce a zis: «Eu sunt viața».²¹² Acesta coborându-se în moarte, l-a adus pe cel omorât iar și la viață.

94. Cuvântul scris se scrie sau ca să-l înmintească cel ce l-a scris, sau pentru vreun folos, sau pentru amândouă, sau pentru păgubirea vreunora, sau pentru dovedire, sau din trebuință.

95. «Locul pentru unii» este virtutea lucrătoare; iar «apa odihnei», cunoștința lucrurilor.²¹³

96. «Umbra morții» este viața omenească. Dacă prin urmare cineva este cu Dumnezeu și Dumnezeu este cu el, acela poate spune limpede: «Chiar de voi umbla în mijlocul umbrei morții, nu mă voi teme de rele, căci Tu cu mine ești».²¹⁴

97. Minte curată vede lucrurile drepte; răiunea exercitată aduce cele văturate sub privire; iar auzul clar le primește. Cel lipsit înșelăciunii de acestea trei ocărăte pe cel ce îi vorbește de ele.

98. «Cu Dumnezeu» este cel ce cunoaște pe Sf. Treime, lumea făcută de Ea și Providența, și i-a făcut partea pentru timoarea a sufletului nepătimaș.

²¹¹ I Corinteni 15, 56.

²¹² Ioan 14, 6.

²¹³ Ps. 22, 2.

²¹⁴ Psalmi 22, 4.

99. «Toiagul» spun unii c însemneaz Judecata lui Dumnezeu; iar «varga» Providen a. Cel ce s-a împ rt it de cuno tin a lor poate s zic : «Toiagul i varga Ta, acestea m-au mângâiat».²¹⁵

100. Când mintea se gole te de patimi i se lumineaz prin contemplarea f pturilor, atunci poate s ajung i în Dumnezeu i s se roage cum trebuie.

A aceluia i Suta a treia capetelor despre dragoste

1. Folosindu-ne cu dreapt judecat de în elesurile lucrurilor, dobândim cump tare, iubire i cuno tin . Iar folosindu-ne f r judecat , c dem în necump tare, ur i ne tiin .

2. «G tit-ai înaintea mea mas »... i cele urm toare. «Mas » aici însemneaz virtutea lucr toare. C ci aceasta ne-a fost g tit de Hristos «împotriva celor ce ne nec jesc». Iar «untul-de-lemnul care unge mintea» este contempla ia f pturilor. «Paharul» e cuno tin a lui Dumnezeu. Iar «mila Lui» Cuvântul S u i Dumnezeu. C ci acesta, prin întruparea Lui, ne «urm re te în toate zilele», pân ce ne va prinde pe to i cei ce ne vom mântui, ca pe Pavel. Iar «casa» însemneaz împ r ia în care sunt rea eza i to i sfin ii. În sfâr it «îndelungarea de zile» este via a ve nic .²¹⁶

215 Psalmi 22, 5.

216 Tot acest cap. este o explicare a Ps. 22.

3. P catele ne vin prin reaua întrebui are a puterilor (facult ilor) sufletului,²¹⁷ a celei poftitoare, irascibile i ra ionale. Ne tiin a i nechibzuin a vin din reaua întrebui are a puterii ra ionale. Ura i necump tarea din reaua întrebui are a puterii irascibile (iu imea) i poftitoare. Iar din buna întrebui are a acestora ne vine cuno tin a i chibzuin a iubirea i cump tarea. Dac e a a, nimic din cele create i f cute de Dumnezeu nu este r u.

4. Nu mânc rile sunt rele, ci l comia pântecelui; nici facerea de prunci, ci curvia; nici banii, ci iubirea de bani; nici slava, ci slava de art . Iar dac -i a a, nimic nu e r u din cele ce sunt, decât reaua întrebui are, care vine din negrija min ii de-a cultiva cele fire ti.

5. R ul din draci st în acestea, zice fericitul Dionisie:²¹⁸ în mânia f r judecat , în poftirea f r minte, în închipuirea pripit . Iar lipsa de judecat , lipsa de minte i pripirea la fiin ele ra ionale sunt sc deri ale ra iunii, ale min ii i ale chibzui ii. Sc derile îns vin dup aptitudini.²¹⁹ A adar a fost odat când era în ei ra iune, minte i chibzuiala cuviincioas . Iar dac -i a a, nici dracii nu sunt prin fire r i, ci prin reaua întrebui are a puterilor fire ti s-au f cut r i.

6. Unele dintre patimi pricinuiesc necump tare; altele ur ; i iar i altele i necump tare i ur .

217 Prin "reaua întrebui are" am tradus totdeauna grecescul , alegând un cuvânt mai popular. Dar poate c "abuzul" ar reda mai bine sensul.

218 De div. nom. cap. 4.

219 Prin sc deri am tradus grecescu: iar prin aptitudini

Sfântul Maxim Marturisitorul

7. Multa mâncare și mâncarea cu pl cere sunt pricini de necump tare; iubirea de argint și slava de art sunt pricini de ur fa de aproapele. Iar maica acestora: iubirea trupeasc de sine este pricin a amândurora.

8. Iubirea trupeasc de sine este iubirea p tima și ional fa de trup. Ei și se împotrivesc te iubirea și înfrânarea. Cel ce are iubirea trupeasc de sine e v dit c are toate patimile.

9. «Nimenea, zice Apostolul, nu și-a urât trupul s u»,²²⁰ dar «și strune te și târ te robit»,²²¹ nedându-i nimic mai mult afar de hran și îmbr c minte, iar din acestea numai atâtă cât este de trebuin pentru a tr i. A a și iube te cineva f r patim trupul și-l hr ne te ca pe un slujitor al celor dumnezeie și și-l înc lze te numai cu cele ce-și împlinesc cele de trebuin .

10. Pe cine iube te cineva pe acela se și gr be te s -l slujeasc . Dacă iube te deci cineva pe Dumnezeu, acela se și gr be te s fac cele pl cute Lui. Iar dacă și iube te trupul, se gr be te s împlinesc cele ce-l desf teaz pe acesta.

11. Lui Dumnezeu și place iubirea, cump tarea, contempla ia și rug ciunea, iar trupului l comia pânteceului, necump tarea și cele ce le sporesc pe acestea. De aceea: «Cei ce sunt în trup nu pot s plac lui Dumnezeu». ²²²Iar «cei ai lui Hristos și-au r stignit trupul dimpreun cu patimile și cu poftete». ²²³

²²⁰Efeseni 5, 29.

²²¹I Corinteni 9, 27.

²²²Romani 8, 8.

²²³Galateni 5, 24.

12. Dacă mintea înclin spre Dumnezeu, are trupul ca rob și nu-i dă nimic mai mult decât cele de trebuință pentru a trăi. Iar dacă înclină spre trup este robit de patimi, punând pururea grija ei în slujba poftelor.

13. Dacă vrei să biruiți gândurile, trebuie să te dai patimilor și tu oricând le vei scoate afară din minte. De pildă, pentru curvie, postește, priveghează, ostenește-te și petrece în singurătate. Pentru mânie și întristare, disprețuiește slava, necinstea și lucrurile materiale. Iar pentru înerea minții a răului, roagă-te pentru cel ce te-a supărat și te vei izbăvi.

14. Nu te măsura pe tine cu cei mai slăbniți dintre oameni, ci tinde mai degrabă spre porunca dragostei. Cum și măsurându-te cu aceia, cazi în prăpastia închipuirii de sine; dar întinzându-te după aceasta, te ridici la înălțimea smeritei cugetări.

15. Dacă porzești deplin porunca dragostei față de aproapele, pentru ce lași să se nască în tine amarciunea întristării? Vădit este că, fără când astfel, poți mai presus de dragoste lucrurile vremelnice și pe acestea le cauți, luptându-te împotriva fratelui.

16. Nu din trebuință este atât de râvnit aurul de către oameni, cât pentru faptul că mulțimea își împlinește prin el plăcerile.

17. Trei sunt pricinile dragostei de bani (21): iubirea de plăcere, slava de artă și necredința. Cea mai rea dintre acestea este necredința.

Sfântul Maxim Marturisitorul

18. Iubitorul de plăceri iubește argintul, ca să-și procure dezmiertări printr-însul; iubitorul de slavă de artă, ca să se slăvească printr-însul; iar necredinciosul, ca să-și ascundă și să-și strezească temându-se de foamete, de bătrânețe, de boală, sau de ajungerea între străini. Acesta nu dăduiește mai mult în argint decât în Dumnezeu, Fcătorul tuturor lucrurilor și Proniatorul tuturor, până la al celor mai de urmă și mai mici vietăți.

19. Patru sunt oamenii care se îngrijesc de bani: cei trei de mai înainte și cel econom. Dar numai acesta se îngrijește în chip drept, ca să nu înceteze adică niciodată de-a ajuta pe fiecare la trebuință.

20. Toate gândurile pentru tima este sau a împărțea partea poftitoare a sufletului, sau tulburare pe cea irascibilă (rațiunea), sau întunecare pe cea rațională. De aceea orbesc mințile, împleticind-o de la contemplarea duhovnicească și de la claritatea prin rugăciune. Din această pricină monahul și mai ales cel ce se liniștește este dator să ia aminte la gânduri și să cunoască și să taie pricinile lor. Astfel poate cunoaște, de pildă, cum partea poftitoare a sufletului este împărțită de amintirile pentru tima este ale femeilor și cum pricina acestora este necumpătarea la mâncări și bucurii și întâlnirea deasfășieră și nerățională cu femeile înseși. Dar le taie pe acestea foamea, setea, privegherea și retragerea în singurătate. Iuimeea este tulburată de amintirile pentru tima este ale celor ce ne-au supărat. Iar pricina acestora este iubirea de plăcere, slava de artă și iubirea de cele materiale. Căci pentru acestea se supără cel pentru tima este, fie că le-a pierdut, fie că nu le-a dobândit. Și le face pe acestea disprețuirea și nesocotirea lor, pentru dragostea de Dumnezeu.

21. Dumnezeu se cunoaște pe Sine însuși, dar cunoaște și cele făcute de El. Sfintele Puteri de asemenea cunosc pe Dumnezeu și cunosc și cele făcute de Dumnezeu. Dar nu cum se cunoaște Dumnezeu pe Sine și cele făcute de El, cunosc Sfintele Puteri, pe Dumnezeu și cele făcute de El.

22. Dumnezeu se cunoaște pe Sine în ființa Sa cea fericită; iar cele făcute de El din înțelepciunea Sa, prin care și în care a făcut toate.²²⁴ Dar Sfintele Puteri îl cunosc pe Dumnezeu prin participare, El fiind deasupra participării; iar cele făcute de El prin perceperea aspectelor și sensurilor din ele.

23. Lucrurile făcute sunt în afară de minte; dar ea primește în lăuntrul ei vederea lor. Nu tot așa este la Dumnezeu cel veșnic, nemărginit și nesfârșit, care a dăruit celor ce sunt atât existența, cât și existența fericită și de-a pururea.

24. Ființa rațională și mintală se împărtășesc de Dumnezeu Cel Sfânt, adică de bună tate a și înțelepciunea Lui, prin însuși faptul că există și prin capacitatea de a fi fericit, ca și prin harul de a dăruia veșnic. Prin aceasta cunoaște pe Dumnezeu. Iar cele făcute de El le cunoaște, cum s-a zis, prin perceperea înțelepciunii artistice (22) contemplat în fapte, care este simplă și frăpustă proprie, aflându-se numai în minte.

25. Patru dintre însușirile dumnezeiești care susțin, pe zădărnici izbăvesc cele ce sunt, le-a împărtășit Dumnezeu, pentru bună tate a Sa desvârșită, aducând la existență ființa

²²⁴ E Sofia, punctul de trecere al lui Dumnezeu spre lumea creată în modul în care se ridică faptele prin îndumnezeire și unde petrec veșnic. E împărtășirea iacerurilor.

Sfântul Maxim Marturisorul

raional și mintal : Existența, existența veșnică, bunătațea și înțelepciunea. Dintre acestea, primele două le-a dăruit ființei ei, iar ultimele două, adică bunătațea și înțelepciunea, capacități de a voi. Aceasta pentru că ceea ce este El prin ființă și ajungând la zidirea prin împărțire. Pentru acestea se spune de ea că s-a făcut după chipul și asemnarea lui Dumnezeu; după chipul existenței, ca existența și după chipul existenței veșnice, ca existența veșnică; căci de la început, este fără de sfârșit; și după asemnarea Celui bun și drept după ființă, cel bun și înțelept după har. Adică toată firea raională este după chipul lui Dumnezeu; dar numai cei buni și cei înțelepi sunt după asemnarea Lui.

26. Toată firea raională și mintală se împarte în două : adică în firea îngerească și în firea omenească. Și toată firea îngerească se împarte iarăși în două grupe generale și în două feluri de voințe generale; într-una sfântă și într-una păcătoasă ; adică în Sfintele Puteri și în dracii necurați. Firea omenească însă se împarte numai în două feluri de voințe generale: evlavioase și necuvioase.

27. Dumnezeu, ca cel ce este însăși existența, însăși bunătațea și însăși înțelepciunea, mai adevărat vorbind chiar și deasupra tuturor acestora, nu are nimic contrariu. Dar fpturile, care toate au existența în participare și har, iar cele raionale și mintale, și capacitatea de bunătațea și înțelepciune, au ceva contrariu. Și anume existenței lor li se opune neexistența, iar capacitățile de bunătațea și înțelepciune răutatea și neștiința.²²⁵ Deci ca ele să existe

²²⁵ Fpturile au chiar în ele o virtualitate contrară. Existența lor este amenințată de neant, bunătațea lor de răutate, Sâmburele lor, luat în el însuși, este "nimicnicia" (Nichtigkeit, cum îi spune Heidegger). În Dumnezeu nu e nici o virtualitate contrară. Existența Lui nu e

de-a pururi sau s nu existe, st în puterea Celui ce le-a f cut; dar ca s participe la bun tatea i la în elepciunea Lui, sau ca s nu participe, st în voia fiin elor ra ionale.

28. Elinii, spunând c fiin a lucr rilor exist împreun cu Dumnezeu din veci i c numai calit ile din jurul fiin ei le au de la El, sus ineau c fiin a nu are nimic contrariu i contradic ia este numai între calit i. Noi îns zicem c numai fiin a dumnezeiasc nu are nimic contrariu, ca fiind ve nic i infinit i d ruind i altora ve nicia. Fiin a lucrurilor, îns , are contrar ei neexisten a. Deci st în puterea Celui ce este cu adev rat ca ea s existe de-a pururi sau s nu existe. Dar fiindc Lui nu-i pare r u de darurile Sale, ea va exista ve nic i va fi sus inut prin puterea Lui atot iitoare, chiar dac are nimicul contrariu ei, cum s-a zis, ca una ce a fost adus la existen din neexisten i st în voia Lui ca ea s fie sau s nu fie.

29. Precum r ul este lipsa binelui i ne tiin a lipsa cuno tin ei, tot a a i neexisten a este lipsa existen ei; dar nu a existen ei celei adev rate i proprii, c ci aceea nu are nimic contrariu, ci a celei ce exist prin împ rt ire de existen a cea adev rat . Lipsa celor dintâi atâr n de voin a f pturilor; a celei de-a doua atâr n de voin a F c torului, care vrea îns , pentru bun tatea Sa, ca f pturile s existe ve nic i ve nic s aib parte de binefacerea Lui.

30. Dintre f pturi unele sunt ra ionale i mintale i capabile de cele contrare, ca de pild de virtute i p cat, de cuno tin i ne tiin ; altele sunt corpuri de diferite soiuri, const t toare din elemente contrarii, adic din p mânt, aer,

ameninat de non-existen , nici bun tatea de r utate. C ci atunci cine l-ar ajuta s r rnân în existen , cum ajut El f pturile, sau ce-ar fi dac ar înceta s fie bun?

Sfântul Maxim Marturisorul

foc și apă. Cele dintâi sunt cu totul netrupești și nemateriale, chiar dacă unele din ele sunt legate de trupuri; cele de al doilea sunt alcătuite numai din materie și formă.

31. Toate trupurile sunt după fire inerte; ele sunt mișcate de suflet. Unele de suflet rațional, altele de suflet nerățional, și iar și altele de suflet fără simțire.

32. Dintre puterile sufletești, una hrănește și susține creșterea, și alta este imaginativă și impulsivă, iar alta este rațională și intelectuală. De cea dintâi se împartesc plantele. Fiind ele nerătionale, pe lângă aceasta, se mai împartesc și de a doua. Iar oamenii, pe lângă acestea două, și de a treia. Primele două puteri sunt supuse stricaciunii, a treia se dovedește nestricăcioasă și nemuritoare.

33. Sfintele Puteri, comunicându-și una alteia lumina, precum o comunică și firii omenești, împartesc sau din virtutea lor, sau din cunoștința care este în ele. Împartesc din virtute, adică dintr-o bună tate ce imită bună tatea dumnezeiască, și își fac bine atât lor înșeși cât și una alteia și celor mai prejos de ele, devenind toate deiforme. Iar împartesc din cunoștință, dau sau ceva mai înalt spre Dumnezeu («Ci Tu, Doamne, zice, ești Cel mai înalt pururea»²²⁶), sau ceva mai adânc despre corpuri, sau ceva mai cu de-am nuntul despre ființele netrupești, sau ceva mai limpede despre Providență sau ceva mai lămurit despre Judecată.

34. Necuriosia minții constă întâi în a avea o cunoștință mincinoasă; al doilea, în a ignora ceva din cele universale (zic acestea despre mintea omenească, căci îngerului îi e

²²⁶ Psalmi 92, 9.

propriu s nu-i fie necunoscut nimic din cele particulare); al treilea, în a avea gânduri p tima e (23); iar al patrulea, în a consim i cu p catul.

35. Necur ia sufletului const în a nu lucra dup fire (24). C ci din aceasta se nasc în minte gândurile p tima e. i lucreaz dup fire atunci când puterile ei p timitoare, (pasionale), adic iu imea i pofta, r mân f r patim în întâlnirea cu lucrurile i cu în elesurile (chipurile) lor.

36. Necur ia trupului este p catul cu fapta.

37. Iube te lini tea i singur tatea (isihia) cel ce nu se împ time te de lucrurile lumii. Iube te pe to i oamenii cel ce nu iube te nimic omenesc. i are cuno tin a lui Dumnezeu i a celor dumnezeie ti cel ce nu se sminte te de cineva, fie c gre e te, fie c nutre te gânduri b nuitoare.

38. Mare virtute este s nu te împ time ti de lucruri. Dar cu mult mai mare decât aceasta e s r mâi f r patim fa de în elesurile (chipurile) lor.

39. Iubirea i înfrânarea p streaz mintea nep tima fa de lucruri i fa de în elesurile lor.

40. Mintea celui iubitor de Dumnezeu nu lupt împotriva lucrurilor, nici împotriva în elesurilor acestora, ci împotriva patimilor împletite cu în elesurile. De pild nu lupt împotriva femeii, nici împotriva celui ce l-a sup rat, nici împotriva chipurilor acestora, ci împotriva patimilor împletite cu ele.

Sfântul Maxim Marturisorul

41. Tot războiul monahului împotriva dracilor urmează să despart patimile de înțelegeri (de chipuri). Căci altfel nu poate privi lucrurile fără patimă.

42. Altceva este lucrul, altceva înțelegerul lui, și altceva patima. Lucrul este de pildă: bărbat, femeie, aur și așa mai departe, înțelegerul (chipul) este amintirea simplă a ceva din cele de mai sus. Iar patima este iubirea nerățională sau ura fără judecată a ceva din cele de mai înainte. Deci lupta monahului este împotriva patimei.

43. Înțelegerul patimii este gândul compus din patimă și înțeleger. Să despartim patima de înțeleger și va rămâne gândul simplu. Și o despartim prin iubire duhovnicească și înfrânare, dacă vom.

44. Virtuțile despart mintea de patimi; contemplațiile duhovnicești de înțelegerile simple; în sfârșit, rugăciunea curată o înfrână și a lui Dumnezeu însuși.

45. Virtuțile sunt pentru cunoștința lucrurilor create; cunoștința pentru cunoștința; iar cunoștința pentru Cel cunoscut în chip necunoscut și pentru Cel ce cunoaște mai presus de cunoștință.

46. Dumnezeu, Cel supraplin, n-a adus cele create la existență fiindcă avea lipsa de ceva, căci acestea să se bucure împotriva îndurării lui Dumnezeu și pe potrivă lor, iar El să se veselească de lucrurile Sale, văzându-le pe ele veselindu-se și stăruindu-se fără stăruire de Cel de care nu se pot sătura.

47. Mulțumescă cu duhul are lumea, dar nu cum se cuvine. Și mulțumescă plâng, dar pentru pagube de bani sau

pentru pierderi de copii. Mulți blânzi, dar fa de patimile necurate. Mulți care fl mândzesc și înseto az , dar pentru a r pi cele str ine și a câ tiga din nedreptate. Mulți milostivi, dar fa de trup și cele ale trupului. și cura și cu inima, dar pentru slava de art . și f c tori de pace, dar prin aceea c supun sufletul trupului. Mulți prigoni și, dar fiindc sunt f r rânduial . Mulți oc râ și, dar pentru p cate ru inoase.

Ferici și sunt îns numai aceia (25) care fac și p timesc acestea pentru Hristos și dup pilda lui Hristos. De ce? Pentru c «a lor este Împ r ia cerurilor» și pentru c «ace tia vor vedea pe Dumnezeu»,²²⁷ și a a mai departe. A adar nu fiindc fac acestea și le p timesc sunt ferici și c ci și cei mai-nainte pomeni și fac acela și lucru. Ci pentru c fac și p timesc acestea pentru Hristos și dup pilda lui Hristos.

48. În toate cele f cute de noi, Dumnezeu ia seama la scop (26), cum s-a spus adeseori: de lucr m pentru El, sau pentru altceva. Când vrem deci s facem vreun bine, s avem de scop nu pl cerea oamenilor, ci pe Dumnezeu, ca privind pururea la El toate s le facem pentru El, ca nu cumva s r bd m și oboseala și s pierdem și plata.

49. În vremea rug ciunii alung din minte și în elesurile simple ale lucrurilor omene ti și vederile tuturor celor create, ca nu cumva, înc rcat cu închipuirile celor m runte, s cazi de la Cel neasem nat mai înalt și mai bun decât toate cele ce sunt.

50. De vom iubi pe Dumnezeu ca adev rat, vom lep da patimile prin îns și aceast iubire. Iar iubirea fa de El st în a-L pre ui pe El mai mult decât lumea și sufletul mai

²²⁷ Matei 5, 3 urm.

Sfântul Maxim Marturisitorul

mult decât trupul și în a dispune lucrurile lumii și a ne îndeletnici cu El pururea prin înfrânare, dragoste, rugăciune, cântare de psalmi și cele asemenea.

51. De ne vom îndeletnici cu Dumnezeu vreme îndelungată și vom avea grijă de partea pasională a sufletului, nu vom mai fi atrași de momelile gândurilor, ci în elegând mai exact pricinile lor și îndepărtându-ne de la noi, vom deveni mai străduțoși și așa se va împlini cu noi cuvântul: «și a văzută ochiul meu în două mâini mele; și întru cei răscălați se scoală asupra mea și auzi urechea mea».²²⁸

52. Când vezi mintea tă petrecând cu evlavie și cu dreptate în ideile lumii, cunoaște că și trupul tău rămâne curat și fără de păcat. Dar când vezi mintea îndeletnicindu-se cu păcatele și nu o oprești, cunoaște că nu va întârzi nici trupul să alunece în ele.

53. Precum trupul are ca lume lucrurile, așa și mintea are ca lume ideile. Și precum trupul desfrânează cu trupul femeii, așa și mintea desfrânează cu ideea femeii prin chipul trupului propriu. Căci vede în gând forma trupului propriu, amestecat cu forma femeii. De asemenea se răzbuie în gând cu chipul celui ce l-a supărat, prin chipul trupului propriu. Și același lucru se întâmplă și cu alte păcate. Căci cele ce le face trupul cu fapta în lumea lucrurilor, acelea le face și mintea în lumea gândurilor.

54. Nu trebuie să ne cutremurăm, să ne mirăm și să ne uimim cu mintea de faptul că Dumnezeu și Tatăl nu judecă pe nimenea, ci toată judecata a dat-o «Fiului».²²⁹ Căci zice

²²⁸Psalmi 91, 11.

²²⁹Ioan 5, 22.

Fiul: «Nu judeca î ca s nu fi î judeca î, nu osândi î ca s nu fi î osândi î».²³⁰ Iar Apostolul la fel: «Nu judeca î ceva înainte de vreme, pân ce nu va veni Domnul»,²³¹ î: «Cu judecata cu care judeci pe altul, te judeci pe tine însu î».²³² Dar oamenii, l sând grija de a- î plânge p catele lor, au luat judecata de la Fiul î se judec î se osândesc unii pe al ii, de pare c ar fi f r p cat, «Cerul s-a uimit de aceasta î p mântul s-a cutremurat».²³³ Ei îns nu se ru ineaz , ca ni te nesim î î.

55. Cel ce iscode te p catele altora, sau judec din b nuiei pe fratele s u înc nu a pus început poc in ei, nici cercet rii î cunoa terii p catelor sale, care sunt cu adev rat mai grele ca plumbul ce cânt re te mai mul î talan î. Acela n-a cunoscut înc nici din ce pricin se face omul greoi la inim , iubind de ert ciunea î c utând minciuna. De aceea ca un nebun î ca unul ce umbl în întuneric l sând p catele sale, cuget la ale altora, fie c exist de fapt, fie c î le închipuie el din b nuial .

56. Iubirea trupeasc de sine, cum s-a spus adeseori, e pricina tuturor gândurilor p tima e. C ci din ea se nasc cele trei gânduri mai generale ale poftei: al l comiei pântecelui, al iubirii de argint î al slavei de arte. La rândul lor, din l comia pântecelui se na te gândul curviei; din iubirea de argint gândul l comiei î al zgârceniei; iar din slava de art , gândul mândriei. î toate celelalte gânduri izvor sc din aceste trei: al mândriei, al întrist rii, al pomenirii r ului, al dezn dejdii, al pizmei, al bârfirii, î celelalte. Aceste patimi leag mintea de lucrurile materiale

²³⁰Matei 7, 1; Luca 6, 37.

²³¹I Corinteni 4, 5.

²³²Rom. 2, 1.

²³³Ieremia 2, 12.

Sfântul Maxim Marturisitorul

(27) i o in la p mânt, stând cu toate deasupra ei asemenea unui bolovan foarte greu, ea fiind prin fire mai uoar i mai sprinten ca focul.

57. Începutul tuturor patimilor este iubirea trupeasc de sine, iar sfâr itul este mândria. Iubirea trupeasc de sine este iubirea nerational fa a de trup. Cine a t iat-o pe aceasta, a t iat deodat toate patimile care se nasc din ea.

58. Precum p rin ii trupurilor sunt împ timi i de dragostea fa a de cei n scu i din ei, la fel i mintea se alipe te din fire de cuvintele sale. Si precum celor mai împ timi i dintre aceia, copiii lor, chiar de vor fi în toate privin ele cei mai de răs, li se vor p rea cei mai dr g la i i mai frumo i dintre to i, la fel min ii nebune îi vor p rea cuvintele ei, chiar de vor fi cele mai proste ti, cele mai în elepte dintre toate. În eleptului îns nu-i apar a a cuvintele sale, ci când i se va p rea c e mai sigur c sunt adev rate i bune, atunci se va încrede mai pu in în judecata lui. El ia pe ali în elep i ca judec tori ai cuvintelor i gândurilor sale, ca «s nu alerge sau s nu fi alergat în de ert»;²³⁴ i prin ei prime te înt rirea.

59. Când birui vreuna din patimile mai necinstite, de pild l comia pântecelui, sau curvia, sau mânia, sau l comia, îndat se repede asupra ta gândul slavei de arte. Iar de birui i pe acesta, îi urmeaz cel al mândriei.

60. Toate patimile necinstite, când st pânesc sufletul, alung din el gândul slavei de arte. Iar când toate cele mai înainte în irate sunt biruite (28), îl trimite pe acela.

²³⁴ Galateni 2, 2.

61. Slava de art , fie c e alungat , fie c e de fa , na te mândria. Când e alungat , na te p rerea de sine; când e de fa , îngâmfarea.

62. Slava de art e alungat de f ptuirea într-ascuns; iar mândria de voin a de-a pune pe seama lui Dumnezeu toate ispr vile.

63. Cel ce s-a învrednicit de cuno tin a lui Dumnezeu i se împ rt e te de dulcea a ei cu adev rat dispre uie te toate pl cerile n scute din poft .

64. Cel ce pofte te cele p mânte ti, sau pofte te mânc ruri, sau cele ce satisfac pe cele de sub pântece, sau slava omeneasc , sau bani, sau altceva din cele ce urmeaz acestora. i dac nu afl mintea ceva mai înalt decât acestea la care s - i mute pofta, nu poate fi înduplecat s le dispre uiasc pe acestea pân la cap t. Dar mai bun decât acestea f r de asem nare este cuno tin a lui Dumnezeu i a celor dumnezeie ti.

65. Cei ce dispre uiesc pl cerile le dispre uiesc datorit sau fricii (29), sau n dejdii, sau cuno tin ei, sau dragostei de Dumnezeu.

66. Cuno tin a f r pasiune²³⁵ a celor dumnezeie ti înc nu înduplec mintea s dispre uiasc pân la cap t cele materiale, ci ea se aseam n în elesului simplu al unui

235 În grece te deci acela i cuvânt ca pentru patimile pe care le dezaprob to i scriitorii ascetici. Dar în cap, urm tor Sf. Maxim ne spune c exist o patim fericit , deosebit de cele necinstite. Ea trebuie s înso easc cuno tin a de Dumnezeu, ca aceasta s nu r mân o simpl teorie intelectual . Pasiunea aceasta fericit este iubirea. De aici se vede c nep timirea c utat de sfin i nu e o nesim ire, ci o suprem iubire de Dumnezeu i de oameni.

Sfântul Maxim Marturisitorul

lucru ce cade sub simuri. De aceea se găsesc mulți dintre oameni, care au mult cunoștință, dar care se târlesc în patimile trupului ca niște porci în mocirlă. Căci curându-se pentru puțin vreme cu sânge și dobândind cunoștință, nemaivând pe urmă nici o grijă se aseamănă lui Saul, care învrednicindu-se de împărăție dar purtându-se cu nevrednicie, a fost lepdat cu mânie înfricoșată din ea.

67. Precum în eșelul²³⁶ simplu al lucrurilor omenești (30) nu știi te mintea spre diavol cele dumnezeiești, așa și nici cunoștința simplă a celor dumnezeiești nu o înduplecă deplin spre diavol cele omenești deoarece adevărul se află acum în umbre și ghicături. De aceea este nevoie de fericită pasiune a sfintei iubiri care leagă mintea de vederile (contemplațiile) duhovnicești și o înduplecă spre diavol cele nemateriale mai mult decât pe cele materiale și cele inteligibile și dumnezeiești mai mult decât pe cele supuse simurilor.

68. Cel ce a tăiat patimile de la sine și și-a făcut gândurile simple prin aceasta încă nu le-a întors spre cele dumnezeiești, și poate și nu fie împătimit nici de cele omenești nici de cele dumnezeiești. Aceasta se întâmplă însă numai celor aflați pe treapta fapturii, care nu s-au învrednicit încă de cunoștință (31) și care se rețin de la patimi mai mult de frica chinurilor, decât din neajudea împărăției.

²³⁶ Cuvântul μ , pe care l-am tradus de obicei prin "în eșel", s-ar putea traduce și prin "chipul" sau "reprezentarea" unui lucru, pstrat prin amintire.

69. «Prin credin ă umblăm, nu prin vedere»;²³⁷ și în oglinzi și în ghicituri avem cunoștință. De aceea avem lipsă de mult înțelețenie cu aceasta că, prin îndelungată cercetare și printr-o trundere a lor, să ne câștigăm o deprindere anevoie de abținere de la aceste vederi (contemplații).

70. Dacă ținem pricinile patimilor pentru puțin timp și ne înțelețim cu vederile duhovnicești, dar nu petrecem în ele de-a pururi, ocupându-ne anume cu acest lucru, cu ușurință ne întoarcem iarăși la patimile trupului (32), nedobândind alt rod de-acolo decât cunoștința simplă împreună cu părerea de sine. Iar sfârșitul acesteia este întunecarea treptată a cunoștinței și totală abatere a minții spre cele materiale.

71. Patima de ocară a dragostei ocupă mintea cu lucrurile materiale; iar patima de laudă a dragostei o leagă de cele dumnezeiești. Căci în care lucruri zăbovește mintea, în acelea se înlețește și cu lucrurile în care se înlețește, cu acelea își nutrește și poftă și iubirea, fie cu cele dumnezeiești și proprii și inteligibilele cu lucrurile și cu patimile trupului.

72. Dumnezeu a zidit și lumea nevzută și pe cea văzută; deci El a făcut și sufletul și trupul. Dacă lumea văzută este așa de frumoasă, cu cât mai mult va fi cea nevzută? Iar dacă aceea este mai frumoasă și mai bună decât aceasta, cu cât nu le va întrece pe amândouă Dumnezeu, care le-a făcut pe ele? Dacă prin urmare Fcătorul tuturor bunurilor este mai bun decât toate cele făcute, pentru care pricină părăsește mintea pe Cel ce este mai bun decât toate și se ocupă cu cele mai rele decât toate, adică cu patimile trupului? Evdit că pentru faptul

²³⁷ II Corinteni 5, 7.

Sfântul Maxim Marturisitorul

ca a petrecut și s-a obișnuit cu trupul de la naștere, iar experiența Celui mai bun și mai presus de toate încurajă-o desigur. Dacă prin urmare printr-o deprindere îndelungată cu înfrânarea de plăceri și printr-o îndeletnicire cu cele dumnezeiești rupem puțin câte puțin această legătură și afecțiune, mintea se lungește în cele dumnezeiești înaintând treptat în ele, și-i descoperă demnitatea proprie. Iar sfârșitul este că își mută tot dorul spre Dumnezeu.

73. Cel ce spune pe catul fratelui frăpatim, îl spune din două pricini: sau ca să-l îndrepteze pe el, sau să folosească pe altul. Iar dacă îl spune pentru alte pricini, fie aceluia, fie altuia, îl spune pentru a-l batjocori sau a-l bârși. Dar atunci nu va scăpa de propria sinea dumnezeiască, ci va cădea sigur fie în aceeași greșală fie în alta, și va suferi rușine, muștrat fiind și batjocorit de alții.

74. Același pe cat săvârșit de mai mulți nu are o singură pricină, ci mai multe. De pildă altceva este a păcătui din deprindere și altceva a păcătui dintr-o nebagare de seamă. Cel din urmă nu s-a gândit la pe cat nici înainte de a-l săvârși nici după aceea. Ba chiar e foarte îndurerat pentru ceea ce s-a întâmplat. Cel ce a păcătuit însă din deprindere, dimpotrivă: înainte de-a săvârși pe catul, nu va înceta de-a păcătui cu gândul, iar după ce l-a săvârșit pe strează aceeași dispoziție.

75. Cel ce cultivă virtuțile pentru slava de artă, vădit este că și cunoștința o cultivă pentru slava de artă. Iar unul ca acesta nu face și nu grăiește nimic spre zidire, ci în toate vânează slava de la cei ce privesc sau ascultă. Dar patima aceasta e dată pe față (33), când unii dintre cei pomeniți îl ocărăsc pentru anumite fapte sau cuvinte.

Atunci acela se întristează foarte; nu pentru că nu s-au zidit aceia (nici nu era acesta scopul lui), ci pentru că a fost disprețuit el.

76. Patima iubirii de argint se dă pe fața în bucuria ce-o are cineva când primește în întristarea ce o are când dă. Unul ca acesta nu economisește bunurile pentru a ajuta pe cei lipsiți.

77. Omul răbdă pentru una din acestea: sau pentru dragostea lui Dumnezeu, sau pentru neajăturările sale, sau de frica muncilor, sau de frica oamenilor, sau pentru fire, sau pentru plăcere, sau pentru câștig, sau pentru slava de artă, sau de nevoie.

78. Altceva este a te izbăvi de gânduri și altceva a te elibera de patimi. Adeseori se izbăvește cineva de gânduri, când nu sunt de fapt acele lucruri, faptă de care are anumite patimi. Dar patimile se ascund în suflet, iar când se arată, lucrurile ies la iveală. Prin urmare trebuie să observăm mintea în fața lucrurilor ca să cunoaștem pentru care din ele este pășit de patimă.

79. Prieten adevărat este acela care îndură necazurile, nevoile și nenorocirile aproapelui atunci când acela este încercat, ca pe ale sale, fără zgomot și fără tulburare.

80. Să nu-ți disprețuiești conștiința, care totdeauna îți dă sfaturile cele mai bune. Căci ea îți însuflă socotina și hotărârea dumnezeiască și îngerească și te slobozește de întinziunile ascunse ale inimii, iar în vremea ieșirii îți dă ruiețe și îndrăznire către Dumnezeu.

Sfântul Maxim Marturisorul

81. De vrei să fii cu prundere și cu drept m sur și să nu slujeți patimii închipuirii de sine, caut totdeauna să cunoști ce ascund lucrurile bune pentru tine. Și aflând foarte multe și felurite cunoștințe ascunse de tine, te vei mira de neștiința ta și-ți vei înfrâna cugetul. Iar cunoscându-te pe tine, vei înlege multe mari și minunate lucruri. Fiindcă socotin că tu nu te lasi să sporești în ați (34).

82. Numai acesta vrea cu dinadinsul să se mântuiască, care nu se împotrivesc leacurilor doftoricești. Iar acestea sunt durerile și întristările aduse de diferitele lovituri. Cel ce se împotrivesc însuși, nu știu ce negustorie se face aici, nici cu ce câștig va ieși de aici.

83. Slava de artă și iubirea de argint se nasc una pe alta. Căci cei ce iubesc slava de artă se silesc să se îmbogățesc; iar cei ce s-au îmbogățit doresc să fie slavii. Dar aceasta se întâmplă la mireni. Căci monahul tocmai când este răc suferă mai mult de slava de artă, iar când are argint îl ascunde, rușinându-se că are un lucru nepotrivit cu schima.

84. Propriu slavei de arte a monahului este că se întemeiază pe virtute și pe cele ce urmează acesteia. Propriu mândriei lui este că se flege te cu biruințele sale morale, punându-le pe seama sa, nu pe a lui Dumnezeu, iar pe alții îi disprețuiește. Iar propriu slavei de arte și mândriei mireanului este că se flege te cu frumusețea, cu bogăția, cu puterea și chibzuința lui.

85. Izbânzile mirenilor sunt decderile monahilor; iar izbânzile monahilor sunt decderile mirenilor. De pildă izbânzile mirenilor sunt bogăția, slava, puterea, desfătarea,

bun starea trupeasc , bel ugul de prunci i cele asemenea, la care ajungând iubitorul de lume, împotriva voii, le socote te o mare dec dere, fiind adeseori chiar în primejdie s se spânzure, cum s-au i spânzurat unii.

86. Mânc rile s-au f cut pentru dou pricini: pentru hran i pentru t m duire. Prin urmare cei ce se împ rt esc de ele în afar de aceste pricini, se vor osândi ca unii ce s-au datat desf t rilor, folosind r u cele date de Dumnezeu spre trebuin . i în toate lucrurile reaua folosire este p cat.

87. Smerita cugetare este o rug ciune neîntrerupt , împreunat cu lacrimi i cu durere. C ci aceasta, chemând pururea pe Dumnezeu într-ajutor, nu las pe om s se încread nebune te în puterea i în elepciunea proprie, nici s se ridice peste al ii, lucruri care sunt boale înfrico ate ale patimii mândriei.

88. Altceva este a lupta împotriva gândului simplu (35), ca s nu stârneasc patima; i altceva este a lupta împotriva gândului p tima , ca s nu se produc consim irea. Dar nici unul din aceste dou feluri de lupt nu las gândurile s z boveasc în suflet.

89. Sup rarea este împletit cu amintirea r ului. Prin urmare când mintea va oglindi fa a fratelui cu sup rare, v dit este c - i aminte te r ul de la el. «Iar c ile celor ce în minte r ul duc spre moarte»,²³⁸ fiindc «tot cel ce ine minte r ul e nelegiuit».²³⁹

²³⁸ Proverbe 12, 29.

²³⁹ Proverbe 21, 24.

Sfântul Maxim Marturisitorul

90. Dacă îți amintești de răul de la cineva, roagă-te pentru el și vei opri patima din mine care, desigur, prin rugăciune, supără de amintirea răului ce și-l-a făcut. Iar devenind iubitor de oameni, vei terge cu totul patima din suflet. Dacă însă altul ți-a amintit răul de la tine, fii îndatoritor și smerit față de el și stai cu dragoste în preajma lui și-l vei izbăvi de patima lui.

91. Supără celui ce te pizmuie te o vei alina prin osteneală. Căci el îți socotește pricină de nenorocire ceea ce pizmuie te la tine. De aceea nu poți să-l alini altfel, decât ascunzându-l de la el. Dacă aceasta le folosește multora, iar pe acela îl întristează, pe care parte o vei nesocoti? E de trebuință, desigur, să fii de folos celor mulți, dar, după putere, nici pe acela să nu-l nesocotești. Să nu te lași înrâurit de răutatea patimii lui. Căci nu te răzbiți pe patimă, ci pe pătimă. Drept aceea socotește-l întru smerenie pe acela mai presus de tine și în toată vremea, în tot locul și lucrul dă-i lui mai mult cinste. Iar pizma ta o poți alina, dacă te bucuri împreună cu cel pizmuț de cele ce se bucură el și te întristezi împreună cu acela de cele ce se întristează el, împlinind cuvântul Apostolului: «Bucurați-vă cu cei ce se bucură și plângeți cu cei ce plâng».²⁴⁰

92. Minte noastră este la mijloc între două ființe, care îți lucrează fiecare cele proprii, una virtutea, cealaltă răutatea; adică între înger și drac. Dar ea are libertatea și puterea să urmeze sau să se împotrivească cui vrea.

93. Sfintele Puteri ne îndeamnă spre cele bune, iar semințele naturale și hotărârea cea bună ne ajută. La

²⁴⁰ Romani 12, 15.

rândul lor atacurile (momelile) dracilor sunt ajutate de patimi și de hot rârea cea rea.

94. Mîntea curat prime te uneori învîtur de la Dumnezeu însuși, care vine în ea. Alteori îi însuflă cele bune Sfintele Puteri. Și iar și alteori, firea lucrurilor contemplate.

95. Mîntea care s-a învrednicit de cunoștință trebuie să păstreze în alegerile lucrurilor nepăsătoare, vederile duhovnicești (contemplațiile) limpezi și starea rugăciunii netulburată. Dar nu poate să se apere pe acestea neconștient de izbucnirile trupului, umplându-se de fum prin meșteșugurile dracilor.

96. Nu ne mâniem pentru toate câte ne întristează. Căci sunt mai multe cele ce ne pricinuesc întristare, decât cele ce ne pricinuesc mânie. De pildă s-a spart vasul acesta, s-a pierdut lucrul acela, a murit cutare. Pentru unele ca acestea numai ne întristează. Pentru celelalte însă ne și întristează și ne și mâniem, dovedindu-ne lipsiți de înțelepciune.

97. Primind mîntea chipurile lucrurilor, își schimbă forma după fiecare chip; iar privindu-le duhovnicește, se modifică în chip felurit după fiecare vedere. Ajungând însă în Dumnezeu, devine cu totul fără chip, și fără formă. Căci contemplând pe Cel uniform devine uniform și întreg luminos.

98. Suflet desvârșit este acela al cărui putere împotrivă pasiunii înclină cu totul spre Dumnezeu.

99. Mîntea desvârșită este aceea care prin credință adevărată supracunoscut în chip suprane știut pe Cel

Sfântul Maxim Marturisorul

supranecunoscut și contemplă trăsăturile universale ale fapturilor Lui și a primit de la Dumnezeu cunoștină cuprinzătoare a Providenței și a Judecării arătate în ele; se înleagă, atâta cât e cu puțin oamenilor.

100. Timpul se împarte în trei. Credința se întinde împreună cu toate trei părțile; nădejdea, cu una dintre ele; iar dragostea, cu două.²⁴¹ Atât credință cât și nădejdea sunt până la o vreme; dar iubirea, supraunindu-se pentru veacuri nemărginite cu Cel supranemărginit, rămâne pururea, crescând mereu mai sus de ea. De aceea «mai mare decât toate este dragostea».²⁴²

A aceleiași

A patra sută de capetelor despre dragoste

1. Mai întâi se minunează mintea, gândindu-se la nemărginirea lui Dumnezeu în toate privințele și la acel ocean nestrăbătut și mult dorit. În al doilea rând se uimește, întrebându-se cum a adus toate lucrurile din nimic la existență.²⁴³ Dar precum «măreția Lui nu are margine»,²⁴⁴ la fel «în elepciunea Lui nu poate fi iscodit».

2. Dar cum să nu se minuneze, privind (contemplând) acel ocean nemărginit și mai presus de înțelegere al bunătății? Sau cum să nu se umple de înțelegere, întrebându-se cum și

²⁴¹ Cred în cele trecute, prezente și viitoare, nădăduiesc în cele viitoare, iubesc cele prezente și viitoare. Pentru iubire nimic nu aparține trecutului, nimic nu e mort, ci totul viu.

²⁴² I Corinteni 13, 13.

²⁴³ Psalmi 144, 3.

²⁴⁴ Baruch 3, 18.

de unde s-a făcut ființa rațională și mintală și cele patru elemente, din care sunt corpurile, o dată ce nu există nici o materie mai-nainte de ce s-au făcut acestea? Sau întrebându-se ce fel de putere este aceea care, mi căt spre fapt, a adus acestea la existență? Dar elinii nu primesc aceasta, necunoscând bine tatea atotputernic, în elepciunea și cunoștința Lui, capabile de lucru și mai presus de minte.

3. Dumnezeu, fiind Factor din veci, creează când vrea prin Cuvântul cel de o ființă și prin Duhul, pentru bine tatea Sa nemrginit. Să nu zici: pentru care motiv l-a făcut acum, o dată ce e pururea bun? Fiindcă în elepciunea ființei nemrginite e neptrunș și nu cade sub cunoștința omenească.

4. Cunoștința lucrurilor având-o Factorul preexistent în Sine din veci, a adus-o la ființă (a substanțializat-o)²⁴⁵ și a scos-o la iveală atunci când a voit. Căci este o nebunie a te îndoi că Dumnezeu Cel atotputernic poate să aducă ceva la ființă, atunci când vrea.

5. Pentru care pricină a creat Dumnezeu, cercetează! Căci e chestiune de cunoștință. Dar cum și de ce acum de curând nu căuta! Căci nu e lucru care să poată cădea sub mîntea ta. Fiindcă cele dumnezeiești, unele sunt cu puțin de cuprins, altele nu pot fi cuprinse de oameni. Căci «vederea fără frâu poate să împingă pe cineva și în prapstii», precum a zis oarecare dintre sfinți.²⁴⁶

245

246 Sf. Grigorie, Cuvântare la ziua Nașterii și Cuvântarea a II-a la Paști.

Sfântul Maxim Marturisitorul

6. Unii spun că fipturile există dimpreună cu Dumnezeu din veci. Dar aceasta este cu neputință. Cum pot cele într-o toată mrginită să existe din veci împreună cu Cel într-o totul nemrginit? Sau cum mai sunt propriu zis fipturi, dacă sunt împreună veșnice cu Fiul cel tor? Dar aceasta este învătura elinilor, care nu socotesc pe Dumnezeu Fiul cel tor al ființelor, ci numai al însușirilor. Dar noi cunoscând pe atotputernicul Dumnezeu, zicem că El este Fiul cel tor nu al însușirilor, ci al ființelor străbătute de însușiri. Iar dacă e așa, fipturile nu există împreună cu Dumnezeu din veci.

7. Într-o anumită privință Dumnezeu și cele dumnezeiești pot fi cunoscute; în altă privință nu pot fi cunoscute. Poate fi cunoscut prin cele din jurul Lui; dar nu poate fi cunoscut în ceea ce este El însuși.

8. Să nu căușim deprinderi și aptitudini la ființa simplă și nemrginită a Sfintei Treimi, ca să nu o faci compusă ca pe fipturi. Cum este un lucru nebușc și neșdăit a ceva cu privire la Dumnezeu.

9. Singur ființa nemrginită, atotputernică și a toată fiptoare este simplă, uniformă, frcălită, linițită și nedezbinată. Toată fiptura însă e compusă din ființă și accident și are pururea trebuință de Providența dumnezeiască, nefiind slobod de prefacere.

10. Toată ființa mintală și sensibilă, adusă la existență de Dumnezeu, a primit puteri de-a percepe lucrurile; ființa mintală, puterile de înțelegere; iar cea sensibilă, simțurile.

11. Dumnezeu se lasă împărtășit numai; zidirea însă și primețe prin împărtășire și dă mai departe. Primețe prin

împărtășire existențială și fericirea; dar din mai departe numai fericirea, înșă altfel fiindă trupească și altfel cea netrupească .

12. Fiindă trupească transmite fericirea vorbind, lucrând și fiind contemplat ; cea trupească numai prin faptul că e contemplat .

13. Că să existe fiindă rațional și mental veșnic, sau să nu existe, atâră de voia Celui ce a zidit toate bune; dar că să fie bune acestea sau rele, după liberă alegere, atâră de voia fapturilor.

14. Răul nu se contemplă stând în legătură cu fiindă fapturilor, ci în legătură cu mișcările lor greșite și nerăționale .

15. Sufletul se mișcă cum se cuvine când facultatea lui poftitoare s-a părut de înfrânare, și imediat ruie în dragoste, întorcându-se de la rău, iar rațiunea se îndreaptă spre Dumnezeu, prin rugăciune și contemplație duhovnicească .

16. Încă nu are dragoste desvârșită, nici conștiință adâncă a Providenței dumnezeiești cel ce în vreme de încercare nu suferă cu îndelungă răbdare întâmplările supărătoare, ci se depărtează de la dragostea fraților duhovnicești.

17. Scopul Providenței dumnezeiești este să unească pe cei pe care i-a dezbinat răutatea în tot felul, prin dreaptă credință și dragoste duhovnicească . Căci pentru aceasta a pătrimit Mântuitorul, că pe copiii lui Dumnezeu cei

Sfântul Maxim Marturisitorul

Împurtia și -i adune spre a fi una.²⁴⁷ Prin urmare cel ce nu rabd lucrurile sup r toare nu sufer pe cele întrist toare și nu le îndur pe cele dureroase umbl în afar de dragostea dumnezeiasc și de scopul Providen ei.

18. Dac «dragostea îndelung rabd și se milostive te»²⁴⁸ cel ce se descurajeaz de întâmpl rile sup r toare și de aceea se poart cu r utate fa de cei ce l-au sup rat și se întoarce de la dragostea fa de ei, cum nu va c dea de la scopul Providen ei dumnezeie ti?

19. Ia aminte la tine, de nu cumva r utatea care te desparte de fratele t u nu se afl în fratele, ci în tine. și gr be te de te împac cu el, ca s nu cazi din porunca dragostei.

20. S nu dispre uie ti porunca dragostei, fiindc printr-însa vei fi fiul lui Dumnezeu. Dar c lcând-o, te vei afla fiul gheenei.

21. Cele ce desfac dragostea dintre oameni sunt acestea: a pizmui sau a fi pizmit; a p gubi sau a fi p gubit, a nu cinsti sau a nu fi cinstit; gândurile b nuitoare. Deci ia seama, nu cumva ai f cut sau ai p timit vreuna din acestea și de aceea e ti desp r it de dragostea prietenului?

22. și-a venit vreo ispit de la fratele și sup rarea te-a dus la ur ? Nu te l sa biruit de ur , ci învinge ura în dragoste. și vei învinge în chipul acesta: rugându-te pentru el cu adev rat lui Dumnezeu, primind ap rarea lui, sau

²⁴⁷ Ioan 11, 52.

²⁴⁸ I Corinteni 13, 4.

chiar iscodindu-i tu ap rarea i socotindu-te pe tine cauz
a ispitei i fiind cu îndelung r bdare pân va trece norul.

23. Îndelung r bd tor este cel ce a teapt sfâr itul
ispitei i lauda st ruin ei.

24. «B rbatul îndelung r bd tor este cu mare
în elepciune»,²⁴⁹ fiindc toate cele ce-i vin asupra le aduce
în leg tur cu sfâr itul; i a teptându-l pe acesta, rabd
întâmpl rile sup r toare; iar «sfâr itul este via a
ve nic »,²⁵⁰ dup dumnezeiescul Apostol. «Iar via a
ve nic aceasta este, ca s te cunoasc pe Tine Unul
adev ratul Dumnezeu i pe Cel ce L-ai trimis, Iisus
Hristos».²⁵¹

25. Nu lep da cu u urin dragostea duhovniceasc ,
fiindc alt cale a mântuirii nu le-a r mas oamenilor.

26. Pe fratele ce-l socoteai ieri duhovnicesc i virtuos
(36), nu-l socoti azi r u i viclean, pentru ura care s-a ivit
în tine din ispita celui r u, ci prin dragostea îndelung
r bd toare gânde te-te la lucrurile bune de ieri i alung
ura de ast zi din suflet.

27. Pe fratele ce-l l udai ieri ca bun i-l vesteai ca
virtuos, nu-l bârfi ast zi ca r u i viclean, f când din
def imarea fratelui motiv de ap rare a urii viclene din tine,
în urma mut rii tale de la dragoste la ur . Ci st ruie în
acelea i laude chiar dac e ti înc st pânit de sup rare i
u or te vei întoarce la dragostea mântuitoare.

²⁴⁹Proverbe 14, 29.

²⁵⁰Romani 6, 21

²⁵¹Ioan 17, 3.

Sfântul Maxim Marturisitorul

28. Lauda obi nuit pe care o aduci fratelui (37) s nu o p tezi, în întâlnirea cu ceilal i fra i, din pricina sup r rii ascunse pe care o ai împotriva lui, amestecând pe neobservate def imarea în cuvintele tale, ci folose te în întâlniri lauda curat i roag -te sincer pentru el ca pentru tine. În chipul acesta te vei izb vi repede de ura pierz toare.

29. S nu zici: nu ur sc pe fratele meu, în vreme ce te scârbe ti de pomenirea lui. Ci ascult pe Moise, care zice: «S nu ur ti pe fratele t u în cugetul t u; cu mustrare vei mostra pe fratele t u i nu vei lua pentru el p cat».²⁵²

30. Dac vreun frate, ispitit fiind, st ruie în a te vorbi de r u, nu te l sa scos din starea dragostei, r bdând cât vreme acela i diavol r u caut s -i tulbure cugetul. i nu vei fi scos din ea, dac , oc rât fiind, vei binecuvânta i pândit cu gânduri rele, te vei purta cu bun voin . C ci aceasta este calea în elepciunii dup Hristos. i cel ce nu merge pe ea nu va locui împreun cu El.

31. Nu-i socoti binevoitori pe cei ce-i aduc vorbe care produc în tine sup rare i ur împotriva fratelui (38), chiar dac s-ar p rea c spun adev rul. Ci întoarce-te de la unii ca ace tia, ca de la ni te erpi care omoar , ca lor s le retezi vorbirea de r u, iar sufletul t u s -l izb ve ti de r utate.

32. Nu în epa cu vorbe acoperite pe fratele t u, ca nu cumva primind i tu cele asemenea de la el, s alungi de la amândoi starea dragostei. Ci mergi i mustr -l pe el cu îndr znire iubitoare, ca împr tiind pricinile sup r rii s te izb ve ti i pe tine i pe el de tulburare i de sup rare.

²⁵² Leviticul 19, 17.

33. Cerceteaz - i con tiin a cu de-am nuntul, ca s vezi nu cumva din pricina ta nu e împ cat fratele t u? i nu o nesocoti, c ci ea cunoa te cele ascunse ale tale i te va pâri în vremea ie irii, iar în vremea rug ciunii i se va face piedic .

34. Nu aminti în vreme de pace cele spuse de fratele t u în vreme de sup rare, fie c au fost spuse acele lucruri sup r toare în fa a ta, fie c au fost spuse c tre altul, iar tu le-ai auzit dup aceea. Aceasta pentru ca nu cumva, st ruind în inerea de minte a r ului, s te întorci la ura pierz toare a fratelui.

35. Sufletul ra ional care nutre te ur fa de om, nu poate avea pace cu Dumnezeu, d t torul poruncilor. «C ci de nu ve i ierta, zice, oamenilor gre elile lor, nici Tat l vostru cel ceresc nu va ierta gre elile voastre».²⁵³ Iar dac acela nu vrea s se împace, p ze te-te m car pe tine de ur , rugându-te pentru el sincer i negr indu-l de r u fa de cineva.

36. Pacea negr it a Sfin ilor îngerii se sus ine prin aceste dou dispozi ii: prin dragostea fa de Dumnezeu i prin dragostea întreolalt . Asemenea st lucrul i cu to i sfin ii din veac. Deci prea frumos s-a spus de c tre Mântuitorul nostru: «în aceste dou porunci atârâ toat Legea i Proorocii».²⁵⁴

37. Nu umbla s - i placi ie, i nu vei urî pe fratele t u; i nu fii iubitor de trupul t u, i vei fi iubitor de Dumnezeu.

²⁵³ Matei 6, 14.

²⁵⁴ Matei 22, 40.

Sfântul Maxim Marturisitorul

38. De i-ai ales s vie uie ti cu cei duhovnice ti, leap d la por i voile tale. C ci nu vei putea în alt chip s tr ie ti în pace nici cu Dumnezeu, nici cu cei împreun vie uitori.

39. Cel ce a putut dobândi dragostea des vâr it i i-a întocmit toat via a potrivit cu aceasta, acela zice «Doamne Iisuse...» în Duhul Sfânt. Iar cel dimpotriv cele dimpotriv le face.

40. Dragostea fa de Dumnezeu dore te pururea s întraripeze mintea spre vorbirea dumnezeiasc ; iar cea c tre aproapele o face s cugete totdeauna cele bune despre el.

41. Cel ce iube te înc slava de art , sau e legat de vre-unul din lucrurile materiale, se sup r pe oameni pentru cele vremelnice sau ine minte r ul, sau are ur fa de ei, sau sluje te gândurilor urâte. Dar pentru sufletul iubitor de Dumnezeu toate acestea sunt str ine.

42. Când nu zici i nu faci cu gândul nici un lucru r u, i când nu îi minte r ul de la cel ce te-a p gubit sau te-a bârfit, i când în vremea rug ciunii ai mintea pururea nematerial i f r form , s tii c ai ajuns la m sura nep timirii i a dragostei des vâr ite.

43. Nu mic lupt se cere pentru a te izb vi de slava de art ; i se izb ve te cineva de aceasta prin lucrarea ascuns a virtu ilor i prin rug ciunea deas . Iar semnul izb virii st în a nu mai ine minte r ul de la cel ce te-a def imat sau te def imeaz .

44. De vrei să fii drept, dă fiecărei părți din tine, adică sufletului și trupului, cele de care sunt vrednice. Părțile racionale a sufletului dă-i citiri, vederi duhovnicești și rugăciune; trupului dă-i dragoste duhovnicească ce se opune urii; părțile poftitoare dă-i cumpănă și înfrânare; iar trupului hrană și umbră a minții, atâtă cât sunt de trebuință.

45. Mintea lucrează după fire (39), când și-a suferit patimile și contemplă răsunările lucrurilor, aducându-le în legătură cu Dumnezeu.

46. Precum se raportează sensibilitatea și boala la trupul animalului și lumina și întunericul la ochi, tot așa se raportează virtutea și păcatul la suflet și cunoștința și necunoștința la minte.

47. În aceste trei stadii filosofia creștinului: în poruncă, în dogmă și în credință. Poruncile despart mintea de patimi; dogmele o aduc la cunoștința fapturilor; iar credința la contemplarea Sfintei Treimi.

48. Unii dintre cei ce se nevoiesc resping numai gândurile păcătoase; alții însă taie și patimile înseși. Gândurile păcătoase se resping fie prin psalmodiere, fie prin rugăciune, fie prin înălțarea minții spre cer, sau prin altă oarecare desfacere de lucruri și de loc. Iar patimile le fac, nesocotind acele lucruri fapte de care le nutresc.

49. Lucrurile spre care putem nutri vreo patimă sunt de pildă acestea: femeia, banii, darurile și cele asemenea. Femeia o poate nesocoti cineva, când, după retragerea din lume, își vede tejele și trupul cum trebuie, prin înfrânare. Banii, când își convinge cugetul că în toate se poate mulțumi cu ceea ce are. Iar slava, când iubește

Sfântul Maxim Marturisorul

lucrarea ascunsă a virtuților, arată numai lui Dumnezeu. În privința celorlalte trebuie făcut la fel. Cel ce nesocotește acestea nu va ajunge niciodată la ura împotriva cuiva.

50. Cel ce s-a lepdat de lucruri, de pildă de femeie și de bani și de celelalte, a făcut pe omul din afară monah; dar încă nu și pe cel dinlăuntru. Iar cel ce s-a lepdat și de înlesuirile (chipurile) pentru timida ale acestora l-a făcut și pe omul dinlăuntru, care este mintea. Pe omul din afară îl poate face cineva un monah, numai știe. Dar nu mică e lupta care se cere pentru a face pe omul dinlăuntru monah.

51. Cine oare s-a izbăvit în acest neam cu totul de înlesuirile pentru timida și s-a învrednicit de rugăciunea curată și nematerială, ceea ce este semnul monahului dinlăuntru?

52. Multe patimi sunt ascunse în sufletele noastre; ele ies la iveală de abia atunci când se arată lucrurile.

53. Cineva poate să nu fie tulburat de patimi, când lipsesc lucrurile, bucurându-se de-o parțială nepăsare; când însă se arată lucrurile, îndată răscălmășesc patimile mintea.

54. Nu socotești că ai ajuns la nepăsarea desvârșită, cât vreme lipsește lucrul. Când se arată însă și te lasă nemi-cătat lucrul cât și amintirea lui de după aceea, știi că ai intrat în hotarele ei. Totuși nici atunci să nu dispăruie grija, deoarece numai virtutea prelungită omorâșcă patimile, pe când cea neglijată le scormonește iarăși.

55. Cel ce iube te pe Hristos (41), desigur c -L i imit , dup putere. Astfel Hristos n-a încetat s fac bine oamenilor; iar r spl tit cu nerecuno tin i cu hul se purta cu îndelung r bdare; în sfâr it, b tut i omorât de ei, r bda neînvinuind pe nimeni. Aceste trei sunt faptele dragostei fa de aproapele, f r de care cel ce zice c iube te pe Hristos sau c va dobândi împ r ia Lui, se am ge te pe sine: «C ci nu cel ce-mi zice Mie Doamne, Doamne, va intra întru împ r ia cerurilor, ci cel ce face voia Tat lui Meu».²⁵⁵ i iar i: «Cel ce m iube te pe Mine p ze te poruncile Mele»... i celelalte.²⁵⁶

56. Tot scopul poruncilor Mântuitorului este s slobozeasc mintea de necump tare i de ur i s o duc la dragostea Lui i a aproapelui, din care se na te în mod efectiv lumina sfintei cuno tin e.

57. Dac te-ai învrednicit de pu in cuno tin de la Dumnezeu, nu nesocoti dragostea i înfrânarea. C ci acestea cur înd (42) partea pasional (p timitoare) a sufletului, î i g tesc neconținut calea spre cuno tin .²⁵⁷

58. Calea spre cuno tin este (43) nep timirea i smerenia, f r de care nimeni nu va vedea pe Domnul.

59. Deoarece «cuno tin a îngâmf , iar iubirea zide te»,²⁵⁸ împreun dragostea cu cuno tin a i vei fi f r trufie i ziditor duhovnicesc, zidindu-te atât pe tine, cât i pe to i cei ce se apropie de tine.

²⁵⁵Mt. 7, 21.

²⁵⁶Ioan 14, 11.

²⁵⁷Din acest cap. i cel anterior se vede c dragostea i cuno tin a se nasc i se sporesc una pe alta, dup Sf. Maxim.

²⁵⁸I Corinteni 8, 1.

Sfântul Maxim Marturisitorul

60. Dragostea zide te prin aceea că nu pizmuie te și nu supără pe cei ce ne pizmuiesc; dar nici nu se fâlcăte cu lucrul pizmuit și nu se socotește pe sine că a ajuns la întărire. Iar în privința lucrurilor pe care nu le poți împărtăși, mărțișorește-te fără să roșiești. Astfel face mintea fără trufie (44) și o pregătește să sporească neconținut în cunoștință.

61. De obicei cunoștința este însoțită de închipuirea de sine și de pizmă, mai ales la început. Închipuirea de sine vine numai dinlăuntru; iar pizma și dinlăuntru și din afară. Dinlăuntru, că se îndreaptă împotriva celor ce au cunoștință; iar din afară, de la cei ce de asemenea au cunoștință. Dar dragostea le împărtășește pe toate trei: închipuirea de sine, întrucât nu se îngâmfă; pizma dinlăuntru, întrucât nu pizmuiește-te; iar cea din afară, întrucât îndelung răbdă și se milostivește-te. Este de trebuință deci ca cel ce are cunoștința să dobândească și dragostea, că să-și păzească mintea într-o toată nerădă.

62. Cel ce s-a învrednicit de darul (harisma) cunoștinței este stăpânit de supărare, sau de ineria minții a răului, sau de ură, este asemenea celui ce înghimpe ochii cu spini și mărcini. De aceea cunoștința are numai decît lipsă de dragoste.

63. Ia aminte și nu-ți închini toată preocuparea ta trupului, ci hotărăște-ți lui nevoie, după putere. Și toată mintea ta întoarce-o spre cele dinlăuntru. Căci «nevoia a trupească la puține folosește, iar evlavie spre toate este de folos»... și cele următoare.²⁵⁹

²⁵⁹ I Timotei 4, 8.

64. Cel ce petrece neîncetat întru cele dinl untru este cump tat, rabd îndelung, se milostive te i cuget smerit. Dar nu numai atâta, ci i contempl , teologhise te²⁶⁰ i se roag . Aceasta este ceea ce spune Apostolul: «În duh s umbra i» i cele urm toare.²⁶¹

65. Cel ce nu tie s umble pe calea duhovniceasc nu e cu grij la gândurile p tima e, ci toat preocuparea lui se mi c numai în jurul trupului. Iar urmarea e c sau petrece în l comia pântecelui, în neînfrânare, în sup rare, în mânie i în pomenirea r ului i prin aceasta i se întunec mintea, sau se d la o nevoin f r m sur i- i tulbur în elegerea.

66. Scriptura nu înl tur nimic din cele date nou de Dumnezeu spre folosire, dar pedepse te lipsa de m sur i îndreapt lipsa de judecat . De pild nu opre te pe om s m nânce, s fac copii, s aib avere i s o chiverniseasc drept. Dar îl opre te de la l comia pântecelui, de la desfrânare i celelalte. Nu-l opre te nici s cugete la acestea (c ci pentru aceasta s-au f cut), dar îl opre te s cugete p tima .

67. Unele dintre cele s vâr ite de noi dup voia lui Dumnezeu se s vâr esc potrivit poruncii: altele nu din porunc , ci, cum ar zice cineva, ca o jertf de bun voie, De pild , potrivit poruncii este a iubi pe Dumnezeu i pe aproapele, a iubi pe du mani, a nu desfrâna, a nu ucide i celelalte, pe care c lcându-le vom fi osândi i. Iar nu din porunc este traiul în feciorie, nec s toria, s r cia,

²⁶⁰ Contempl ra iunile din fire i cunoa te tainic pe Dumnezeu în mod nemijlocit

²⁶¹ Galateni 5, 16.

Sfântul Maxim Marturisorul

retragerea din lume și celelalte.²⁶² Acestea au în elesul de daruri, că de nu vom putea să împlinim din slăbiciune vreunele dintre porunci, să câștigăm prin daruri îndurarea Bunului nostru Stăpân.

68. Cel ce și-a ales viața în necăstorie sau în feciorie, este dator «să aibă mijlocul încins și făclia aprins»,²⁶³ mijlocul prin înfrânare, iar făclia prin rugăciune, contemplație și dragoste duhovnicească.

69. Unii dintre frații se socotesc că sunt afară de darurile (harismele) Duhului Sfânt. Lenevia în lucrarea poruncilor îi face să nu tie că cel ce are credință în Hristos nesmintit are în sine deodată toate darurile dumnezeiești. Căci aflându-ne, din pricina lenii, departe de dragostea lucrătoare a lui Dumnezeu, care ne arată comorile dumnezeiești ascunse în noi, ne socotim, pe drept cuvânt, afară de darurile dumnezeiești.

70. Dacă «Hristos locuiește în inimile noastre prin credință», după dumnezeiescul Apostol, pe de altă parte «toate comorile în elepciunii și ale cunoștinței sunt ascunse în Dumnezeu»²⁶⁴ atunci toate comorile în elepciunii și ale cunoștinței sunt ascunse în inimile noastre. Și se vor face cunoscute inimii pe măsură curățirii fiecăruia prin porunci.²⁶⁵

71. Aceasta este comoara ascunsă în inima inimii tale, pe care nu ai aflat-o încă din pricina nelucrării. Căci de ai

²⁶² Sfaturile evanghelice.

²⁶³Lc. 12, 35.

²⁶⁴ Coloseni 2, 3.

²⁶⁵ De la cap. 69 la cap. 78 se expune tema Sf. Marcu Ascetul din "Despre botez", Filocalia, vol I.

fi aflat-o, ai fi vândut toate și ai fi cumpărat arina aceasta. Dar acum, fiindcă ai pierdut arina, te îngrijești de cele din jurul arinei, în care nu se află nimic altceva decât spini și pământ (45).

72. De aceea zice Mântuitorul: «Fericiți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu».²⁶⁶ Deci îl vor vedea pe El și comorile din El atunci când se vor curăți pe ei înșiși prin dragoste și înfrânare; și cu atât mai mult, cu cât vor spori curățirea.

73. De aceea iarăși zice: «Vindeți averile voastre și dați-le milostenie și iată toate vor fi vouă curate».²⁶⁷ Adică nu vă mai îndeletniciți cu lucrurile din jurul trupului, ci străduiți-vă de vă curăți și mintea de urși neputinși, prin inimă în elegând Domnul mintea. Căci acestea întinând mintea,²⁶⁸ nu o lasă să vadă pe Hristos, care locuiește în ea, prin harul Sf. Botez.

74. «Căci» numește Scriptura virtuțile. Iar mai mare decât toate virtuțile este dragostea. De aceea a zis Apostolul: «Vă arăt vouă încă o cale mai presus de orice altă cale»²⁶⁹, ca una ce-i înduplecă și disprețuiește lucrurile materiale și să nu pună nimic din cele vremelnice mai presus de cele veșnice.

75. Dragostea de Dumnezeu se împotrivesc poftelor (46), căci înduplecă mintea și se înfrânează de la plăceri.

²⁶⁶Matei 5, 8.

²⁶⁷Luca 12, 33; 11, 41.

²⁶⁸Adeseori Sf. Părinți folosesc alternativ termenii "minte" și "inimă" și chiar "duh". Inima ar fi, după ei, un fel de centru al minții, mintea fiind centrul omului. Vezi și Diadoh al Foticeii, Filocalia vol I.

²⁶⁹I Corinteni 12, 31

Sfântul Maxim Marturisorul

Iar ceea ce tre aproapele se împotrivesc te mânia; și ci o face să disprețuiești slava și viața. Acestea sunt cei doi dinari, pe care Mântuitorul i-a dat îngrijitorului casei de oaspeți, ca să îngrijească de tine. Deci să nu te arți nerecunoscător, însoțindu-te cu tâlhari, ca nu cumva să fii rănit iar și de ast dată să nu te afli numai pe jumătate mort, ci mort de-a-binelea.

76. Curățește-ți mintea de mânie, de amintirea răului și de gândurile urâte. Și atunci vei putea cunoaște slăvirea lui Hristos.

77. Cine te-a luminat pe tine în credința Sfintei, celei de o ființă închinată Treimi? (47). Sau cine i-a făcut cunoscută iconomia întrupării Unuia din Sf. Treime? Cine te-a învățat rațiunile privitoare la ființele netrupești, sau cele privitoare la facerea și sfârșitul lumii vechi, sau cele privitoare la învierea din morți și viața veșnică, sau la slava Împărăției cerurilor și la înfricoșata judecată? Nu harul lui Hristos, care slăvește-te în tine și care este arvuna Duhului Sfânt? Ce este mai mare decât acest har? Sau ce e mai bun ca această înțelepciune și cunoștință? Sau ce este mai mult ca fructele ele? Drept aceea, de suntem nelucrați și bavnici și frigi și nu ne curățăm de patimile ce ne împiedică și ne orbesc mintea noastră, ca să putem vedea rațiunile privitoare la acestea mai luminoase ca soarele, ne învinovățim pe noi înșine, dar nu ținem locuirea harului în noi.

78. Dumnezeu, care i-a fructificat bunurile veșnice și a dat în inima ta arvuna Duhului, și-a poruncit să ai grijă de viața ta, ca omul dinlăuntru, izbăvindu-se de patimi, să înceapă de aici înainte să se bucure de bunuri.

79. Dacă te-ai învrednicit de vederile (contemplațiile) dumnezeiești înalte, cultivă cu mare grijă dragostea și înfrânarea, ca pe zinducii și părțile periculoase (pasionale) netulburate, și să ai neîntunecat lumina sufletului.

80. Înfrânează și inima sufletului cu dragostea: vestește-te pe părțile periculoase ale lui cu înfrânarea; înaripează părțile raionale ale lui cu rugăciunea. Și lumina minții nu se va întuneca niciodată.

81. Cele care risipesc dragostea sunt acestea: necinstirea, pe gubirea, defăimarea, fiece sunt îndreptate împotriva credinței, fie împotriva vieții; apoi bătăliile, războaiele și cele următoare. Și acestea fiece se întâmplă cuiva personal, fie vreunui dintre rudeniile sau prietenii lui. Prin urmare cel care stinge dragostea prin vreuna din acestea încă n-a cunoscut care este scopul poruncilor lui Hristos.

82. Sile-te-te pe cât poți și iube-te pe tot omul. Iar dacă nu poți încă, cel puțin nu urăști pe nimeni. Dar nu vei putea face nici aceasta, dacă nu vei disprețui lucrurile lumii.

83. Te-a blestemat cineva? Și nu-l urăști pe el, ci blestemul și pe dracul care a pus la cale blestemul. Căci dacă urăști pe cel care te-a blestemat, ai urât un om și ai călcat porunca. Și ceea ce a făcut acela cu cuvântul, tu faci cu fapta. Iar de pe zeți porunca, arată semnele dragostei; și de poți face ceva, ajută-l, ca să-l izbăvești de rău.

84. Hristos nu vrea ca tu să porți vreunui om ură sau supărare, sau mânie, sau să îi minteri, în nici un chip și pentru nici un lucru vremelnic. Aceasta o strigă cele patru Evanghelii.

Sfântul Maxim Marturisorul

85. Mulți suntem cei ce vorbim, dar puțini cei ce facem. Dar nimenea nu trebuie să strice cuvântul lui Dumnezeu pentru negrija proprie, ci să-și marturisească neputința sa, nu să ascundă adevărul lui Dumnezeu. Aceasta pentru că nu cumva să ne facem vinovați pe lângă călcarea poruncilor, și derostimăm cuvântul lui Dumnezeu.

86. Iubirea și înfrânarea slobozesc sufletul de patimi; citirea și contemplarea izbăvesc mintea de neștiință; iar starea de rugăciune o înfrumusețează lui Dumnezeu însuși.

87. Când ne vedem dracii că disprețuim lucrurile lumii (48), ca să nu mai urâm pentru ele pe oameni și să scădem din dragoste, stărnesc împotriva noastră defaimări, cănerbând supărarea să urâm pe cei ce ne defaimă.

88. Nu este durere mai grea a sufletului decât defaimarea, fie că-și defaimă cineva credința, fie că viața (49). Nimenea nu poate să o disprețuiească, decât numai cel ce caută la Dumnezeu, ca Suzana, singurul care poate să ne izbăvească din nevoi, ca și pe aceea, și să le descopere oamenilor adevărul, ca și în cazul acela, și să mângâie sufletul cu neajdeea.

89. Cu cât te rogi mai mult din suflet pentru cel ce te defaimă, cu atât Dumnezeu le arată adevărul celor ce se smintesc.

90. Singur Dumnezeu e bun prin fire; iar bun prin hotărârea voinței e numai cel ce imită pe Dumnezeu. Scopul acestuia este să unească pe cei răi cu Cel bun prin fire, ca să se facă buni. De aceea, când e batjocorit,

binecuvântează ; când e prigonic, răbd ; când e blestemat, mângâie; iar când e ucis se roagă cu prisosință.²⁷⁰ Toate le face ca să nu cadă de la scopul iubirii.

91. Poruncile Domnului ne învață să folosim cu bun judecat lucrurile de mijloc.²⁷¹ Căci întrebuințăm cu bun judecată a celor de mijloc curățăm starea sufletului. Iar starea curată ne dă puterea de a discerne mântuirea (dreapta socoteală). Puterea de a discerne mântuirea, la rândul ei, ne dă neprietenia, din care se naște dragostea desvârșită.

92. Încă nu a ajuns la neprietenia acela care, pentru vreo încercare întâmplătoare, nu e în stare să treacă cu vederea scelerata prietenului, fie ea numai puțin. Căci numai fiindcă s-au tulburat patimile care zăcesc în suflet (50), își s-a orbit în alegerea și nu o lasă să prindă la razele adevărului, nici să deosebească binele de rău. Deci unul ca acesta nu a dobândit nici dragostea desvârșită, care aruncă afară frica judecării.

93. «Pe prietenul credincios nu-l poți schimba cu nimic»²⁷². Căci el socotește nenorocirile prietenilor ca ale sale proprii și răbdă împreună cu el până la moarte, rău puțin.

94. Mulți sunt prietenii, dar la vreme bună. În vremea încercărilor însuși, abia de vei afla vreunul.

95. Să iubim pe tot omul din suflet, dar să ne punem în deosebită numai în Dumnezeu și Lui să-I slujim din toată

²⁷⁰ I Corinteni 4, 12.

²⁷¹ Poate e vorba de "lucrurile care servesc de mijloace" μ .

²⁷² Ecclesiastul 4, 15.

Sfântul Maxim Marturisorul

puterea. Cât vreme ne susine El, umbl în jurul nostru toți prietenii și dușmanii n-au nici o putere împotriva noastră. Când însă ne părăsește El, ne ocolesc prietenii și dușmanii ca o putere împotriva noastră.

96. Patru sunt felurile generale ale păririi: Una din iconomie, cum este la Domnul, ca prin păruta păr sirei cei păririi se mântuiesc. Alta spre dovedire, cum este la Iov și Iosif, ca să se arate unul stâlp al bătăriei, altul al neprihăririi. A treia spre povăuire duhovnicească, cum este la Apostolul, ca, smerindu-se în cugetare, să părăstreze covârșirea harului. În sfârșit a patra este lepădarea, ca la iudei, ca pedepsiți fiind, să fie încovoiați spre pocănire. Dar toate felurile sunt mântuitoare și pline de bună tate și de iubirea de oameni a lui Dumnezeu.²⁷³

97. Numai cei ce păzesc întocmai poruncile și cunosc adevărat judecățile dumnezeiești nu părsesc pe prietenii încercați prin înșurduirea lui Dumnezeu. Dar cei ce disprețuiesc poruncile și nu cunosc judecățile dumnezeiești, când îi merge prietenului bine, se bucur împreună cu el, iar când e încercat și părtimete, îl părsesc. Ba uneori se dau chiar cu dușmanii.

98. Prietenii lui Hristos iubesc din inimă pe toți. Dar nu sunt iubiți de toți. Iar prietenii lumii nici nu iubesc pe toți nici nu sunt iubiți de toți. Prietenii lui Hristos păstrează dragostea neîntrerupt până la sfârșit; ai lumii, până ce se ciocnesc întreolalt din pricina lucrurilor lumii.

²⁷³ Vezi Diadoh în Vol. I al Filocaliei românești, care cunoaște numai două păririi.

99. «Prietenul credincios este acoper mânt puternic».²⁷⁴ Când îi merge prietenului bine, îi este sf tuitor bun i ajutor din suflet; iar în vremea p timirii îi este sprijinitorul cel mai sincer i ap r torul cel mai duios.

100. Mul i au spus multe despre dragoste. Dar numai c utând-o între ucenicii lui Hristos o vei afla. C ci numai ei au avut Dragostea adev rat , ca înv tor al dragostei. Ei ziceau despre ea: «De a avea proorocie i de-a cunoa te toate tainele i toat cuno tin a, iar dragoste nu am, nimic nu-mi folose te».²⁷⁵ Cel ce a dobândit prin urmare dragostea, a dobândit pe Dumnezeu însu i, întrucât «Dumnezeu iubire este».²⁷⁶ A Lui e slava în veci. Amin.

Sfâr itul sutei a patra a capetelor despre dragoste Scoliile unui necunoscut²⁷⁷

1. Noi nu putem înv a i nu ne l s m înv a i nici prin cuvinte, nici prin fapte. Dar totu i vrem s înv m prin cuvinte i s ne facem altora doctori, când noi în ine suntem plini de r ni. Gânde te-te i la aceea c : «Nu toate sunt u or de în eles celor ce vor s în eleag , chiar dac se pare c da». Deci cine nu se va mira de cei ce f g duiesc,

²⁷⁴Ecclesiastul 6, 14

²⁷⁵I Corinteni 13, 2.

²⁷⁶Ioan 4, 16.

²⁷⁷ Dup scolia 49 ar putea presupune cineva c autorul e Dimitrie Cydone sau fratele s u Prohor, adversarii Sf. Grigorie Palama în sec. XIV. Fiecare avea motiv s se plâng c îi este def imat "via a i credin a", fiind declara i eretici de Biserica . Numai când aceia se numeau Kudwvnh", pe când acesta îi zice Khdovnio". (Vezi despre Dim. Cydone le Giuseppe Cammelli: Demetrius Czdones, Correspondance, Paris 1930).

Sfântul Maxim Marturisitorul

cu toată seriozitatea, să învețe acestea chiar și pe
mulierile ce țin seama în desfrâși pe prunci.

2. Când Apostolul zice: «Iar de iubite cineva pe
Dumnezeu, acela cunoscut este de El»,²⁷⁸ vrea să spună
iubindu-l noi pe Domnul, suntem cunoscuți de El. «Iar
dacă suntem cunoscuți, suntem și învățați», zice Grigorie
cel Mare atât în virtute cât și în teologie. Acesta crede
că este și în esul sentinței: «Iubirea este scut de nepăsare;
iar iubirea noastră luminează cunoștința».

3. Pe cine nu impresionează această sentință? Socotesc
că mai ales pe cei ce mor pentru Mamona, adică pentru
domnul și stăpânul lumii acesteia.

4. Dumnezeu vrea ca toți oamenii să se mântuiască
și pentru toți să mărit, ca toți să se mântuiască. Deci cel
ce iubite pe Dumnezeu păzește ceea ce vrea Dumnezeu. Iar
pe zindă această, cum nu va iubi pe tot omul și nu va
vrea ca toți să se mântuiască, o dată ce Dumnezeu o
vrea această?

5. Prin cunoștința lui Dumnezeu în alege credința, iar
prin dragoste păzirea poruncilor, pe care le numește
voia lui Dumnezeu, dreptile și lumina Lui, după
cuvântul: «Lumina sunt poruncile Tale».²⁷⁹ Sentința
vorbește de cunoștința lucrătoare.

6. Cauza virtuților este Dumnezeu. Iar cunoașterea
efectivă a acestuia înseamnă prefacerea în duh prin
deprinderea a celui ce a cunoscut cu adevărat pe
Dumnezeu.

²⁷⁸ I Corinteni 8, 3.

²⁷⁹ Isaia 26, 9.

7. Cite te capitolul 76 al aceleia i sute i vei afla acela i lucru, dar cu alte cuvinte.

8. Precum porunca iubirii s-a dat ca doctorie împotriva mâniei, înfrânarea s-a dat împotriva poftei. Cite te cap. 79.

9. Iar noi care suntem robii tuturor trei, cât ur nu nutrim întreolalt , ajungând s nu ne mai s tur m de patim . Cite te cap. 64.

10. Spunând în cap. 77 c prin porunci Domnul ne face nep tima i; acum prin acest cap. arat cum: prin dragoste i post, înfrânare i rug ciune.

11. Gnosticul de asemenea e tras iar i în jos.

12. Dar noi cei înfunda i în patimi, cum vom contempla? Sau nu ne vor scoate cele pe care le contempl m de la cuno tin a Sfintei Treimi?

13. Vezi treptele contempla iei?

14. Precum în credin nu e nici o ra iune a necredin ei, tot a a în ra iunile dup fire nu e nimic nera ional. Iar sâmburele poruncilor e o ra iune lucr toare. Cite te cap. 84 (suta II) i vei afla destul.

15. Contempla ia natural a poruncilor, adic dragostea sincer fa de aproapele, elibereaz pe cei ce o p zesc de iubirea trupeasc de sine i de ur (tiranie). Iar cuno tin a lucrurilor izb ve te pe cei ce se îndeletnicesc cu cuno tin a (gnostici) de uitare i de ne tiin . Prin acestea toate se presupune c cele trei p ri ale sufletului, mi cându-se conform cu ra iunea i cu firea, lucreaz orice virtute: dar

Sfântul Maxim Marturisitorul

mi cându-se contrara iunii și firii, lucrează toată răutatea. Adu-ți aminte că izvoarele și pricinile întregii răutăți sunt acestea trei: neștiința, iubirea trupească de sine și ura (tirania). Iar acestea le-a ales vicleanul în noi, folosindu-se de reaua întrebuintă a puterilor din noi.

16. De acestea patima este curățată (yilou'sin) în alegerile lucrurilor poruncile, cum s-a arătat în cap. 4 al acestei sute (a II-a).

17. Cele șapte vici fără un scop drept sunt cele făcute împotriva voinței lui Dumnezeu, care vrea ceea ce este bun, bineplăcut și desvârșit, adică dispoziție bună față de aproapele pentru Dumnezeu. Iar că lipsa dispoziției bune față de aproapele este potrivnică voinței lui Dumnezeu arată Domnul în Evanghelie, când zice: «Întrucât le-ai făcut, și întrucât nu le-ai făcut»,²⁸⁰ în irând apoi felurile dragostei și ale urii. Bag de seamă că cei ce au lucrat împotriva scopului drept, adică împotriva poruncii lui Dumnezeu, lepădând iubirea de oameni, apar ca unii ce nu pot înfrîna nici o apăsare și nu pot dovedi un scop. Ei știu că cel ce face ceva în afară de scopul drept al lui Dumnezeu, chiar dacă ar aduce zeci de mii de argumente, nu va scăpa de gheen.

18. Pofța este oprită de dragostea lui Dumnezeu. Iar dragostea apropiatului domolește mânia înfuriat.

19. Cei ce confundă chipurile materiale ca caracterele spirituale ale lui Dumnezeu simbolizate de acelea abuzează de înțelegerile caracterelor. Căci caracterele spirituale indicând ipostaza divină, aceia socotesc substanța sau materia, în care sunt simbolizate caracterele,

²⁸⁰ Matei 25, 40

drept caractere. Dar abuzând în gând, în mod necesar abuzează și cu fapta, arzând fără ruine caracterele sfinte ca materie simplă și mută .

20. Ia seama la deosebirea dintre supărare și durere, precum și la faptul că durerea este urmarea plăcerii, iar supărarea a slavei de arte.

21. Cele trei capete următoare ne iau orice scuză, prin care voim să ne învinovățim.

22. În elepciune artistică numește nu pe cea cântăcită prin învârtitură, ci pe cea prin care a făcut Dumnezeu toate.

23. Trei feluri de necurății întințesc mintea. Dar mai este una: a se socoti pe sine mai înțelept decât alții.

24. Niciodată n-ai lucrat sufletul meu potrivit cu firea. Este aceasta Cel ce cunoaște toate. Și niciodată n-ai încetat de-a săvârși păcate cu fapta.

25. A adăra atunci nu putem arăta un scop, când nu facem ceva pentru Hristos, ci pentru altceva. Aceasta pentru că am lucrat nu după scopul lui Dumnezeu, ci după al nostru.

26. De înșetează cineva după părerea celor străine, ceea ce nu este voia lui Dumnezeu, cum va arăta că lucrează după scopul Lui, când scopul lui Dumnezeu este să facem milă și să dăruim?

27. Cel ce slujește iubirii de trup este greoi la inimă, iubind și căutând de ertăciunea și minciuna, care este cugetul trupesc.

Sfântul Maxim Marturisorul

28. Cele spuse mai înainte sunt iubirea de pl cere, de slav i de argint. Dacă cineva se ine strâns de ele, ca mine, nu v d cum se va putea învrednici de cuno tin a lui Dumnezeu.

29. Deci sau ca robii, sau ca cei cu plat , sau ca ni te fii, adic sau ca cei ce se îndeletnicesc numai cu f ptuirea (practicii), sau ca cei ce s-au învrednicit i de cuno tin (gnosticii).

30. Gând simplu e cel f r patim . C ci cel p tima dep rteaz de la Dumnezeu. Tot a a nici cuno tin a simpl nu dep rteaz de la cele omene ti, ci cea care p time te iubirea (e înc rcat de pasiunea iubirii). Iar aceasta e prefacerea în duh prin deprindere.

31. Fiii se re in de la patimi prin cuno tin i iubire. Iar robii i cei cu plat , sau cei ce se îndeletnicesc cu f ptuirea (practicii), sau de fric , sau din n dejde.

32. Acestea înc îi opresc pe cei ce vor s scrie, ar tând din sfâr it paguba.

33. Socotesc c la noi s-a gândit scriind acestea.

34. Cei ce socotesc c tiu n-au în eles câ tigul ce-l pot avea din metoda aceasta. C ci de l-ar fi cunoscut, ar fi câ tibat înaintând la cuno tin .

35. Z bovind gândul simplu, se stârnete patima, iar z bovind cel p tima , se produce învoirea.

36. tii, Doamne, cum m judec azi i pentru care pricin ; nu ne p r si pe noi.

37. Nu poate face acestea cel ce crede ra iunilor sale i socote te c a cuprins cele ce i dup ce-au fost cuprinse r mân fire necuprinse.

38. Sup rarea i ura sunt boli ale p r ii p timitoare (pasionale) a sufletului.

39. Prive te cum ne am gim, f când cele contrare i socotind c vie uim dup Hristos, ba ceea ce e mai grav închipuindu-ne c deja p timim dragostea duhovniceasc

40. Cineva sufer de patima l comiei, dar nu are prilejul de-a se l comi. Când are prilejul, îndat se d pe fa .

41. Prive te când trebuie folosit îndelunga r bdare i când r bdarea. C ci dac amândou se arat în încerc rile f r voie, dar precum acestea se împart în cuvinte i în r ni, a a se împart împreun cu ele i acelea pentru cei ce în eleg.

42. Cuno tin a cea bun i lucr toare se na te prin înfrânare i iubire.

43. Deci ce aiuresc unii oameni p tima i i îngâmfa i, f lindu-se c au cuno tin a dumnezeiasc ? Poate din patim i fudulie?

44. Iar cel ce î i închipuie c a în eles i tie tot e v dit c nu are dragoste. Iar neavând, cum va înainta la cuno tin ?

Sfântul Maxim Marturisitorul

45. Având spinii în măr cinii răutății și ai neștiinței, socotim că avem virtute și cunoștință duhovnicească.

46. Aici a zăgărit mai deplin dragostea și cei doi dinari i-a tălmăcit că dragostea de Dumnezeu și de aproapele.

47. Cunoștința lui Hristos ne vine prin curățirea celor trei părți ale sufletului.

48. Cei ce se îngrijesc de lucrurile lumii cad cu necesitate din dragostea lui Hristos și din pricina lor se umplu de urne împăcată de seminii.

49. În amândouă privințe a fost defăimat Sf. monah Cedonie. Dar căutând spre Dumnezeu Suzanei, se întreprinde cu neajdeza dumnezeiască.

50. Cel ce slujește patimilor și-a învățat în alegerea și având puterea de discernământ oarb, nu poate deosebi binele de rău.

Ale celui dintre sfini, P rintele nostru.
Maxim M rturisorul
Cele dou sute de capete despre cuno tin a de
Dumnezeu
i economia Fiului lui Dumnezeu²⁸¹

Suta întâia

1. Dumnezeu este unul, f r de început, necuprins, având toat puterea de-a exista. El exclude pe «când» i «cum»,²⁸² întrucât e cu totul inaccesibil i nu poate fi cuprins de nici una dintre f pturi, prin vreo descoperire fiin ial a Sa.

2. Dumnezeu nu este în i pentru Sine însu i (cât ne este cu puțin s tim) nici început²⁸³ nici mijloc,²⁸⁴ nici

²⁸¹ Migne. P. G. 90, 1083-1186: *Capita theologica et oeconomica*, i în Filocalia greac vol. I, ed. II, p. 232-256, unde în continuare ca suta 3-7, sunt cele 500 de capete P. G. 90, 1117-1392.

²⁸² Dumnezeu exclude din fiin a Sa timpul i orice modalitate determinat a existen ei, c ci aceasta i-ar lua caracterul de absolut infinitate.

²⁸³ Nu e principiu, sau izvor, din care s porneasc ceva înl untrul s u, ca s aib o dezvoltare, cum la f pturi fiin a e principiu, izvorul mi c rii, iar aceasta e mijlocul ce duce la o realizare, ca sfâr it sau int final .

²⁸⁴ Intervalul dintre punctul de plecare, sau dintre începutul i punctul final, sau sfâr itul. 4b. Nedeterminat (indefinit, nerotunjit în sine) înseamn lipsa unei baze de plecare; nemi cat lipsa unui interval între baza de plecare i sfâr it, care s fie parcurs prin mi care; iar infinit înseamn lipsa unui sfâr it, a unei inte, care odat realizat , Dumnezeu s - i fi terminat lucrarea.

Sfântul Maxim Marturisitorul

sfârșit, nici altceva din cele ce sunt cugetate în chip natural ca existând după El. Căci este nedeterminat, nemi-căci infinit, ca Cel ce e infinit mai presus de toată ființă, puterea și lucrarea (realizarea).

3. Toată ființă, purtându-și în sine determinarea proprie, este izvorul (principiul, începutul) mi-căci rii sale, ce se cugetă existând în ea în mod virtual. Toată mi-căci carea natural spre realizarea unei lucrări presupune înainte de ea ființă; dar pe de altă parte, fiind cugetat ca ființă a lucrării, ea deține locul de mijloc, aflându-se în chip natural între amândouă, ca intermediar. Și toată lucrarea (realizarea), definit după sensul ei natural, este sfârșitul mi-căci rii ființiale²⁸⁵, ce e cugetat ca aflându-se înainte de aceea.

4. Dumnezeu nu este ființă, în sens de ființă pur și simplu, sau de ființă determinat în oarecare fel,²⁸⁶ ca să fie și principiu (început, izvor), nici putere, în sens de putere pur și simplu, sau de putere în oarecare fel determinat, ca să fie și mijloc,²⁸⁷ nici lucrare (realizare), în sens de lucrare pur și simplu, sau de lucrare în oarecare fel determinat, ca să fie și sfârșitul al mi-căci rii ființiale, gândit ca existând mai înainte ca virtualitate. Căci este entitate de viață care este și supraființială; și temelie de putere care este și mai presus de toată puterea; și

²⁸⁵ Aici Maxim corectează opinia lui Origen și Evagrie că mi-căci carea nu aparține naturii ființelor, ci a apărut în urma căderii în păcat. Vezi Hans Urs von Balthasar, *Die "gnostischen" Centurien des Maximus Confessor*, Fr. i Br. (Herder), 1941, p. 110.

²⁸⁶ Adică în sensul ființei celei mai generale a întregii lumi create, sau în sensul ființei cuturii sau cuturii lucrului.

²⁸⁷ Interval între început și sfârșit.

aptitudine lucr toare i f r de sfâr it;²⁸⁸ scurt vorbind, e entitate f c toare a toat fiin a.²⁸⁹

5. Începutul (principiul), mijlocul i sfâr itul sunt însu irile celor pe care le împarte timpul;²⁹⁰ ba ar putea zice cineva, f r s gre easc , c sunt ale celor privite la un loc în veac.²⁹¹ C ci timpul, având mi carea m surat , se circumscrie prin num r; iar veacul, fiind cugetat în existen a lui împreun cu categoria lui "când" (cu timpul), implic intervalul,²⁹² întrucât î i are un început al existen ei. Iar dac timpul i veacul nu sunt f r de început, cu atât mai mult cele cuprinse în ele.

288 In Dumnezeu nu se poate cugeta deosebit fiin a, puterea (mi carea) i realizarea; de aceea la El fiin a e totodat mi care i lucrare, ce nu se opre te, ajungând la un sfâr it Dumnezeu e deodat i etern început i sfâr it, , cum zice Evagrie (Urs von Balthasar, op. cit. 110); nu e întâi început (principiu), ca apoi s ajung la sfâr it.

289 Dar pe de alt parte Dumnezeu e F c torul fiin ei, al mi c rii i al realiz rilor în lume, deci al începutului (i începuturilor) i al sfâr itului (respectiv sfâr iturilor) din ea. Dac -i a a, mi carea din lume nu mai e produs al p catului, cum, dup Urs von Balthasar, ar spune Origen i Evagrie.

290 Fiecare f ptur e împ r it sau de irat de timp în început sau punct de plecare, în mijlocul sau intervalul dinamic dintre început i sfâr it, i în sfâr it, sau forma realizat .

291 Dup Balthasar, op. cit. 112, deosebirea între timp i veac o ia Maxim de la Grigorie de Nissa, dar le desparte mai consecvent ca acesta. Timpul e m surat, deci m rginit i de aceea circumscrie de un num r precis. Aceasta împotriva neoplatonicilor, care f ceau timpul infinit. Veacul (eonul) e fiin a a tot ce e creat.

292 Termenul distan sau interval (μ), termenul central al lui Grigorie de Nissa, exprimând prin el "distan a f ptuirii de ea îns i", drumul parcurs de la punctul ei de plecare (fiin) pân la punctul de realizare, prin mi care, e reluat de Sf. Maxim ca diavstasi" cf. Hans Urs von Balthasar, op. cit., 110.

Sfântul Maxim Marturisorul

6. Dumnezeu este cu adevărat și pururea Unul și singur după fire, cuprinzând în Sine, în tot chipul toată existența propriu-zisă, ca Unul ce, propriu-zis, e mai presus chiar și decât existența. Iar dacă e așa, Cel ce are existența propriu-zisă nu are nici când și nici unde nimic din al celor ce se spun că există. Prin urmare, nimic din ceea ce este după ființă deosebit nu poate fi cugetat împreună ca El din veci: nici veac, nici timp, nici ceva din cele ce se petrec în acestea. Căci nu se pot întruni laolalt niciodată ceea ce este propriu-zis și ceea ce nu există în mod propriu.

7. Nici un început, nici un mijloc și nici un sfârșit nu exclud însuși irea de-a tărna, prin relație, de altceva, Dumnezeu însuși, fiind de infinite ori infinit cu totul mai presus de orice relație, ca drept cuvânt nu e nici început, nici mijloc, nici sfârșit, și peste tot nici altceva din acelea în care poate fi privit vreun predicat al relației față de ceva.

8. Toate existențele se numesc inteligibile, întrucât principiile cunoașterii lor pot fi demonstrate. Dumnezeu, însuși, e numit neînțelesul, pentru că e crezut numai că există, pe baza celor ce pot fi înțelese. De aceea, nimic din cele ce pot fi înțelese nu se compară cu El în nici un chip.

9. Cunoștințele lucrurilor își au rațiunile proprii, împreunate în mod natural cu ele, spre demonstrarea lor. Prin acestea ele primesc în chip natural definiția lor. Dumnezeu însuși este crezut numai că există, pe baza rațiunilor din lucruri. Dar El dăruiește celor evlavioși o credință în existența Lui, mai întemeiată decât orice demonstrație. Căci credința este o cunoștință adevărată, întemeiată pe principii ce nu pot fi demonstrate, ca una ce este temeliea lucrurilor mai presus de minte și de rațiune.

10. Începutul (principiul), mijlocul și sfârșitul existențelor este Dumnezeu ca Cel ce le face, dar nu celelalte, prin câte le numim. Este început, ca Fcător; mijloc, ca Proniator, și sfârșit ca Cel ce le circumscrie.²⁹³ Căci "din El, zice, și prin El și spre El sunt toate"²⁹⁴.

11. Nu este suflet rațional mai cinstit după ființă decât alt suflet rațional. Căci Dumnezeu Cel bun, făcând tot sufletul după chipul Său, îl aduce la existență înzestrat cu capacitatea de-a se mișca prin sine. Dar fiecare prin hotărâre liberă își alege de bună voie cinstea, sau își agonisește prin fapte necinstea.

12. Dumnezeu este, precum s-a scris, "Soarele dreptății"²⁹⁵, revărsând peste toate razele bunății. Dar sufletul se comportă prin hotărârea liberă a voii lui sau ca ceara, prin iubirea față de Dumnezeu, sau ca lutul, prin iubirea de cele pământești. Precum deci lutul se usucă prin fire sub razele soarelui, iar ceara se înmoaie prin fire, la fel sufletul iubitor de pământ și de lume, îndemnat fiind de Dumnezeu și împotrivindu-se,²⁹⁶ prin hotărârea voii sale, se învârtă așa ca lutul și se împinge pe sine spre

²⁹³ Aici se arată pozitiv că punctul de plecare, mijlocul și sfârșitul lucrurilor este Dumnezeu; de asemenea al tuturor celorlalte însuiri pozitive, contemplate în lumea creată. Dar Dumnezeu nu suferă El însuși, în Sine, aceste determinări, ci numai le face și le susține pe seama fapturilor. Ele nu se reflectă asupra Lui, ca să fie și în El un început, un sfârșit și o dezvoltare. Ca Fcător, e principiu, ca Providențiator, care susține mișcarea spre întăfapturilor, e intervalul dintre punctul lor de plecare și întă spre care tind, iar ca graniță finală a dezvoltării lor, e sfârșit.

²⁹⁴Romani 11, 15.

²⁹⁵Maleahi 4, 2.

²⁹⁶ = refuz să se modeleze după tiparul divin, ba se modelează în chip contrar.

Sfântul Maxim Marturisitorul

pierzanie, asemenea lui Faraon; dar sufletul iubitor de Dumnezeu se înmoaie ca ceara și primind formele și întipăririle dumnezeiești, se face locașul lui Dumnezeu în duh.

13. Cel care și-a luminat mintea cu înțeleșurile dumnezeiești și și-a obișnuit rațiunea și laude pe Fcator neîncetat prin cântări dumnezeiești, iar simțirea și-a sfințit-o prin imagini curate, acela adaugă la bunătatea naturală a "chipului" bunătatea voită a "asemănării" cu Dumnezeu.

14. Împrezețte cineva sufletul frăpat pentru Dumnezeu, dacă se silitește și îndrepte cugetarea numai spre Dumnezeu și spre însușirile Lui, și și face rațiunea talm citoare dreaptă a virtușilor și și deprinde simțurile și privească și și imagineze în chip evlavios lumea văzută și cele din ea, vestind sufletului mărierea rașunilor din ele.

15. Dumnezeu, care ne-a slobozit pe noi din robia amară a dracilor ce ne asupreau, ne-a dăruit ca jug iubitor de oameni și cinstitor de Dumnezeu smerit cugetare. Prin aceasta se îmblânzește toată puterea drăcească, se zidește tot binele în cei ce au ales-o și se prezețte nevătămat.

16. Cel ce crede se teme; cel ce se teme se smerește; cel ce se smerește se îmblânzește, dobândind deprinderea de a-și linișțimicările cele potrivnice firii aleișimii și poștei; cel blând prezețte poruncile; iar cel ce prezețte poruncile se curățește; cel ce s-a curățit, se luminează; iar cel ce s-a luminat se învrednicește și se slăuiască în cămara tainelor cu Mirele-Cuvântul.

17. Precum plugarul, c utând un loc potrivit unde s r s deasc niscai pomi s lbatici, d peste o comoar nea teptat , la fel cel ce se nevoie te cu cuget smerit i nepref cut i cu suflet cur it de h i ul celor p mânte ti, asemenea preafericitului Iacob, întrebat fiind de tat l despre modul în care a ajuns la cuno tin ("Cum ai aflat aceasta a a de repede, fiule?"), r spune zicând: "Fiindc mi-a dat-o Domnul Dumnezeu înainte".²⁹⁷ C ci atunci când Dumnezeu ne d din în elepciunea Sa vederile în elepte f r osteneal nou care nu ne-am a teptat, s socotim c am aflat a a deodat o comoar . Fiindc nevoitorul (ascetul) încercat este i el un plugar duhovnicesc, care transplanteaz contempla ia îndreptat spre cele v zute de sim uri, ca pe un pom s lbatic, în p mântul celor spirituale, unde afl , ca pe o comoar , descoperirea prin har a în elepciunii din lucruri.

18. Cuno tin a vederilor dumnezeie ti, venindu-i nevoitorului, care nu se a teapt , deodat , pentru smerenia lui, frânge ra ionamentul celui ce o caut prin aceasta cu osteneal i cu durere, ca s se mândreasc cu ea, dar nu o afl , i na te în cel nebun pizma de art împotriva fratelui i gând de ucidere, împreun cu mult întristare, fiindc e lipsit de îngâmfarea din laude.

19. Cei ce caut cuno tin a cu osteneal i nu reu esc, nu izbutesc sau din pricina necredin ei, sau poate pentru c pl nuiesc s se ridice proste te cu ceart împotriva celor ce cunosc, ca norodul de odinioar împotriva lui Moise. De ace tia zice Legea cu dreptate c "gr bindu-se oarecare, s-au suit în munte i a ie it Amoreul cel ce locuia în muntele acela i i-a zdrobit pe ei".²⁹⁸ C ci e sigur c cei

²⁹⁷Facerea 27, 20.

²⁹⁸Numeri 14, 40.

Sfântul Maxim Marturisitorul

ce se îmbrac în chipul virtuții, ca să se flegească, nu numai că nu vor reuși în vicleugul lor împotriva evlaviei, ci vor fi zdrobiți de conștiință.

20. Cel ce dorește cunoștința pentru a se familiariza cu ea și nu o dobândește, și nu pizmuia că pe aproapele, nici să se întristeze, ci să-și facă pregătirea în vecinătatea ei, precum s-a rânduit; adică să se ostenească întâi cu faptele în trup, spre a pregăti sufletul pentru cunoștință.²⁹⁹

21. Cei ce se apropie de lucruri cu evlavie și nu născocesc nici un prilej de-a se mândri vor afla în alegerile prea luminoase ale lor venindu-le într-o întâmpinare și sînd între ei în alegerea cea mai deplină a lor. Către aceia zice Legea: "Intrînd aici moștenit cetăți mari și frumoase și case pline de toate bunătățile, pe care nu le-ai zidit, și lacuri și pîntece, pe care le-ai zidit".³⁰⁰ Căci cel ce nu trăiește întru Dumnezeu, și se umple de toate darurile dumnezeiești, care nu s-au arătat mai înainte din pricina pătimilor, care apar sau cu povara lor.

22. Cuvîntul "simțire" are două înțelegeri. Printr-unul se arată simțirea ca aptitudine și deprindere ce se află în noi și când dormim, chiar dacă nu percepem nici un lucru. De acesta n-avem nici un folos, când nu tindem spre o lucrare. Printr-al doilea înțelese se arată simțirea ca lucrare. Prin ea percepem lucrurile supuse simțurilor. Tot așa și cunoștința este de două feluri. Una are caracter de știință, adunînd prin simpla deprindere rațiunile lucrurilor. Ea nu

²⁹⁹ Nimeni nu poate ajunge la cunoștința lui Dumnezeu (gnoza), până ce nu s-a ostenit cu împlinirea poruncilor (ca practic). Trupul e vecinul sufletului. Să se ostenească deci cu fapta morală a trupului, înainte de-a ajunge la trăirea lui Dumnezeu în suflet.

³⁰⁰ Iosua 24, 13.

e de nici un folos, dac nu tinde spre lucrarea poruncilor. Iar cealalt este practic i lucr toare, procurându-ne prin experien a lucrurilor îns i în elegerea adev rat a lor.

23. F arnicul, pân î i închipuie c e acoperit, e lini tit, vânând slava din aparen c e drept. Dar când e dat pe fa , scoate cuvinte purt toate de moarte, închipuindu- i c - i ascunde urâ enia proprie prin oc rile împotriva altora. Pe unul ca acesta Scriptura, asem nându- l cu puiul de n pârc , ca pe un f arnic ce e, îl îndeamn s fac roade vrednice de poc in adic s - i schimbe dispozi ia ascuns a inimii dup purt rile v zute.

24. Spun unii c tot ce e socotit de lege necurat dintre vie uitoarele din aer, de pe p mânt i din mare, e fiar s lbatic , chiar dac pare blând la purtare. Dar Scriptura d numele acestor fiare fiec rui om, dup patima ce o are.

25. Cel ce ia înf i area prieteniei spre v t marea aproapelui este lup ce- i ascunde r utatea în piele de oaie. Acesta când afl pe careva dintre ai lui Hristos, comportându-se cu simplitate sau rostind vreun cuvânt naiv, îl r pe te i îl sfâ ie, v rsând nenum rate oc ri asupra acelora peste ale c ror cuvinte i chipuri de purtare d n val , ca un "iscoditor al slobozeniei fra ilor în Hristos".³⁰¹

26. Cel ce face pe t cutul de dragul r ut ii pl nuie te vicle ug împotriva aproapelui. Neizbândind întru acesta, se dep rteaz , ad ugând durere la patima sa. Dar cel ce tace pentru folos spore te prietenia i se dep rteaz bucurându- se, ca unul ce a luat lumina ce împr tie întunericul.

³⁰¹ Galateni 2, 4.

Sfântul Maxim Marturisorul

27. Cel ce întrerupe cu obrăznicie pe cel ce grăiește în adunare nu se poate ascunde că boala te de slavă de artă. Stăpânit de acesta, pune nenumărate piedici propunerilor, voind să taie firul celor ce spun.

28. În eleptul, fie că învață pe alții, fie că primește învățtură, vrea să învețe pe alții și învețe el însuși numai cele de folos. Dar cel în elept numai la părere, și când întreabă și când e întrebat scoate înainte numai lucrurile curioase.

29. Bunurile de care s-a împărțit cineva prin harul lui Dumnezeu e dator să le împărțească și altora, cu inimă largă. "În dar a-i luat, zice, în dar să dai".³⁰² Căci cel ce ascunde darul în pământ bârfește pe Stăpânul că e aspru și îi crușă trupul, ocolind virtutea. Iar cel ce vinde dușmanilor adevărul, pe urmă, neputând suporta rușinea, ca unul ce e chinuit de slava de artă, se spânzură.

30. Cei ce încep să tem de războiul cu patimile și de năvălirea jmașilor nevăzuți trebuie să tacă, adică să nu ia asupra lor înșurcinarea de-a răspunde pentru virtute, ci să lase lui Dumnezeu, prin rugăciune, grija pentru ei, în "Ieremia" se zice că trecea așa: "Domnul va lupta pentru voi și voi veți trăi".³⁰³ Iar cei ce, după surparea prigonitorilor, cercetează chipurile virtuților spre a le învăța cu recunoștință, trebuie să aibă numai deschis urechea în elegerii. Că trecea așa zice: "Ascultă Israele".³⁰⁴ În sfârșit, celui ce dorește cu putere cunoștința dumnezeiască, din pricina curăției, îi se potrivește îndrăzneala cucernicului. Că trecea el se zice: "Ce strigi că tre"

302Matei 10, 8.

303Ieremia 14,14.

304Deuteronomul 6, 4.

Mine?"³⁰⁵ A adar celui ce din pricina temerii i s-a rânduitor cere i se cuvine s - i caute sc pare a numai la Dumnezeu; celui ce i se porunce te s asculte i se cade s fie gata spre ascultarea poruncilor dumnezeie ti; în sfâr it, celui ce se îndeletnice te cu cunoa terea i se cuvine s strige neîncetat, rugîndu-se pentru dep rtarea relexlor i mul umind pentru bun t ile de care s-a împ rt it.³⁰⁶

31. Sufletul nu se poate întinde niciodat dup cuno tin a lui Dumnezeu, dac nu se va atinge Dumnezeu de el, f când pogor mânt, i nu îl va ridica spre Sine. C ci nu poate str bate mintea omeneasc atât a cale, încât s ajung la perceperea vreunei ilumin ri dumnezeie ti, dac nu o atrage însu i Dumnezeu (cât e cu putin min ii omene ti s fie atras). i nu o lumineaz cu razele dumnezeie ti.³⁰⁷

32. Cel ce imit pe ucenicii Domnului nu se sperie de Farisei s fac Sâmb ta drumul printre sem n turi i s smulg spice; ci dup str duin ele cu fapte ajungând la starea de nep timire, culege ra iunile f pturilor, nutrindu-se în chip evlavios cu tiin a dumnezeiasc despre existen e.³⁰⁸

³⁰⁵Te irea 14, 15.

³⁰⁶Trei trepte; încep torii taie; progrese ii ascult , fiind numai urechi; des vâ i ii strig c tre Dumnezeu cu îndr zneal .

³⁰⁷Orice cuno tin a lui Dumnezeu (gnoz) e prin har.

³⁰⁸Sâmb t e la sfâr itul activit ii morale; ea reprezint nep timirea la care ajunge sufletul prin împlinirea poruncilor, iar ajuns la această stare culege prin contempla ie ra iunile din f ptuiri, ca pe ni te spice. Numai când sufletul a ajuns la această faz , ra iunile f pturilor s-au copt pentru el, sunt bune s -l hr neasc .

Sfântul Maxim Marturisorul

33. După Evanghelie, cel ce este numai credincios, mută muntele răutății lui prin făptuire,³⁰⁹ scuturând de la sine afecțiunea de mai înainte făcută de lucrurile ce sunt prinse în uvoiul nestatornic al celor ce cad sub simțuri. Cel ce poate însă să fie învățat cel, primind în mâinile sale de la Cuvântul făptuirile pâinilor cunoștinței ei, hrănește mii, arătând cu fapta înmulțirea puterii cuvântului.³¹⁰ Iar cel ce poate să fie învățat Apostol vindecă toată boala și toată neputința, scoțând draci, adică alungând puterea patimilor, vindecând bolnavi, adică readucând prin neajude de deprinderea evlaviei pe cei lipsiți de ea și trezind prin cuvântul despre judecată pe cei moleși de lenevie.³¹¹ Căci cel ce a dat putere ucenicilor să calce peste șerpi și peste scorpii,³¹² nimicește atât începutul cât și sfârșitul păcatului.³¹³

34. Apostolul învățat cel este, desigur, și credincios. Învățat cel însă nu este sigur și Apostol,³¹⁴ dar este credincios. Iar cel ce este numai credincios nu este nici învățat cel, nici Apostol. Dar prin viața și contemplare, al treilea poate să fie mutat pe treapta și la vrednicia celui de-al doilea, iar al doilea într-a celui dintâi.

35. Câte se produc în timp, potrivit cu legea timpului, când s-au desvârșit se opresc la capătul creațiilor lor naturale. Câte se fac însă din virtute, prin tăria lui

309 Matei 17, 19.

310 Matei 15, 32.

311 Matei 10, 1.

312 Luca 10, 19, arpele e începutul, scorpia e sfârșitul păcatului.

313 Cele trei trepte ale lui Origen: credinciosul simplu, învățat cel și apostolul.

314 Deci cel ajuns la contemplație nu pierde activitatea practică, ci iubind pe Dumnezeu, ajută și pe oameni. Acuza apusean că contemplația risăritenilor disprețuiește practica vieții greșite.

Dumnezeu, când s-au desvârșit, se mișcă iarăși spre o nouă creație. Căci sfârșiturile lor alcătuiesc începuturile altora. Acela care face să înceteze în sine, prin virtuțile cu fapta, ipostasul celor stricătore, a pus începutul altor modele mai dumnezeiești. Căci Dumnezeu niciodată nu încetează de-a împărți din bunătățile Sale, care nu au nici început. Fiindcă precum este propriu luminii să lumineze, tot așa este propriu lui Dumnezeu să facă bine. De aceea în Lege, care descrie existența și desvârșirea în timp a celor supuse facerii și stricăturii, se cinstește Sâmbăta prin inactivitate. În Evanghelie însă, care înfrumusețează (introduce) stadiul celor spirituale, Sâmbăta este luminată prin desvârșirea de fapte bune,³¹⁵ chiar dacă se tulbură cei care încă nu cu Sâmbăta s-au făcut pentru om

315 Aici începe scrierul capetelor despre Sâmbăta, în care Sf. Maxim înțelegând oare teologia sa proprie, prin tipuri folosite și înainte de el. Iată cum privește Balthasar această teologie (op. cit., 118): Pentru Origen și Evagrie, Sâmbăta este odihnă de pe urma rătăcirii aduse de cădere în păcat și totodată actualizarea desvârșită a minții omului întru Dumnezeu. Pentru Dionisie Areopagitul ea este extazul fpturii peste natura și deci nu mai este o lucrare, ci o participare. Maxim însă, urmând lui Grigorie de Nissa, cunoaște o mișcare temporală care ia sfârșit în una eternă, care după orice realizare a unei întreprinderi, pornește mai departe. Dar această mișcare eternă nu aparține naturii spiritului creat, cum pare a socoti Grigorie de Nissa, ci este prin harul dumnezeiesc. În Legea veche Sâmbăta se cinstește prin odihnă, căci era socotită încheierea careia în timp, după ea nemaiurmând nimic, în Evanghelie este cinstită prin facerea de bine, arătându-se că după desvârșirea ajunsă prin activitatea practică, începe urcarea spre o nouă desvârșire, începe studiul cunoașterii duhovnicești. Dar contemplativul nu se oprește nici din împlinirea poruncilor, nu încetează de-a fi credincios ( ), cunoscându-se în cap. 34. De aceea stadiul cel nou este inaugurat tot prin fapte, dar desvârșite cu altă înțelegere. Astfel cade acuza apusenilor că ortodocșii, considerând contemplația superioară activității, neglijează opera caritativă.

Sfântul Maxim Marturisorul

îi nu omul pentru Sâmb t i c "Fiul Omului Domn este i al Sâmbetei".³¹⁶

36. În Lege i Prooroci se vorbe te de Sâmb ta, de Sâmbete i de Sâmbetele Sâmbetelor,³¹⁷ precum se vorbe te de t ierea împrejur i de t ierea t ierii împrejur; i tot a a de seceri i de seceri ul seceri ului, dup cum s-a spus: "Când secera i seceri ul vostru".³¹⁸ "Sâmb ta" este sfâr itul filosofiei active, naturale i teologice.³¹⁹ "Sâmbetele" sunt sfâr itul facerii (al devenirii) i al ra iunilor ei. Iar "Sâmbetele Sâmbetelor" intrarea la ra iunile mai duhovnice ti cu sim irea i cu mintea, i gustarea fericit a lor. Iar aceasta se petrece în chip întreit cu fiecare din cele spuse, ca s cunoasc cel ce se îndeletnice te cu cuno tin a (gnosticul), ra iunile pentru care Moise, murind, se odihne te (sabatizeaz) afar de p mântul sfânt,³²⁰ Iisus Navi, trecând Iordanul, s vâr e te t ierea împrejur,³²¹ iar cei ce mo tenesc p mântul cel bun aduc lui Dumnezeu prinos din prisosin a seceri ului îndoit.³²²

37. Sâmb ta este nep timirea sufletului ra ional, care prin f pture a lep dat cu totul semnele p catului.

³¹⁶Marcu 2, 27.

³¹⁷Ie irea 31, 13-15.

³¹⁸Leviticul 13, 10.

³¹⁹Sfâr itul celor trei trepte ale urcu ului duhovnicesc.

³²⁰Deuteronomul 34, 16.

³²¹Iosua 5, 3.

³²²E o grada ie: Moise r mâne în afar de locul lui Dumnezeu (Canaan), oarecum în curtea templului: Iisus Navi introduce pe cei condu i de el, prin a doua t iere împrejur (o sporit cur ire) în locul Domnului (Sfânta), iar cei ce se bucur de seceri ul îndoit din ea au ajuns în Sfânta Sfintelor.

38. Sâmbetele înseamnă slobozenia sufletului raional, care a lep dat chiar i lucrarea dup fire a simurilor, prin contemplaia natural în duh.

39 Sâmbetele Sâmbetelor înseamnă odihna duhovnicească a sufletului raional care- i retrage mintea chiar i de la raionurile mai dumnezeiești din lucruri i i-o leag cu totul numai de Dumnezeu în extazul iubirii, i prin teologia mistic (cunoașterea tainică a lui Dumnezeu) o face cu des vârlire neclintit de la Dumnezeu.³²³

40. Tîrîrea împrejur este lep darea afecțiunii pînă la timpa a sufletului pentru cele ce se nasc i pier.

41. Tîrîrea împrejur a tîrîrii împrejur este lep darea i tîrîrea des vârlire chiar i a pornirilor firești ale sufletului spre cele ce se nasc i pier.³²⁴

³²³ În cap. 36-47 se descriu cele trei trepte ale urcușului duhovnicesc, care corespund cu ale lui Evagrie: a) treapta activ (practic), a curîrii prin împlinirea poruncilor, b) treapta contemplării raionurilor din lume, c) treapta iî zice contemplare natural ( ), pentru c e orientat, nu pentru c s-ar face cu puterea natural a raionului, cci e contemplarea prin har i în duh i ca treapta cunoașterii mistice, directe a lui Dumnezeu, la extazul dragostei.

Cele trei tipuri corespund în gradaia lor aproximativ astfel:

Sâmb ta	Sâmbetele	Sâmbetele Sâmbetelor
Tîrîrea	Împrejur	A doua tîrîre împrejur
Secerul		Secerul îndoit
Activitatea practic		
Contemplaia natural		Teologia mistic

Încap. 36 din tipul prim se ia prima treapt (Moise), din al doilea a doua (Iisus Navi) i din al treilea a treia (Secerul îndoit). În capitolul 37 - 47 se dezvolt apoi tema din capitolul 36.

³²⁴ Sf. Maxim folosește termenul de „iî zice contemplare natural”, care cuprinde orice facere i devenire, i nu de „gevnhsi”, care înseamnă naștere. De aceea

Sfântul Maxim Marturisorul

42. Seceriul sufletului raional este culegerea și cunoașterea pricepută a raionilor mai duhovnicești, fie ale virtuții, fie ale naturii.

43. Seceriul seceriului este în alegerea total inaccessibilă a lui Dumnezeu, ce se ivește în minte în chip necunoscut, după contemplarea tainică a celor inteligibile; pe aceasta o aduce după cuviința Domnului, cel ce laudă pe Ziditor cu vrednicie din cele văzute și nevăzute.

44. Dar mai este și un alt seceri mai duhovnicesc despre care se spune că este al lui Dumnezeu însuși; și o altă tere împrejur mai tainică; și o altă Sâmbătă mai ascunsă, în care se odihnește Dumnezeu, oprindu-se din lucrurile Sale.³²⁵ Căci zice Scriptura; "Seceriul este mult, iar lucrătorii puțin"³²⁶ și "tiera împrejur a inimii în duh",³²⁷ și: "A binecuvântat Dumnezeu ziua a aptea și a

am tradus: "afecțiunea pentru timă (respectiv mișcarea naturală) face de cele ce se nasc și pier" și nu "face de naștere", (Vezi Balthasar, op. cit., 121). În ac. cap. 40-41 cele două tere împrejur înseamnă dobândirea deplină nepătimirii prin omorârea afecțiunii face de lucruri, deci prima treaptă sau purificarea (coresp. cu Sâmbăta), cele două seceriuri din cap. 42-43 reprezentând treapta a 2-a și a 3-a.

³²⁵ La capitolul acesta se anunță, iar în cele trei următoare se descrie oprirea sau tiera totală a lucrurilor naturale ale făpturilor, ceea ce se întâmplă prin odihna lui Dumnezeu din activitatea care întreține aceste lucruri. E odihna din veacul viitor, când toate cele create revin la Dumnezeu, sau Dumnezeu e totul în ele. E înlocuirea lucrurilor create prin cea dumnezeiască. Făptura devine "loc" pur al apariției lui Dumnezeu. E cea mai înaltă treaptă la care ajung făpturile. Dumnezeu ne adună pe toți ca la un seceri, ne taie împrejur, adică ne curăță prin lucrarea lui exclusivă și se odihnește de lucrarea naturală din noi.

³²⁶ Luca 10, 2.

³²⁷ Romani 2, 29.

sfin it-o pe ea, c în acesta s-a odihnit de toate lucrurile Sale, pe care a început Dumnezeu s le fac .³²⁸

45. Seceri ul lui Dumnezeu este s l luirea i a ezarea total întru El a celor vrednici, lucru ce va avea loc la sfâr itul veacurilor.

46. T ierea împrejur a inimii în duh este înl turarea total a lucr rilor naturale ale sim irii i min ii, îndreptate spre cele sensibile i inteligibile, preface în întregime sufletul i trupul în ceea ce este mai dumnezeiesc.

47. Odihna de Sâmb t a lui Dumnezeu (sabatismul lui Dumnezeu) este revenirea deplin a tuturor celor f cute la El, când lucrarea Lui atotdumnezeiasc , ce se s vâr e te în chip negrit, se va odihni de lucrarea natural din ele. C ci Dumnezeu se va odihni de lucrarea natural din fiecare f ptur , prin care se mi c în chip natural fiecare, atunci când fiecare, primind dup m sura sa lucrarea dumnezeiasc , va fi ajuns la grani a lucr rii sale naturale îndreptat spre Dumnezeu.³²⁹

48. Cei ce se str duiesc trebuie s cerceteze care sunt lucrurile de care se cuvine s gândim c Dumnezeu a pus un început facerii lor; i care sunt acelea c rora nu le-a pus nici un început? C ci dac "Dumnezeu se odihne te de toate lucrurile pe care a început s le fac ",³³⁰ v dit este c nu se odihne te de acelea pe care n-a început s le fac .

³²⁸ Facerea 2, 2.

³²⁹ Lucrarea natural din fiecare va înceta atunci când va fi ajuns la grani a puterilor în str dania de a cunoa te pe Dumnezeu

. E un fel de moarte mistic a f pturii în Dumnezeu în ea. (Comp. cap. 62 din suta a II-a a *Capetelor despre dragoste*).

³³⁰ Facere 2, 2.

Sfântul Maxim Marturisorul

Lucruri ale lui Dumnezeu, care au început să existe în timp, sunt toate acelea care există prin participare (μῆκος). Așa sunt de pildă diferitele esențe ale lucrurilor. Căci ele au neexistența mai bătrân decât existența lor. A fost o dată când lucrurile care există prin participare nu erau. Iar lucruri ale lui Dumnezeu, care n-au început să existe în timp, sunt cele participative, (κατάμετρον), la care participă prin har cele care se împărtășesc.

Așa este de pildă bună-tatea și tot ce se cuprinde în bună-tate. Și, simplu vorbind, toată viața, nemurirea, simplitatea, neschimbabilitatea și infinitatea, și câte sunt cugetate ca existând fiind în preajma lui Dumnezeu. Acestea sunt și lucruri ale lui Dumnezeu, dar și neîncepute temporal. Căci n-a fost neexistența mai veche ca virtutea, nici ca altceva din cele spuse, deși cele care participă la ele, în ele însele, au început să existe în timp. Căci fără de început este toată virtutea, neavând timpul mai bătrân decât ea, ca una ce are pe Dumnezeu din veci ca singurul Părinte nescurt al existenței ei.³³¹

³³¹ Acest cap. stă în legătură cu cel dinainte. Dacă Dumnezeu se va odihni de la susinerea activităților create, se pune Întrebarea: ce este în fapturi create și ce necreat? Create sunt în fapturi cele ce există prin participare, iar necreate cele de care se împărtășesc acestea. De pildă în bună-tate omenească se distinge o strădanie a omului de-a se împărtăși de bună-tatea divină, care pe de altă parte este și ea o forță susținătoare și atrage strădania omenească. În viața viitoare strădania omenească, ajungând la limitele ei, se va odihni întreg în harul de binefăcător al lui Dumnezeu, nemai mânănd decât bună-tate omenească în fapturi. Acestea vor continua să existe ca subiecte, dar vor fi umplute întregi de puterile, de lucrurile și de însușirile divine; de bună-tate, de nemurirea, de neschimbabilitatea, de infinitatea lui Dumnezeu, nu prin natura lor, ci prin har. De observat că și pe acestea le numește Sf. Maxim lucruri sau fapte (κατάμετρον) ale lui Dumnezeu și nu Dumnezeu însuși, care este infinit mai presus de ele, cum arată capitolul următor. De aceea Sf. Grigorie Palama a folosit acest cap. și

49. Dumnezeu este de infinite ori infinit deasupra tuturor lucrurilor (a celor ce sunt), atât a celor care particip , cât și a celor participante. Căci tot ce are existența ca predicat este lucru al lui Dumnezeu, chiar dacă unul a început să existe temporal prin facere, iar altul este scut după har în cele ce s-au făcut, ca o oarecare putere înscut , vestind limpede pe Dumnezeu, care există în toate.³³²

cel următor pentru a dovedi teza despre deosebirea între ființa și lucrurile necreate ale lui Dumnezeu. La încetarea celor pieritoare și la continuarea celor necreate în fapte aplicase Origen cuvântul Domnului: "Cerul și pământul vor trece, dar raionurile mele nu vor trece". Este vorba de raionurile dinamice, care au creat și îndumnezeiesc faptele. (Vezi Balthasar, *op. cit.*, 104-5).

332 Ideea că Dumnezeu este de infinite ori infinit mai presus de lucrurile Sale necreate, între care aflăm chiar și infinitatea, se înleagă în sensul că faptele creat , chiar dobândind lucrurile divine, totuși nu le are de la început, ba chiar niciodată , în întregime, ci continuă etern să sporească în ele, cum va explica mai târziu Sf. Grigorie Palama. Iar în identificarea cu însăși ființa lui Dumnezeu nu va ajunge niciodată . Este de remarcat apoi că și aceste lucruri și însuși lucrurile necreate Sf. Maxim le numește totdeauna și totdeauna ca și pe lucrurile create (

μ μ μ), aadar le consideră într-o solidaritate cu creația. De aici urmează că lucrurile și atributele necreate, de care este vorba, sunt lucruri și atribute anume destinate fapturilor, având rostul de a le da acestora subzistență și de a le desvârși. Deci ca unele ce sunt oricum adaptate fapturilor și "coborâte" la ele, aceste lucruri sunt infinit mai jos decât Dumnezeu în absolută Sa suveranitate și transcendență . O nemurire a fapturii nu va fi niciodată o nemurire egală cu a lui Dumnezeu, chiar dacă este primit de la El, căci este o nemurire adaptată la măsura ( ) a fapturii. Sf. Grigorie Palama avea dreptate să vorbească de dumnezeire superioară și inferioară . De observat iarși că Sf. Maxim, deși face o distincție categorică între firea omului ca creatură și harul cel necreat, totuși spune de har că este înscut ei, în sensul că ea aspiră după el, că numai prin el se poate dezvolta, că este pentru ea o necesitate "naturală" . Sf. Prin și răsriteni fac o distincție, dar nu o separație funcțională între

Sfântul Maxim Marturisorul

50. Toate cele nemuritoare și însuși nemurirea, toate cele ce vie uiesc și însuși viața, toate cele sfinte și însuși sfinenia, toate cele virtuose și însuși virtutea, toate cele bune și însuși bunătatea, toate cele ce există și însuși existența, evdit că sunt lucrurile ( ) lui Dumnezeu. Dar unele au început să existe în timp, cum că a fost dat când nu erau, iar altele n-au început să existe în timp, cum că n-a fost vreodată când nu era virtute sau bunătate, sfinenie și nemurire. Și cele care au început în timp, sunt și se numesc ceea ce sunt și se numesc, prin participare la cele ce n-au început în timp. Cum că Dumnezeu este Ziditorul a toată viața, nemurirea, sfinenia și virtutea. Iar El este deasupra ființei tuturor celor ce sunt cugetate și numite.

51. Ziua a asea, după Scriptură, arată împlinirea celor ce sunt sub fire; a aștea pune capăt (circumscrie) mișcării temporale; iar a opta închipuie te felul stării celei mai presus de fire și de vreme.³³³

natur și har. Lumea concretă este pentru ei întotdeauna o totalitate constituită din natură și har.

333 Cap. acesta anunță tema dezvoltată în cap. 52-57. Prin icoana zilei 6,7 și 8 se reia din nou problema trecerii fapturii la Dumnezeu. În ziua a asea creațiunea se încheie, ajunge la împlinirea ei, având curând să înceapă un nou stadiu dincolo de hotarul ei natural. În ziua a aștea încetează cu totul orice mișcare temporală din cuprinsul ei. "E momentul golului (der Augenblick der "Leere") între mișcarea ei naturală ajunsă la limită și prezența lui Dumnezeu în ea", cum zice Balthasar (op. cit., 124), ca ziua a opta să însemneze starea cea nouă de dincolo de fire și de vreme. Despre simbolică numerelor la cei vechi se vedea: F.L. Dolger, *Das Octogon und die Symbolik der Achtzahl, Antike und Christentum* 4, 3 Heft (1934), 153-187 și Staehle, *Die Zahlenmystik bei Philo von Alexandria* (cf. H. Urs v. Balthasar, op. cit., 125-126).

52. Cel ce trece în ziua a șasea numai în spiritul Legii, fugind de tirania patimilor care tulbur sufletul în mod activ, trece prin mare furtiv în pustiu, unde serbează numai Sâmbătă nelucrării patimilor. Dar cel care a trecut în Iordanul, prinzând chiar și starea de nelucrare a patimilor, a venit la moștenirea virtuților.³³⁴

53. Cel ce trece în ziua a șasea în duhul Evangheliei, omorând mai întâi primele mișcări ale păcatului, trece prin virtuți la starea de nepăsare, pustie de tot păcatul, odihnindu-se cu mintea (serbând Sâmbătă), chiar și de simpla închipuire a patimilor. Iar cel ce a trecut Iordanul se mută în ara cunoscută, în care mintea, fiind zidită tainic de puterea păcii, devine locaș al lui Dumnezeu în duh.³³⁵

³³⁴ O altă interpretare mistică a zilei a șasea, a șaptea și a opta. Cele trei zile, în elese în spiritul legii, îl ajută pe om să devină numai un suflet, dar nu-l duc până la unirea mistică. Starea aceasta se dobândește în ea în trei etape: a) fuga de patimi, b) nepăsarea față de patimile ca simplă absență a patimilor (pustia) și c) intrarea în ara virtuților. Aceste etape sunt cunoscute încă de Evagrie (Balthasar, op. cit., 126-127). Cele trei zile trecute în spiritul legii corespund acestor trei etape. Icoana celor trei zile este împletită cu aceea a: a) fugii din Egipt (ara demonilor), b) intrarea în pustie și c) intrarea în Canaan (Iisus Navi care viază în ara cea nouă, în ziua a 8-a). Cel ce a trecut dintr-o stare în alta, trebuie să se simtă desprins ca printr-o mare, sau ca printr-un râu, la cea dinainte.

³³⁵ A doua treaptă a urcușului spre desvârșire este împărțită în trei etape, închipuite prin cele trei zile (a 6-a, a 7-a și a 8-a) trecute evanghelic. a) Prima etapă (ziua a 6-a) înseamnă smulgerea ultimelor rădăcini ale păcatelor, adică a primelor gânduri ale lui, b) în a doua etapă (ziua a 7-a) s-a obținut eliberarea chiar și de închipuirile patimilor, c) iar în a treia (ziua a 8-a) mintea, ajunsă în ara cunoașterii tainice a lui Dumnezeu, este zidită de pacea, pe care a dobândit-o, în templul lui Dumnezeu.

Sfântul Maxim Marturisorul

54. Cel ce și-a umplut și ziua așa, în chip dumnezeiesc, cu fapte și cu gânduri cuviincioase și și-a isprăvit cu Dumnezeu, bine, lucrurile sale, a trecut cu în alegerea dincolo de toată realitatea celor aflătoare sub fire și sub vreme, și s-a mutat la contemplația tainică a veacurilor și a celor venice, odihnindu-se (serbând Sâmbătă) cu mintea în chip neștiut, prin prisma și depășirea tuturor existențelor. Iar cel ce s-a învrednicit și de ziua a opta a înviat din morți, adică din toate cele ce sunt după Dumnezeu, sensibile și inteligibile, rațiuni și idei, și a trecut la viața fericită a lui Dumnezeu, care singur este și se zice cu adevărat și propriu "Viața", devenind și el însuși, prin îndumnezeire, Dumnezeu.³³⁶

55. Ziua așa este ultima împlinire a faptelor naturale ale virtuții; așteptarea este isprăvirea și oprirea cugetărilor contemplative naturale ale cunoștinței negreșite; iar așteptarea este trecerea și schimbarea celor vrednici la starea de îndumnezeire.³³⁷

³³⁶ A treia etapă a urcului și ultima are și ea trei etape. (De remarcat însă că fiecare treaptă are oarecum pe cele anterioare, radicalizând opera lor. Fiecare curșet, luminează și apropie de Dumnezeu. Așa cum, după Dionisie Areopagitul, fiecare treaptă îngerească se curșetă, se luminează și se desvârșete, de la o treaptă superioară deasupra desvârșirii obișnuite de una inferioară). Cele trei etape ale ultimei sunt: a) Fapte și gânduri cuvioase - virtuți (ziua așa, zi de lucru, ziua ultimelor lucruri); b) Pe de o parte contemplarea celor venice, pe de altă "golire", prin depășirea tuturor existențelor (ziua a 7-a); c) "Dar ziua așteptată nu este ultima, ci starea ultimă apare de-abia cu ziua a opta, învierea mistică la viața dumnezeiască. Căci tot ce este creat trebuie să moară pentru a dobândi această viață dumnezeiască". (Balthasar, *op. cit.*, 128). Tot ce este creat trece prin moarte pentru a învia, sau muritorul trebuie să se îmbrace în nemurire (I Cor. 15, 51-53).

³³⁷ O scurtă recapitulare. Cele trei zile înfățișează cele trei trepte generale ale urcului duhovnicesc: lucrarea virtuților, iluminarea prin contemplarea rașunilor din fapte, îndumnezeirea prin ridicarea

Domnul, vrând s arate c nu este ceva mai tainic decât ziua a aptea i a opta, le-a numit ziua i ceasul des vâr irii,³³⁸ ca cele ce circumscriu tainele i ra iunile tuturor. Aceste zile nu le va putea cunoa te în nici un chip nici una din Puterile cere ti i p mânte ti, înainte de-a le încerca prin experien , afar de fericita Dumnezeire care le-a f cut pe acestea.

56. Ziua a asea indic ideea existen ei simple a f pturilor; a aptea însemneaz modul existen ei fericite a lor; iar a opta indic taina negrit a ve nicei existen e fericite a f pturilor.³³⁹

57. Cunoscând c ziua a asea este simbolul lucr rii practice, s împlinim în ea toat datoria faptelor virtu ii, ca

deasupra firii. Mai bine zis arat pe cel ce s-a des vâr it în fiecare din aceste faze, aflându-se la cap tul lor si pe cale de-a trece în cea superioar . Ziua a 6-a fiind ultima zi de lucru, reprezint des vâr irea în practica virtu ilor, dar tocmai de aceea punctul de încheiere a acestei faze i de trecere în ziua a 7-a, în faza ilumin rii. Tot a a ziua a 7-a reprezint i contemplarea ra iunilor, dar i ispr virea acestui lucru i odihna de el, golul care a teapt s se umple de Dumnezeu în ziua a 8-a, sau în faza a treia.

338 Ioan 19, 30.

339 E o alt grada ie în trei trepte, obi nuit la Sf. Maxim. F ptura prime te la început simpl existen ( ), cu aspira ia spre existen a fericit ( ) ca apoi s dobândeasc existen a fericit pentru veci ( ). E iar i începutul, mijlocul, sfâr itul. În Ambigua (P.G. 91, 1389 D. urm.) Sf. Maxim completeaz schema aceasta printr-o alta: a) existen a simpl , b) realizarea existen ei prin mi care i libertate i c) starea de gra ie, întrucât f ptura nu- i poate ajunge prin sine des vâr irea i înve nicirea. La ultima se ajunge prin trecerea dincolo de posibilit ile naturale. Ea e ziua a 8-a.

Sfântul Maxim Marturisorul

s se spun și despre noi: "și a văzut Dumnezeu toate câte le-a făcut și iată erau bune foarte".³⁴⁰

58. Iar datorită bunei lucrări, lădat de Dumnezeu, și-o împlineste cel ce se ostenește cu trupul și pregătește sufletului podoaba bogată și felurită a virtuților.

59. Cel ce a isprăvit «pregătirea»³⁴¹ faptelor drepte și a trecut la odihna contemplației cunoscătoare, ca adunând prin ea în chip demn de Dumnezeu răsunările lucrurilor, și se odihnească apoi cu mintea de mișcare în jurul ei.

60. Cel ce s-a făcut purtător de odihna zilei aștepta a lui Dumnezeu, luat asupra Sa pentru noi, se va împărtăși de lucrarea Lui îndumnezeitoare, întreprinsă de asemenea pentru noi, din ziua a opta, adică de învierea cea tainică, pentru și el în mormânt giulgiul și tergarul de pe cap,

³⁴⁰ Facerea 1, 21. Căci întru câțiva toate cele bune și vârite de noi, Dumnezeu le face prin noi și deci sunt opera Lui.

³⁴¹ După ce în cap. 57-58 a arătat ce înseamnă în special ziua a 6-a, ca ultima fază de lucru, a arătat ca etapă de isprăvire, de desvârșire a activității morale, în cap. 59 se precizează că ea este etapa "pregătirii" (în grecește *prothesis* care este numele zilei de Vineri, iar cel ce a terminat această pregătire trece la ziua Sâmbetei, care este faza a doua a urcușului duhovnicesc al omului, adică contemplarea răsunărilor din lume, dar totodată și isprăvirea acestui lucru și deci odihna minții de orice mișcare. După această fază sau după ziua Sâmbetei urmează răpirea minții la vederea lui Dumnezeu, fără nici o activitate din partea ei. Dar cel ce a ajuns la această stare, care este ziua a 8-a, a înviat în Domnul. Deci începând cu cap. 60 până la cap. 67, Sf. Maxim transpune simbolică celor trei zile de pe planul creației și al desvârșirii ei pe planul patimilor și al învierii Mântuitorului: Vineri (ziua a 6-a) este faza de pregătire pentru moartea lucrurilor naturale din noi (Sâmbătă), ca să învie în noi numai lucrarea dumnezeiască a lui Hristos (Duminică).

pe care v zându-le vreun oarecare Petru și Ioan, cred că a înviat Domnul.³⁴²

61. Mormântul Domnului este sau lumea aceasta, sau inima fiecăruia dintre credincioși; giulgiurile sunt rațiunile lucrurilor, împreună cu modalitățile virtuților: iar tergarul cunoștinței simple și nefelurite a celor inteligibile, împreună cu teologia, cât ne este cu puțin. Prin această ni se face cunoscut mai întâi Cuvântul, și apoi de acesta în alegerea Lui cea mai presus de aceasta, ne rămâne necuprins.³⁴³

342 E moartea lui Hristos pentru noi, prin care s-a odihnit de activitatea Sa și rămânească. Odihna aceasta este o paralelă a odihnei lui Dumnezeu de activitatea puterilor naturale din noi. Și odihna aceasta este cea a lui Hristos, sunt luate de Dumnezeu pentru noi. Dumnezeu "se coboară" la noi și cu lucrurile și cu odihna Sa. Ideea odihnirii lui Dumnezeu de ziua a aptea este împreună cu ideea morții lui Hristos. Hans Urs von Balthasar (op. cit., 132) spune că împreunarea celor două simbolice face din cap. ce urmează până la 67 cele mai adânci și mai frumoase din toată opera. În ele se accentuează caracterul hristologic al misticii.

343 Pentru credinciosul simplu, la începutul urcușului duhovnicesc, care crede dar nu are încă evidența cunoștinței ei, lumea este mormântul Domnului, întrucât trebuie să ascundă în ea rațiunile și peste tot puterile Lui, dar nu-l vede pe El în mod evident. Așa că lumea este un mormânt al Domnului și un privilegiu al credinciosului, pe care nu-l are cel necredincios, care nu-i acordă lumii acest caracter de-a ascunde pe Dumnezeu. Dar pentru cel progresat în viața duhovnicească, Dumnezeu nu mai este ascuns în lume, ci se străduiește să se vadă prin ea, și este de sub acoperământul mormântului.

Tot așa este cel aflat în faza strădaniilor pentru virtute, care crede dar n-are încă evidența celor crezute, este sigur că Hristos se află în adâncul inimii sale de la Botez și El îi dă toată puterea nevoilor sale pentru virtute. Dar lucrul acesta îl vede prin credință, nu prin evidență, ca cel ce a progresat la cunoașterea tainică (gnosticului). Hristos este în sine, dar acoperit.

În faza a doua, a iluminării, vedem giulgiurile Domnului, dar nu pe El însuși, adică rațiunile divine din lume, sau modalitățile virtuților din noi (Sf. Maxim urmând lui Marcu Ascetul distinge între rațiunile

Sfântul Maxim Marturisorul

62. Cei ce înmormântează cu cinste pe Domnul îl vor vedea și înviind cu slavă. Dar nu poate fi vădit de nimenea din cei care nu sunt din aceia. Căci nu mai poate fi prins de cursele vrăjmașilor, nemaivădând veșmintele de din afară, prin care poartă vrea să fie prins de cei ce umblau să-l prindă, și primea să pătimească pentru mântuirea tuturor.³⁴⁴

lucrurilor și chiar ale virtuților și "modurile", sau modalitățile lor, adică între sensurile și diferitele înfățișări practice luate de ele), ca semn vădit că El a fost sau este în lume sau în noi, dar când să-L sesizăm ne scapă, ca fiind mai presus de puterea noastră de înțelegere. Chiar tergarul de pe cap, sau întuiia unitară și nediscursivă a înțelepciunii divine din lume, nu e o sesizare a lui Dumnezeu însuși care rămâne mereu mai presus de cuprinderea noastră. Putem avea o tot mai copleșitoare evidență tainică neconceptuală a prezenței Lui, dar nu-L putem cuprinde pe El însuși, cum nu l-a putut atinge Maria Magdalena după înviere (Ioan 20, 16).

³⁴⁴ Cei ce cred că lumea sau inima proprie e mormântul Domnului îl înmormântează cu cinste, ca Nicodim și Iosif din Arimateea. Aceia se pregătesc ca să vadă și învierea Lui, silindu-se prin faptele virtuții să ajungă la evidența cunoștinței ei. Dar cei care nu pornesc de acolo, de la credința care nu vine de la început să vadă, și de la străduințele asumate pe baza ei, ci vreau să-L vadă de la început în mod palpabil, demonstrat, sau arată că orice obiect material, nu-L vor vedea pe Domnul. Aceia sunt dușmanii Lui, sau leneșii. Trebuie să admitem la început că Domnul nu poate fi vădit, dar să știm de lucru sigur că este în lume și în tine prin Botez, iar pe baza acestei credințe să ieși asupra ta osteneala îndelungată a purificării tale de patimi și a dobândirii virtuților, ca apoi să-L vezi înviind din adâncul tău sau al lumii unde era înmormântat, dar de unde îți dăruia puterea vieții morale. Cine vrea să-L vadă pe Domnul de la început și apoi să se angajeze la credință în El, nu va ajunge să-L vadă. E cel ce vrea să-L cunoască de la început prin raționament și prin vedere, nu prin credință. Dar cel ce întreprinde purificarea sa de patimi prin lucrarea virtuților se omoară și se suie împreună cu Hristos, adică se omoară pe sine ca om vechi pentru a învia apoi, tot cu Hristos, ca om nou.

63. Cel ce înmormântează cu cinste pe Domnul este cinstit de cei iubitori de Dumnezeu, cîci L-a scîpat pe El după cuviință de ocară mulțimii, nelăsînd ca motiv de hulire celor necredincioși pironirea Lui pe lemn. Iar cei ce pecetluiesc mormîntul și rînduiesc ostași sunt vrednici de ură; aceștia și cînd înviază Cuvîntul, îl defăimează cîci a fost furat, cumpărînd cu argint pe ostași pentru a-L batjocori pe Mîntuitorul cel înviat, precum au cumpărat pe mincinosul ucenic (adică chipul în el tor al virtuții), pentru a li-L vinde. Cel ce se îndeletnicește cu cunoașterea (gnosticul), cunoaște în eșecul celor spuse. El știe cum și de cîte ori se răstignește Domnul, se înmormântează și învie, omorînd gîndurile pe timașe, aduse de draci în inimă, gînduri care și-au împărit între ele în vremea ispitelor, ca pe niște haine, chipurile bune și purtări morale, și ridicîndu-se ea deasupra unor peceși, peste semnele pe catelul de mai-nainte, întipărite în suflet.³⁴⁵

64. Tot iubitorul de argint, fîr rînd virtutea prin evlavie, cînd află materia pe care dorește să și-o agonisească, înlătură înfrîngerea prin care era socotit mai înainte ucenic al Domnului.

³⁴⁵ Cei ce înmormântează cu cinste pe Domnul, o fac cu nădejdea că va învia, fîcînd totul pentru aceasta prin împlinirea poruncilor. Aceștia cred în prezența și în puterea Lui ascunsă în ei. Dar cei ce pecetluiesc mormîntul și pun ostași sunt cei ce cred că a murit definitiv, că nu va mai învia. Iar cînd unii spun că El a înviat în niscai credincioși, îi cumpără ca să explice altfel acest lucru. Gnosticul, cel progresat pînă la ultima treaptă a experienței învierii Domnului în sine, știe însă că Domnul se răstignește și învie chiar în el de multe ori. Cîci viața spirituală nu înaintează în linie suitoare dreaptă, ci are nenumărate zigzaguri și întoarceri. Cel ajuns pe treptele cele mai înalte nu rămîne mereu acolo, ci mereu are să reia lupta cu ispitele gîndurilor pe timașe urcînd iar și pentru cîtva timp la trîntirea clară a prezenței lui Dumnezeu.

Sfântul Maxim Marturisorul

65. Când vezi pe unii îngâmfați care nu răbdă să fie ludați aceia care sunt mai buni, cu căuți în buche adevărului care se grăiesc, împiedicându-l prin tot felul de încercări și clevetiri necuviincioase, în elegeră Domnul este stăgnit și înmormântat din nou de această împietărie. Dar Cuvântul, răsturnându-i la pământ, învie iarăși, arătându-se cu atât mai luminos cu cât este mai combătut, întărindu-se în neputințimire prin neputințimiri. Căci este mai tare ca toți, că Cel ce este și se numește Adevărul.

66. Taina întrupării Cuvântului cuprinde în sine în eșul tuturor ghiciturilor și tipurilor din Scriptură și taina tuturor fapturilor vechi și cugetate. Căci cel ce a cunoscut taina crucii și a mormântului a în eșura iunile celor mai-nainte spuse; iar cel ce a cunoscut în eșul tainic al învierii a cunoscut scopul spre care Dumnezeu a întemeiat toate de mai-nainte.³⁴⁷

³⁴⁶ E înmormântarea cea fără evlavie, spre deosebire de cea evlavioasă descrisă în cap. de mai sus.

³⁴⁷ Acest cap. și cel următor ne introduce în sanctuarul cugetării Sf. Maxim. Într-un anumit sens ele alcătuiesc centrul acestei opere, căci se împletește speculația despre Logos al lui Origen (iconomia) cu sabatismul și problema transcendenței (teologia)... Întruparea Domnului este centrul, sensul și scopul lumii, ba moartea și învierea lui Hristos sunt numai forma concretă a legii universale în general, cum arată cap. următor, chiar și când abstractie de pcat. Desigur Maxim nu exclude pcatul - deci nu e martor direct pentru teoria scotistă a întrupării - dar modelează legea întrupării după legea firii, ba aceasta e întocmit în sfatul dumnezeiesc în vederea aceleia. Lumea este prin natura ei destinată să fie jertfit lui Dumnezeu și de aceea mântuirea lui Hristos are forma morții ca jertfă; dar destinația aceasta s-a dat lumii în vederea tainei lui Hristos". (Hans Urs von Balthasar, op. cit., 135). Sau pe un plan mai înalt, voluntar și duhovnicesc, Hristos împlinește o lege, pe care, involuntar și natural, trebuie să o împlinească toată zidirea. E o lege supremă, după care tot ce e muritor trebuie să moară pentru a primi nemurirea, neputând

67. Toate cele v zute (fenomenele) se cer dup cruce, adic dup deprinderea de-a st vili afec iunea fa de ele a celor ce sunt du i prin sim uri spre ele.³⁴⁸ Iar cele inteligibile (noumenele) toate au trebuin de mormânt, adic de nemi carea total a celor ce sunt purta i spre ele de minte.³⁴⁹ C ci împreun cu afec iunea i cu mi carea aceasta fiind înl turat i lucrarea i mi carea natural îndreptat spre cele create, r sare Cuvântul singur, existând de sine, ca ridicat din mor i, circumscriind toate cele ce au provenit din El. Acum nimeni nu mai e legat de El prin rela ie natural , c ci dup har, dar nu dup fire se efectueaz mântuirea celor ce se mântuiesc.³⁵⁰

coexista elementul muritor cu cel nemuritor în aceea i fiin , sau creatul cu func ie activ cu necreatul primit ca har. Sau altfel: f ptura ori se mistuie duhovnice te ca omagiu adus lui Dumnezeu, dac vrea s tr iasc prin El, sau e omorât de p cat i pedeaps . Ea trebuie s aleg o moarte, sau moartea spre via , sau moartea spre moarte.

348 E explicarea cuvântului paulin: "Mie lumea s-a r stignit". Dar nu numai prin voin a mea de-a le socoti moarte, ci prin faptul c m înva s constat c toate se ve tejesc i pier, ceea ce îmi domole te pasiunea fa de ele. Lumea f pturilor mi se r stigne te într-un mod foarte obiectiv: prin faptul c toate sunt prin ele însele moarte. Prin aceasta ea vrea s creeze în mine deprinderea (aptitudinea ( )) de a m re ine de la afec iunea fa de ea, de-a ie i din rela ia ( ) care m leag de ea, "se cere" dup aceast deprindere a mea de-a o r stigni. Aceast deprindere e crucea prin care omor afec iunea mea fa de ele, sau prin ea le omor pe ele pentru mine.

349 Cele inteligibile se cer i ele prin caracterul lor definit i relativ, dup mormânt. Iar mormântul lor este nemi carea min ii noastre spre ele. Dup ce le-a cunoscut, mintea se opre te de-a cugeta la ele. Toat activitatea ei natural înceteaz , a teptând în ea lucrarea lui Dumnezeu, prin care s -l cunoasc pe El nemijlocit Pe acestea nu s-ar putea spune c le-a îngropat afar de sine, o dat ce le-a cunoscut. Dar numai cugetând la ele, le-a îngropat în sine, fiindu-i totu i bune la agerirea ei, prin care va cunoa te mai u or ra iunile lor în Dumnezeu.

350 Toate trebuie s moar pentru noi, realit i fenomenale i noumenale, pentru ca Hristos s se ridice pentru noi singur din toate

68. Timpurile și locurile sunt din cele ce există pentru ceva (sunt relative); dar acestea nu este nimic din cele ce sunt gândite împreună cu ele. Dumnezeu, însă, nu este din cele ce există pentru ceva; dar el nu are nimic, care să fie împreună gândit cu El. Dacă, prin urmare, însuși Dumnezeu este moartea celor vrednici, cel ce se va învrednici la acest har va fi mai presus de toate veacurile, timpurile și locurile, având ca loc pe însuși Dumnezeu, după cum s-a scris: «Fii mie Dumnezeu ocrotitor și loc întru mine, ca să mă mântuiești de mine» (Ps. 70, 3).³⁵¹

69. Întâmplător nu are nimic asemănător mijlocului, dar atunci n-ar fi întâmplător. Iar mijloc sunt toate cele de după început, care sunt departe de întâmplător. Dacă prin urmare toate veacurile, timpurile și locurile, cu cele împreună cugetate

aceste lucruri moarte. Învierea fiind o stare transcendentă întregii existențe și activități naturale, toată aceasta trebuie să moară în noi, adică întreg omul fenomenal și noumenal, ca să putem ajunge la ea prin har. Nici mintea în starea ei naturală nu obține pe Hristos, cum ar putea căsușine Evagrie, ci numai omul transcendent, de dincolo; nu natura, ci harul. Mintea ( ) este numai facultatea capabilă de-a primi prin har pe Dumnezeu, dar nu aceea care cuprinde potențial ea însăși pe Dumnezeu (Hans Urs von Balthasar, *op. cit.*, p.136). Până activează omul prin puterile sale naturale, este legat de Logos prin relația naturală. Dar mântuirea se efectuează dincolo de planul rațional, exclusiv prin har. În sensul acesta, dar Hristos este cel ce ne dă puterea de-a-l primi, trebuie înțeleasă tot ceea ce este natural moare, ca să apară singur Hristos, dar nu în sensul dispariției fizice, ca totul în noi să afară de noi să devină Hristos (pan - sau isochritism). O spune aceasta Sf. Maxim în rândurile din următoarele acestui cap., declarând că Hristos "le circumscrie" pe toate în Sine, dar nu le desființează; le ridică pe planul relației prin har cu El, adică le mântuiește prin iubirea Lui, nu prin puterile lor naturale.

³⁵¹ Cel ce va avea pe Dumnezeu va fi mai presus de timp, de spațiu și de veacuri, dar Dumnezeu nu există împreună cu vreuna din acestea.

cu ele, sunt după Dumnezeu, care este începutul fir de început, și sunt departe de El, ca întotdeauna, nu se deosebesc întru nimic de mijloc. Iar dacă întreaga creație a celor ce se mântuiesc este Dumnezeu, când aceștia ajung la cea mai de aproape, nu mai trebuie căutat nimic din cele ale mijlocului ca aflându-se în ei.³⁵²

70. Întreaga lume, hotărânit (definit, determinat) prin rațiunile ei, este și se numește loc și veac al celor ce se află în ea. Având ca moduri ale înțelegerii naturale pe cele concreșcute cu ea, acestea pot hărăzi celor ce o locuiesc o cunoaștere parțială a înțelepciunii lui Dumnezeu, răspândită în toate. Până ce oamenii se folosesc de aceste moduri ale înțelegerii, nu se pot afla în afară de mijloc și de cunoașterea din parte. Dar când va înceta ceea ce e din parte, prin înlăturarea a ceea ce e desvârșit, și vor trece toate oglinzile și ghiciturile, venind Adevărul făcând trebură, atunci cel ce se mântuiește, desvârșindu-se după Dumnezeu, va fi mai presus de toate lumile, de toate veacurile și de toate locurile, prin care era condus mai-nainte, ca prunc.³⁵³

³⁵² Aceași idee din cap. anterior, argumentată cu schema început, mijloc, sfârșit (înt). Cel ce a ajuns la întotdeauna, la Dumnezeu, nu mai poate avea în sine nimic din cele de la mijloc (veacuri, timpuri și cele ce în deosebite). În cel ajuns în Dumnezeu totul e transcendent, supranatural, nu prin dezvoltarea naturalului, ci prin "moartea" sau oprirea și apoi prin depășirea lui. Dumnezeu este începutul fir de început, adică început sau principiu pentru lume, dar nu pentru sine.

Dumnezeu e o "întotdeauna", există adică un progres etern în El, dar totuși din moment ce s-a depășit naturalul și s-a intrat în zona Lui, s-a intrat în zona "sfârșitului", s-a ieșit din cele de la mijloc.

³⁵³ Aceași idee ca în cele două capete anterioare. Cunoașterea prin modurile lumii - ale mijlocului - e o cunoaștere din parte. Când vom ajunge făcând trebură cu Dumnezeu, vom prăsi aceste moduri de cunoaștere.

Sfântul Maxim Marturisitorul

71. Pilat este tipul legii firii; iar gloata jidovilor este tipul legii scrise. Cel ce nu s-a ridicat deci prin credin peste acestea două nu poate primi Adevărul mai presus de fire și de rațiune, ci răstigne-te singur pe Cuvântul, fiind socotind Evanghelia sminteală, ca iudeul, fiind nebunie, ca elinul.

72. Când vezi pe Irod și pe Pilat împrietenindu-se pentru omorârea lui Iisus, gânde-te-te la întâlnirea într-un gând a dracului desfrânat și al slavei de artă pentru a omorâra iunea virtuții și a cunoștinței ei. Căci dracul iubirii de slavă de artă, făcându-se că iubește-te cunoștința duhovnicească, o trimite dracului desfrânat. Iar cel al desfrânatului, făcând curaj prin renunțare, o trimite dracului slavei de artă. De aceea: «împreună când, zice, Irod, hain strălucit, a trimis pe Iisus înapoi lui Pilat».³⁵⁴

Pentru Maxim "rațiunea unui lucru este totodată granița, definiția, măsura lui, a adăru exprimă în același timp ființa și măsurarea lui" (Balthasar, op. cit., 116) Cunoașterea acestor rațiuni, care folosesc cele de la mijloc (veacuri, timpuri, locuri), nu este o cunoaștere desvârșită. Desigur ea nu este numai o cunoaștere a acestor rațiuni, deci numai prin rațiune, căci ele sunt totuși o oglindă a Celui infinit, dar mai multul acestei "vederi" strălucit vede totuși prin oglinda rațiunilor sesizate de rațiune. Deci nu este o intuiție care se dispensează de "rațiune" ca instrument subiectiv, și de "rațiuni" ca obiect direct al ei. Dar trebuie notat că numai rațiunea este utilizată de credință vede "prin rațiuni" mai mult decât ele; numai pentru aceea rațiune, rațiunile sunt oglinzi, având o natură de simbol, ca și ghicirile sau tipurile legii. Pentru rațiunea este, rațiunile nu mai sunt oglinzi ce trimit spre altceva, ci sunt ultima realitate. Ea omoră Adevărul dumnezeiesc. Iar o altă rațiune decât cea este, sau decât cea este utilizată de credință și de har nu există, Aceasta o spune în cap. următoare (71-43).

³⁵⁴ Luca 23, 11.

73. Bine este a nu îng du i min ii s z boveasc în cele trupe ti i în patimi. C ci «nu culeg, nici din ciulini smochine», adic din patimi virtu i, «nici din scaie i struguri»,³⁵⁵ adic din trup cuno tin a care d bucuria.

74. Ascetul încercat prin r bdarea necazurilor, cur it prin disciplinarea i strunirea trupului i des vâr it prin îndeletnicirea cu vederile (contempla iile) înalte, se învrednice te de mângâierea dumnezeiasc . C ci «Venit-a Domnul, zice Moise, din Sinai», adic din încerc ri, « i s-a ar tat nou din Seir», adic din osteneli trupe ti; « i s-a gr bit din muntele Faran, împreun cu zeci de mii de sfin i»,³⁵⁶ adic din muntele credin ei, cu zeci de mii de sfinte cuno tin e.

75. Irod are în elesul cugetului trupesc; Pilat al percep iei prin sim uri; Cesarul al celor ce cad sub sim uri; iar iudeii au în elesul gândurilor suflete ti. Sufletul, alipindu-se din ne tiin de cele ce cad sub sim uri, pred Cuvântul (Ra iunea), sim urilor spre moarte, înt rind împotriva lui, prin proprie m rturisire, împ r ia celor

³⁵⁵ Matei 7, 16.

³⁵⁶ Deuteronomul 33, 2.

Sfântul Maxim Marturisitorul

stric cioase.³⁵⁷ Caci zice iudeii: «Nu avem împarat decât pe Cezarul».³⁵⁸

76. Irod este locul lucrării patimilor. Pilat pe al deprinderii amăgitor de ele; Cezarul pe al întunecatului și pânitor al lumii; iudeii pe al sufletului. Când deci sufletul, supunându-se patimilor, pierde virtutea deprinderii pe care toare, respinge împărăția lui Dumnezeu și trece sub stăpânirea aducătoare de stricăciune a diavolului.

77. Nu ajunge sufletului pentru dobândirea bucuriei duhovnicești și să-l supună patimile, dacă nu dobândește virtuțile prin împlinirea poruncilor. «Nu vă bucurați că vi se supună dracii», adică lucrările patimilor, «căci că numele voastre au fost scrise în cer»,³⁵⁹ fiind trecute la locul nepăsării de harul înfierii, dobândit prin porunci.

78. Cel ce a ajuns la treapta cunoașterii³⁶⁰ are neapărat trebuință de bogăția virtuților cu fapta. «Cel ce are, zice, puțin», adică cunoștința duhovnicească, «și-l ia, de asemenea și traista», adică bogăția virtuților cu fapta, care nutrește din belug sufletul. «Iar cel ce nu are

³⁵⁷ Cap. 71-75 este o transpunere a răstignirii Logosului pe plan interior (Logos-mystik), în sensul lui Origen. Ceea ce este caracteristic este că în această interiorizare Logosul este considerat mai mult ca Adevăr sau virtute, nu atât ca persoană. Irod, Pilat, Cezarul, poporul iudeu, sunt diverși factori psihologici care conlucrează la omorârea Adevărului, a Raiunii în noi. Iudeii sunt gândurile sufletești pe teamă, care, conduse de Irod sau de cugetul trupesc, se atașează împotriva lucrurilor sensibile stricăcioase și lasă Adevărul pe seama percepției simțurilor, care propriu-zis nu-l mai vede, îl omorâ, dacă Adevărul nu este în materia percepută de simțuri, ci în raunile lor și în ceea ce se străduiește dincolo de ele.

³⁵⁸ Ioan 19, 13.

³⁵⁹ Luca 10, 20.

³⁶⁰ Gnosticul.

(pung i traist , adic cuno tin i virtute) s - i vând haina i s - i cumpere sabie».³⁶¹ S - i predea adic cu râvn trupul s u ostanelilor virtu ilor i s întreprind , cu în elepciune, r zboiul cu patimile i cu dracii, pentru pacea lui Dumnezeu, spre a dobândi deprinderea de-a deosebi cu cuvântul lui Dumnezeu ceea ce este r u de ceea ce este bun.³⁶²

79. Domnul se arat în lume când are treizeci de ani, înv ând în chip ascuns pe cei ce str v d prin acest num r tainele privitoare la El. C ci num rul treizeci, în eles tainic înf i eaz pe Domnul ca F c tor i Proniator al timpului, al firii i al celor inteligibile de deasupra firii v zute. Al timpului, prin num rul apte; c ci timpul este în eptit.³⁶³ Al firii, prin cinci; c ci firea este încincit , împ r indu-se pentru sim uri în cinci. Al celor inteligibile, prin opt; c ci cele inteligibile sunt mai presus de perioada m surat a timpului. Iar Proniator este prin zece, pentru decada sfânt a poruncilor, care c l uze te pe oameni spre fericire, i pentru c Domnul i-a f cut ca început al numelui, în chip tainic, aceast liter ,³⁶⁴ când s-a f cut om. Adunând a adar pe cinci cu apte, cu opt i cu zece, avem treizeci. Deci cel ce tie s urmeze bine Domnului, ca unei C petenii, va cunoa te pricina pentru care va ap rea i el la treizeci de ani, putând vesti Evanghelia împ r iei.

C ci când va zidi f r gre eal , ca pe o fire v zut , lumea virtu ilor cu fapta, neschimbând perioada care se deap n în suflet, asemenea timpului, prin întâmpl ri

³⁶¹Luca 22, 36.

³⁶² De aici iar i se vede c treptele superioare ale urcu ului duhovnicesc nu exclud pe cele inferioare, ci le implic . Contemplativul nu trebuie s uite de virtu ile cu fapta.

³⁶³ Timpul se repet mereu la cicluri de câte 7 zile.

³⁶⁴ În grece te semnul pentru num rul 10 i pentru litera I (iota) e acela i. Iar numele lui Iisus începe cu I (iota, sau zece).

Sfântul Maxim Mrturisorul

contrare, iar prin contemplație va secera cunoștința a celor inteligibile fără simțea și va putea să se dească proniator aceea și deprindere și în alții, atunci și el, orice vârstă trupească ar avea, va fi de treizeci de ani în duh, ar tând lucrarea darurilor proprii și în alții.

80. Cel slab născut³⁶⁵ prin plăcerile trupului, nu este în stare nici de lucrarea virtuților și nu se mișcă ori nici spre cunoștință. De aceea nu are nici om, adică gând în elept, ca atunci când se tulbură apă să-l arunce în scaldătoare, adică în virtutea capabil de cunoștință, care vindecă toată boala. Căci suferind de moleală și de nepăsare, tot amână aceasta și astfel este luat pe dinaintea altul, care-l împiedică să ajungă la vindecare. De aceea zace treizeci și opt de ani în boală. Căci cel ce nu privește creșterea și vâzută spre slava lui Dumnezeu, ca să-l urce gândul cu evlavie spre cea inteligibilă, rămâne cu adevărat bolnav atâtia ani cât și s-au amintit mai sus. Fiindcă numai rul treizeci, în el natural, însemnează firea sensibilă, precum privit practic, însemnează virtutea cu fapta. Iar numai rul opt, în el natural, arată firea inteligibilă a celor netrupești, precum privit gnostic, arată teologia atotînțeleptă.³⁶⁶ Cel ce nu este mișcat de acestea spre

³⁶⁵ Ioan 5, 5.

³⁶⁶ Numerii pot fi în eleși, după Sf. Maxim, și în eleși, adică altfel pe fiecare din cele trei trepte ale vieții duhovnicești: pe cea activă, pe cea care contemplă rauniele din natură și pe cea care contemplă pe Dumnezeu direct. Pentru cel de pe treapta activă numai rul treizeci, rezultând din înmulțirea celor zece porunci cu cele trei puteri sufletești, reprezintă virtutea cu fapta. Pentru cel de pe treapta contemplației naturii, rezultând din cele zece categorii ale realității și din aceleași trei puteri sufletești, reprezintă firea sensibilă (*Quaest. ad Thal.* P.G. 90, 544A). Numai rul opt, cel ce contemplă rauniele, reprezintă ființele netrupești, iar pentru cel ce se ridică mai sus reprezintă cunoașterea lui Dumnezeu (teologia).

Dumnezeu, r mîne olog pîn când, venind Cuvântul, îl înva pe scurt chipul vindec rii zicând: «Scoal -te, ia- i patul t u i umbl », adic îi porunce te s - i ridice mintea din iubirea de pl cere ce o leag i s - i ia trupul pe umerii virtu ilor i s plece la casa sa, adic la cer. C ci e mai bine ca ceea ce este inferior s fie luat pe umerii faptei de ceea ce este superior, spre a fi dus spre virtute, decât ca ceea ce este superior s fie purtat de mole eala celui inferior spre iubirea de pl ceri.

81. Pîn nu am ie it, în chip curat, cu în elegerea din fiin a noastr i a tuturor celor ce sunt dup Dumnezeu, înc n-am dobândit deprinderea st ruin ei neclintite în virtute. Dar când vom dobândi această vrednicie prin iubire, vom cunoa te puterea f g duin ei dumnezeie ti. C ci trebuie s credem c cei vrednici st ruiesc s r mân neclinti i acolo unde mintea i-a înr d cinat de mai înainte prin iubire puterea sa. Deci cel ce n-a ie it din sine i din toate câte pot fi gândite în orice fel i nu s-a statornicit în t cere mai presus de în elegere (cugetare) nu poate fi cu totul slobod de schimbare.³⁶⁷

82. Orice act de cugetare cuprinde mai multe lucr ri, sau cel pu in dou . C ci este o rela ie care mijloce te între dou capete, legându-le întreolalt : pe cel ce cuget i ceea

³⁶⁷ De aici afl m c , de i virtutea se câ tig pe prima treapt a urcu ului duhovnicesc, totu i neclintirea în ea se asigur numai pe treapta cea mai înalt când cineva a ie it din sine ( ) i s-a ridicat în t cerea cea mai presus de în elegere. Pîn ce omul are idei, el trece de la o idee la alta. Dar această mutare de la o idee la alta u or îl poate muta i de la o atitudine la alta. Iar când sunt multe idei, nici una nu reprezint pe Dumnezeu. Numai când se fixeaz mintea întreg i statornic cu gândul la Dumnezeu, nu mai au loc nici mut ri intelectuale nici morale. Iar cel ce e fixat întreg cu gândul la Dumnezeu a uitat de sine, a ie it din preocuparea de sine.

Sfântul Maxim Marturisorul

ce e cugetat.³⁶⁸ La rândul lor nici una din acestea nu e simpl . Cci cel ce cuget este un suport care posed puterea de a cugeta. Iar ceea ce e cugetat este un suport sau într-un suport, adic o substan cu posibilitatea de a fi cugetat . Cci nu exist ceva din cele create, care s fie prin sine sau substan , sau cugetare simpl , ca s fie astfel o unitate neîmp r it .

Dar Dumnezeu, dac îi spunem fiin (substan), nu are unit cu sine în chip natural posibilitatea de a fi cugetat, ca s fie compus; iar dac îi zicem cugetare, nu are în chip natural ca suport o fiin (substan) capabil de cugetare. Ci Dumnezeu este dup fiin a în s i cugetare i întreg, cugetare i numai cugetare; i dup cugetarea în s i este fiin i întreg, fiin i numai fiin i întreg este mai presus de fiin , i întreg mai presus de cugetare, deoarece este unitate neîmp r it , f r p r i i simpl . Prin urmare cel ce mai cuget în vreun fel oarecare înc n-a ie it din dualitate. Iar cel ce a p r sit cugetarea cu totul a ajuns întrucâtva în unitate, lep dând, prin dep ire suprem , puterea de a cugeta (de a în elege).³⁶⁹

83. Între cele multe domne te diversitate, neasem nare i deosebire. Dar în Dumnezeu, care este cu adev rat unul i singur, este numai identitate i simplitate. Deci nu este

³⁶⁸Subiectul i obiectul.

³⁶⁹ Cugetarea nu este un act simplu, ci o sintez a urm torilor factori: cugetare fiin -putere ca subiect putere-fiin ca obiect.

Aceast împletire de mai multe lucruri trebuie s o dep easc sufletul, dac vrea s intre în unitatea lui Dumnezeu. De aceea spune Maxim în "*Ambigua*" c Dumnezeu e mai presus de subiect i obiect (P.G. 91, 1220A). Dumnezeu e mai presus de orice contradic ii i sinteze din lume, chiar mai presus de adev r i minciun (P.G. 296C). Dumnezeu este monad în sens absolut. Cci toate cele din lume, avându- i originea în El, se cuprind în El, dar El nu e o sintez ulterioar a celor desp r ite, ci principiu simplu al lor.

lucru cuminte s ne apropiem de contemplarea lui Dumnezeu, înainte de a ie i din cele multe. O arat aceasta Moise, care înfige întâi cortul cuget rii în afar de tab r i abia dup aceea într în convorbire cu Dumnezeu.³⁷⁰

C ci este primejdios a încerca s exprimi pe cel negrit prin cuvântul rostit. Pentru c orice cuvânt rostit este o dualitate sau i mai mult. Iar a contempla pe Cel ce este, f r grai, numai cu sufletul, e tot ce e mai bun. C ci Acela este o unitate neîmp r it i nu o multiplicitate. Arhiereul, c ruia i s-a rânduit s între abia o dat pe an în Sfânta Sfintelor, în untrul catapetesmei, arat i el c numai acela trebuie s se apropie, cu mintea dezbr cat i golit , de închipuirile referitoare la Dumnezeu, care a trecut prin curte i prin Sfânta i a ajuns la Sfânta Sfintelor, adic acela care a l sat în urm toat firea celor sensibile i inteligibile i s-a f cut curat de tot ce este propriu lucrurilor care se nasc i pier.³⁷¹

³⁷⁰ Ie irea 33, 7.

³⁷¹ Se continu ideea din cele dou capete anterioare. Hans Urs von Balthasar (op.cit., p. 197) spune c Sf. Maxim învinge aici contrastul dintre Dionisie Areopagitul i Evagrie cu ajutorul lui Philo. Dionisie ar sus ine c omul trebuie s ias dincolo chiar i de mintea sa pentru a întâlni pe Dumnezeu, pe când Evagrie ar admite o întâlnire cu Dumnezeu în adâncul min ii. (La Dionisie o transcenden total , la Evagrie o imanent). La Maxim mintea contempl ea îns i pe Dumnezeu, dar dup ce se ridic peste cugetarea ei natural , ca sintez între cele multe. - "Închipuirile" ( ) referitoare la Dumnezeu, pe care le contempl mintea, sunt, dup Balthasar, o expresie îndr znea i surprinz toare, dup ce tot Maxim spune c mintea trebuie s treac dincolo de toate întip ririle sensibile i inteligibile. Balthasar citeaz îns pe Dionisie Areopagitul, care spune c toate modurile cunoa terii omene ti se pot aplica nu numai apofatic, ci i catafatic cunoa terii lui Dumnezeu (

... , De div. nom. 7, 3; 872A).

Sfântul Maxim Marturisorul

84. Marele Moise, înfigând afară de tabără cortul său, adică fixând afară de cele vătute voină și cugetarea sa, începe să se închine lui Dumnezeu. Apoi intrând în întuneric, adică în locul lipsit de formă și de materie alcătuită din ei, rămâne acolo inițiindu-se în sfintele rânduieli.³⁷²

85. Întunericul este starea fără formă, fără materie și fără trup, care are alcătuită modelele lucrurilor. Cel ce ajunge în lăuntrul ei, ca un alt Moise, contemplă cu firea muritoare cele nevătute. Prin aceasta, zăgrăvind în sine frumusețea dumnezeie a tilor virtuți ca pe un desen uor de imitat, în care se răfrânge frumusețea originară, coboară, înfățișându-se pe sine celor ce vor să-și imite virtutea și arătând prin aceasta dragostea de oameni și belăugul harului de care s-a împărtășit.³⁷³

³⁷² "Cortul cugetării" și peste tot urcușul lui Moise pe Sinai, ca simbol al urcușului mistic al sufletului, îl întâlnim întâi la Origen (Num. Hom. 17, 4), apoi la Sf. Grigorie al Nisei și Dionisie Areopagitul.

"Întunericul" lui Dionisie este la Sf. Maxim "locul fără formă și materie alcătuită din ei", - adică nu o ignoranță absolută, ci o alcătuită, care nu mai sesizează un obiect constituit dintr-o substanță și formă, cum sunt faptele, deoarece Dumnezeu nu este nici una nici alta, sau este mai presus de această dualitate.

³⁷³ Se repetă aceeași caracterizare a "întunericului" de pe vârful muntelui Sinai. În acel întuneric sufletul primește o alcătuită pozitivă; e alcătuită a modelelor după care s-au creat și se dezvoltă lucrurile (μ). Ele se întipăresc în ființa spirituală a celui ce se află în preajma lui Dumnezeu, adică nu numai ca idei, ci ca stări totale, existențiale, care implică o viață de virtute. În cursul nostru de Mistic, înut la Facultatea de Teologie din București, am încercat să lămurim aceste întipăriri, ciora Dionisie Areopagitul și Sf. Grigorie Palama le zice tuvpoi prin noiunea de structură. "Închipuirile" din cap. anterior (84), "zăgrăvirea" din cap. prezent, trebuie să fie același lucru: sunt stări totale precis structurate, dar nu forme conceptuale. (Vezi termenul la Maxim în acest sens, la Ambigua P.G. 91, 1117; 1149). Starea aceasta fiind modelat

86. Cei ce se ocupă fără pat cu filosofia cea după Dumnezeu află cel mai mare câștig din viața ei: să nu-și mai schimbe aplecarea voii deodată cu lucrurile, ci cu tărie statornic să-și o potrivească fără ovrăire după raionile virtuții.

87. Cei ce ne-am botezat prin Duh în cea dintâi necercuire a lui Hristos după trup a teptăm în duh necercuirea cea de pe urmă a Lui, păzind prin stăruirea în fapte bune și prin mortificarea de bunăvoie, pe cea dintâi nepătată. Dintre cei ce o au pe aceasta, nici unul nu se teme de pierderea bunurilor pe care le are.³⁷⁴

88. Voind Dumnezeu să trimită celor de pe pământ harul virtuții dumnezeiești din cer, pentru mila Sa cea ceteră noi, a pregătit simbolic cortul sfânt și toate cele din el, care este răsfrângere, un chip și o imitare a înălțăcii.³⁷⁵

În această stare virtuțioasă, se arată din nou că pentru Maxim contemplativul nu este un teoretician ce se dezinteresează de lume, ci el coboară din viziunile sale între ceilalți oameni, înfrăurind ca model asupra lor. Cap. 81-85, ca și 68-70, ne-au descris această treaptă supremă de cunoaștere tainică a lui Dumnezeu (ziua a opta), după ce în capetele de mai înainte s-a vorbit de treapta întâia a activității morale, reprezentată prin ziua a șasea, și a contemplării raionilor sau a odihnei după activitatea naturală, reprezentată prin înmormântarea Domnului, sau prin ziua a șaptea.

³⁷⁴ Prin Botez am primit o necercuire virtuală, pe care o putem pierde. Ea încă nu este asimilată de noi prin voiași fapte (de după trup, nu după duh). Dar prin stăruirea în fapte, ne devine necercuire în duh și n-o mai putem pierde.

³⁷⁵ Sf. Grigorie de Nisa (Viața lui Moise, P.G. 44, 381A) și Sf. Grigorie Palama (Tratatul III, din cele posterioare) ne spun că cortul vădit de Moise este însuși Iisus Hristos care, ca Dumnezeu și om, le cuprinde pe toate. Aici ni se spune că cortul construit pe pământ este

Sfântul Maxim Marturisorul

89. Harul Noului Testament era ascuns tainic în litera Vechiului. De aceea zice Apostolul că «legea este duhovnicească».³⁷⁶ Prin urmare Legea după literă se învechește, în schimb trănește și încetează: dar după duh este totdeauna tânăr și lucrătoare.³⁷⁷ Căci harul niciodată nu se învechește.

90. Legea este umbra Evangheliei; iar Evanghelia este icoana bunurilor viitoare. Cea dintâi oprește și vârește irea celor rele; cea de a doua poruncește faptele cele bune.

91. Întreaga Sfânta Scriptură zicem că se împarte "în trup și în duh, fiind că un om duhovnicesc. Cel ce zice, a adă, că cuvântul Scripturii este trup, iar în elesul ei duh sau suflet, nu poate că tuiește fă de adevăr. Dar în elept este că adevărat cel ce lasă la o parte ceea ce este stricțios și se alipește întreg de ceea ce este nestrictios.

92. Legea este trupul omului duhovnicesc, care este Sfânta Scriptură; Proorocii sunt simirea (percepția simială); Evanghelia, sufletul mintal care lucrează prin trupul legii și prin simirea Proorocilor și prin aceste lucruri își arată puterea ei.

oglindirea în elepciunii divine. Dar în elepciunea divină, care cuprinde ideile tuturor lucrurilor, fără formă și materie, este Logosul divin, cum spune și Grigorie de Nisa în același loc. El le obține pe toate ca un cort sau un templu universal. Este Sofia, punctul de trecere de la unitatea divină la multiplicitatea lumii. Pe acesta îl vede mîntea intrat în întunericul divin. El nu este numai adevărul, ci și virtutea, și cine este modelat de vederea lui este modelat și de virtutea cerească, a adă din toată ființa lui. Balthasar (op. cit., p. 85) a arătat că ideea acestui cap este luată din Philo (Quis rerum divinarum heres, 126).

³⁷⁶Romani 1, 14.

³⁷⁷Evrei 8, 13. 98.

93. Legea era umbra, iar Proorocii icoana bunurilor dumnezeie ti i duhovnice ti din Evanghelie. Evanghelia îns ne-a ar tat prin litere însu i adev rul venit la noi, preumbrit prin Legea i preînchipuit prin Prooroci.

94. Cel ce împline te legea prin via i purtare pune cap t numai urm rilor p catului, jertfind lui Dumnezeu lucrarea patimilor nera ionale, i se mul ume te cu atâta pentru mântuire, din pricina prunciei lui duhovnice ti.

95. Cel c l uzit de cuvântul proorocesc, pe lâng lep darea lucr rii patimilor, scoate de la sine i învoirile cu ele, afl toare în suflet, ca nu cumva, re înându-se cu ceea ce e inferior, adic cu trupul, de la p cat, s uite s se re in i cu ceea ce e superior, adic cu sufletul i s -l s vâr easc din bel ug.

96. Cel ce îmbr i eaz din inim via a evanghelic a t iat de la sine i începutul i sfâr itul p catului i cultiv toat virtutea cu fapta i cu cuvântul i cu ra iunea. Acesta aduce jertfe de laud i de m rturisire, sc pat de toat sup rarea lucr rii patimilor i slobod de lupta min ii împotriva lor. El nu mai are decât pl cerea nes turat a n dejdii bunurilor viitoare, care-i nutre te sufletul.

97. Celor ce se îndeletnicesc cu mai mult sârguin cu dumnezeie tile Scripturi, Cuvântul Domnului le apare în dou forme: într-una comun i mai simpl , care e v zut de cei mul i, potrivit cu ceea ce s-a scris: «L-am v zut pe El i n-avea nici chip nici frumuse e»,³⁷⁸ iar în alta mai ascuns i numai de pu ini cunoscut , de cei ce au devenit ca sfin ii Apostoli Petru, Iacob i Ioan, înainte c rora

³⁷⁸ Is. 53, 2.

Sfântul Maxim Marturisorul

Domnul s-a schimbat la fațată, îmbrându-se în slava care a biruit simurile. După aceasta este «mai frumos la înfățișare ca fiii oamenilor».³⁷⁹ Dintre aceste două forme, cea dintâi se potrivește celor începători; a doua este pe măsura celor desvârșiți în cunoștință, atâta cât este cu puțin oamenilor. Cea dintâi este icoana primei veniri a Domnului, la care se referă litera Evangheliei în care curgerea prin pământuri pe cei de pe treapta întâi; a doua este preînchipuirea celei de a doua veniri într-o slavă, la care se referă duhul Evangheliei în care preface prin înțelepciune pe cei de pe treapta cunoașterii, ridicându-i la starea de îndumnezeire. Această, în temeiul schimbării la față a Cuvântului în ei, oglindesc cu față a descoperit slava Domnului.

98. Cel ce rezist neclintit în lupte și necazuri pentru virtute are în sine lucrătoare cea dintâi venire a Cuvântului, care-l curgerea de toată pată. Iar cel ce și-a mutat mintea prin contemplație în starea îngerilor are în el puterea celei de a doua veniri, care lucrează în el nepăsarea, ca să nu poată fi biruit.³⁸⁰

³⁷⁹ Psalmi 44, 3.

³⁸⁰ Ideea că cel ce se află pe treapta nevoinei pentru curgerea de patimi și a luptei pentru dobândirea virtuților are în sine pe Hristos în forma smerită a primei parusii, iar cel ce se află pe treapta nepăsării și a cunoașterii mistice îl are anticipat în forma slavă a celei de a doua parusii, arată o clipă pe muntele Tabor, pornește de la Oriega. Ideea aceasta se împletește cu o altă: că prin Botez Hristos se ascunde în adâncul nostru și stă acolo nevăzut. În suprema cheneză, până ce prin împlinirea poruncilor, curgându-ne devenim tot mai conștienți de El, iar El se oglindește tot mai vădit în ființa noastră îmbunătățită. Este o idee dezvoltată mai ales de Marcu Ascetul și Diadoh împotriva mesalienilor, care spuneau că trebuie să simțim pe Hristos în noi din primul moment în care se slăvește în noi; altfel nu-L avem.

Hristos prezent în noi de la Botez, deși nesimțit de noi, ne dă puterea de a birui patimile. Aceasta este puterea lucrătoare a primei

99. Sim irea întov r e te pe cel ce se afl pe treapta f ptuirii i care dobânde te virtu ile prin osteneal ; iar lipsa de sim ire pe cel ce se afl pe treapta cunoa terii, care i-a retras mintea de la trup i de la lume, îndreptându- i-o spre Dumnezeu. Cel dintâi, luptându-se prin f ptuire s - i desfac sufletul de leg turile afec iunii naturale fa de trup, î i simte dispozi ia voii continuu atins de dureri. Dar cel ce a smuls piroanele acestei afec iuni, prin contempla ie nu mai este re inut de nimic, f cându-se curat de tot ce-l f cea s p timeasc i s fie st pânit de c tre cei ce voiau s -l biruiasc .

100. Mana dat lui Israel în pustie este Cuvântul lui Dumnezeu, care h r ze te toat pl cerea duhovniceasc celor ce-l m nânc i se potrive te cu orice gust, dup deosebirea poftelor celor ce-L m nânc . C ci are calitatea oric rei mânc ri duhovnice ti. De aceea celor ce s-au n scut de sus, din s mân nestic cioas prin Duh, li se face lapte duhovnicesc neîn el tor; celor sl bi i legum care reface puterea suferind a sufletului; celor care prin deprindere i-au exercitat sim urile sufletului în deosebirea binelui de r u se d pe Sine ca mâncare vârtoas . Dar Cuvântul lui Dumnezeu are i alte puteri nem rginite, pe care nu le poate înc pea nimeni în veacul de aici. Când îns moare cineva i se face vrednic s fie a ezat peste multe sau peste toate, va primi i acele puteri ale Cuvântului, toate sau unele din ele, fiindc a fost aici credincios peste pu ine. C ci orice culme a darurilor dumnezeie ti date nou aici, este de tot mic i smerit în asem nare cu cele viitoare.

parusii. La început Iisus îndemnându-ne de sub v l numai, prin porunci, ne apare aspru, f r "frumuse e". Abia pe urm ni se arat i ne atrage prin dulcea a i frumuse ea cunoa terii Lui.

A aceia i A doua sut a capetelor gnostice

1. Unul este Dumnezeu, pentru c una este dumnezeirea: Unitate fr de început, simpl , mai presus de fiin , fr pri i neîmp rit . Una i aceea i este unitate i Treime; aceea i întreg unitate, i aceea i întreg Treime; aceea i întreg unitate dup fiin , i aceea i întreg Treime dup ipostase. C ci dumnezeirea e Tat , Fiul i Duh Sfânt, i dumnezeirea este în Tat l, Fiul i Duhul Sfânt. Acea i e întreg în întreg Tat l; i Tat l e întreg în aceea i întreg . i aceea i e întreg în întreg Fiul; i Fiul e întreg în aceea i întreg . i aceea i e întreg în întreg Duhul Sfânt; i Duhul Sfânt e întreg în aceea i întreg . Întreg e Tat i în Tat l întreg; i întreg Tat l e în ea întreg , i întreg Tat l e ea întreg . i aceea i întreg e întreg Fiul; i aceea i întreg în întreg Fiul; i întreg Fiul este ea întreg i în ea întreg . i aceea i întreg este întreg Duhul Sfânt i în întreg Duhul; i întreg Duhul Sfânt este ea întreg , i întreg Duhul Sfânt este în aceea i întreg .

C ci nu este dumnezeirea numai în parte în Tat l, sau Tat l numai în parte Dumnezeu; nici nu este dumnezeirea numai în parte în Fiul, sau Fiul numai în parte Dumnezeu; nici nu este dumnezeirea numai în parte în Duhul Sfânt, sau Duhul Sfânt numai în parte Dumnezeu. C ci nu se împarte dumnezeirea, nici nu este Dumnezeu nede vâr it Tat l sau Fiul sau Duhul Sfânt. Ci întreg este aceea i, des vâr it , în chip des vâr it, în Tat l cel des vâr it; i întreg aceea i, des vâr it , în chip des vâr it, în Fiul cel des vâr it; i întreg aceea i, des vâr it , în chip des vâr it, în Duhul Sfânt cel des vâr it. C ci Tat l este

întreg în întreg Fiul și în întreg Duhul Sfânt în chip des vârit; și întreg este Fiul în întreg Tatăl și în întreg Duhul Sfânt, în chip des vârit; și întreg este Duhul Sfânt în întreg Tatăl și în întreg Fiul, în chip des vârit. De aceea Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt sunt un Dumnezeu. Căci una și aceeași este ființa, puterea și lucrarea Tatălui, a Fiului și a Duhului Sfânt, nefiind și neînțelegându-se nici unul fără cel alt.

2. Orice cugetare este (o sinteză) a celor ce cugetă³⁸¹ și a celor cugetate.³⁸² Dar Dumnezeu nu este nici dintre cei ce cugetă; nici dintre cele cugetate. El este deasupra acestora. Căci altfel s-ar circumscrie, ca subiect ce cugetă având lipsă de relație cu ceea ce cugetă, iar ca obiect cugetat când, datorită relației, în chip firesc sub vederea celui ce cugetă. Urmează a adăuga că pe Dumnezeu nu trebuie să-l socotim nici ce cugetă, nici ce este cugetat. El este mai presus de a cugeta și de a fi cugetat. Căci este propriu și firesc celor după El să cugete și să fie cugetate.³⁸³

3. Orice cugetare, precum și ea are baza într-o ființă, fiind o calitate a ei, tot așa și ea are mișcare care îndreptată spre o ființă. Căci nu este cu puțin să îl socotim ca ceva cu totul desfruct și simplu. Dumnezeu însă este simplu în amândouă chipurile, fiind ființă care nu are nevoie de suportul a ceva, și cugetare care nu are ceva ca suport.

³⁸¹ Subiectul.

³⁸² Obiectul.

³⁸³ Este aceeași idee ca în cap. 82 (suta I). Dumnezeu nu poate fi subiect deosebit de obiect, sau obiect deosebit de subiect, căci altfel ar fi mîrginit. Dar aceasta nu înseamnă că Dumnezeu nu cugetă sau nu se cugetă (contemplă) și că El este deodată subiect ce cugetă și obiect ce se cugetă.

Sfântul Maxim Marturisorul

Astfel El nu este dintre cele care cuget și sunt cugetate, aflându-se adică mai presus de ființă și de cugetare.³⁸⁴

4. Precum în centrul de unde pornesc liniile în direcție dreaptă, acestea sunt văzute cu desăvârșire neîmpărțite, la fel cel ce se învrednicește să ajungă în Dumnezeu cunoaște toate rațiunile fapturilor preexistente în el, printr-o cunoaștere simplă și neîmpărțită.³⁸⁵

5. Cugetarea modelându-se după obiectele cugetate, cugetarea cea una se preschimbă în multe idei, luând forma fiecăruia dintre obiectele cugetate. Când însă trece dincolo de mulțimea lucrurilor sensibile și inteligibile, care îi întipăresc forma lor și devine astfel, cu totul diferită formă, și-o atașează Cuvântul cel mai presus de cugetare, desigur când-o de lucrurile care o alterau prin formele ideilor ( ). Iar cel ce a partimit această «s-a odihnit și el de lucrurile sale, precum Dumnezeu de ale Lui».³⁸⁶

³⁸⁴ O întemeiere mai profundă a pluralității actului de cugetare (vezi cap. 82, suta I). El nu presupune numai un subiect ce cugetă și un obiect cugetat, deosebit de acest subiect, ci în subiectul însuși este o dualitate. Căci subiectul cugetător constă dintr-o ființă ce cugetă și din actul sau din puterea cugetării. Cugetarea nu poate exista de sine, simplă, poate atât prin faptul că izvorăște dintr-o ființă (substanță), cât și prin faptul că este orientată spre o ființă sau se întoarce asupra ființei din care pornește.

Dumnezeu este însă mai presus nu numai de dualitatea subiect-obiect, ci și de dualitatea ființă-cugetare. Nici chiar termenul: "subiect ce cugetă" nu este întru totul potrivit la Dumnezeu, întrucât prin subiect săr putea în elege un suport deosebit de actul cugetării.

³⁸⁵ După Hans Urs von Balthasar (op.cit., 193), Sf. Maxim "nu vizează aici atât pe Dumnezeu cel absolut, cât punctul de trecere de la unitatea divină la multiplicitatea lumii: "Sofia".

Acest cap. valorifică și străduința omului de a cunoaște rațiunile lucrurilor în mod deosebit. Prin această mințea și se exercită de-a lungul recunoașterii în mod neîmpărțit în Dumnezeu.

³⁸⁶ Evrei 4, 10.

6. Cel ce a ajuns la des vâire a îngăduit aici oamenilor rode te lui Dumnezeu dragoste, bucurie, pace, îndelungă răbdare, iar pentru viaa viitoare nestricăciune, veșnicie și cele asemenea acestora. Cele dintâi se cuvîntă celui ce s-a desvârșit întru fapte bune, iar cele de al doilea celui ce prin cunoștința adevărată ieșit din cele create.³⁸⁷

7. Precum rodul neascultării este păcatul, așa și rodul ascultării este virtutea; și precum neascultării îi urmează călcarea poruncilor și dezbinarea de Cel ce a poruncit, așa și ascultării îi urmează păzirea poruncilor și unirea cu Cel ce a poruncit. Prin urmare, cel ce prin ascultare a păzită o poruncă și a desvârșit dreptatea, a păstrat și unirea nedezbinată cu Cel ce a poruncit; iar cel ce a călcat prin neascultare o poruncă și a desvârșit păcatul s-a desfruct de sine și din unirea dragostei cu Cel ce a poruncit.

8. Cel ce se reculege din dezbinarea adusă de călcarea poruncilor se desparte mai întâi de patimi, apoi de gândurile pătimite, apoi de firi și de rațiunile firii, apoi de idei și de cunoștințele aduse de ele, și la urmă, străbătând dincolo de varietatea rațiunilor Providenței, ajunge în chip neștiut la înșirărea rațiunea Monadei. Abia în lumina acesteia își contemplant mintea neschimbabilitatea sa, ceea ce o face să se bucure cu o bucurie negrăită. Căci a primit pacea lui Dumnezeu, care covârșește toată mintea și păzește neîncetat de orice cădere pe cel ce s-a învrednicit de ea.³⁸⁸

³⁸⁷ Paralela între fapte bune și viaa de aici pe de o parte, între cunoștință (gnoză) și viaa de dincolo este alexandrină. Nici Origen, nici Evagrie nu cunosc dincolo de fapte bune (Balthasar, op. cit., 89).

³⁸⁸ În cap. acesta și în cap. 5, mintea este considerată că se înstrăinează de la firea ei când își frământă cugetarea după mulțimea lucrurilor. Astfel este conform cu natura ei ( ) și se unește cu Cuvântul

Sfântul Maxim Marturisorul

9. Frica de gheen face pe începători să fugă de păcat; dorul de răsplata bunătăților dăruite celor înaintași râvna virtuților cu lucrul; iar taina dragostei, ridicând mintea deasupra tuturor celor create, o face oarbă față de toate cele ce sunt după Dumnezeu. Căci Domnul în elepește numai pe cei ce au devenit orbi față de toate cele după Dumnezeu, arătându-le cele ce sunt mai dumnezeiești.

10. Cuvântul lui Dumnezeu, asemenea gruntelui de muțar, pare foarte mic înainte de a-l cultiva. Dar după ce a fost cultivat cum trebuie, se arată că de mare încânt se odihnesc în el rațiunile mai înalte ale fapturilor sensibile și inteligibile, ca niște păsări.³⁸⁹ Căci rațiunile tuturor încap în El; iar El nu poate fi încaput de nici una din fpturi. De aceea a zis Domnul că «cel ce are credință cât un grunte de muțar poate muta muntele»³⁹⁰ cu Cuvântul, adică poate alunga și pânirea diavolului de la noi și să o mute de pe temelie ei.³⁹¹

11. Grunte de muțar este Domnul, asemănat prin credință în duh, în inimile celor ce-L primesc. Cel ce îl cultivă cu grijă prin virtuți mută muntele cugetului și măntesc, depășind de la sine deprinderea anevoie de clintit care-l stăpânește și dă odihnă în sine, ca unor păsări

după ieșirea din formele ideilor multiple, care o alterau. Iar regăsirea neschimbabilității sale îi produce minții o bucurie neagră.

³⁸⁹ Matei 13,31. Când ni se descoperă Cuvântul, vedem în El totodată toate rațiunile lucrurilor.

³⁹⁰ Matei 17,19.

³⁹¹ Căci în credință se ascunde toată puterea lui Dumnezeu-Cuvântul, având să se dezvolte ca gruntele de muțar.

ale cerului, ra iunilor i modurilor poruncilor, sau puterilor dumnezeie ti.³⁹²

12. Zidind pe Domnul, ca pe o temelie a credin ei, edificiul înalt al virtu ilor, s a ez m în el aur, argint, pietre scumpe, adic cuno tin curat i neîntinat despre Dumnezeu (teologie), via str vezie i str lucit , gânduri dumnezeie ti i idei luminoase. S nu a ez m nici lemne, nici iarb , nici trestie, adic nici idolatrie sau alipire la cele sensibile, nici via nesocotit , nici gânduri p tima e i lipsite de în elegerea în elepciunii, ca ni te spice goale.³⁹³

13. Cel ce dore te cuno tin i-a a ezat temeliile sufletului neclintite lâng Domnul, cum zice Dumnezeu lui Moise: «Iar tu stai aici cu Mine!».³⁹⁴ Dar trebuie s se tie c i între cei ce stau lâng Domnul exist deosebiri, dac nu se cite te în zadar de c tre iubitorul de înv tur cuvântul: «Sunt unii dintre cei ce stau aici, care nu vor gusta moartea pân ce nu vor vedea împ r ia lui Dumnezeu venind întru putere».³⁹⁵ C ci nu tuturor celor ce stau lâng El li se arat Domnul totdeauna întru slav ; ci celor încep tori li se arat în chip de rob, iar celor ce pot s -L urmeze, urcându-se pe muntele înalt al Schimb rii Sale la fa , li se arat în înf i area lui Dumnezeu, în care a fost mai-nainte de-a fi lumea. Deci este cu putin ca Domnul s nu se arate în acela i fel tuturor celor ce stau

392 Iisus Hristos sau harul Lui se ascunde de la Botez în adâncul inimii noastre, ca într-un p mânt, cum zice Marcu Ascetul Cultivându-L prin virtu i, El se dezvolt i iese la iveal , cuprinzându-ne în întregime, "Ra iunile" poruncilor sunt sensurile lor, iar "modurile", modalit ile de aplicare.

393 I Corinteni 3, 12.

394 Ie irea 33, 1.

395 Marcu 8, 39.

Sfântul Maxim Marturisorul

lângă El; ci unora într-un fel, altora altfel, schimbându-și
ar terea după măsura credinței din fiecare.

14. Când Cuvântul lui Dumnezeu se face în noi clar și
luminos și face a lui strălucire ca soarele, atunci și hainele
Lui se fac albe. Iar acestea sunt cuvintele (raionurile) Sfintei
Scripturi și Evangheliilor, care se fac străluciri și clare
nemaivăd nimic acoperit. Ba apar lângă El și Moise și
Ilie, adică raionurile (în elegerile) mai duhovnicești ale
Legii și ale Proorocilor.

15. Precum va veni Fiul Omului, cum s-a scris, cu
îngerii și întru slava Tatălui, așa după fiecare înaintare în
virtute se schimbă la față pentru cei vrednici Cuvântului
lui Dumnezeu, venind cu îngerii și întru slava Tatălui. Iar
raionurile mai duhovnicești din Lege și Prooroci, pe care le
închipuiesc Moise și Ilie, arându-se cu Domnul la
Schimbarea la față a Lui, se dezvăluie proporțional cu
slava de care se împărtășesc aceștia, descoperind atât
în ele cât pot cuprinde cei vrednici.³⁹⁶

16. Cel inițiat întrucâtva în învățătura despre Monadă
(unitate), a cunoscut în orice caz și raionurile Providenței
și ale Judecării, care apar împreună cu aceea. De aceea celor
ce li se arată li se și pare că este bine să facă trei colibe,
cum a propus Petru, adică să și zidească cele trei
deprinderi, prin care se dobândește mântuirea: a virtuții, a
cunoștinței și a cunoștinței de Dumnezeu (a teologiei).

³⁹⁶ La Origen pe măsură ce creșterea lui Dumnezeu-Cuvântul în suflet dispare
celelalte în elegeri. De aceea pentru Origen pe Tabor Moise și Ilie
(Legea și Proorocii) se absorb în Hristos (Levit. hom. 6, 2; Matei Co.
12, 43). Dimpotrivă pentru Maxim apariția Logosului este însoțită de
logoi. Tocmai apariția slavei lui Dumnezeu face lumea să apară în
toată claritatea și distincția ei (Balthasar, op. cit., 45).

Prima are lips de b rb ia i cump tarea cu fapta, al c ror fericit chip a fost Ilie; a doua de dreptatea contempla iei naturale, pe care a ar tat-o prin sine marele Moise; iar a treia de des vâr irea ne tirbit a în elepciunii, pe care a ar tat-o Domnul. Iar colibe au fost numite acestea pentru faptul c sunt i alte loca uri mai bune i mai str lucite decât ele, care vor primi în viitor pe cei vrednici.³⁹⁷

17. Cel ce se afl pe treapta f ptuirii se zice c petrece ca un str in în trup, ca unul ce i-a t iat prin virtute afec iunea sufletului fa de trup i a smuls din sine în el ciunea celor materiale. Cel ce se afl pe treapta cunoa terii se zice c locuie te ca un str in chiar i în virtute, ca unul ce prive te înc adev rul în oglinzi i ghicituri. C ci înc nu i s-au ar tat chipurile de sine st t toare ale bun t ilor, a a cum sunt, ca s se bucure de ele fa c tre fa .³⁹⁸ Fiindc orice sfânt c l tore te având

³⁹⁷ Avem aici urm toarele scheme paralele, luate în parte de la Evagrie:

Hristos	Moise	Ilie
Monad	Providen	Judecat
Teologie	Gnoz	Virtute
Des vâr sire	Contemplarea naturii	F ptuire
În elepciune	Dreptate	B rb ie i cump tare

Urcu ulduhovnicesc se face de la treapta reprezentat prin termenii din urm prin treapta reprezentat de termenii mijlocii spre cea reprezentat de cei dintâi. Virtu ii sau f ptuirii îi corespunde judecata, ca disciplinare aspr a omului din partea lui Dumnezeu, spre a-l ridica la în elegerea Providen ei, sau la contemplarea ra iunilor pozitive ale lui Dumnezeu din natur i apoi la des vâr ire sau cunoa terea lui Dumnezeu, ca izvor unitar al variet ii lucrurilor.

³⁹⁸ Chiar cuno tin a gnosticului este o cuno tin în oglinzi i ghicituri fa de cuno tin a veacului viitor. Chipurile de sine st t toare sunt realit ile spirituale neacoperite de înveli urile simbolurilor. Mai ales sunt persoanele Sf. Treimi. Iar cel ce are numai icoana i petrece sub regimul ei e ca un str in ce se gr be te spre realitate. Chiar virtutea e

Sfântul Maxim Marturisorul

în fa icoana bun t ilor, care-l cheam spre viitor. El strig : «Str in i c l tor sunt pe acest p mânt ca to i p rin ii mei».³⁹⁹

18. Cel ce se roag nu trebuie s se opreasc vreodat din urcu ul spre în l ime, care duce la Dumnezeu. C ci precum ca un urcu din putere spre putere trebuie în eleas înaintarea în lucrarea virtu ilor i ca un i mai mare urcu din slav în slav sporirea în cuno tin ele duhovnice ti ale contempla iei i trecerea de la litera Sfintei i dumnezeie tei Scripturi la duhul ei, tot a a trebuie s fac i cel ce a ajuns în locul rug ciunilor: s - i ridice mintea de la cele omene ti i cugetul sufletului spre cele mai dumnezeie ti; ca mintea s poat urma Celui ce a str b tut cerurile, lui Iisus Fiul lui Dumnezeu, Celui ce este pretutindenea i toate le str bate din grij pentru noi, ca i noi, urmându-I Lui, s str batem toate cele de dup El i s ajungem la El. i vom izbândi în aceasta, de-L vom în elege nu dup pu in tatea pe care a ar tat-o coborându-Se pentru noi, ci dup m re ia nem rginirii Sale fire ti.⁴⁰⁰

ceva provizoriu i ne d doar asigurarea c Hristos e ascuns în noi, c inc nu s-a ar tat în form descoperit .

³⁹⁹ Psalmi 38, 17.

⁴⁰⁰ Aici apar mai întâi iar i cele trei trepte, din care ultima aici e numit a rug ciunii: a) f ptuitorul, b) cunosc torul i c) rug torul, care e mai aproape de Dumnezeu. Primul trebuie s înainteze din virtute în virtute (virtutea e numit aici putere). Al doilea, din cuno tin în cuno tin , la o tot mai duhovniceasc i mai adânc în elegere a ra iunilor divine din natur i Scriptur . Al treilea, care s-a ridicat peste cele de la mijloc, direct la cele dumnezeie ti, s înainteze spre cele ce sunt tot mai dumnezeie ti. Energiile dumnezeie ti coborâte la noi sunt infinite, dar ele se întind în sus pân în sânul fiin ei divine pe o scar infinit . C ci fiin a divin este "de infinite ori infinit" mai presus de energiile Sale infinite (Capit. theol. I, 49).

Energiile acestea, acomodate treptelor noastre de în elegere i de cuprindere i necesit ilor creerii i guvern rii unor f pturi finite, sunt

19. Bine este să ne îndelețnicim pururea cu Dumnezeu și să-L cîntăm pe El, precum ni s-a poruncit. Cîci chiar dac în viața de față nu putem ajunge, prin această cîntare, la capătul adîncului lui Dumnezeu, poate totuși, apropiindu-ne puțin de acest adînc, ajungem să contemplăm lucruri tot mai sfînte din cele sfînte și tot mai duhovnicești din cele duhovnicești. Aceasta o arată prin închipuire Arhierul, care intră de la cele Sfînte, care sunt mai sfînte decît curtea, la Sfintele Sfintelor, care sunt mai sfînte ca Sfintele.

20. Orice cuvînt al lui Dumnezeu nu e vorbire multă, nici vorbire, ci e unul, alcătuit din diferite vederi (contemplații), fiecare fiind o parte a cuvîntului. De aceea cel ce grăiește pentru adevăr, chiar de-ar putea vorbi așa încît să nu lase nimic afară din ceea ce vrea să spună, n-a spus decît un singur cuvînt al lui Dumnezeu?⁴⁰¹

Sofia sau Dumnezeu coborât lângă lume. În cuprinsul ei se face urcușul etern al oamenilor și al îngerilor. În acest sens spune Sf. Grigorie de Nisa în "Viața lui Moise" că pe de o parte omul "stă" în urcușul lui (se oprește), adică nu mai cade de unde este, dar pe de altă parte înaintează etern. Această înaintare neconținută e descrisă și în cap. 19.

⁴⁰¹ Orice cuvînt sau orice rațiune a lui Dumnezeu concentrează în sine o multiplicitate de înțelegeri, care pot fi expuse în multe cuvinte omenești. E o pildă despre felul cum în Dumnezeu - Cuvîntul sunt concentrate și pot fi contemplate unitar toate rațiunile lucrurilor. Cu cît cineva s-a deprins să cunoască în formă separată mai multe înțelegeri, cu atît va fi mai în măsură să le constate mai repede și mai deplin într-un cuvînt sau într-o rațiune cuprinzătoare. Astfel se arată importanța strădaniei omenești de-a cunoaște în viața de aici rațiunile cît mai multor lucruri și evenimente, pentru a fi în stare să le vadă în mod unitar în Dumnezeu - Cuvîntul și în viața externă. Acestea alcătuiesc Sofia, de care cap. următor (21) spune că poate locui și în noi tot așa de deplin ca și în Dumnezeu - Cuvîntul dar în noi prin har, iar în El după ființă.

Sfântul Maxim Marturisorul

21. În Hristos, care este Dumnezeu și Cuvântul Tatălui, «locuiește, după ființă, toată plinătatea dumnezeirii».⁴⁰² Iar în noi locuiește toată plinătatea dumnezeirii după har, atunci când adunăm în noi toată virtutea și în elepciunea, nemălipindu-ne în nici un chip, după cât e cu putință omului, nimic din imitarea adevărată a modelului. Căci nu este lucru necuvenit ca prin strădania noastră să locuiești și în noi plinătatea dumnezeirii, alcătuită din diferite vederi (contemplații) duhovnicești.

22. Precum cuvântul nostru, pornind după fire din minte, este vestitorul (îngerul) micșorilor ascunse ale minții, la fel Cuvântul lui Dumnezeu, care cunoaște după ființă pe Tatăl - așa cum cunoaște Cuvântul Mintea care L-a născut -, pe care nu-L poate cunoaște nici una dintre fipturile Făcătoare de El, descoperă pe Tatăl pe care L-a cunoscut, ca Cel ce este cuvântul Lui după fire; de aceea și se zice «înger-vestitor- al marelui sfat»⁴⁰³.

23. Marele sfat al lui Dumnezeu și Tatăl este taina ce-ascunsă și neștiută a economiei pe care, împlinind-o prin întrupare Fiul cel Unul Născut a descoperit-o, fiind cându-Se înger al marelui sfat dinaintea de veci al lui Dumnezeu și Tatăl. Tot așa se face înger al marelui sfat dinaintea de veci al lui Dumnezeu și Tatăl cel ce cunoaște rațiunea (în elesul) tainei și se înalță făcând sfârșit prin fapt și

⁴⁰² Coloseni 2, 9.

⁴⁰³ Is. 9, 5. Prin cuvânt ( ) se poate înțelege rațiunea (rațiunea noastră sau cea divină). Mintea este mai adânc decât rațiunea, iar rațiunea este autorevelarea minții. Deci între minte ca cunoaștere intuitivă și rațiune ca cunoaștere discursivă nu este o opoziție, ci ultima pornește și se întoarce la prima.

ra iune peste toate atât de mult, până ce ajunge la Cel ce s-a coborât atât de mult.

24. Dacă Cuvântul lui Dumnezeu s-a coborât pentru noi din iconomie până la cele mai de jos pri ale p mântului și s-a în l at mai presus de toate cerurile,⁴⁰⁴ El care este după fire cu totul nemi cat, înf ptuind cu anticipa ie în Sine ca om, după iconomie, cele ce vor fi, cel ce iube te cuno tin a s se gândeasc cu bucurie tainic ce minunat va fi sfâr itul f g duit celor ce-L iubesc pe Domnul.

25. Dacă pentru aceea s-a f cut Fiul al Omului și Om, Dumnezeu Cuvântul, Fiul lui Dumnezeu și Tat l, ca s fac dumnezei și fii ai lui Dumnezeu pe oameni, s credem c vom ajunge acolo unde este acum însu i Hristos, capul întregului trup,⁴⁰⁵ care s-a f cut pentru noi înainte merg tor la Tat l,⁴⁰⁶ prin ceea ce este ca noi. C ci în adunarea dumnezeilor, adic a celor ce se mântuiesc, va sta Dumnezeu în mijloc,⁴⁰⁷ împ r ind r spl ile fericirii de acolo, nemaifiind nici o distan între El și cei vrednici.

26. Cel ce împline te înc poftele p tima e ale trupului locuie te, ca un închin tor și f c tor de idoli, în p mântul chaldeilor. Dar când a început s deosebeasc pu în lucrurile și dobândeasc astfel sim irea modurilor de purtare la care-l îndatoreaz firea, a p r sit p mântul chaldeilor și a venit în Haranul Mesopotamiei, adic la starea dintre virtute și p cat, care înc nu s-a cur it de în el ciunea sim irii. C ci aceasta este Haran. În sfâr it,

404Efeseni 4, 9-10.

405 Coloseni 1, 18.

406Evrei 6, 20.

407Psalmi 81, 1.

Sfântul Maxim Marturisorul

când se ridică peste această în alegere m surată a binelui, la care a ajuns prin simțire, se grăbește spre pământul cel bun, adică spre starea cea slobodă de tot pcatul și neștiință, pe care nemincinosul Dumnezeu arată și făgăduiește o viață pe o cunună a virtuții celor ce-L iubesc pe El.

27. Dacă Cuvântul lui Dumnezeu «s-a ridicat pentru noi din neputință și s-a ridicat din puterea lui Dumnezeu».⁴⁰⁸ vdit este că o face și o ptimește această pentru noi pururea, ca Unul ce se face tuturor toate, ca pe toți și-i mântuiește. Deci bine le spune dumnezeiescul Apostol corintenilor, care se află într-o neputință, că nu a socotit de bine să-ți facă nimic, decât pe Iisus Hristos, și pe Acesta ridicat și ne-a aezat pe noi împreună cu dânsul în cele cerești, într-o Hristos Iisus».⁴¹⁰ El spune prin acestea că Cuvântul lui Dumnezeu se face fiecăruia, după măsura sură puterii lui. Astfel se ridică în cei care încep viața de evlavie prin fapte, pironind prin frica de Dumnezeu lucrurile pe timoare ale lor; și învie și se înalță ceruri în cei ce au dezbrăcat întreg omul vechi, care se strică prin poftele amgitoare, și au îmbrăcat pe întreg cel nou, pe cel ce se zidește prin duhul după chipul lui Dumnezeu,⁴¹¹ și s-au apropiat de Părintele harului din ei: «mai presus de toată înălțătoria, stăpânirea, puterea și domnia, și de tot numele ce se numește, fie în veacul acesta, fie în cel viitor».⁴¹² Căci toate cele de după

408 II Corinteni 13, 4.

409 I Corinteni 2, 2.

410 Efeseni 2, 6.

411 Efeseni 4, 22-24; Coloseni 3, 9-10.

412 Efeseni 1, 21.

Dumnezeu, lucruri, nume și demnități vor fi sub cel ce va ajunge prin har în Dumnezeu.⁴¹³

28. Precum înainte de venirea văzută în trup, Cuvântul lui Dumnezeu venea spiritual la Patriarhi și la Prooroci, preînchipuind tainele venirii Lui, tot așa și după această sosire, vine nu numai în cei ce sunt încă prunci, nutrivându-i duhovnicește și ducându-i spre viaa desvârșirii cea după Dumnezeu, ci și în cei desvârșiți desemnându-le de mai-nainte, în chip ascuns, forma venirii lui viitoare ca într-o icoană.

29. Precum cuvintele Legii și ale Proorocilor, fiind înaintemergătoarele venirii Lui în trup, călăuzeau sufletele la Hristos, la fel și Cuvântul lui Dumnezeu cel întrupat, ridicat întru slavă, s-a făcut însuși înaintemergătorul venirii Sale duhovnicești, călăuzind sufletele prin propriile Sale cuvinte, spre primirea luminoasei Sale venirii.

413 De la cap. 10 (suta de fapte) până la 47 (cu unele excepții) și de la 57 până la 100 (iar și cu unele excepții), Sf. Maxim pune în lumină caracterul hristologic al misticii sale. Tot urcușul duhovnicesc al omului, de la treapta cea mai de jos a virtuții până la vederea lui Dumnezeu, se efectuează în Hristos. Propriu zis Hristos însuși face din nou cu fiecare credincios drumul Său sau fiecare credincios repetă drumul Lui împreună cu El, în omorârea omului vechi al patimilor, act care numai începe la Botez. Hristos însuși participă la durerile simțite de credinciosul care se dezbracă de ființa sa veche, precum El este cel ce din ascunsul inimii își dă puterea acestei mistificări. Când omul cel nou iese la iveală cu chipul luminat, Hristos însuși învie în el. Contemplarea raunilor din lume e contemplarea veșmintelor Lui. În veacurile viitoare în Hristos vom înainta fiecare, ajungând prin har până unde a ajuns umanitatea Lui prin unirea cea ipostatică (nu până unde este firea dumnezeiască însăși, adică până la transformarea în ea). Prin întrupare Fiul lui Dumnezeu ne-a întins scara de raze dumnezeiești a Sofiei până în firea noastră, ca aceasta să urce apoi pe treptele ei până la El.

Sfântul Maxim Marturisorul

dumnezeie ti. Această venire o înfptuie te El pururea, preschimbând prin virtu i pe cei vrednici din trup în duh, dar o va înfptui i la sfâr itul veacului, descoperind în chip vdit cele ce erau mai înainte ascunse tuturor.⁴¹⁴

30. Cât vreme eu sunt nedesvâr it i nesupus, neascultând de Dumnezeu prin lucrarea poruncilor i nedesvâr indu-m în cugetare prin cuno tin , îmi apare i Hristos ca om nedesvâr it i nesupus din pricina mea. Cci necrescând împreun cu El dup duh, îl mic orez i-L ciutesc i pe El, ca unul ce sunt trup al lui Hristos i m dular din parte.⁴¹⁵

31. «R sare soarele i apune soarele», zice Scriptura.⁴¹⁶ Deci i Cuvântul, când e socotit sus, când jos, dup vrednicia i dup ra iunea i modul de comportare al celor ce cultiv virtutea i se strduiesc dup cuno tin a dumnezeiasc . Fericit îns cel ce ine, ca Iisus Navi,⁴¹⁷ neapus în sine Soarele drept ii în cursul întregii zile a vie ii de acum, nehot micit de seara pcatului i a ne tiin ei, ca s poat zdrobi i fug ri dup lege pe dracii cei vicleni, care se ridic împotriva lui.

414 Venirea lui Hristos în fiecare suflet e nu numai o repetare a întrup rii Sale istorice i a patimilor i învierii Sale, ci i o anticipare a venirii celei de-a doua, transformând pe cei ce vor din trup în duh, prin virtu i, adic începând de aici îndumnezeirea lor. La fel îi i anticipeaz Hristos prima venire în trup prin vizitarea "inteligibil " a Patriarhilor i Proorocilor, preg tindu-i i pe aceia pentru în elegerea întrup rii Sale. Astfel întreaga istorie este într-o desf urare spre ridicarea ei în Sofia dumnezeiasc , având în sânul ei ca factor dinamic, dar transcendent totu i, nu immanent ei, pe însu i Dumnezeu - Cuvântul, care o duce i o atrage spre înt .

415 I Corinteni 11, 27.

416 Ecclesiastul 1, 5.

417 Iisus Navi 10, 12.

32. În lându-se în noi Cuvântul lui Dumnezeu prin fptuire și contemplație «atrage la Sine»⁴¹⁸ toate gândurile și rațiunile noastre; și sfîntește înșși și mîndrele trupului și simțirile prin virtute și cunoștință, punându-le sub jugul Lui.⁴¹⁹ Deci vîztorul celor dumnezeiești și surce cu sînguin, urmînd Cuvîntului, pînă va ajunge la locul unde este El. Căci acolo îi atrage, cum zice Ecclesiastul - «și spre locul Său atrage»-,⁴²⁰ pe cei ce-I urmează Lui, ca marelui Arhiereu, care-i duce în Sfînta Sfintelor, unde înșși și a intrat ca om, făcîndu-Se înaintemergător pentru noi.⁴²¹

33. Cel ce cultivă în chip evlavios filosofia⁴²² și luptă împotriva puterilor nevăzute și se roagă și rămîne în el puterea naturală de discernămînt⁴²³ (care are o lumină surată) și harul luminător al Duhului. Căci cea dintîi cîluză este trupul spre virtute prin fapte; iar cel de al doilea luminează mîntuirea pentru a alege mai presus de toate totoria în elepciunii,⁴²⁴ prin care «surpîntă riturile pe catului și orice culme ridicată împotriva cunoașterii lui Dumnezeu».⁴²⁵ Aceasta o arată prin rugăciune Iisus Navi, care se roagă «și stea soarele deasupra Ghibeonului»⁴²⁶ adică și-i fie pîzit neapăs lumina cunoștinței lui Dumnezeu pe muntele contemplației mintale; și «luna

⁴¹⁸ Ioan 12, 32.

⁴¹⁹ E ideea Sf. Marcu Ascetului din scrierea "Despre Botez", Filocalia românească, vol. I.

⁴²⁰ Ecclesiastul 1, 5.

⁴²¹ Evrei 6, 20.

⁴²² Filosofia e viața virtuoasă.

⁴²³ E dreapta socoteală.

⁴²⁴ În elepciunea lui Solomon 8, 2. E vorba de conviețuirea conjugală între minte (grecește de genul masculin) și în elepciune.

⁴²⁵ II Corinteni 18, 4.

⁴²⁶ Iisus Navi 10, 12.

Sfântul Maxim Marturisorul

deasupra vîi», adică sîr mîn puterea naturală de discern mînt în neputința trupului, neabătută de la virtute.

34. Ghibeon este mintea înaltă; iar valea este trupul care s-a smerit prin mortificare.⁴²⁷ Soarele este Cuvîntul care luminează mintea, înălțate puterea vederilor (contemplării) și o izbăvește de toate neștiințele. Iar luna este legea firii, care înduplecă trupul și se supune după lege duhului, spre a primi jugul poruncilor. Căci luna este simbolul firii, fiindcă se schimbă cîmp. Dar în sfîrșit ea rămîne neschimbătoare, pentru deprinderea lor neclintită în virtute (pentru obiceiul neschimbător al virtuții).

35. Domnul nu trebuie căutat în afară de cei ce-L caută; ci în ei înșiși trebuie să-L caute cei ce-L caută, prin credința arătată în fapte. Căci s-a zis: «Aproape de tine este Cuvîntul, în gura ta și în inima ta; adică Cuvîntul credinței».⁴²⁸ Iar Cuvîntul căutat este Hristos însuși.

36. Cînd căuțăm la înălțimea nesfârșită a lui Dumnezeu, să nu ne pierdem neajude în iubirea de oameni a Lui, ca și cînd n-ajunge pînă la noi din pricina înălțimii; iar cînd ne gândim la adîncul nesfârșit al căderii noastre din pricina păcatului, să nu ne pierdem credința în învierea virtuții noastre omorâte. Căci amîndouă sunt cu puțin la Dumnezeu: și scoboare ca să lumineze mintea noastră prin cunoștință, și învie iarăși virtutea în noi ca să ne înalțe împreună cu Sine, prin faptele drepte. «Să nu zici, spune Scriptura, în inima ta: Cine se va sui la cer? Ca să scoboare adică pe Hristos, Sau: Cine se va coborî în adînc? Ca să ridice adică pe Hristos

⁴²⁷ Mintea se înalță, cînd se smerește trupul și vice-versa.

⁴²⁸ Romani 10, 8.

din morii». ⁴²⁹ După alt în eles, «adâncul» însemnează aici toate cele de după Dumnezeu, în care Cuvântul lui Dumnezeu coboară întreg tuturor, prin Providență, ca viaa să străbată prin toate cele ce simt moarte. ⁴³⁰ Căci moartea sunt toate cele ce viețuiesc numai prin împărțirea de viață. Iar «cerul» înseamnă aici ascunsul natural al lui Dumnezeu, datorită căruia nu poate fi cuprins de nimic și de nimeni. Iar dacă cineva ar mai spune că «cerul» este cunoscut despre Dumnezeu (teologia), iar «adâncul» taina iconomiei nu va greși după părerea mea. Căci amândouă sunt cu nevoie de părțire pentru cei ce încearcă să le cerceteze prin demonstrații; mai bine zis, sunt cu totul de nepărțire, când sunt cercetate fără credință. ⁴³¹

37. În cel ce se află pe treapta fapturii, Cuvântul, îngroșându-se prin chipurile (modalitățile) virtuții, se face trup; în cel contemplativ însă, sub îndu-se prin cugetările

⁴²⁹ Romani 10, 6-7.

⁴³⁰ Sau "morii", aceste rânduri fiind un comentariu la cuvintele din Romani 10, 6-7.

⁴³¹ Sunt două infinitiv: cea pozitivă a lui Dumnezeu și cea negativă a noastră; sau infinitatea Vieții și infinitatea nimicniciei noastre, când vrem să stăm prin noi înșine, adică în păcat. "Abisul infinitivii noastre în nimic este una cu moartea. Toate fapturile prin ele însele sunt moarte. Numai prin Cuvântul lui Dumnezeu, Cel ce le susține prin Providență, trăiesc. Sunt vii numai întrucât participă la viaa lui Dumnezeu; dar această înseamnă în același timp că prin ele sunt moarte. Origen privea participarea ca semn al morții intrinsece. Aceasta o făcuse și Grigorie de Nisa. Dar acesta privea moartea numai din punct de vedere moral: ca să biciune adus de păcat Sf. Maxim însă identifică însăși "viaa participativă" cu viaa moartă (Balthasar, op. cit., 40). Cuvântul este astfel nu numai recreatorul vieții supranaturale, prin opera de mântuire, ci și susținătorul celei naturale, prin Providență. Fără el nu este și nu continuă nimic în Univers. El este cauza și motorul tuturor.

Sfântul Maxim Marturisorul

duhovnicești, se face precum era la început, Dumnezeu-Cuvântul.⁴³²

38. Cel ce înfrână și ează în viața morală a Cuvântului prin pildă și cuvinte mai îngrășate, potrivit cu înțelegerea ascultătorilor, face Cuvântul trup. Iar cel ce expune Teologia mistică (cunoștința tainică despre Dumnezeu) prin vederi înalte face iarăși Cuvântul duh.

39. Cel ce vrea să cunoască pe Dumnezeu în mod afirmativ din afirmări face Cuvântul trup, neputând să cunoască pe Dumnezeu drept cauză din altă parte decât din cele văzute și pipăite. Iar cel ce vrea să-L cunoască în

432 Origen vorbește de-o îngrășare a spiritului prin păcat (Io. Co. 13, 21). După el, Logosul distruge cugetările mai groase și mai materiale din suflet (Io. Co. 2, 7). Dar nu folosește termenul de îngrășare pentru existența Logosului în lume. Formula o întrebă înțelegătoare de abia Grigorie de Nazianz (*Or. în Epiph.*, P.G. 36, 313 B). Sf. Maxim o comentează în Ambigua (P.G. 91, 1285C, 1288 A). "îngrășarea" se face prin asemnări și chipuri, prin "cartea" lucrurilor din natură și în sfârșit prin întrupare, pentru că noi, cei "groși cu înțelegerea", să-L putem cuprinde și să ne putem urca la contemplarea spirituală a Lui. În cap. acesta se face prima aplicare "iconomică" a ideii de "îngrășare" și "subiere". Logosul se "îngrășează" în opera omului, în fructuirea și viața prin trup, și se subiază în opera lui Dumnezeu, în cunoștință.

Evagrie spusese că el de contemplația naturală este un corp spiritual al gnozei (Cent. 2, 5), sau "ultima haină" (Cent. 3, 8), pe care dezbracă când-o apoi mintea, după ce-a dezbrăcat haina cea groasă a fructuirii, se înfrână și ează goală înaintea lui Dumnezeu. Ba Evagrie numește virtutea și gnoza trupuri ale minții (Cent. 2, 18). Paralela exactă la Maxim este însă sentința: "Trupul Domnului sunt virtuțile... sângele lui Hristos contemplarea naturii... inima lui Hristos cunoașterea terească a lui Dumnezeu" (*Sent. ad. fratres*; P. G. 90, 377 C D. (Balthasar, *op. cit.*, p. 34-35). Oare nu din asemenea idei - care se află și la gânditorii păgâni din antichitate - s-au dezvoltat teoriile fantastice ale teosofilor despre diferitele corpuri ale ființelor, pe care însă, spre deosebire de aceia, le concepă atât de materialist?

mod negativ prin nega ii face Cuvântul duh, cunoscând cum se cuvine pe Cel supra-necunoscut, ca pe Cel ce era la început Dumnezeu i era la Dumnezeu, dar nu din ceva din cele ce pot fi cunoscute.⁴³³

40. Cel ce a învățat să șape, prin fapte și contemplație, fântânile virtuții și ale cunoștinței din sine, asemenea Patriarhilor, va afla în lăuntrul nostru pe Hristos, izvorul Vieții,⁴³⁴ din care ne îndeamnă în elepciunea sa să bem, zicând: «Bea apă din vasele tale și din izvorul fântânilor»⁴³⁵ Făcând aceasta, vom afla în lăuntrul nostru comorile ei.

41. Cei ce trăiesc dobitoace te, numai pentru simțuri, se primejduiesc pe ei, făcând Cuvântul trup, ca unii ce abuzează de fructurile lui Dumnezeu spre a sluji patimilor, și nu pot trândăni în elesul în elepciunii care se arată în toate, pentru a cunoaște și a slăvi pe Dumnezeu din fructurile Lui, și a înlege de unde, ca ce și spre ce scop am fost făcuți și în ce direcție avem să ne lăsmăcăm și de cele văturoase. Ci umblând în veacul acesta în întuneric, pipăim cu amândouă mâinile numai ne ținem a când e vorba de Dumnezeu.

433 Ca și Dionisie Areopagitul, Sf. Maxim consideră teologia negativă superioară celei pozitive. Teologia pozitivă îl cunoaște pe Dumnezeu ca simplă cauză din fructuri. Teologia negativă cunoaște mai mult din El (mai "substanțial"), pentru că nu-l cunoaște din fructuri, din cele ce pot fi propriu-zis prin descoperirea Lui nemijlocit. De aici se vede că Sf. Maxim nu înlege prin teologia negativă o teologie intelectuală, paralelă cu cea afirmativă, ci o trăire mistică a lui Dumnezeu ce nu poate fi cuprinsă în conceptele și termenii împrumutate din lumea creată.

434 E în lăuntrul nostru de la Botez, dar nu înănd de ființa noastră. cf. Marcu Ascetul, scrierea "Despre Botez", Filocalia, vol. I.

435 Proverbe 5, 15.

Sfântul Maxim Marturisorul

42. Cei ce se înnumăra numai de litera Sfintei Scripturi și coboară demnitatea sufletului robind-o slujirii trupe și a legii își fac lorui, în chip vrednic de ocară, Cuvântul trup, socotind că Dumnezeu se mulțumește cu jertfe de animale. Căci îndu-se pe din afară, toată grija lor le este pentru trup. Dar de frumoasă este sufletului nu au grijă, ci o lasă să fie întințat de petele pe catului, de și pentru suflet a fost adus la existență toată ordinea celor văzute și pentru el s-a dat tot cuvântul dumnezeiesc și Legea.

43. Sfânta Evanghelie zice că Domnul «a fost pus spre cădere și ridicarea multora».⁴³⁶ Prin urmare săb găm de seamă de nu cumva e pus spre cădere celor ce privesc creația văzută numai cu simțurile și se înnumăra numai de litera Sfintei Scripturi, ca unii ce nu pot străbate spre duhul cel nou al harului, pentru nebunia lor; și spre ridicarea celor ce privesc duhovnicele faptele lui Dumnezeu și ascultă duhovnicele cuvintele Lui și se îngrijesc prin purtările cuviințioase numai de chipul dumnezeiesc al sufletului.

44. Cuvântul că Domnul «a fost pus spre cădere și spre ridicarea multora în Israel», în el numai în sens bun, înseamnă că e pus spre cădere patimilor și gândurilor rele din fiecare credincios și spre ridicarea virtuților și a tot gândul iubitor de Dumnezeu.

45. Cel ce socotește pe Domnul ziditor numai al celor ce sunt supuse nației și stricăciunii îl ia în chip greșit drept un grădinar, asemenea Mariei Magdalena. De aceea spre folosul aceluia se ferește Domnul de atingerea lui, întrucât pentru el încă nu s-a putut sui la Tatăl. Astfel zice:

⁴³⁶ Luca 2, 34.

«Nu mă atinge».⁴³⁷ Căci tie că cel ce se apropie de El cu o asemenea prejudecată coborât se va mă.⁴³⁸

46. Cei ce de frica iudeilor ed într-un foi or din Galileia cu uile încuiate, adică cei ce, de frica duhurilor r ut ii, petrec în regiunea descoperirilor pe în l imea vederilor (contempla iilor) dumnezeie ti, încuind pentru siguran sim urile ca pe ni te u i, primesc în chip neîn eles pe Cuvântul lui Dumnezeu, care vine la ei i li se arat f r lucrarea sim urilor. Iar venind El, le d ruie te starea de nep timire, spunându-le «pace vou », i împ r irile Duhului Sfânt suflând asupra lor; de asemenea le d «putere» asupra duhurilor rele i le arat simbolurile tainelor Sale.⁴³⁹

⁴³⁷ Ioan 20, 17.

⁴³⁸ Înc pentru Origen singurul rost al "coborârii" Cuvântului în lume este "în l area" Lui din lume. Credinciosul deci trebuie s fac totul sau s nu re in pe Dumnezeu-Cuvântul jos în lume, ci s -l înlesneasc în duhul s u propriu în l area la cer. Orice credincios trebuie s în eleag pe Hristos tot mai mult după duh, nu după trup, chiar spre folosul lui, ca s nu se mul umeasc cu aceasta, ci s se ridice la o în elegere mai înalt a Sa. E vorba de cel ce se afl înc pe treapta f ptuirii, care nu îl are înc descoperit pe Domnul pentru a tinde spre dep irea acestei faze. Domnul cel coborât în lume este Domnul ascuns în porunci. Cel ce se afl înc în faza exclusiv a împlinirii poruncilor îl ine pe Domnul coborât i slava Lui acoperit de trupul faptelor ascetico-morale (Cap. theol. II, 94).

⁴³⁹ E o tâlcuire duhovniceasc a lui Ioan 20, 19-23. Galileea e regiunea descoperirilor mistice. Sf. Grigorie de Nazianz tâlcuise sala cinei de tain ca loc al gnozei (Or. 41 în Pent; P.G. 36, 444, A. B.). Acum foi orul din regiunea descoperirilor este, ca în l imea vederilor mistice, locul unirii cu Dumnezeu-Cuvântul acolo Domnul d sufletelor pacea nep timirii, le împarte prin insuflare puterile Duhului i le arat coasta Sa de unde a curs sânge i ap -simbolurile Euharistiei. În l imea contempla iei nu e desfcut de taina Euharistiei, ci abia acolo î i actualizeaz ea toat putere. Ar tarea tainic a Domnului în suflet se produce atunci când sufletul i-a

Sfântul Maxim Marturisitorul

47. Pentru cei care cercetează după trup învierea despre Dumnezeu, Domnul nu se suie la Tatăl; dar pentru cei care o cercetează după duh, prin vederi (contemplații) înalte, se suie la Tatăl. Să nu înemăntăm pentru totdeauna jos pe Cel care a coborât jos pentru iubirea de oameni; ci să ne suim sus la Tatăl împreună cu El, pentru că prin mântuirea celor ale mântuirii, ca să nu ne spună nouă, ceea ce s-a spus iudeilor care au rămas neîndreptați: «Mă duc unde voi nu puteți veni».⁴⁴⁰ Căci fiind Cuvântul, el cu neputință ajunge la Tatăl Cuvântului.

48. Prin mântuirea chaldeilor este viața pe care în care se furească și se cinstesc idoli pe catelori. Iar Mesopotamia (ara dintre râuri) este viața care se mișcă între cele potrivnice. Prin mântuirea fegduinilor este starea umplută de tot binele, de toate virtuțile. Prin urmare tot cel care nu are grijă de această deprindere, asemenea vechiului Israel, e târât iarăși în robia patimilor, lipsindu-se de slobozenia primită.

49. De însemnat că de nici unul dintre sfinți nu se spune să fi coborât de bunăvoie în Babilon. Căci nu e îngăduit, nici nu învine judecata în eleaptă ca să aleagă cei care iubesc pe Dumnezeu cele rele în locul celor bune. Iar dacă unii dintre ei au fost duși acolo cu silă împreună cu poporul, prin această în alegem pe cei care nu de voia lor, ci din nevoie, pentru mântuirea celor care au lipsit de povăzire, pentru că rostul mai înalt al cunoștinței și coboară la învierea despre patimi. Pentru acest motiv și marele Apostol socotea că e mai de folos să fie în trup, decât să se ocupe cu învierea morală, deși tot dorul lui

încetat orice activitate naturală a lui. Aceasta e o idee fundamentală a teologiei mistice.

⁴⁴⁰ Io. 8, 21. Ideea din cap. 45.

era să se desfac de învîtură morală și să fie cu Hristos,⁴⁴¹ prin contemplația supralumească și simplă a minții.

50. Precum fericitul David liniștea pe Saul cel chinat de duhul rău, cântându-i din chitar,⁴⁴² la fel tot cuvântul duhovnicesc, îndulcit prin vederile (contemplațiile) cunoștinței, odihnește mintea muncită, slobozind-o de conștiința rea, care o chinuiește.

51. Bălai cu ochi frumoși este, ca și marele David,⁴⁴³ cel în care cunoștința luminoasă se însoțește cu strălucirea vieții după Dumnezeu. Iar acestea sunt fructurile și contemplația.⁴⁴⁴ Cea dintâi strălucitește prin chipurile virtuților; a doua luminează prin cugetările dumnezeiești.

52. Domnia lui Saul este chipul slujirii trupești a legii, pe care Domnul a desființat-o, ca pe una ce n-a desvârșit nimic. «Căci legea, zice, n-a desvârșit nimic».⁴⁴⁵ Iar domnia marelui David este preînchipuirea slujirii evanghelice; căci ea cuprinde în chip desvârșit toate voiele din inima lui Dumnezeu.⁴⁴⁶

53. Saul este legea naturală, care a primit la început de la Domnul să stăpânească peste fire. Dar când a călcat porunca prin neascultare, crușându-se pe Agag, regele lui Amalec, adică trupul, și a alunecat în patimi,⁴⁴⁷ a fost scos din domnie, ca și via David pe Israel, adică legea duhului,

441 Filipeni 1, 23. Se arată importanța misiunii printre cei mai de jos.

442 I Regi 16, 23.

443 Ibidem 16, 12.

444 Treapta mai înaltă porțiește și pe cea mai de jos.

445 Evrei, 7, 19.

446 I Regi 16, 1.

447 I Regi 15, 8-9.

Sfântul Maxim Marturisitorul

care na te pacea⁴⁴⁸ ce zide te lui Dumnezeu templul m re
al contempla iei.

54. Samuel se t lm ce te «ascultare de Dumnezeu». Deci pân ce preo e te în noi Cuvântul prin ascultare, chiar de va cru a Saul pe Agag,⁴⁴⁹ adic cugetul trupesc, îl va ucide pe acesta cu toat râvna Cuvântului preot, i va ru ina cu mustri ri mintea iubitoare de p cat, ca pe una ce a c lcat drepturile lui Dumnezeu.⁴⁵⁰

55. Când mintea, seme indu-se, înceteaz s întrebe, prin cuvenita cercetare, pe Cuvântul d t tor de înv tur , care a uns-o împotriva patimilor, despre cele ce trebuie s fac i s nu fac , cade în chip sigur sub puterea patimilor din pricina ne tiin ei. Acestea, desp r ind-o treptat de Dumnezeu, o fac s se întoarc în vreme de strâmtoare spre draci i s - i îndumnezeiasc pântecele, vrând s primeasc de la acestea mângâiere în neazuri. S te încredin eze despre aceasta Saul, care neluând în toate pe Samuel ca sfetnic, este dus cu sila la slujirea idolilor i întreab de sfat pe vr jitoarea ventrilog , ca pe un Dumnezeu.⁴⁵¹

56. Cel ce se roag s primeasc pâinea cea spre fiin nu o prime te desigur întreag , cum e pâinea îns i, ci precum o poate el primi. C ci Pâinea vie ii se d pe sine tuturor celor ce o cer, pentru iubirea de oameni, dar nu la fel tuturor, ci celor ce au s vâr it mari fapte ale drept ii,

448 Adic pe Solomon.

449 Ar putea fi i ra iunea ( ).

450 I Regi 15, 17.

451 I Regi 28, 7 urm.

mai mult, iar celor mai mici în acestea mai puţin. Fiecare ruia după cât poate primi cu vrednicia minţii.⁴⁵²

57. Domnul, în parte este absent, în parte este de faţă. Este absent pentru privirea faţă de treburile faţă de faţă; este de faţă pentru privirea în oglindă şi ghicitur.⁴⁵³

58. Domnul este de faţă prin virtuţi în cel ce se află pe treapta fapturii; iar de cel ce nu preţuieşte întru nimic virtutea este departe. Şi iarăşi în cel ce se află pe treapta contemplaţiei este de faţă prin cunoaşterea adevărată a lucrurilor; dar de cel ce este lipsit de aceasta în vreo privinţă este departe.

59. Este departe de trup cel ce s-a mutat de la aptitudinea fapturii la cea a cunoaşterii, fiind răpit de cugetările mai înalte ca în nori, în vâzduhul străveziu al vederii tainice (al contemplaţiei mistice), în care va putea fi cu Domnul totdeauna. Şi este departe de Domnul cel ce nu poate încă privi (contempla) în eleşurile cu mintea curată, fără lucrările simurilor, atât cât este omului cu putinţă, şi nu poate cuprinde fără ghicituri raionarea simplă a Domnului.

60. Cuvântul lui Dumnezeu se numeşte trup nu numai fiindcă S-a întrupat, ci şi fiindcă Dumnezeu-Cuvântul cel simplu; care era la început la Dumnezeu şi Tatăl şi avea în Sine limpezii şi dezveluite modelele tuturor, necuprinzând asemănări şi ghicituri, nici istorii alegorice, când vine la oameni, care nu pot să se apropie de mintea dezbrăcată.⁴⁵⁴

⁴⁵² Este okenoză a darurilor, a energiilor divine, după capacitatea celor ce le primesc.

⁴⁵³ Până ce Parusia mistică nu trece în cea eshatologică, ea rămâne în parte absentă.

⁴⁵⁴ Minte goală, inteligibile goale.

Sfântul Maxim Marturisitorul

de cele inteligibile dezbrăcate, desfăcându-se de cele obișnuite lor, se face trup, îmbrăcându-se în multiplicându-se în varietatea istorisirilor, ghiciturilor, asemănărilor și cuvintelor întunecoase. Căci la prima întâlnire mintea noastră nu sesizează Cuvântul dezbătut, ci Cuvântul întrupat, adică în felurimea cuvintelor, fiind Cuvânt prin fire, dar trup la vedere. Așa încât celor mulți li se pare că vedea un trup și nu Cuvântul, deși după adevăr este Cuvântul. Fiindcă în eșul Scripturii nu este acela care li se pare celor mulți, ci altul decât acela care li se pare. Căci Cuvântul se face trup prin fiecare din cuvintele scrise.

61. Începutul uceniciei oamenilor în evlavie e legat de trup. Căci la prima apropiere de cinstirea lui Dumnezeu vorbim după literă nu după duh. Dar înaintând pe încetul în duh și răzbind grosimea cuvintelor prin vederile (contemplațiile) mai subțiri, ajungem în chip curat în Hristos cel curat, pe cât e cu puțină oamenilor. Atunci putem zice ca Apostolul: «Deși am cunoscut pe Hristos după trup, dar acum nu-L mai cunoaștem».⁴⁵⁵ Aceasta datorită apropierii simple a minții de Cuvântul, prin înălțarea acopermintelor de pe El. Astfel am înaintat de la cunoașterea Cuvântului după trup, la slava Lui, ca a Unuia Născut din Tatăl.

62. Cel ce își trăiește viața în Hristos s-a ridicat deasupra dreptății legii și a firii. Arătând aceasta, dumnezeiescul Apostol zice: «Căci în Hristos Iisus nu mai este nici tăiere împrejur,⁴⁵⁶ nici netăiere împrejur». Prin tăierea împrejur a răstăpănat dreptatea legală; iar prin netăierea împrejur a răstăpănat dreptatea naturală.

⁴⁵⁵ II Corinteni 5, 16.

⁴⁵⁶ Galateni 6, 15.

63. Unii se nasc din apă și din duh;⁴⁵⁷ alții primesc botezul în Duh Sfânt și foc. Dar aceste patru, adică : apă, duhul, focul și Duhul Sfânt, sunt unul și același Duh al lui Dumnezeu. Căci unora Duhul Sfânt le este apă, întrucât îi spal de întinziunile din afară ale trupului; altora numai duh, întrucât lucrează în ei bunurile virtuții; altora iar și foc, întrucât le curăță petele dinlăuntru, din adâncul sufletului; și în sfârșit altora, ca marelui Daniil, le este Duh Sfânt, întrucât le dă ruiețe în elepciune și cunoștință. Căci după deosebirea lucrurilor din subiecte, primește unul și același Duh diferite numiri.⁴⁵⁸

64. Legea a rânduit Sâmbăta: «ca să se odihnească sufletul și de jugul și sluga sa».⁴⁵⁹ Amândoi aceștia arată prin ghicitori trupul. Căci trupul este viața de jug a minții lucrătoare,⁴⁶⁰ fiind nevoie să poartă povara virtuților prin fapte. Tot el este și sluga minții contemplative, întrucât slujește în chip rațional poruncilor minții, care a ajuns la cunoștință, ca unul ce s-a purtat și el de rațiune prin contemplațiile minții. Sâmbăta este sfârșitul amândurora, iar zindăria fiecăruia odihna cuvenită de bunurile cerești pe care le slujesc prin funcționarea și contemplația.

⁴⁵⁷ Matei 3, 14; Io. 3, 5.

⁴⁵⁸ Aici urcușul duhovnicesc are patru trepte, corespunzând la patru lucrări ale Duhului Sfânt care toate sunt date potențial la botez. Este o largă viziune a efectelor Botezului. De fapt harurile celorlalte taine trebuie să se încopceze cumva de harul Botezului, sau mai bine zis de unul sau altul din laturile acestui har, ducându-l mai departe. Cele patru trepte sunt: a) curățirea de patimi, b) dobândirea virtuților, c) înălțurarea ultimelor rădăcini ale patimilor din suflet (a gândurilor) și d) dobândirea în elepciunii și a cunoștinței. În împărțirea tripartită primele două constituie pe de altă parte faza practică.

⁴⁵⁹ Ieremia 23, 12.

⁴⁶⁰ A minții aflătoare în faza practică sau activă.

Sfântul Maxim Marturisitorul

65. Cel ce lucrează virtutea cu cuvenita cunoștință are ca bou de jug trupul, pe care îl mână la împlinirea datoriilor cu rațiunea, iar ca slugă modul de înfăptuire a virtuții, pe care îl cumpără cu judecările dreptei socoteli, care în loc de bani. Iar Sâmbătă este starea de pace și de nepăsare într-o virtute a sufletului și a trupului, sau deprinderea neschimbătoare.⁴⁶¹

66. Cuvântul lui Dumnezeu le este celor care au grijă să se învârtă tot mai mult în jurul virtuților trupului și pașii în față, nutrind partea pasională (pasională) a sufletului lor spre lucrarea virtuților. Dar celor ce s-au ridicat prin contemplație adevărată la înălțarea celor duhovnicești le este pâinea care le nutrește partea mintală a sufletului spre desvârșirea după chipul lui Dumnezeu.⁴⁶² De aceea vedem pe Patriarhii sărindu-se la drum pe ei cu pâine iar vitele cu nutre.⁴⁶³ Iar levitul din Judecători zice bătăniei, care l-a primit ca oaspete: «Avem și noi pâini

⁴⁶¹ Sf. Maxim descrie în cap. 64-65 modul în care facultățile interioare ale omului se împart în funcție de Sâmbătă (de odihnă) minții și cum trupul, din animal rațional, devine - prin educație - slujitor rațional ( ). În cap. 65 locul trupului îl ia modul ( ), adică acele cale practice personale spre împlinirea unei virtuți, care la Maxim este paralela practică a logosului teoretic al unui lucru (Quest ad. Thalass. 90, 321 B) (Balthasar, op. cit., 144). Odihna trupului și a sufletului după strădania de a împlini virtutea nu este o ieșire din starea de virtute, ci dimpotrivă o consolidare statornică în ea. Odihna înseamnă numai că omul nu mai trebuie să se încordeze atât de mult pentru împlinirea virtuții, căci ea și-a devenit deprindere. Această deprindere, ridicată peste agitație și încordare, este tocmai starea de nepăsare, care adăugată nu este o stare de neutralitate, de nepăsare, ci una de neclintire în virtute. Nepăsarea, ca încheiere a fazei active din arcul duhovnicesc, este tocmai Sabatul de la capătul activității practice.

⁴⁶² Desvârșirea deiformă.

⁴⁶³ Facerea 24, 32.

i vitele noastre paie i nu avem trebuin de nici una din slugile tale». ⁴⁶⁴

67. Cuvântul lui Dumnezeu se nume te i este i «rou » i «ap » i «izvor» i «râu», ⁴⁶⁵ precum s-a scris, fiind i f cându-se acestea dup puterea ce se afl în cei ce-L primesc. Unora le este rou , întrucât le stinge fierbin eala i lucrarea patimilor, care le încinge trupul de din afar . Celor ce sunt scutura i în adânc de frigurile veninului r ut ii le este ap , nu numai întrucât nimice te printr-o însu ire contrar ceea ce este opus, ci i întrucât le d ruie te putere de via pentru o existen fericit . Iar izvor le este celor ce au în ei ca o â nire neconținut deprinderea contempla iei întrucât le d ruie te în elepciune. În sfâr it râu le este celor ce vars ca un râu înv tura cucernic , dreapt i mântuitoare, întrucât adap din bel ug oameni, dobitoace, fiare i plante. i o face aceasta ca oamenii s se îndumnezeiasc , în lându-se prin în elesurile celor gr ite; cei îndobitoci i de patimi s - i primeasc din nou puterea ra iunii naturale, redobândindu- i omenia prin ar tarea sânguincioas a chipurilor virtu ii; cei îns lb tici i prin deprinderile i faptele lor tic loase s se înmoaie prin îndemmurile dulci i line i s revin la blânde ea firii; iar cei deveni i nesim itori fa de cele bune, asemenea plantelor, sub iindu-se prin str baterea cuvântului în adâncime, s dobândeasc sim irea spre aducere de roade, iar puterea cuvântului s le fie ca o sev care-i nutre te.

464 Judec tori 19, 19. Se continu asem narea din cap. 64-65, a celor ce lucreaz virtu ile trupe ti cu vi a de rug c rora Logosul li se face o hran inferioar , pe m sura lor.

465 Deuteronom 32, 2; Ecclesiastul 1, 5; 15, 3; 24, 41 -43.

Sfântul Maxim Marturisorul

68. Cuvântul lui Dumnezeu este cale celor ce strbat bine și în chip susinut drumul virtuții prin fapte și nu se abat nici la dreapta prin slavă de artă, nici la stânga prin aplecarea spre patimi, ci-și îndreaptă pașii spre Dumnezeu. Acest lucru nepozindu-l până la sfârșit Asa, regele din Iuda, se zice că la bătrânețe suferea de picioare, fiindcă slăbise în pășirea pe drumul lui Dumnezeu.⁴⁶⁶

69. Cuvântul lui Dumnezeu se zice că, fiindcă introduce la cunoștință pe cei ce-au străbătut bine toată calea virtuților pe drumul celor fără de prihană al faptelor și fiindcă le arată că o lumină comorile mult strălucitoare ale înțelepciunii. Căci unul și același este și calea și cheia și împărăție: Cale, ca cel ce călăuzește; cheie, ca cel ce deschide și se deschide celor vrednici de cele dumnezeiești; și, ca cel ce duce înlăuntrul; împărăție, ca cel ce e moștenit, și se dă prin împărăție tuturor.⁴⁶⁷

70. Domnul se zice: lumină, viață, înviere și adevăr. Lumină, ca cel ce dă strălucire sufletelor, alungă întunericul neștiinței, luminează mintea spre înțelegerea lucrurilor tainice și arată tainele care nu pot fi văzute decât de cei curați cu inima; viață, ca cel ce dă sufletelor ce iubesc pe Domnul puterea de a se mișca spre cele dumnezeiești; înviere, ca cel ce ridică mintea din alipirea moartă de cele materiale, curăță-o de toată stricăciunea și amorire; adevăr, ca cel ce dă ruiește celor vrednici deprinderea neschimbată a celor bune.

71. Cuvântul lui Dumnezeu și al Tatălui se află tainic în fiecare dintre poruncile Sale; iar Dumnezeu și Tatăl se

⁴⁶⁶ III Regi, 15, 23.

⁴⁶⁷ Calea este în special celor de pe treapta fptuirii, și cheia celor ce trec pe treapta cunoașterii, iar împărăția celor îndumnezeiți.

afl întreg nedesp r it în întreg Cuvântul S u în chip firesc. Cel ce prime te prin urmare porunca dumnezeiasc i o împline te prime te pe Cuvântul lui Dumnezeu afl tor în ea. Iar cel ce a primit pe Cuvântul prin porunci a primit totodat prin El pe Tat l care se afl în El în chip firesc, i pe Duhul Sfânt, care se afl în El în chip firesc. C ci a zis: «Amin zic vou , cel ce prime te pe Cel ce-l voi trimite pe Mine m prime te; iar cel ce m prime te pe Mine, prime te pe Cel ce m-a trimis pe Mine».⁴⁶⁸ A adar cel ce a primit o porunc i a împlinit-o pe ea a primit tainic pe Sfânta Treime.⁴⁶⁹

72. Sl ve te pe Dumnezeu în sine nu cel ce-L laud pe Dumnezeu în cuvinte, ci cel ce rabd , de dragul lui Dumnezeu, pentru virtute, p timiri, dureri i osteneli. Acesta e sl vit la rândul s u de Dumnezeu cu slava afl toare în Dumnezeu, primind prin împ rt ire harul nep timirii ca o încoronare a virtu ii.⁴⁷⁰ C ci tot cel ce sl ve te pe Dumnezeu în sine prin p timiri pentru virtute în decursul f ptuirii, se sl ve te i el în Dumnezeu, primind lumina celor dumnezeie ti într-o contempla ie liber de patim . C ci zice Domnul venind la patima Sa: «Acum s-a pream rit Fiul Omului i Dumnezeu S-a pream rit întru El. Iar dac Dumnezeu S-a pream rit întru El i Dumnezeu îl va pream ri pe El întru Sine. i îndat îl

⁴⁶⁸ Ioan 13, 20.

⁴⁶⁹ În v tura c Domnul este ascuns în porunci, luat de la Marcu Ascetul, devine prin dezvoltare o tem fundamental în sistemul Sf. Maxim. (La Marcu Ascetul în legea duhovniceasc cap. 190, Filocalia româneasc , vol. I, ed. I. p. 249; la Sf. Maxim în *Quaest. et dubia* 90, 833; *Ambigua* P.G. 91, 1172).

⁴⁷⁰ Nep timirea e deprinderea neclintit în virtute; aceasta nu poate veni decât la cap tul str duin elor de purificare de patimi i de dobândire a virtu ilor. Dar atunci se d ca har, nu ca un simplu rezultat al eforturilor omene ti.

Sfântul Maxim Marturisitorul

va pream ri pe El». ⁴⁷¹ De aici se vede limpede c
p timirilor pentru virtute le urmeaz darurile
dumnezeie ti. ⁴⁷²

73. Pân ce vedem pe Cuvântul lui Dumnezeu întrupat
în litera Sfintei Scripturi, în chip felurit prin ghicituri, înc
n-am v zut spiritual pe Tat l Cel netrupesc, simplu, unul
i singur, cum se afl în Fiul Cel netrupesc, simplu, unul i
singur, dup cuvântul: «Cel ce m vede pe Mine vede pe
Tat l»; ⁴⁷³ sau «Eu sunt întru Tat l i Tat l întru Mine». ⁴⁷⁴
E nevoie a adar de mult tiin ca, înl turând mai întâi cu
grij v lurile literelor care acoper Cuvântul, s putem
privi cu mintea dezv luit ⁴⁷⁵ pe Cuvântul însu i, stând de
Sine i ar tând în Sine limpede pe Tat l, atâta cât e cu
putin oamenilor. De aceea e de trebuin ca cel ce caut
cu evlavie pe Dumnezeu s nu fie re inut de nici o liter ,
ca nu cumva s primeasc în locul lui Dumnezeu cele din
jurul lui Dumnezeu, adic s îmbr i eze în chip gre it,
f r s - i dea seama în locul Cuvântului literele Scripturii.
C ci Cuvântul scap min ii, care crede c prin v luri a
prins pe Cuvântul cel netrupesc, a a cum Egipteanca n-a
apucat pe Iosif, ci ve mintele lui; ⁴⁷⁶ sau a a cum cei de

471 Ioan13,31.

472 O nou precizare a treptei active i a celei contemplative. Activul
prin p timirile sale pentru virtute, sl ve te pe Dumnezeu f cându-se
pe sine mic i încordându- i toate puterile numai în slujba poruncilor
lui Dumnezeu. Dar ca r splat prime te cuno tin a, lumina,
îndumnezeirea, prin care e sl vit de Dumnezeu. Acum Dumnezeu
lucreaz în acela slava Sa, m rindu-l în fa a tuturor.

473 Ioan 14, 9.

474 Ioan14,10.

475 Cu mintea goal .

476 Facerea 39, 12. Romani 1, 25.

demult, r mândrând numai la podoaba celor v zute, n-au b gat de seam c slujesc f ptuirii i nu F c torului.⁴⁷⁷

74. Cuvântul Sfintei Scripturi dup ce s-a dezbr cat reptat de adaosurile trupe ti a ezate asupra lui, prin ie irea la iveal a în elesurilor lui mai înalte, se arat min ii mai str v z toare ca aflându-se într-o adiere sub ire.⁴⁷⁸ E vorba adic de acea minte care, p r sind total lucr rile ei fire ti, e în stare s primeasc numai sim irea acelei simplit i care-L anun întrucâtva pe Cuvântul, a a cum marele Ilie s-a învrednicit în pe tera din Horeb de acest vedere. Horeb se t lm ce te noutate i indic deprinderea virtuilor în duhul cel nou. Iar pe tera este ascunzi ul în elepciunii în minte, în care ajungând cineva va sim i tainic cuno tin a cea mai presus de sim ire, în care se zice c se afl Dumnezeu. Deci tot cel ce caut cu adev rat pe Dumnezeu, ca marele Ilie, nu va fi numai în Horeb, adic în deprinderea virtuilor, ca cel de pe treapta f ptuirii, ci i în pe tera din Horeb, adic în ascunzi ul în elepciunii, afl toare numai în deprinderea virtuilor, ca un contemplativ.

477 III Regi 19, 12.

478 A a cum se dezbrac mintea de diferite haine sau trupuri, pentru a deveni goal , a a se dezbrac i Logosul dumnezeiesc pentru mintea goal . "Sim irea mai presus de sim ire a cuno tin ei" nu e un sentiment în sensul psihologic modern al cuvântului, ci un act de sim ire, de sesizare a unei prezen e simple spirituale. Înc Origen vorbise de "sim irea nesensibil " ( ). Grigorie de Nisa îi spune "sim irea unei prezen e oarecare" ( ); *Cant. hom.* 11; P.G. 44, 1001 B), iar Diadoh o dezvolt original, în sensul c sufletul p r se te cele cinci sim uri externe când se actualizeaz sim ul spiritual cel unic i mistic al min ii. Pe tera e ascunzi ul cuno tin ei tainice, dar ea se afl numaidcât pe muntele Horeb, adic pe culmea deprinderii între virtute. Cel ce-a ajuns la cuno tin , nu trebuie s p r seasc virtutea.

Sfântul Maxim Marturisorul

75. Când mintea se va scutura de multele piereri despre lucruri ce s-au aezat asupra ei, i se va descoperi limpede Cuvântul adevărului,⁴⁷⁹ dându-i temeiurile cunoștinței ei adevărate și depăștând prejudecățile ei de mai-nainte, ca pe niște solzi de pe puterile viziunii toare, cum s-a întâmplat cu dumnezeiescul și marele Apostol Pavel. Căci piererile care se nasc din atenția îndreptată numai la litera Scripturii și socotite ele piererimă ce se ivesc din privirea celor viziunii numai cu simțurile sunt cu adevărat solzi aezăți pe puterea viziunii toare a sufletului, care împiedică străbaterea la Cuvântul netirbit al adevărului.⁴⁸⁰

76. Dumnezeiescul Apostol Pavel zice că are numai din parte cunoștința Cuvântului.⁴⁸¹ Iar marele Evanghelist Ioan zice că a văzut slava Lui: «Am văzut, zice, slava Lui, slavă ca a Unuia Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr».⁴⁸² Sfântul Pavel a spus că are numai din parte cunoștința Cuvântului ca Dumnezeu. Căci se cunoaște numai într-o măsură oarecare din lucruri. Deoarece cunoașterea Lui după ființă și ipostas nu e cu puțin în nici un fel nimănui, fiind la fel de inaccesibil tuturor îngerilor și oamenilor. Sfântul Ioan însă, care a cunoscut rațiunea întrupării Cuvântului în chip desvârșit, atât cât e cu puțin oamenilor, a spus că a văzut slava Cuvântului ca trup, adică a văzut rațiunea sau scopul pentru care Dumnezeu s-a făcut om, plin de har și de adevăr. Căci nu

⁴⁷⁹ Sau rațiunea adevărului.

⁴⁸⁰ Numai mintea curățită de solzi sau dezbrăcată de viziuni vede adevărul sau pe Logosul dezvăluit de viziuni. Viziunile de pe minte devin viziuni ce acoperă adevărul. Interesantă sugestie pentru interpretarea categoriilor kantiene sau de orice fel, care prelucrează "lucrurile în sine", realitatea goală, aducându-ne-o la cunoștința numai disimulată de viziuni, sau categorii.

⁴⁸¹ I Corinteni 13, 9.

⁴⁸² Ioan 1, 14.

întrucât e Dumnezeu după ființă și de o ființă cu Dumnezeu Tatăl a fost deruit cu har. Unul Nescut, ci întrucât s-a făcut după iconomie prin firea omului și de o ființă cu noi, a fost deruit cu har pentru noi care avem nevoie de har; și din plinirea Lui primim necontenit, la orice înaintare a noastră, harul pe măsura noastră. Prin urmare cel ce poartă în sine nepătat cuvântul (rațiunea) Cuvântului lui Dumnezeu care s-a întrupat pentru noi, va primi slava plină de har și de adevăr a Celui ce S-a slăvit și S-a sfințit pe Sine pentru noi ca om în timpul petrecerii Lui între noi. «Căci când se va arăta Acela, zice, asemenea Lui vom fi».⁴⁸³

77. Până când sufletul trece din putere în putere și din slavă în slavă, adică înaintează din virtute în virtute mai mare și urcă din cunoștință în cunoștință mai înaltă, nu încetează de a fi departe de patria sa, precum s-a spus: «De mult nemernice te sufletul meu».⁴⁸⁴ Căci lung este distanța și mare e mizeria cunoștințelor pe care trebuie să le străbat «până ce va ajunge la locul cortului minunat, până la casa lui Dumnezeu, în glas de bucurie și de mulțumire și în sunet de strălucire».⁴⁸⁵ El adaugă la cuvintele pline de înțelese alte cuvinte pline de înțelese în înaintarea sa în contemplațiile dumnezeiești, sporind totodată în veselia minții pentru cele văzute, adică în bucuria și mulțumirea corespunzătoare.⁴⁸⁶ Căci totuși cei ce

⁴⁸³ I Ioan 3, 2.

⁴⁸⁴ Psalmi 119, 6.

⁴⁸⁵ Psalmi 41, 5.

⁴⁸⁶ După ce în cap. 76 s-a făcut deosebirea între plinirea (μῆ) harului și adevărului aflătoare în Iisus ca om și între dumnezeirea Lui ființială, această plinire fiind una cu lucrurile dumnezeiești destinate lumii create (Sofia) și după ce a spus că noi din această plinire a ezat în firea lui omenească primim treptat la orice înaintare spirituală, în acest cap. arată că de lung este distanța până la casa

Sfântul Maxim Marturisitorul

au primit Duhul harului le srb toresc acestea, strigând în inimile lor: «Avva P rinte!».⁴⁸⁷

78. «Locul cortului minunat» este deprinderea nep tima i ne tirbit a virtu ilor. Cuvântul lui Dumnezeu, coborându-se în această deprindere, împodobe te sufletul ca pe un cort, cu feluritele frumuse i ale virtu ilor. Iar «casa lui Dumnezeu» este cuno tin a alc tuit din multe i felurite vederi - contempla ii. Dumnezeu, s l luindu-se prin ea în suflet, îl umple de bel ugul în elepciunii. «Glasul de bucurie» este s ltarea sufletului pentru bog ia virtu ilor. Iar «glasul de m rturisire» este mul umirea pentru participarea plin de slav la osp ul în elepciunii. În sfâr it «sunetul» este doxologia tainic i neîntrerupt , alc tuit din amestecarea amândurora, a bucuriei i a m rturisirii.⁴⁸⁸

79. Cel ce a luptat viteje te cu patimile trupului i a r zboit cu t rie duhurile necurate i a alungat din inutul sufletului s u gândurile lor s se roage s i se dea inim curat i s i se înnoiasc duh drept întru cele dinl untru,⁴⁸⁹ adic s fie golit cu des vâr ire de gândurile

noastr cea adev rat , sau pân la casa lui Dumnezeu, pe care trebuie s o parcurgem prin această înaintare. Energiile divine coborâte la noi, de i infinite din prima clip ce începem s le primim, se întind pe o distan infinit pân la fiin a divin , care este "de infinite ori infinit" deasupra lor. Lumea Sofiei este un câmp infinit, deschis progresului etern de sofianizarea creaturii, adic de îndumnezeire, sau de cre tere a energiilor divine în ea, devenit subiect dup har al lor.

⁴⁸⁷ Galateni 4, 6.

⁴⁸⁸ Pe de o parte progresul în împ rt irea de în elepciunea dumnezeiasc (Sofia) este nesfâr it, dar pe de alta, când omul a p r sit tot ce e creat i deci schimb cios i nestatornic, nemaiaivând în sine decât energiile necreate divine i deci neclintirea în virtute i în con tiin , a ajuns acas .

⁴⁸⁹ Psalmi 50, 12.

întinate și să fie umplut prin har de gândurile dumnezeiești, ca să devină astfel în chip spiritual o lume a lui Dumnezeu, strălucită și mare, alcătuită din vederi - contemplații - morale, naturale și teologice.⁴⁹⁰

80. Cel ce și-a făcut inima curată cunoaște nu numai rațiunile celor inferioare și de după Dumnezeu, ci și privește întru câțiva și în Dumnezeu însuși, după ce a trecut peste toate; iar acesta este capătul cel mai de pe urmă al bunătăților. În această inimă venind Dumnezeu, binevoie te să-și sape în ea prin duhurile proprii, ca în niște table ale lui Moise. Și aceasta în măsura în care acea inimă a sporit prin fapte și contemplație, după cuvântul ce poruncește tainic: «Sporește!»⁴⁹¹

81. Inimă curată poate se numește aceea care nu mai are în nici un fel nici o mișcare naturală spre nimic. În această venind Domnul, pentru simplitatea ei desvârșită, își înscrie legile Sale ca într-o tablă bine netezită.

82. Inimă curată este aceea care își înfrumusețează memoria sa lui Dumnezeu cu totul fără formă și fără chip, gata să se lase însemnat numai de întipărirea Lui, prin care obișnuiește să se facă artă.⁴⁹²

⁴⁹⁰ Inimă curată este un dar de mai sus, care întrece orice efort omnesc. Sufletul a fost considerat încă de Filocalia și Origen ca lume duhovnicească (Balthasar, op. cit., 91). Inimă aceasta devine o lume tot mai mare pe măsură ce primește în ea tot mai mult din lumea rațiunilor și energiilor divine (Sofia).

⁴⁹¹ Facerea 35, 14.

⁴⁹² Ideea lui Evagrie că mintea sau inima trebuie să devină fără formă, dacă vrea să contempleze pe Dumnezeu, este completată în cap. 80-82 de ideea că Dumnezeu își înscrie în ea trăsăturile, semnele, formele Sale.

la Maxim înseamnă și modelul originar, ideea lucrului în Logos (cap. 2, 60).

83. Mîntea lui Hristos, pe care o primesc Sfinții, după cuvîntul: «Iar noi avem mîntea lui Hristos»,⁴⁹³ nu vine în noi ca să ne lipsească de puterea noastră mintală, nici ca să întregască mîntea noastră, ci ca să lumineze, prin calitatea ei, puterea minții noastre și să o ducă la aceeași lucrare cu a Lui. Căci mîntea lui Hristos eu zic că o are cel ce cugetă că El și prin toate își cugetă pe El.⁴⁹⁴

84. Trup al lui Hristos ni se zice că suntem, după cuvîntul: «Iar noi suntem trupul lui Hristos și mădulare în parte»,⁴⁹⁵ nu fiindcă ne-am lipsi de trupurile noastre și ne-am face trupul Lui, nici fiindcă Acela s-ar preschimba în noi după ipostas, sau s-ar ține în mădulare, ci fiindcă lepădăm strîcătura păcatului, după asemănarea trupului Domnului. Căci precum Hristos era după fire omfrop de păcat, avînd trup și suflet, așa și noi, cei ce-am crezut în

Privirea acestor echivalează cu privirea lumii în Dumnezeu. Tot se numește modelul cortului văzută de Moise pe Sinai, pe când idolii iudeilor se numesc, contramodelle. De aici urmează că cel ce contemplă pe Dumnezeu e modelat după modelul original al ființei sale, mîntea lui fiind ridicată în sus peste toate formele finite. E o modelare neconținută prin care ființa omului e adusă tot mai aproape de modelul său, intrînd totodată în legătură tot mai strîns cu modelele tuturor lucrurilor. - Interesant e că inima curată e considerată aici inima care și-a oprit orice mișcare naturală, ca mișcare ce, prin însuși faptul că e finită, nu poate sesiza pe Dumnezeu, ci se oprește la lucrurile mărginite. Chiar când vrea să viseze prin vreunul din ele pe Dumnezeu, o face într-o formă imperfectă, nedemnă de Dumnezeu.
493 I Corinteni 2, 16.

494 Sîmbulirea lui Hristos în noi nu are ca efect o absorbire a spiritului creat în Logosul divin, ci o activitate divină și supranaturală a facultății naturale, ce ca facultate rămîne naturală. Cum zice Sf. Maxim în altă parte: "Căci niciodată harul nu distruge puterea naturii. Dimpotrivă: el face natura slabă prin abuzul nenatural iar și capabilă de afectivitatea ei naturală" (Quaest. ad. Thalass., 59; P.G. 90, 608A).

495 I Corinteni 12, 27.

El și ne-am îmbrăcat în El în duh, putem fi prin voia liber
 fr de p cat în El.

85. În Scriptură sunt veacuri temporale, apoi de acelea care cuprind sfârșitul altor veacuri, după cuvântul: «Ciacum la sfârșitul veacurilor» și următoarele.⁴⁹⁶ Și iar și alte veacuri, slobode de natura temporală, după veacul din timpul de față, care este la sfârșitul veacurilor, potrivit cuvântului: «Ca să se arate în veacurile ce vor veni bogăția Lui covârșitoare» și cele următoare.⁴⁹⁷ Mai aflăm în Scriptură și mulțime de veacuri trecute, prezente și viitoare. Iar unele veacuri sunt veacuri ale veacurilor; apoi este veacul veacului, timpuri veșnice și neamuri legate de veacuri. Nu vom spune acum ce vrea să indice Scriptura prin veacuri temporale, ce prin timpuri și neamuri veșnice, care sunt simplu veacurile și care veacurile veacurilor, ce este veacul și ce veacul veacului. Căci dacă am face-o aceasta, am lungi mult peste intenția cuvântului nostru. De aceea vom lăsa celor iubitori de învățură să cerceteze acestea și ne vom întoarce la scopul pentru care am scris acestea.

86. Timpul, după Scriptură, este ceva mai presus de veacuri. Căci este aceasta, așa spus-o Scriptura. Dar ce este aceasta nu a arătat. Se zice adică în ea: «Domnul împărăte în veac și după aceea».⁴⁹⁸ Deci este ceva mai presus de veacuri: împărăția adevărată a lui Dumnezeu. Căci nu este îngăduit a spune că împărăția lui Dumnezeu a început, sau că ea cade sub veacuri și timpuri. Iar aceasta credem că este moțnirea celor ce se mântuiesc, în locul și în locul lor, precum ne învață cuvântul cel adevărat; ea este

⁴⁹⁶Evr. 9, 26.

⁴⁹⁷Efeseni 2, 7.

⁴⁹⁸Ieremia 15, 18.

Sfântul Maxim Marturisitorul

inta celor ce sunt mi ca i de dorin spre ultimul lucru dorit i la care ajungând, primesc încetarea oric rei mi c ri, întrucât nu mai este vreun timp sau vreun veac pe care trebuie s -l str bat . C ci ei au ajuns dup toate la Dumnezeu, care este înainte de toate veacurile i la care nu poate ajunge firea veacurilor.⁴⁹⁹

87. Cât vreme este cineva în via a aceasta, chiar de ar fi des vâr it dup starea de aici i în fapte i în contempla ie, are numai în parte cuno tin a, proorocia i arvuna Duhului, dar nu plin tatea îns i. Dar când va ajunge, dup ispr virea veacurilor, la sfâr itul des vâr it, când se va ar ta celor vrednici fa c tre fa însu i Adev rul de sine st t tor, nu va mai avea numai o parte din plin tate, ci va primi prin împ rt ire îns i plin tatea harului. «C ci vom ajunge to i, zice Apostolul (adic cei mântui i) la starea b rbatului des vâr it, la m sura plin t ii lui Hristos»⁵⁰⁰ în care sunt «ascunse comorile tiin ii i ale în elepciunii».⁵⁰¹ Ar tându-se aceasta, ceea ce e din parte va înceta.

88. Întreab unii cum va fi starea celor ce se învrednicesc de des vâr ire în împ r ia lui Dumnezeu? Va fi una de înaintare i de str mutare, sau de identitate nemi cat ? Apoi cum trebuie s în elegem c vor fi trupurile i sufletele? La acestea ar putea r spunde cineva,

⁴⁹⁹ Împ r ia lui Dumnezeu e mai presus de mi carea de devenire a celor create. Cei ce ajung în ea se odihnesc de orice mi care. La ea nu ajunge nimeni prin mi carea natural a spiritului, ci vine ca un dar al lui Dumnezeu, ca o încoronare a acestor eforturi, dar când ele au încetat. Ea e ultimul lucru dorit spre care tindem i acesta e un nou motiv pentru care, ajun i la ea, ne odihnim de orice mi care temporal .

⁵⁰⁰ Efeseni 4, 13.

⁵⁰¹ I Corinteni 13, 10; Coloseni 2, 3.

dându- i cu p rerea, c precum în via a trupeasc rostul mânc rii este îndoit, unul pentru cre tere, iar altul pentru sus inerea celor ce se hr nesc (c ci pâ n ajungem la des vâr irea staturii trupei, ne hr nim în vederea cre terii, iar dup ce trupul se opre te din sporirea în m rime, nu se mai nutre te pentru cre tere, ci pentru sus inere), a a i în privin a sufletului, rostul nutrii este îndoit. C ci se nutre te înaintând în virtu i i contempla ii, pâ n când, str b tând toate lucrurile, ajunge la m sura plin t ii lui Hristos. Ajungând îns la aceasta, se opre te din înaintarea în cre tere i sporire prin cele ce sunt la mijloc, nutrindu-se nemijlocit cu ceea ce e mai presus de în elegere i de aceea poate mai presus de cre tere. De aici înainte, primind un soi de hran nestic cioas spre p strarea des vâr irii deiforme ce i-a fost d ruit i împ rt indu-se de dulcea a nesfâr it a acelei hrane, prin care prime te puterea de a fi ve nic la fel de fericit, devine Dumnezeu prin împ rt ire de harul dumnezeiesc, odihnindu-se de toate lucr rile min ii i ale sim irii i deodat cu aceasta dând odihn i tuturor lucr rilor naturale ale trupului, care se îndumnezeie te i el împreun cu sufletul, prin împ rt irea de îndumnezeire pe potriva lui. A a încât nu se mai vede decât Dumnezeu atât prin suflet cât i prin trup, însu irile naturale fiind biruite prin covâr irea slavei.⁵⁰²

502 Este via a etern static sau dinamic ? Aceasta era marea întrebare a lui Origen i Grigorie de Nisa. Origen r m sese la un dualism nesatisf c tor al st rii i al mi c rii, întrucât mi carea o socotea legat de lumea finit , iar starea nu o socotea ca o mi care împlinit , ci numai ca o oprire ce implica pericolul plictisiei. Sf. Grigorie a introdus cu îndr zneal ideea mi c rii ve nice, împlinite i fericite, care dep ea contradic ia dintre stare i mi care, ba chiar realiza o identitate (*Vita Mozsís*, P.G. 44, 406), Sf. Maxim caut de asemenea o împ care, dar deosebind mai categoric ca Sf. Grigorie mi carea din lumea finit de elementul de mi care ce într în starea din via a etern .

89. Întreab unii dintre cei iubitori de învățtur : în ce va consta deosebirea dintre locurile în care se vor deosebi după ezarea local , sau după calitatea și cantitatea duhovnicească proprie fiecărui

În sensul acestei sinteze vorbim de "mobilitatea nemăcar" sau "nemăcar mobil" (Quaest. ad Thalass., P.G. 90, 769A), sau cum spune în cap. acesta de o gustare neconținută a bunurilor spirituale, însă nu în vederea creșterii, ci a conservării desvârșirii dobândite.

În cap. 25 se spune că atunci nu va mai fi nici o "distanță spațială" între Dumnezeu și cei vrednici. Propriu zis distanță spațială nu e nici când, dacă Dumnezeu e pretutindenea de față. Prin aceasta se spune că nu va mai fi nimic la mijloc între vederea noastră și Dumnezeu. Pentru că toate se îndumnezeiesc sau se sofianizează, adică tot ce e creat în toate se copleșește de atributele dumnezeiești. Toate se îmbracă în dumnezeiesc, ca într-o lumină de soare, și deci dumnezeiescul e văzut întâi și prin străvezul Lui fapturile revenite la El și în El. Ele după ființarea noastră, nu devin însă izvoare ale atributelor divine și aceasta exclude orice panteism. Dar toate trăiesc în concret prin atributele lui Dumnezeu și în Dumnezeu, însă cu conștiința lor de fapturi deosebite față de Dumnezeu. Astfel dacă în viața de aici vedem întâi fapturile și abia prin ele cu mare greutate pe Dumnezeu, atunci vom vedea întâi pe Dumnezeu și în lumina Lui străvezie toate fapturile într-un mod cu mult mai clar și mai deplin și mai adânc decât cum le vedem în obiectivitatea pământească. Aflându-se fapturile în Dumnezeu, aceasta nu înseamnă că ele nu mai sporesc și se îndumnezeiesc în El. Căci nu se află în ființa Lui, ci în mediul sofianic al energiilor Lui, mai infinit ca un ocean. Desigur Dumnezeu ca subiect e în întreg acest mediu și cine se află în el e în "față" lui Dumnezeu, dar interiorul subiectului divin e deosebit de mediul acesta al manifestărilor Lui. În interiorul aceluiași mediu încă sunt treptele și pe ele lumina îngerească și categoriile dreptilor. Iar Iisus Hristos îi cuprinde și îi străbate pe toți. Deci pe de o parte nu e nici o distanță între Dumnezeu și fiecare drept, dar pe de altă parte are o "cale atât de lungă" pe care să înainteze în Dumnezeu. Dar întrucât această sporire în îndumnezeire nu e o creștere a facultăților naturale, căci acestea toate s-au oprit din creștere după ce s-au desvârșit, ci o sporire prin participarea lucrării divine, e just să se spună pe de altă parte că fapturile în viața viitoare "stau".

loca ? Unora li se pare adevrat prima p rere, altora cea de-a doua. Dar cel ce a cunoscut c «Împ r ia lui Dumnezeu este înl untrul vostru»⁵⁰³ i c «la Tat l multe loca uri sunt»,⁵⁰⁴ socote te mai adev rat p rerea a doua.⁵⁰⁵

90. Întreab unii: care este deosebirea între împ r ia lui Dumnezeu i împ r ia cerurilor? Se deosebesc în substan , sau numai în idee? C tre ace tia trebuie spus c se deosebesc, dar nu în substan . C ci amândou sunt una dup substan . Deci se deosebesc pentru cugetare. C ci împ r ia cerurilor este posesiunea cuno tin ei curate a lucrurilor dup ra iunile lor din Dumnezeu, iar împ r ia lui Dumnezeu este împ rt irea prin har de bun t ile pe care le are Dumnezeu prin fire. Cea dintâi e la sfâr itul lumii create, iar cea de-a doua, deosebit de prima în idee, dup sfâr itul lumii.⁵⁰⁶

⁵⁰³ Ioan 14, 2.

⁵⁰⁴ Luca 17, 21.

⁵⁰⁵ Deci diferitele loca uri din cer nu se deosebesc spa ial, ci exprim progresul sufletului dintr-o sfer într-alta. Sf. Grigorie de Nisa socote te c sufletele se deosebesc numai dup gradul de în l ime al virtu ii. Sf. Maxim înl tur i el distan a spa ial (cap .II, 25). Ce înseamn îns calitate i cantitate? Evagrie socote te rug ciunea celui activ cantitate, iar a celui contemplativ calitate (*Despre rug ciune*, Filocalia româneasc vol. I, ed. I, p. 75). "Cantitatea" sufletului este deci gradul de virtute practic , "calitatea" este cuno tin a dobândit . Sf. Grigorie de Nazianz explic "loca urile cele multe" ca grade de virtute dobândite i cere s nu r mân nimeni într-unul, ci s treac prin toate (*Or.* 14, 5; P.G. 35, 86 B).

⁵⁰⁶ E problema raportului între Logos (sau Dumnezeu) i Sofia, dezbtut mai târziu.. În Logos se afl deodat energiile divine i lumea, ca ansamblu de idei eterne ale lucrurilor (Sofia). Dup Sf. Maxim ele nu sunt desp r ite ca dou realit i substan iale, dar totu i pentru cugetare nu se confund . De aceea, contemplarea ideilor lumii în Dumnezeu, oricât ar fi de des vâr it , nu e tot una cu participarea la energiile lui Dumnezeu însu i. Astfel socotea Origen; pentru el nu era

Sfântul Maxim Marturisitorul

91. Cuvântul: «S-a apropiat împ r ia cerurilor» nu însemnează , pe cât socotesc, o scurtare a timpului. «Căci nu vine în chip vizit, nici nu vor spune: iat-o aici, sau iat-o acolo». Căci ea este afecțiunea lui untru a celor vrednici față de ea. Căci «împ r ia lui Dumnezeu, zice, întru untru vostru este».⁵⁰⁷

92. Împ r ia lui Dumnezeu în Tatăl este în potență în toți cei ce cred; iar în lucrare, în cei ce au lepdat din dispoziția lor toată viața după firea sufletului și a trupului și au dobândit numai pe cea a duhului, încât pot zice: «Nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine» (Gal. 2, 20).

93. Unii spun că împ r ia cerurilor este petrecerea celor vrednici în cer; alții starea asemenea cu îngerii a celor mântuiți; iar alții însuși chipul frumuseții dumnezeiești; pe care-l au aceia care poartă icoana Celui ceresc⁵⁰⁸. După cât mi se pare, toate trei părțile consună cu adevărul. Căci harul viitor se dă tuturor, după măsura dreptății lor calitative și cantitative.⁵⁰⁹

94. Până ce străbate cineva bătăie prin luptele dumnezeiești ale filosofiei lucrătoare, în sine Cuvântul, care a venit în lume de la Tatăl, prin porunci. Dar după ce a lăsat în urmă luptele cu fapta împotriva patimilor, dovedindu-se biruitor al patimilor și al dracilor, și a trecut la filosofia cunoașterii prin contemplație, îngăduie Cuvântului, în chip tainic, să prăsească iar și

deosebire între cele două împ r ii, ceea ce ducea ușor la absorbirea lumii în ființa lui Dumnezeu.

⁵⁰⁷Luca 17, 21.

⁵⁰⁸I Corinteni 15, 49.

⁵⁰⁹Vezi cap. 89.

lumea și se merge la Tatăl. De aceea zice Domnul ucenicilor: «Voi m-ați iubit pe Mine și ați crezut că de la Dumnezeu am ieșit. Eu de la Tatăl am ieșit și am venit în lume; iar și laș lumea și mă duc la Tatăl».⁵¹⁰ Lumea numește, poate, lucrarea ostentivă a virtuților cu fapta. Iar Tatăl, starea minții cea mai presus de lume și slobod de tot cugetul și mântesc, de la care Cuvântul lui Dumnezeu vine în noi, punând capăt luptei împotriva patimilor și a dracilor.⁵¹¹

95. Cel ce a putut omorî prin fapte mândrele cele de pe pământ⁵¹² și birui prin Cuvântul din porunci⁵¹³ lumea patimilor în el nu va mai avea nici un necaz, o dată ce a pierdut lumea și se află în Hristos, care a biruit lumea patimilor și dăruie-te toată pacea. Căci cel ce n-a lepdat în timpotimirea după cele materiale va avea pururea necaz, schimbându-i înclinările voii, deodată cu cele ce se schimbă prin firea lor. Dar cel ce a ajuns în Hristos nu se va mai resimi în nici un fel de schimbare și stricarea celor materiale. De aceea zice Domnul: «Acestea le-am grăit vouă, că în Mine pace să aveți. În lume necazuri veți avea; dar îndrăzniți, Eu am biruit lumea».⁵¹⁴ Cu alte cuvinte: în Mine, Cuvântul virtuții, aveți pace, izbaviți fiind de vârtejul și de tulburarea produsă de patimi și de lucrurile materiale; dar în lume, adică în timpotimirea după cele materiale, aveți necazuri, pentru schimbarea și stricarea neîncetată a lor. Căci necazuri au amândoi: atât

⁵¹⁰Ioan16,27.

⁵¹¹Ne ridică de pe treapta primă, a fapturii, pe a doua, a cunoștinței.

⁵¹²Coloseni 3, 5.

⁵¹³Logosul din porunci sau virtuți este totodată rațiunea din porunci sau din virtuți, prin care omorâra raționalitatea patimilor sau eliberează rațiunea din robia patimilor, făcând-o fermă în obiectivitatea ei, prin care poate cunoaște adevărul.

⁵¹⁴Ioan 16, 33.

Sfântul Maxim Marturisitorul

cel ce s vâre te virtutea, pentru osteneala i durerea împreunat cu ea, cât i cel ce iube te lumea, pentru nedobândirea statornic a celor materiale. Dar cel dintâi are necazuri mântuitoare; iar cel de al doilea necazuri stric toare i pierz toare. Amândurora le este Domnul u urare: celui dintâi, pentru c -l odihne te în Sine de ostenelele virtu ii, ridicându-l la contempla ie prin nep timire; celui de-al doilea, pentru c -i smulge împ timirea dup cele stric cioase, prin poc in .

96. Scrisoarea din titlul vinei Mântuitorului L-a ar tat pe Cel r stignit ca împ rat i Domn al filosofiei practice, naturale i teologice.⁵¹⁵ C ci zice c s-a scris în latine te, eline te i evreie te. Prin latine te în eleg filosofia practic , deoarece împ r ia romanilor a fost rânduit , dup Daniel, s fie cea mai b rb teasc dintre toate împ r iile de pe p mânt; iar propriu în elepciunii practice, mai mult decât orice, este b rb ia. Prin eline te, contempla ia natural , deoarece neamul elinilor s-a ocupat, mai mult ca ceilal i oameni, cu filosofia natural . Iar prin evreie te, cuno tin a tainic despre Dumnezeu, deoarece acest popor a fost închinat în chip v dit lui Dumnezeu, pentru p rin ii lui.

97. Trebuie s fim nu numai omorâtorii patimilor trupe ti, ci i pierz torii gândurilor p tima e din suflet, dup Sfântul care zice: «în dimine i am ucis pe to i p c to ii p mântului, ca s pierd din cetatea Domnului pe to i cei ce s vâresc f r delegea»,⁵¹⁶ adic patimile trupului i gândurile nelegiuite ale sufletului.

515 Cele trei trepte ale urcu ului duhovnicesc fapte, contemplarea naturii i cunoa terea tainic a lui Dumnezeu.

516 Psalmi 100, 8.

98. Cel ce p ze te calea virtu ilor, nev t mat , cu evlavie i drept cuno tin , f r aplecarea într-o parte sau într-alta, î i va da seama de venirea la el a lui Dumnezeu, prin nep timire. «Cânta-voi i voi în elege în calea cea f r prihan de unde vei veni la mine».⁵¹⁷ Cântarea arat f ptuirea virtuoas ; iar în elegerea cuno tin a care se adaug la virtute, prin care simte venirea lui Dumnezeu, cel ce a teapt pe Domnul, priveghind prin virtu i.

99. Încep torul în evlavie nu trebuie s fie dus la împlinirea poruncilor numai de bun tate, ci trebuie s fie i r zboit adeseori cu asprime, ca s - i aminteasc drept ile dumnezeie ti; pentru ca nu numai s iubeasc cu dor cele dumnezeie ti, ci s se i re in cu fric de la p cat: «Cânta-voi, zice, mila i judecata Ta, Doamne» (Ps. 100, 1). El trebuie s cânte lui Dumnezeu cu dragoste, desf tându-se, dar s deschid gura spre cântare cu fric .

100. Cel ce i-a adaptat trupul sufletului, prin virtute i cuno tin , s-a f cut chitar a lui Dumnezeu i flaut i biseric . Chitar , fiindc p ze te bine armonia virtu ilor; flaut, pentru c prime te prin vederile (contempla iile) dumnezeie ti insuflarea Duhului; biseric , deoarece, pentru cur enia min ii, s-a f cut loca al Cuvântului.⁵¹⁸

⁵¹⁷Psalmi 100, 1.

⁵¹⁸ Iar i cele trei trepte ale urcu ului.

Ale celui dintre sfinți, Părintele nostru
Maxim Marturisitorul
Întrebări, nedumeriri și răspunsuri⁵¹⁹

Întrebarea 1

Care sunt virtuțile sufletului și care ale trupului?

Răspuns

Virtuțile sufletului sunt acestea: iubirea, smerenia, blândețea, îndelungă răbdare, îngăduința, nepomenirea răului, nemânierea, neînfurierea, nezăvâstia, nejudicarea; necătușirea la slăvi, milostenia, neprihănită, neîubirea de argint, compătimirea, lipsa de trufie, lipsa de mândrie, străpungerea inimii. Iar virtuțile trupului sunt: culcarea pe jos, privegherea, postul, înfrânarea, smerenia, neîmprihățirea.

Întrebarea 2

Ce înseamnă ce s-a zis de Apostol: "Cântă cu duhul, dar cântă și cu mintea"?⁵²⁰

Răspuns

Cântă ceva cu duhul când rostește numai cu limba cele cântate. Și cântă cu mintea, când, cunoscând în elesul celor cântate, se veselește în contemplarea lor.

519 Migne P.G. 90, 785-856, cu titlul latinesc prescurtat "*Quaestiones et Dubia*" 2. I Corinteni 14, 15.

520 Psalmi 50, 7.

Întrebarea 3

Ce înseamnă : «în f r delegi m-am z mislit i în p cate m-a n scut maica mea»?⁵²¹

R spuns

Scopul de mai înainte al lui Dumnezeu a fost s nu ne na tem prin leg tura nun ii din stric ciune. Dar c lcare a poruncii a adus nunta, fiindc a gre it Adam, adic a nesocotit legea dat lui de Dumnezeu. Deci to i cei ce se nasc din Adam «se z mislesc în f r delegi», c zând sub osânda protop rintelui. Iar «În p cate m-a n scut maica mea» însemneaz c Eva, maica cea dintâi, a noastr a tuturor, a n scut în p cat, ca una ce s-a aprins spre pl cere. De aceea i noi c zând sub osânda maicii, zicem c ne na tem în p cate.

Întrebarea 4

Ce însemneaz cuvântul spus de Apostol: «S fiu anatema de la Hristos pentru rudeniile mele»?⁵²²

R spuns

A dori, zice, s fiu predat de Hristos diavolului, ca s fiu chinuit i s suf r pentru Israel pedepsele pe care le datoreaz el din pricina necredin ei în Dumnezeu, numai ca s se mântuiasc , a a cum i Domnul s-a dat pe Sine i s-a f cut pentru noi blestem.⁵²³

Întrebarea 5

În câte feluri p c tuie te omul?

⁵²¹Romani 9, 3.

⁵²²Galateni 2, 10; 3, 13.

⁵²³Matei 10, 29. Zece asari erau un dinar. Deci asarul era un b nu foarte m runt. Iar asarul avea i el 10 b nu i.

Sfântul Maxim Marturisorul

R spuns

Socotesc că în patru feluri pe care tuie te omul: prin răpire, prin amăgire, prin neștiință și prin aplecare (dispoziție) sufletească. Primele trei feluri aduc pe omul ori la recunoașterea pe catului și la pocăință. Dar cel care pe care tuie te din aplecare sufletească și nu vine la pocăință nici în urma experienței, nici cu trecerea vremii, va avea parte de chinuri în chip sigur.

Întrebarea 6

Ce vrea să spun Domnul în Evanghelia prin cuvintele: «Două persoane vând pe un asariu»?⁵²⁴

R spuns

Zic unii că asarul cuprinde zece bănuți. Iar prin zece se arată litera I. Dar această literă e începutul numelui Domnului Iisus Hristos. Deci prin numele Domnului se răscumpără noul și vechiul popor; și omul dintr-untru și cel din afară.

Întrebarea 7

Ce înseamnă cuvântul spus de Ilie și repetat de Elisei: «Unde este Dumnezeu Afu»?⁵²⁵

R spuns

Se știe că te în trei feluri: Unde este Dumnezeul Tatălui meu? Sau: Unde este Dumnezeul mamei mele? Sau: Unde este Dumnezeul celui care s-a ascuns?

Întrebarea 8

De câte feluri sunt alegoriile și ce sunt tropii?

⁵²⁴IVRegi2,14.

⁵²⁵ Nota lui Combefis, Migne P.G, 90, 792, dă ca exemplu de folosire tropic a mulțimilor omenești "Cântarea Cântărilor".

R spuns

Alegoria se folosește de lucruri neînșuflete, ca muni, dealuri, pomi și celelalte. Tropii de mândrăle noastre, cum sunt capul, ochii și celelalte. Căci tropul înseamnă schimbare ( ).⁵²⁶

Întrebarea 9

*Ce înseamnă cuvântul din Psalmi: « ezând cleveții pe fratele tău și unelții sminteală contra fiului maicii tale.?»*⁵²⁷

R spuns

Cel ce bârfește activitatea celui de aceeași credință și stăruie în defăimarea lui pe drept cuvânt este socotit clevețitor al fratelui său; iar cel ce ponegrește, purtat de pizmă, pe cel împodobit cu înțelepciune, și smintește pe toți, cu adevărat unelțește sminteală contra fiului maicii sale.

Întrebarea 10

Fiindcă în cap. 100 al Sf. Diadoh este scris că unii vorfi judecați în veacul viitor prin foc și așa se vor curăți, te rog să-mi descoperi în alesul acestor cuvinte.

R spuns

Cei ce au dobândit iubirea desvârșită fac de Dumnezeu și și-au înălțat în vrednicie aripile sufletului prin virtuți și se răscumără în nori și la judecată nu vin, cum zice Apostolul. Iar cei ce nu au căutător cu totul desvârșirea, și au pe căte și isprăvi bune laolalt, vin la locul de judecată și acolo, fiind arși oarecum prin cercetarea faptelor bune și

⁵²⁶Psalmi 49, 20.

⁵²⁷Matei 16, 23.

Sfântul Maxim Marturisorul

rele, dacă se va îngreuna cumpăna celor bune se vor izbăvi de munci.

Întrebarea 11

Despre diferite dreptăți.

Răspuns

În elepții în cele dumnezeiești zice că sunt trei dreptăți: omenească, îngerească și dumnezeiască. Cea omenească zice că este împărțirea egală a cinstirii lucrurilor văzute ale lumii; cea îngerească împărțirea îmbelugată a cunoștințelor dumnezeiești; iar cea dumnezeiască spun că stă în a suferi pentru cei păcătoși.

Întrebarea 12

Pentru ce Domnul, certându-l pe Petru, i-a zis: «Satano»? ⁵²⁸

Răspuns

Domnul nu l-a numit pe Petru Satana în înțelesele injurios. Toate cele de care s-a lipsit Domnul nu s-au făcut nouă pricină de bunuri pozitive: astfel moartea Lui nu s-a făcut nouă viață; ocară Lui nu s-a făcut nouă slavă. Aceasta ne învățându-l Apostolul Petru, când a spus Domnul că va pășii pe timpi, a socotit, potrivit cu firea lucrurilor, că este cu neputință să moară viața, sau să fie necinstită Slava cea atât de mare. Domnul, înălțându-se la judecată și vrând să arate că nu trebuie călcată ordine a firii în cele mai presus de fire, a hotărât să pricinuiască bunuri pozitive prin cele contrare lor: prin moarte viață, prin ocară slavă. Deci cel ce se opune acestei judecăți, îi zice: «Mergi înapoia mea» în loc de: «Urmează hotărâții mele și nu poți înaintea, luându-te după ordinea lucrurilor». Căci numele

⁵²⁸ *Libr. de opific. hom. cap. 21 urm.*

de Satana se tlm ce te: cel ce se opune. Deci Domnul nu l-a rostit în mod injurios, ci oarecum a zis: tu, cel ce te opui intenției mele!

Întrebarea 13

Fiindc celor ce nu în eleg în limea cugetării lui Grigorie al Nyssei⁵²⁹ li se pare c admite în multe locuri restaurarea (apocatastaza), te rog spune-mi ce tii despre ea?

R spuns

Biserica cunoaște trei restaurări (apocatastaze). Una e a fiecăruia în parte, pe temeiul virtuții; prin aceasta se restaurează fiecare om care a împlinit în sine rațiunea virtuții. A doua e aceea a firii întregi la înviere; e restaurarea în neștiință și nemurire. Iar a treia, de care vorbești mai mult în tratatele sale Grigorie al Nyssei, este restaurarea puterilor sufletești, cucerite prin păcat, în starea în care au fost create. Căci precum toate acestea vor primi prin învierea trupului la vremea sperată neștiința, a a trebuie să lepede și puterile pervertite ale sufletului, în cursul prelungirii veacurilor, amintirile păcatului și lăpădă în el, și să vină la Dumnezeu, Cel ce nu are sfârșit. Și astfel prin recunoașterea bunurilor, nu prin împărțirea de ele, să reprimească (sufletul) puterile sale și să fie restaurat și să se arate că Făcătorul nu e cauza răului.⁵³⁰

⁵²⁹ Combefis declară că e greu de înțeles acest text, în orice caz din acest text nu se poate deduce la o apocatastază a celor ce nu se pocăiesc pe păcat și cu atât mai puțin la a duhurilor rele.

⁵³⁰ Matei 5, 22.

Întrebarea 14

Pentru care pricin , fiind multe injuriile cele grele, Domnul hotărâte în Evanghelii că cel ce zice fratelui său: «Nebune» e vinovat gheenei, iar cel ce-i zice «Raca» e supus judecării?⁵³¹

Răspuns

Numele «nebun» spune în limba ebraică se dă celui smintit în afară de minte; iar cel de «raca» în limba evreiască înseamnă «netrebnic». Deci fiindcă numele de «nebun» s-a dat celui necredincios, după cuvântul: «Zis-a cel nebun în inima sa: nu este Dumnezeu»⁵³² sau după cuvântul lui Moise: «Poporul acesta e nebun și nu în elept»,⁵³³ cel ce zice fratelui său de aceeași credință, necredincios și închinător la idoli, sau eretic, îi zice «nebun» și se face vinovat pe drept cuvânt de gheena. Dar cel ce îi zice «raca», adică «netrebnice și necurate», ponește în viața fratelui său și e supus pe dreptate unei pedepse mai ușoare.

Întrebarea 15

Cum trebuie în ele cuvântul din Simbol: «S-a întrupat de la Duhul Sfânt și din Maria Fecioara»?

Răspuns

Zice unii dintre sfinții care din Duhul Sfânt și-a luat sufletul ca din sânul bărbătesc, iar trupul și l-a format din sângele feciorelnic.

⁵³¹ Psalmi 13, 1.

⁵³² Deuteronomul 32, 6.

⁵³³ Efeseni 1,12.

Întrebarea 16

Pe cine arat Apostolul, zicând c tre Efeseni: «Pe cei ce au n d jduit mai înainte în Hristos»? ⁵³⁴

R spuns

Pe oricare dintre sfin ii dinainte de Domnul, care, nevoindu-se întru virtute, chiar dac n-a cunoscut tot misterul iconomiei, ci a fost mi cat în parte de fire, a n d jduit i a a teptat c Domnul, care a f cut firea, o va i reface, o dat corupt . Irod se t lm ce te: de piele. Deci trebuie s ne scârbim de gândurile trupe ti.

Întrebarea 17

Ce însemneaz cuvântul Apostolului c «Trupul i sângele nu pot mo teni împ r ia lui Dumnezeu»? ⁵³⁵

R spuns

Trupul este pofta, iar sângele mânia. Cu dreptate deci cel ce nu se cur e te de acestea, nu poate mo teni împ r ia lui Dumnezeu.

Întrebarea 18

Ce este diapsalmul?

R spuns

Socotesc c trecerea de la o cugetare la alta, sau de la un fel de înv tur la alta.

Întrebarea 19

Ce tâlc are istoria lui Lameh ? ⁵³⁶

⁵³⁴ I Corinteni 15, 50.

⁵³⁵ Facerea 4, 23 urm.

⁵³⁶ În grece te legea e de genul masculin.

Sfântul Maxim Marturisorul

R spuns

Zic unii dintre învăiaii în cele dumnezeiești că în vremea lui Lameh, fiind tulburare și neorânduială, cel puternic stăpânea asupra celui slab. Deci acest Lameh, întâlnind un bărbat cu soție, l-a ucis și i-a luat femeia. Întâlnind iarși un frate cu o soră, l-a ucis și pe acela și a luat pe sora lui. Pe cel dintâi l-a numit «bărbat»; pe al doilea «tânăr». Acestea după istorie. Dar după în eșul mai adânc, Lameh înseamnă lucrarea pe catului. Deci aceasta a ucis în noi pe bărbat, sau legea naturală⁵³⁷ și pe tânăr, sau legea duhovnicească și a luat de la ele litera,⁵³⁸ ca amestecându-se cu ea semnătorul rului și făcând să nască pe catul. De aceea «răzburarea pentru Lameh va fi de aptezeci de ori câte apte» prin ceea ce se în elege că vor fi iertate pedepsele ce vin de pe urma consimțirii și sârrii pe catului. Pentru aceea când Petru întrebă: «De câte ori voi ierta fratelui meu de-mi va grași; până la apte ori?» Domnul îi răspunde: «Nu numai până la apte ori, ci până la apte zeci de ori câte apte».⁵³⁹ Adică celui ce își se pocăiește și-ierși, nu numai cele mici și sârșite prin consimțirea cugetului, ci și faptele.

Întrebarea 20

Despre diferitele voini ale lui Dumnezeu.

R spuns

Trei voini trebuie să în elegeam la Dumnezeu: cea după plăcere (bun voin), cea după iconomie și cea după îngăduință. Cea după plăcere o arată cele petrecute cu Avraam, când i-a zis Dumnezeu: «Ieși din pământul

⁵³⁷ În grecește e diavnoia (în eșul), dar sensul e acesta de literă, în acord cu concepția Sf. Maxim.

⁵³⁸ Matei 18, 21-22.

⁵³⁹ Facerea 12, 1.

t u».⁵⁴⁰ Cea dup iconomie o arat cele aduse asupra lui Iosif, pentru a face cu putin cele ce au venit dup aceea. Iar cea dup îng duin o arat cele întâmplare cu Iov.

Întrebarea 21

Ce vrea s arate psalmistul, zicând de vr jma i: «Cei ce n v lesc de jur împrejur»?⁵⁴¹

R spuns

«De jur împrejur» înseamn înainte, înd r t, la dreapta i la stânga. Deci dracii dau n val asupra noastr de dinainte, când ne vr jesc prin înf i rile materiei; de dinapoi, când stârnesc amintirea p catului, prin gândurile ce le-am avut mai demult; de la stânga când tulbur sufletul prin patimile trupe ti i neînfrânate; i de la dreapta, când dau n val asupra sufletului prin mândrie i slav de art .

Întrebarea 22

Ce înseamn : «Lua i psalmul i da i timpanul; harfa cea dulce cu chitara?»⁵⁴²

R spuns

Lua i înv tura dumnezeiasc i da i f ptuirea virtuoaas prin mortificarea trupului. Iar «harfa cea dulce cu chitara» este duhul i sufletul, precum timpanul este trupul.⁵⁴³

⁵⁴⁰ Psalmi 3, 6.

⁵⁴¹ Psalmi 80, 3.

⁵⁴² În trad. Patr. Nicodim se spune "bate i timpanul", deci bate i trupul.

⁵⁴³ Is. 42, 8; Matei 12, 20.

Întrebarea 23

*Ce înseamnă : «Trestia zdrobită nu o va frânge și inul
ce fumegă nu-l va stinge»? ⁵⁴⁴*

Răspuns

Cel ce urmează pilda Domnului și se poartă cu milă nu-l face nici pe cel zdrobit de pe cât se frânge de tot și nu-l stinge nici pe cel ce are rău iunea plină de fumul slavei de artă pentru nescăia virtuții, ci-l lasă în răvna lui, până vine la lumina cunoștinței. Căci aceasta înseamnă, socotesc, a crește împreună cu și mână a cea bună și neghina, adică a odrăslă împreună cu virtuțile și patima de a plăcea oamenilor și de-a fi slavă de ei. De aceea plugarul sufletelor nu poruncește să fie smulsă aceasta, până nu se prind statornic rădăcinile virtuților, ca nu cumva, vrând cineva să o smulgă pe aceasta, să smulgă împreună cu ea și răvna virtuților.

Întrebarea 24

*Ce înseamnă : «De te lovește cineva peste obrazul
drept întoarce-i și pe cel lalt»? ⁵⁴⁵*

Răspuns

Când dracii te ispitesc, prin gândurile ce îți le aduc, la obrazul drept, făcându-te să te mândrești pentru faptele cele de-a dreapta, întoarce cel lalt obraz, adică scoate la vedere faptele de-a stânga și vârlite de noi. ⁵⁴⁶

⁵⁴⁴Matei 5, 29.

⁵⁴⁵ Sf. Petru și numesc mândria și încântarea ascunsă de pe urma virtuților, pe căte de-a dreapta.

⁵⁴⁶ Ioan 5, 22.

Întrebarea 25

Cum trebuie să în alegem în mod cucernic cuvântul Evangheliei: «Tatăl nu va judeca pe nimeni, ci toată judecata a dat-o Fiului»? ⁵⁴⁷ și de ce zice în alt loc «Eu nu voi judeca pe nimeni, ci cuvântul pe care l-am grăit, acela îl va judeca» ⁵⁴⁸

Răspuns

Ca Dumnezeu, nici Tatăl, nici Fiul nu va judeca pe nimeni. Căci nici omul nu se face judecător al celor necuvântătoare, ci al oamenilor. Deci Tatăl a dat toată judecata Fiului, nu întrucât Fiul este Dumnezeu, ci întrucât s-a făcut om. Iar acesta va judeca pe toți, comparând viața sa cu a noastră. Iar «cuvântul Lui care va judeca» este învierea pe care a arătat-o prin fapte, după cum s-a scris: «Cele ce a început Iisus să le facă și să le învețe». ⁵⁴⁹

Întrebarea 26

Ce înseamnă hula împotriva Duhului și cum: «Tot pe catul se va ierta oamenilor, dar celor ce vor hulă nu li se va ierta nici în veacul acesta, nici în cel viitor»? ⁵⁵⁰

Răspuns

Întrebarea cu privire la hula împotriva Duhului Sfânt își are dezlegarea aceasta: Domnul fiind când multe vindecări, iudeii puneau lucrurile Duhului în socoteala stăpânitorului dracilor. Iar cuvântul că nici aici, nici în veacul viitor nu

⁵⁴⁷ Ioan 8, 15; 12, 48.

⁵⁴⁸ Fapte 1, 1. Dumnezeu în calitate de ființă superioară nu judecă pe om, ca ființă inferioară, și așa cum nici omul nu judecă animalele. Pentru că va judeca înseamnă să te lua pe tine ca mărșălău. Dar Dumnezeu nu se poate lua ca mărșălău pentru om.

⁵⁴⁹ Matei 12, 31; Luca 12, 10.

⁵⁵⁰ Matei 7, 1.

Sfântul Maxim Marturisitorul

vor avea iertare cei ce hulesc, trebuie în eles precum urmeaz : Zic unii dintre cei ce au cercetat acestea prin Duhul, c sunt patru feluri de iertare a p catelor: dou aici i dou în veacul viitor. Fiindc memoria nu e în stare s - i aminteasc gre elile timpului întreg, ca omul s se poc iasc aici pentru ele, St pânul firii, în iubirea Sa de oameni, a rânduit, cum s-a zis, i pentru noi cei ce nu ne poc im dou moduri de poc in în veacul viitor. Astfel, când unul p c tuie te aici cu indiferen , dar apoi face bine tot cu indiferen , fie mi cat de mil sau simpatie fa de aproapele, fie de alte motive filantropice, faptele lui vor fi cânt rite în veacul viitor la vremea judec ii i, v zându-se înclinarea lui spre cele din urm , va dobândi iertare. Acesta este un mod. Iar al doilea e urm torul: Când vreunul e vinovat de p cate, dar auzind cuvântul Domnului: «Nu judeca i ca s nu fi i judeca i»⁵⁵¹ se teme i nu judec pe nimeni când cerceteaz cele f ptuite, nu va fi judecat, ca unul ce a p zit porunca. C ci nu uit de f g duin a dat prin porunca Sa Cel atotnemincinos.

Iar celelalte dou moduri se refer la iertarea de aici, când cineva, aflându-se în p cate, e l sat de Providen cu bun rost în neajunsuri, în nevoi, în boli. C ci f r s tie acela, Dumnezeu îl cur e te prin unele ca acestea. i dac acela, încercat în felul acesta, mul ume te, ia plat pentru mul umire. Iar de nu mul ume te pentru cert rile de pe urma p catelor sale, de p cate se cur e te, dar încaseaz pedeapsa pentru nemul umire. Pe urm , pentru tot ce p c tuie te cineva fa de oameni i se dau prilejuri de iertare, cum a ar tat cuvântul. C ci p c tuind cineva fa de un om, dar f când bine altui om, aceea i fire fa de care a p c tuit îl i ap r .⁵⁵²

551 Un alt loc din Sf Maxim, care arat concep ia lui despre unitatea concret a firii omene ti.

552 Proverbe 25, 21.

Dar hula fa de Duhul, sau necredin a, nefiind iertat pentru nici o alt pricin , f r numai dac se face cel ce a p c tuit credincios, pe drept cuvânt nu va fi iertat cel ce- i încheie via a în necredin , pentru p catul necredin ei.

Întrebarea 27

Ce însemneaz ghicitura din Proverbe: «De fl mânze te du manul t u, d -i de mâncare; de însetează , adap -l. C ci f când aceasta, îngr m de ti c rbuni aprin i pe capul lui?»⁵⁵³

R spuns

Du manul sufletului este trupul nostru, care ne r zboie te mereu prin r scoala patimilor din el. Când deci cugetul trupesc ap sat de con tiin fl mânze te, adic se dore te dup mântuire, sau însetează dup cuno tin a dumnezeiasc , trebuie s -l hr nim prin înfrânare i ostenei i s -l ad p m prin meditarea la cuvintele dumnezeie ti. A a se îngr m desc peste capul lui, adic peste minte, c rbuni aprin i, sau gânduri dumnezeie ti i duhovnice ti.

Întrebarea 28

Ce însemneaz cuvântul din Psalmul 101: «F cutu-m-am asemenea pelicanului singuratic?»⁵⁵⁴

R spuns

Pelicanul acesta este o pas re. Iar arpele du m ne te mult puii lui. Deci el ce face? Î i a eaz la în l ime cuibul lui, îngr dindu-l din toate p r ile din pricina arpelui. Ce face atunci vicleanul arpe? Cerceteaz de unde sufl vântul i din partea aceea î i trimite veninul s u de-i ucide.

⁵⁵³ Psalmi 101, 7.

⁵⁵⁴ Psalmi 103, 17.

Sfântul Maxim Marturisorul

Deci vine pelicanul și vede că au murit puii lui. Atunci privește la nor și zboară la înălțime, întinzându-și aripile. Acolo își găsește cu ciocul coastele și prin nor picură în ei din sângele său și se trezesc.

Prin pelican se înțelege Domnul, iar puii lui sunt Adam și Eva, firea noastră. Cuibul lui este paradisul. Iar arpele diavolului cel răzvrătit. Deci arpele, începătorul răului le-a insuflat prin neascultare protopărinților veninul său și aceștia s-au făcut morți prin păcat. Dar Domnul și Dumnezeu nostru s-a înălțat, pentru iubirea Sa de oameni, pe cinstita cruce și din coasta sa străpunsă ne-a dăruit viața prin norul Duhului Sfânt.

Întrebarea 29

Ce înseamnă : «Acolo păsările își vor face cuiburi?»⁵⁵⁵

Răspuns

Păsările sunt sau sufletele, sau diferitele virtuți.

Întrebarea 30

Ce înseamnă : «Locuința cocostârcului e deasupra lor?»⁵⁵⁶

Răspuns

Cocostârcul este o pasăre ce viețuiește în atâtea neprihăniri, că atunci când are să se împreune plânge patruzeci de zile, iar după aceea alte patruzeci. Iar cuibul îl așază în arbori, unde nu e umbrit de nimic, ci are aer curat. Prin aceasta se indică neprihănirea. Căci aceasta e deasupra tuturor virtuților. Ea stă departe și de cele ce cad sub simțuri nefiind umbrit de nimic din cele vremelnice.

555 Psalmi 103, 18.

556 Deuteronomul 5, 9.

Ci cum rula patruzeci cuprinde des vârirea fiecărui din cele patru elemente (ale naturii).

Întrebarea 31

Ce înseamnă : «Voi pedepsi pe catele pe rinilor în copii, până la al treilea și al patrulea neam, în cei ce murșă?»⁵⁵⁷

Răspuns

Primul neam socotesc că este sârba rului, adică atacul (sau momeala). Al doilea este pofta. Al treilea deprinderea (habitudinea) rului, adică consimțirea. Al patrulea, lucrarea, adică fapta. Deci se pedepșeau până la al treilea și al patrulea neam. Căci atacul și pofta sunt nevinovate, într-un cârul n-are zbit până la capăt.

Întrebarea 32

Cum trebuie să înțelegem în mod cucernic și zgândirea lui Dumnezeu în Scriptură ?

Răspuns

Zic că cei care au învățat cum trebuie să cugete în mod cucernic cele dumnezeiești, că și cu neputință ca Dumnezeu să fie Ziditor prin fire, dacă nu este Proniator al celor zidite. Dacă și-a, este neapărat de lipsă ca Dumnezeu, odată ce este în chip firesc Proniatorul omenirii, să dispună de multe metode de mântuire a firii providențiale de El. Căci omul fiind o vieuitoare nestatornică și schimbându-se ușor cu vremurile și moravurile lor, este nevoie ca și Providența dumnezeiască, în care cărmâne aceeași, să se schimbe după dispozițiile noastre, în scopul, din cele ce se potrivesc în chip firesc, metoda cea mai corespunzătoare cu relele și rite în fire. și precum în

⁵⁵⁷ Amos 1, 9.

Sfântul Maxim Marturisorul

medicin , fiind multe bolile de tratat, iar trupul c zând în diferite boli, medicul trebuie s schimbe i el metodele mai rele cu altele mai bune, a a i la Dumnezeu are loc o trecere de la o metod a Providen ei la alta, iar aceast schimbare se nume te de obicei în Scriptur r zgândire ($\mu \mu$).

Întrebarea 33

Ce înseamn : «Pentru cele trei p cate ale Tirului, ba chiar pentru patru num voi întoarce»?⁵⁵⁸

558 E o interesant precizare aceast asem nare a Duhului cu Vocea. Ea st în armonie cu asem narea Lui cu Via a. (în tâlcuirea la Tat 1 nostru). Dac Fiul reprezint în dumnezeire ceva analog cu complexul de sensuri al lumii, fiind un fel de sens al tuturor sensurilor, al tuturor ra iunilor, deci mai mult decât ele, Duhul e ceva analog cu aspectul de via al lumii, care, de i unit cu ordinea sensurilor, nu se poate identifica cu aceasta. Via a are diferite trepte pe plan creat i toate trebuie s stea într-o leg tur deosebit cu Duhul (via a suflteasc natural , chiar cea biologic , iar în sus, prin energii necreate, cea duhovniceasc). De aceea harul e adus într-o leg tur special cu Duhul Sfânt. Dar pe de alt parte via a în har fiind i o via de revelare a ra iunilor divine, el ne pune în leg tur i cu Hristos. Peste tot lumea energiilor divine (a Sofiei), fiind pe de o parte o lume a ra iunilor divine, dar pe de alta a harului dinamic i moderator, lumea aceea este o lume a lui Hristos, dar i a Duhului Sfânt. Poate acest raport între ra iune i via explic de ce la început Hristos e adus în con tiin a lumii de Duhul, iar apoi Hristos face s se reveleze Duhul, dar abia revelarea Duhului ne deschide ochii deplin pentru a-L vedea pe Hristos ca Dumnezeu. Adic întâi o via ne tiut de noi (neexperimentat) scoate la iveal ra iunea, aceasta apoi atrage aten ia asupra vie ii, ca pe urm via a izbucnind cu toat puterea printr-un nou val s pun în lumin toat profunzimea ra iunilor lucrurilor i ale lui Dumnezeu. (A se vedea i paralelismul Duhului cu femeia în conceperea sufletului omenesc al lui Hristos). - Duhul ca Via are un caracter deosebit de ra iune, dar amândou sunt deodat , din adâncul care se reveleaz simultan sub aceste dou aspecte nedesp r ite, dar neconfundate. "Prin mijlocirea" înseamn doar c trebuie s cuge i întâi la sens ca în leg tur cu el s descoperi via a. Sensul i viata sunt

R spuns

Cele patru p cate ale Tirului, la care cuget cuvântul proorocesc, socotesc c sunt acestea: atacul, pofta, deprinderea (habitudinea) r ului i s vâr irea. Pe cel dintâi i al doilea, adic atacul i pofta, le rabd Dumnezeu, întrucât r ul nu a ajuns la împlinire. Dar asupra celui de al treilea i al patrulea p cat, adic asupra deprinderii i lucr rii, sau consim irii i faptei, Scriptura pe drept cuvânt î i roste te amenin area.

Întrebarea 34

De ce nu se poate zice Tat l Duhului, sau Hristosul Duhului, cum se poate zice, când e vorba de Tat l sau Fiul, Duhul lui Dumnezeu, sau Duhul lui Hristos?

R spuns

Precum Minte ( ) este cauza Cuvântului, a a e i a Duhului, dar prin mijlocirea Cuvântului. i precum nu se poate zice de Cuvânt c e al Vocii, a a nici de Fiul c e al Duhului.⁵⁵⁹

Întrebarea 35

Ce înseamn cuvântul spus de Domnul; «Dac ochiul sau mâna ta te sminte te, scoate-le pe ele i le arunc de la tine»?»⁵⁶⁰

deodat i la un loc, dar cugetarea chiar privind la via , prive te întâi sensul ei.

⁵⁵⁹ Matei 5, 29.

⁵⁶⁰ Avacum 3, 11.

Sfântul Maxim Marturisitorul

R spuns

Ceea ce spune parabola în chip întunecos se poate în elegeri despre prieteni, care ne sunt ca ni te ochi, și despre rudeni, care ne sunt ca ni te mâini, și de slugi, care ne slujesc ca ni te picioare. Scriptura poruncește să scoatem pe acestea tot, dacă ne smintesc și ne vatăm sufletul. Dar porunca poate fi în eleas și altfel, într-un sens mai înalt. De aici o cunoștință contemplativă, ca pe un ochi, dar te face să te mândrești, scoate-o de la tine. De aici o oportunitate cuviincioasă, dar și se face pricină de îngâmfare, scoate-o și pe ea. De asemenea de aici o destoinicie într-o slujbă, - iar aceasta e piciorul, - dar te face să te fudulești, desparte-te de ea. Căci înțelesul mai de folos să fii fără aceste părute virtuți, decât să mergi prin îngâmfare și mândrie la pierzarea totală.

Întrebarea 36

Ce înseamnă : «În luna s-a soarele și luna s-a oprit în rânduiala ei»? ⁵⁶¹

R spuns

Când se înalță în noi Soarele drept și prin faptele cele bune și prin cunoștința adevărată, atunci se oprește luna în rânduiala ei; adică firea noastră, care e supus schimbării și nestatorniciei primei te o rânduială fixă și stabilă.

Întrebarea 37

Ce înseamnă cuvântul scris în Epistola sobornicească a lui Petru: «Ca să fie judecați după oameni cu trupul și să trăiască după Dumnezeu cu duhul»? ⁵⁶²

⁵⁶¹ Petru 4, 6.

⁵⁶² I Regi 16, 16.

R spuns

Acestea s-au spus despre cei din vremea potopului. Iar ace tia erau într-o total necuno tin a lui Dumnezeu i vie uiau în fapte rele. Deci câte au p c tuit oamenilor li s-au iertat pentru r zboaiele, necazurile i diferitele strâmtor ri ce au venit asupra lor în fiecare zi. Dar p catele din necuno tin a Lui nu li s-au iertat, pentru ca p catul necredin ei s li se ierte pentru credin a în El celor ce vor crede, atunci când se va coborî în locul iadului din iubirea de oameni, i a a s tr iasc cu duhul, judeca i fiind cu trupul, cum s-a zis, pentru gre elile fa de oameni.

Întrebarea 38

*Ce simbolizeaz David care cânt i îmblânze te duhul r u al lui Saul?*⁵⁶³

R spuns

Tot cel ce, asemenea fericitului David, pa te oile, adic puterea ra ional a sufletului, i ucide iu imea i pofta, ca acela leul i ursul, folosindu-se de cuvântul înv turii într-o contempla ie înalt , îndulce te pe ascult tor i domole te patimile r ut ii din el.

Întrebarea 39

*Scriptura spune limpede ca Avraam a dat zeciuiial lui Melchisedec. Pe de alt parte Avraam zice c n-a luat nimic din prad , nici m car o curea de înc l minte. Dar atunci de unde i-a dat zeciuiiala aceluia? C ci nici el n-a adus cu sine la r zboi nimic, pornind pe nea teptate.*⁵⁶⁴

⁵⁶³ Facerea 14, 20 urm.

⁵⁶⁴ E vorba probabil de prescurile de la proscomidie i de mai multe potire, când sunt mul i credincio i de împ rt it. Niciodat pâinele i potirele acestea nu sunt în num r egal. Combefis, P.G. 90, 819 nota f.

R spuns

Fiindc dumnezeiasca Scriptur zice c Melchisedec a fost preot, pe dreptate se va crede c Avraam, ca unul ce se afla în ceata mirenilor, i-a dat preotului zeciual . Iar c a i avut de unde s -i dea se în elege u or. C ci împ ra ii care au n v lit asupra Sodomei nu luaser numai cele ale Sodomei ci aveau cu ei i pr zile altor inuturi. Acestea toate luându-le Avraam, dup ce i-a b tut, unele le-a întors Sodomei, iar celelalte le-a inut sie i i din ele a dat zeciual lui Melchisedec.

Întrebarea 40

De ce preo ii Legii nu erau împiedica i s aib so ii, iar preo ii lui Hristos sunt împiedica i, dup cum e obiceiul?

R spuns

Fiindc se crede c preo ia Evangheliei e dup rânduiala lui Melhisedec i nu dup a lui Aaron. Iar de Melchisedec nu s-a scris s fi avut so ie. Deci în chip necesar nici episcopii ce preo esc dup rânduiala lui Melchisedec nu- i iau femei.

Întrebarea 41

*De ce, la punerea înainte a cinstului Trup i Sânge al Domnului, e obiceiul în biseric ca pâinile i potirele s fie puse în num r neegal?*⁵⁶⁵

R spuns

Toate cele s vâr ite în biseric au o ra iune mai presus de fire. Biserica pune înainte pâinile i potirele, fiindc ele sunt prin excelen simboluri i chipuri ale fiin ei

⁵⁶⁵ Efeseni 3, 10.

dumnezeie ti. Iar aceasta e necompus , pe când toat zidirea e compus . C ci numai Sfânta Treime, cum s-a zis, e simpl i necompus . De aceea pune Biserica pâinile i potirele în num r neegal, închipuind prin acestea Dumnezeirea.

Întrebarea 42

Unii întreab în ce în eles se spune c Puterilor cere ti le-a fost ascuns taina întrup rii Domnului, ⁵⁶⁶ dup ce afl m c proorocirile despre Domnul s-au f cut prin îngerii, c z mislirea Lui e binevestit Fecioarei de Gavriil ip storii sunt înv a i prin îngerii?

R spuns

Nu încape îndoial c îngerii au tiut despre întruparea viitoare a Domnului pentru mântuirea oamenilor. Ceea ce le-a r mas lor ascuns a fost modul necuprins al z mislirii Domnului, cum, fiind întreg în Tat l i întreg în toate i toate umplându-le, era întreg în pântecele Fecioarei.

Întrebarea 43

Ce înseamn Garizim i Bal? ⁵⁶⁷

R spuns

Garizim se t lm ce te prin t iere-împrejur. Iar Bal prin amestec tur . Deci în amestec tura blestemat de neamuri î i a eaz altarul Domnului nostru Iisus Hristos.

Întrebarea 44

Ce înseamn Havones, ⁵⁶⁸ Cana, Galileia, Doec, ⁵⁶⁹ Ermon? ⁵⁷⁰

⁵⁶⁶Iisus Navi 8, 33.

⁵⁶⁷ Textul din Migne (Combefis) trimite la Ier.7, 18.

⁵⁶⁸ I Regi 21, 7; 22, 18.

R spuns

Havones se tlm ce te prin ferestre, Cana prin agonisire. Galileia înseamn descoperire. Doec Sirianul este gândul îngâmfat. Iar Ermon se tlm ce te prin alungarea fiarelor. Unii spun c de acolo izvor te Iordanul. Prin acestea se indic harul Sfântului Botez.

Întrebarea 45

Ce înseamn cuvântul din Psalmi: «Opri i-v i cunoa te i c eu sunt Dumnezeu»?⁵⁷¹

R spuns

Sunt ase opriri, pe care însu indu-ni-le putem cunoa te pe Dumnezeu. Prima e de la s vâr irea p catului; a doua de la hrana care ne aprinde; a treia de la amestecul cu cei ce vie uiesc f r straj ; a patra de la îndeletnicirea care ne dep rteaz de la via a cea dup Dumnezeu; a cincea de la avu ia cea vrednic de osând , care trage mintea spre multe; a asea înseamn a nu mai avea peste tot o voie proprie. Aceasta este lep darea i ascultarea cea adev rat i dup Dumnezeu.

Întrebarea 46

Pe cine închipuie te Ieftae i fata lui?⁵⁷²

R spuns

Ieftae închipuie te persoana Domnului. Iar fata lui trupul preacurat al Aceluia.⁵⁷³ C ci precum Ieftae era

⁵⁶⁹Deuteronomul 3, 8; 4, 48.

⁵⁷⁰Psalmi 45, 10.

⁵⁷¹Judec tori 11, 1.

⁵⁷²Reamintim c trupul în grece te e feminin.

⁵⁷³Mt 11, 11; Luca 7, 28.

n scut dintr-o desfrânat i a fost alungat dintre ai lui, iar ie ind a luptat i a biruit pe du mani, f g duind lui Dumnezeu s aduc drept jertf pe primul din familia sa, care-l va întâmpina la întoarcere, la fel i Domnul, n scându-Se dup trup din firea noastr cea desfrânat , în chip nep c tos, prin aceea c s-a f cut sem n torul propriului S u trup, alungat fiind de cei ce socoteau a fi iudei i biruind în r zboiul cel pentru noi, a adus trupul S u propriu lui Dumnezeu i Tat l Lui. Fiindc Ieftae se t lm ce te «deschiz tur a lui Dumnezeu».

Întrebarea 47

Cum s în elegem cuvântul din Evanghelie: «Mai mare ca Ioan între cei n scu i nu se va ridica, dar cine e mai mic în împ r ia cerurilor e mai mare ca el»? ⁵⁷⁴

R spuns

Cel ce se va smeri pe sine mai mult ca Ioan, c ci aceasta înseamn «mai mic», acela e mai mare ca Ioan. Sau altfel: fiindc se credea c Ioan a dobândit prin contempla ie toat cuno tin a îng duit aici, cuno tin a cea mai mic i cea mai de pe urm în via a viitoare e mai mare decât cea de aici. Sau: teologul cel mai înalt e mai mic decât cel mai de pe urm dintre îngeri. Sau: cel ce st pe treapta cea mai de pe urm în vie uirea evanghelic e mai mare ca cel mai în l at în treapta legii.

Întrebarea 48

Ce înseamn cuvântul din Proverbe: «Cel ce pune mân peste mân , nu va fîf r vin »? ⁵⁷⁵

⁵⁷⁴Prov. 16, 3.

⁵⁷⁵Prov. 23, 16.

Sfântul Maxim Marturisorul

R spuns

Cel ce amestec fapta rea cu fapta virtuoasă nu va fi
fericit.

Întrebarea 49

*Ce înseamnă : «De apte ori va cădea dreptul și se va
ridica»? ⁵⁷⁶*

R spuns

Dreptul este aici Domnul nostru Iisus Hristos, singurul
cu adevărat drept. Căci de El se zice că și cade și se și
ridică în noi, ca unul ce a primit toate cele ale noastre. Iar
firea noastră a căzut de apte ori. Prima cădere s-a produs
prin greșeala protoprintelui; a doua prin uciderea de om a
lui Cain, care a introdus prima dată uciderea; a treia în
vremea generației lui Noe, asupra căreia n-a mai rămas
Duhul lui Dumnezeu, deoarece oamenii erau numai
trupuri; a patra pe vremea zidirii turnului; a cincea pe
vremea generației lui Avraam, din care singur acesta a
plăcut lui Dumnezeu; a șasea pe vremea lui Moise, a cărei
generație sporise atât de mult în necredință, încât a fost
trimis el de la Dumnezeu spre tălmăcirea acestei
necredințe; a șaptea pe vremea generației Proorocilor, care
a întrecut generațiile de mai înainte în mărirea
Deci fiindcă, precum s-a zis, firea noastră a căzut de apte
ori, Domnul, mi căutând de iubirea de oameni, a ridicat-o,
unind-o cu Sine după ipostas.

Întrebarea 50

*Ce înseamnă cuvântul Evangheliei: «Spală-ți
capul tu în unghie»? ⁵⁷⁷*

⁵⁷⁶Matei 6, 17.

⁵⁷⁷Luca 17, 2.

R spuns

Fa a noastră este via a, ar tând, ca i vederea, cum suntem dup omul dinl untru. Aceasta porunce te Scriptura s o sp l m, adic s ne cur im via a de toat pata p catului. Iar capul este mintea noastră , pe care Scriptura porunce te s o ungem, adic s o facem s str luceasc de cuno tin a dumnezeiasc .

Întrebarea 51

Ce înseamn cuvântul: «Mai de folos i-ar fi fost aceluia s i se lege o piatr de moar de grumaz i s fie aruncat în mare, decât s sminteasc pe unul din cei mici?»⁵⁷⁸

R spuns

«Mici» socotesc c nume te pe cei simpli la cugetare, care din pricina micimii min ii nu pot s deosebeasc judec ile Providen ei. Deci dac cineva sminte te pe unii ca ace tia, mai de folos i-ar fi fost s fac parte din ceata p gânilor, care, asemenea asinului legat la piatra de moar , se in numai în oga a mi c rii lumii, i s se arunce în mare, adic într-o via plin de confuzie. Aceasta o înt re te i Apostolul Petru zicând: «Mai bine era pentru ei s nu fi cunoscut calea drept ii, decât cunoscând-o s se întoarc spre cele dinapoi»⁵⁷⁹

Întrebarea 52

Pe cine închipuie te Cain i Abel?

⁵⁷⁸ II Petru 2, 21.

⁵⁷⁹ Ecclesiastul 11, 30.

Sfântul Maxim Marturisorul

R spuns

Cain închipuie te cugetul trupesc, iar Abel plânsul sau poc în a.

Întrebarea 53

Ce înseamnă : «Să nu fereceți pe bărbat înainte de moartea lui»? ⁵⁸⁰

R spuns

Chiar pentru în alegerea celor mulți e limpede că, din pricina nesiguranței și a nestatorniciei voii omenești, nu trebuie să fereceți pe cineva, până ce trecând prin toată virtutea, nu-și va încheia viața cu sfârșitul cel neîndoielnic. Iar în înțelesul mai înalt, cel ce-a început, prin poc înțelegi nevoia, să umilească cugetul și să măntescă ce trebuie să fie în el și să-l slăbească, încă nu trebuie fericit până ce nu se va mortifica prin asceza unor osteneți încordate și nu va primi sfârșitul. Numai acesta e fericit că unul ce a murit împreună cu Hristos prin nelucrarea păcatelor, și a înviat împreună cu El pentru înălțimea virtuților. Aceasta o spune și psalmistul, zicând: «Feriți-vă de cei nepotăvățitori, adică de cei curați de păcat, care umblă în legea Domnului»,⁵⁸¹ adică pocesc înainte prin faptele bune.

Întrebarea 54

Ce înseamnă cuvântul: «Când voi vor izgoni pe voi din cetatea aceasta, fugiți în alta»? ⁵⁸²

580Psalmi 118, 1.

581Matei 10, 27.

582Is. 28, 17.

R spuns

Cetile au rostul să pzească și să asigure lucrurile de pre. Deci în în eles alegoric cetatea este nevoina constatătoare din diferite virtuți, ca de pild: înfrânarea de la vin, reținerea de la mâncăruri care sunt spre pază și siguranță. Deci când ne izgonesc dracii din una din acestea, strecurându-ne în noi înfumurarea și slava de art pentru o astfel de nevoină, e bine să dăm înapoi dintr-o asemenea silință ce ni se pare osârduitoare, ca să nu cedăm în mândrie, și să fugim la altă virtute, slobod de slava de art, până va veni la noi puterea nepțimirii. Sau, în altă în eles, cetățile numele sufletelor omenești.

Căci la acestea fiind trimiși Apostolii de Mântuitorul, când sunt alungați de la cele nevrednice, trec la sufletele altora, care s-au făcut în stare să primească învătura lor.

În aceste cetăți ale lui Israel nu le vor isprăvi de cercetat, fie că în unele sunt primiți, fie că de altele sunt alungați, până nu va sosi Fiul omului, împlinind toate la venirea Lui cea întru slavă.

Întrebarea 55

Cum se înlege că va pune «mila Sa la cântar», cum se zice la dumnezeiescul Isaia?⁵⁸³ și cum nu se dă nici un bine fără judecată, chiar dacă lucrurile din viață așezate sunt în separe?

R spuns

Dacă se cântărește mila lui Dumnezeu, se va în circumscrie desigur. Deci așa trebuie să în alegem acest loc, ca precum având putere să vedem, să auzim și să respirăm, aceasta nu ne face să lum în noi tot aerul, lumina, glasul, căci atunci nu ar mai rămâne de ce să se împărtășească și altul, tot așa mila lui Dumnezeu dă

583 I Esdra 7, 14.

Sfântul Maxim Marturisitorul

fiec ruia, după calitatea dispozițiilor, atât iertarea cât și harul. De pildă s-a cîntat cineva în chip desvîrit, este iertat în chip desvîrit; tot așa și cu cel ce iubește.

Întrebarea 56

Ce înseamnă ceea ce se spune la Ezdra: «înfricoșezi-i pe ei cu legea Domnului»? ⁵⁸⁴

Răspuns

«Înfricoșezi-i pe ei» s-a zis în loc de: scutur-i, nu făgăduindu-le cele bune, ci ameninându-i cu cele înfricoșătoare. Căci metoda aceasta, bună pentru slugi, se potrivește iudeilor.

Întrebarea 57

Ce înseamnă: «Armă în fricile nopții, odihnă în ostenele zilei»?

Răspuns

«Noaptea» a numit atacurile (momelile) ascunse și viclene ale vrăjmașului. Iar «zi» ispitele fete. Deci cel ce a dobândit destoinicia (deprinderea, obiceiul) cunoștințele dumnezeiești și nu mai ignoră nici unul din gândurile vrăjmașului, nu se teme de vreunul din atacurile ascunse ale lui. Căci frica nu este nimic altceva decât un rău așteptat. Iar ostenele îndurate pentru ispitele fete și socotește odihnă, pentru experiența câștigată din lupta cu ele și pentru nădejdea cununei fericite a neștirii ciunii, ce va fi obținută după biruirea lor.

⁵⁸⁴ După ce ne-am deprins de a discerne stările sufletești, scoatem la iveală patima cu urâciunea ei. Dar prin aceasta ea moare.

Întrebarea 58

Ce înseamnă cuvântul spus în Psalmul 75: «Gândul omului se va mîrturisii în fața lui Dumnezeu și a gândului său în fața lui Dumnezeu?»

Răspuns

«Să mărturisesc» este a celor ce se veselesc. Iar «mîrturisirea» a celor supuși cercetării. Cea din urmă este însoțită de întristare; cea dintâi de bucurie. Deci aceasta o spune, ca punându-se în cumpănă ceea ce este trecut și nedesvârșit în gândul bun cu ceea ce este statornic și desvârșit, partea din urmă este mai grea. Astfel partea întâi se supune cercetării; partea a doua se face pricină de bucurie.

Întrebarea 59

Care este etimologia gastrimargiei (lăcomia pânteceului)?

Răspuns

Nu s-a găsit nimenea nici dintre grecii (filologi), nici dintre oratorii să pomenească de aceasta. Dar Aristotel în scrierea «Despre animale» pomenește de un animal, numit margos, care se naște din putreziciunea ce se află între pământ și apă. Acesta, din clipa în care se naște, nu mai încetează să mănânce la pământ, până ce nu găurește pământul și iese la suprafață. Iar după ce iese, moare în trei zile. După alte trei zile vine un nor de ploaie și plouă deasupra lui și-l readuce la viață, dar acumă nu mai mănâncă într-una. De aici socotesc că au pornit vechii filosofi când au numit pe cei ce mănâncă mult gastrimargii. Dar cel ce tie să privească cu evlavie la lucruri poate să înțeleagă cele spuse și într-un sens duhovnicesc. Astfel toată patima obișnuită se nască din putreziciune. Iar

Sfântul Maxim Marturisorul

după ce se naște nu încetează să mănânce inima care i-a dat ființă, până nu iese, prin deprinderea întru cunoștință, la arătare. Iar ieșind, moare în cele trei facultăți ale sufletului.⁵⁸⁵ Apoi harul Duhului, arătându-se prin norul învârtirii, aduce iroaie de cunoștință și o reînviorează. Dar nu la viața pământească de mai înainte, ci la una virtuoasă și plăcută lui Dumnezeu.⁵⁸⁶

Întrebarea 60

*Ce înțeles are parabola din Evanghelie despre lucrătorii din vieți ce înseamnă neegalitatea aceea?*⁵⁸⁷

Răspuns

Judecata lui Dumnezeu nu se face înănd seama de timp și de trup, deoarece sufletul, fiind netemporal și netrăpesc, nu crește și nu sfârșește deodată cu timpul, iar mișcărilor și înclinărilor lui nu se nasc în chip temporal. De pildă, adeseori unul are în viața sa cîștigat aptezeci de ani, iar altul o singură zi. Pe de altă parte scopul cîștigării este să desfacă sufletul de împătimitățile și înclinațiile de cele materiale și să-l întoarcă spre Dumnezeu. Deci punem cazul că cel dintâi, avînd aptezeci de ani, a murit neîngrijindu-se deloc de o astfel de nepătimitățe, iar cel de-al doilea, avînd numai o zi și-a desfructat tot cugetul pământească de la cele pământești. La răsplătirea ce se va face la judecată, cel din urmă va lua plata după vrednicie, ca unul ce-a dus în viața sa gîndurile sale la împlinire; cel dintâi însă o va lua în dar și numai pentru că a răbdat osteneala nevoii ei.

⁵⁸⁵ Spiritualizează energia din ea.

⁵⁸⁶ Matei 20, 1.

⁵⁸⁷ Efeseni 1, 10.

Întrebarea 61

De ce s-a pogorât Duhul tocmai după zece zile de la înălțarea Domnului?

Răspuns

Zic unii dintre învățații în cele dumnezeiești că deoarece, după Dionisie Areopagitul, Puterile îngerești sunt rânduite în nouă cete, înălțându-se Domnul după omenitate (căci după dumnezeire toate le umple), fiecare cetă i-a dăruit o zi, de la prima până la ultima. Căci aveau lipsă ele de venirea Domnului la ele, fiindcă «În El, zice Apostolul, s-au reunit toate, nu numai cele de pe pământ, ci și cele din cer».⁵⁸⁸ După aceea s-a arătat lui Dumnezeu în Tatăl și apoi s-a coborât Duhul.

Dar lucrul acesta poate fi înțeleși altfel: Cuvântul lui Dumnezeu, ascuns în cele zece porunci ale Sale, se face corp în noi, coborându-se cu noi în activitatea noastră morală, pe urmă iarăși ne ridică prin cunoștință, înălțându-ne până ne urcăm la cea mai înaltă dintre toate poruncile, care zice: «Domnul Dumnezeu este tu Domnul Unul este».⁵⁸⁹ Când deci mintea noastră s-a desfruct de toate, mai bine zis a pierdut toate și a ajuns la Dumnezeu însuși, atunci primește limbile de foc, devenind Dumnezeu după har.⁵⁹⁰

Întrebarea 62

*Ce înseamnă : «Dă-i răpăciorul spre prietenul tău, că nu cumva, s'aturându-se de tine, și te urască».*⁵⁹¹

⁵⁸⁸Deut.6,4.

⁵⁸⁹Întreg arcul de-a lungul celor trei trepte (faptuire, cunoaștere și vedere descoperită a lui Dumnezeu) este susținut de Hristos și lăsat în noi, care urcă împreună cu noi, făcându-ni-se tot mai descoperit.

⁵⁹⁰Prov.25,17.

⁵⁹¹Deuteronomul 21, 4-6.

R spuns

Prietenul este aici trupul nostru, pentru unirea și dragostea naturală ce-o avem față de el. Deci Scriptura te îndeamnă să nu te încarci prea mult cu grija de trup, ci să te îngrijești de el numai atâta cât să poți merge pe urmele sufletului. Iar aceasta rar, ca nu cumva, îngrijindu-te prea mult de odihna lui, să se arate în tine cele ale vrăjmașilor și ale celor ce te urăsc.

Întrebarea 63

*Ce închipuie te junca din lege, junghiat la vale, în cazul unui omor al cui autor n-a fost descoperit?*⁵⁹²

R spuns

Prin acestea se închipuie te gândul duhovnicesc al Scripturii că nu numai pentru greșelile vădite trebuie să ne temem, ca unii ce vom avea să suferim pedepse pentru ele, ci și pentru cele săvârșite de noi în chip neștiut, dând mereu junca, adică trupul nostru⁵⁹³ să fie junghiat în valea înfrângerii și a nevoii ei. De aceea se porțose junca în viață,⁵⁹⁴ ca să învețăm că nu trebuie să omorâm trupul, ci numai să junghiem și să îmblânzim plăcerile răsculate.

Întrebarea 64

*Ce închipuie te slăbănișul coborât de patru înși prin acoperire? Oare se putea descoperi casa, cum spune istoria?*⁵⁹⁵

⁵⁹² Trupul în grecește este feminin, .

⁵⁹³ În Sf. Scriptură junca nu rămâne vie, este junghiată, dar Sf. Maxim a înțeles prin verbul neurokopiîn o lovire și o slăbire a juncii, nu o junghiere a ei.

⁵⁹⁴ Luca 5, 19.

⁵⁹⁵ IV Regi 2, 25.

R spuns

Dup istorie cu siguran s-a descoperit casa, c ci vizitatorii acelor locuri zic c acoperi urile caselor, f cute din piatr poroas , sunt foarte u oare, încât cel ce vrea s le descopere, o poate face aceasta u or i repede. Dar dup în elesul mai înalt, sl b nogul este orice minte ce bole te în p cate i nu poate vedea pe Cuvântul (Ra iunea suprem) prin contempla ia natural , care e u a. Deci înl turând prin credin acoperi ul gros al literii legii, e coborât prin cei patru de la în l imea de art spre Cuvântul care s-a smerit pe Sine (chenoza) i prime te prin credin i f ptuire putin a de-a umbla.

Întrebarea 65

*De ce Elisei Proorocul s-a rugat i au ie it ur i i au sfâ iat 42 din copiii ce râdeau de el?*⁵⁹⁶

R spuns

Zic unii c copiii ace tia nu sunt Israeli i, ci din alte neamuri; i nu sunt copii dup vârst , ci dup minte. Deci ace tia auzind de Prooroc c f cea multe semne, n-au crezut, ci au râs de el. Dar erau i unii care nu s-au împ rt it de p reea lor de art . Deci ca s nu fie v t ma i ace tia i blasfemia s se urce la cer, le-a venit în ajutor Dumnezeu.

Iar dup în elesul duhovnicesc, orice minte care e, ca i Elisei, ple uv , adic curat de cuget ri p mânte ti, e luat adeseori în râs, în urcu ul cuno tin ei ei, de gândurile orientate spre lucrurile ce cad sub sim uri i spre materie i form . C ci num rul patruzeci înseamn lucrurile ce cad

⁵⁹⁶ Patru închipuie te cele patru elemente, care dup cei vechi alc tuiesc natura Deci patruzeci e natura constituit .

Sfântul Maxim Marturisitorul

sub simuri,⁵⁹⁷ la care adugându-se materia în forma, se naște numai unul patruzeci și doi. Deci mintea este luată în răș de asemenea gânduri, care vor să o fac să simtă virtutea ca pe o povară. Aceste gânduri le omorâ mintea prin rugăciune și prin ură, adică prin plăcere și poftă. Căci aceste pasiuni întrebuintă întors,⁵⁹⁸ adică spre bine, ucid gândurile batjocoritoare.

Întrebarea 66

*Cum trebuie să înțelegem neștiința Fiului despre sfârșitul lumii?*⁵⁹⁹

Răspuns

Există două feluri de neștiință: una vrednică de ocară, alta nevinovată. Cea dintâi atâră de noi, a doua nu atâră de noi. Cea vrednică de ocară și atâră toare de noi este neștiința cu privire la virtute și evlavie. Cea nevinovată și neatâră toare de noi este neștiința cu privire la toate acele lucruri, câte, vrând să le cunoaștem, nu le cunoaștem: de pildă cu privire la lucrurile ce se petrec departe, sau la cele ce se vor întâmpla în viitor. Dar dacă sfinții Prooroci au cunoscut prin har cele de departe și neatâră toare de noi, cum nu le-ar fi știut cu atât mai vădit pe toate Fiul lui Dumnezeu, iar prin El și omenitatea Lui, nu prin fire, ci prin unirea cu Cuvântul? Căci precum fierul ars în foc are toate însușirile focului pentru că luminează și arde, și totuși prin fire nu este foc, ci fier, la fel și omenitatea Domnului, întrucât era unit cu Cuvântul, le ține toate și aceste însușiri dumnezeiești le arată în sine, dar ca fire omenească luată de sine, adică neunită, se zice că nu le ține.

⁵⁹⁷ Energia lor este transferată pe plan spiritual.

⁵⁹⁸ Marcu 13, 32.

⁵⁹⁹ Iov. 11, 11.

Întrebarea 67

Cum închipuie te înbr c mintea (schima) monahal i mai ales tunderea p rului?

R spuns

Precum capul e în fruntea tuturor m dularelor din trup, tot a a mintea de ine rolul de cap în suflet. Deci aceasta trebuie tuns de toate cuget rile lume ti. Colovionul, care acoper tot trupul i las goale numai mâinile, înseamn c trebuie s înbr c m filosofia moral , care înl tur lucr rile ce s vâr esc p catul, i c aceasta trebuie s acopere i puterea i lucrarea. C ci puterea st pânirii celui r u este, cum zice Iov,⁶⁰⁰ sub buricul pântecelui; iar sufletele, dup fericitul David, sunt pline de batjocurile dracilor.⁶⁰¹ i aceste batjocuri sunt lucr rile curviei. Iar analavul, fiindc are pe el crucea i înainte i înapoi înseamn c trebuie, cum zice Apostolul, s ne r stignim nu numai noi lumii, ci i lumea nou .⁶⁰² Aceasta pentru ca, fugind noi de lume, s nu mai avem nici o piedic i s nu mai fim re inu i de pl cerea fa de ea, am gi i de suprafata ei, dar nici s nu mai fim urm ri i de ea dinapoi, prin încerc rile f r de voie, i a a s sl bim din încordarea credin ei. Ci s r mânem nesim itori i mor i atât fa de patimile cele de voie, cât i fa de cele f r de voie.⁶⁰³ Culionul închipuie harul lui Dumnezeu, care p ze te i acoper mintea noastr . C ci cel ce s-a tuns de

⁶⁰⁰ Psalmi 37, 8.

⁶⁰¹ Galateni 6, 14.

⁶⁰² Patimile cele de voie sunt cele care ne atrag spre pl ceri, cele f r de voie sunt suferin ele de care vrem s fugim. Deci s nu ne pese nici de pl cere, nici de durere, nici de cele din fa , nici de cele din spate.

⁶⁰³ Efeseni 6, 17.

Sfântul Maxim Marturisorul

cuget rile lumii, prime te coiful mântuirii.⁶⁰⁴ Iar sandalele au acest în eles: p r i din trup, la fel cum întreg trupul se folose te de o r m i de piele, trebuie s se foloseasc sufletul de trup, iar pe acesta s -l omoare fa de patimi. Periboleul (pallium, haina de deasupra), fiind în patru col uri, cum e lumea din patru elemente, arat c trebuie s ne îmbr c m în contempla ia natural , încât s nu mai privim cele ce se v d de dragul sim irii i al patimilor, ci prin ra iunea ce se afl în ele s ne în l m spre Ziditorul lor. Faptul c mâna stâng r mâne descoperit ⁶⁰⁵ arat c faptele bune trebuie s lumineze din noi, dup cuvântul Mântuitorului, a a ca s vad oamenii faptele noastre cele bune i s sl veasc pe Tat l nostru cel din ceruri. Iar ve mintele trebuie s fie negre, ca s arate c trebuie s fim near to i (nev zu i) pentru lume, ca unii ce avem petrecerea în cer. Dac cineva mai socote te c haina de deasupra (pallium) prin cele patru col uri mai închipuie te i cele patru virtu i generale, nu va gre i.

Întrebarea 68

R spuns

Preotul spune Bisericii «pace» de pe în l imea scaunului (catedrei), imitând pe Domnul de pe scaun (catedr), care, în l ându-se, I-a l sat i I-a dat pacea Sa. Iar poporul r spunzând: « i cu duhul t u»,⁶⁰⁶ vrea s spun : «Ne-ai dat nou pace, Doamne, i bun în elegere între noi. D -ne i pacea care este unirea nedesp r it cu Tine, ca împ ca i cu

⁶⁰⁴ Combefis se întreab de nu e gre eal de text, fiind vorba de mâna dreapt .
⁶⁰⁵

⁶⁰⁶ Din explica ia ce urmeaz se pare c a a ar trebui s se traduc " μ ". Asa traduce i Combefis.

Duhul T u, pe care l-ai pus în noi la începutul crea iei, s
ajungem nedesp r i i de dragostea Ta».

Întrebarea 69

*Dac mor ii învie în întregime, de ce nu învie în
întregime trupurile noastre? De ce credem apoi c prin
Botez, ele se prefac?*

R spuns

Întrebarea 70

R spuns

Dac vrei o tâlcuire mistic a Scripturii, aceasta trebuie
s se în eleag a a: «L uda i pe Domnul în glas de
trâmbi »⁶⁰⁷ înseamn : prin pomenirea învierii, care va fi
anun at prin trâmbi , precum s-a scris. «L uda i-L pe El
în psaltire i chitar », adic prin limba noastr i prin gur ,
lovindu-le cu duhul ca cu un plectru (pan), «L uda i-L în
tob i al ut », adic în trup i suflet, de la care, ca de la o
al ut , str bat cererile la Dumnezeu. «L uda i-L în strune
i în organe», adic în inim i în toate m runtaiele i în
toate fibrele dinl untru, pe care le-a numit organe.
«L uda i-L pe El în chimvale bine r sun toare», adic prin
buze, prin care se împletesc melodiile armonioase ale
psalmodierii.

Întrebarea 71

*În unele manuscrise ale Apostolului se spune: «To i vom
adormi, dar nu to i ne vom schimba»; în altele: «Nu to i*

⁶⁰⁷ Psalmi 150, 3-5.

Sfântul Maxim Marturisitorul

vom adormi, dar to i ne vom schimba».⁶⁰⁸ Te rog, arat - mi, care versiune trebuie primit i ce înseamn cele scrise?

R spuns

Socotesc c nu se abate cineva de la gândul Apostolului, dac prime te cu evlavie amândou versiunile, pentru c i manuscrisele vechi le cuprind pe amândou . Pe cea dintâi: «To i vom adormi, dar nu to i ne vom schimba», trebuie s o în elegem în sensul c to i vom avea de suportat adormirea prin moarte, dar nu to i ne vom preschimba primind slava i îndr znirea. Aceasta o arat acela i Apostol în alt loc i mai limpede, zicând: «Numai s ne afl m îmbr ca i i nu dezbr ca i».⁶⁰⁹ Iar pe cea de-a doua: «Nu to i vom adormi, dar to i ne vom schimba», trebuie s o în elegem în sensul c nu to i vom adormi cu adormirea pentru un timp oarecare, ca s avem lips de mormânt i de risipirea prin stric ciune, ci cei de atunci vor suporta o moarte scurt , neavând lips de adormirea pentru un timp oarecare, deoarece îndat se va produce învierea. Dar to i se vor schimba, adic se vor îmbr ca într u nestic ciune.

Întrebarea 72

Luca spune în Fapte despre Pavel c «se gr bea, de i - ar fi cu putin s fac ziua Cincizecimii la Ierusalim». Dar atunci cum face Pavel îngenuncheri, ceea ce e oprit de canoane?⁶¹⁰

⁶⁰⁸ I Corinteni 15, 51.

⁶⁰⁹ I Corinteni 5, 3.

⁶¹⁰ Fapte 20, 16, 36. Canoanele Bisericii opreau îngenuncherile între Pa ti i Rusalii, fiind timp de bucurie pentru Învierea Domnului.

R spuns

Nu despre Cincizecimea îns i, în care s-a pogorât Duhul, vorbe te, ci fiindc toate cele cincizeci de zile se numesc zile ale Cincizecimii, Pavel se gr bea s fac la Ierusalim prima zi de dup Pa ti. Deci e limpede c i-a plecat ghenunchiul în vremea postului.

Întrebarea 73

*Ce înseamn cuvintele: «Cel ce zide te pe temelia aceasta aur, sau argint, sau pietre pre ioase, lemne, iarb , trestie, focul le va cerca? Deci cel al c rui lucru, pe care l-a zidit, va r mânea, plat va lua, iar cel al c rui lucru va arde, se va p gubi. El îns se va mântui, dar a a ca prin foc».*⁶¹¹

R spuns

Temelia este credin a lui Hristos. Aurul zidit de cineva în ea este cuno tin a tainic despre Dumnezeu (mistagogia teologic); argintul via a str luminat de virtu i; pietrele pre ioase cuget rile evlavioase; lemnele împ timirea de cele ce cad sub sim iri; iarba o zide te cel ce se hr ne te cu nesocotina; trestia cel ce lucreaz stric ciunea. Deci pe cei care au fapte bune ziua cuno tin ei îi arat c în foc, adic în duh s-a f cut descoperirea lor. În ce-i prive te îns pe cei p c to i, lucrurile lor se ard prin judecata din cuno tin , care arde con tiina; ea desfiineaz p catele i mântuie te pe om, dar îl p gube te de virtu ile pe care nu le-a lucrat în timpul de mai înainte. Dar i în veacul viitor lucrurile p catului se topesc în neexisten , firea reprimind înapoi puterile sale prin foc i prin judecat .⁶¹²

⁶¹¹ I Corinteni 3, 13-15.

⁶¹² Aici nu se înva c p c to ii se vor "mântui" în sensul c pedepsele lor odat vor înceta, ci c ei nu vor pieri ca lucrurile lor, ci vor fi "p stra i", "dar în focul ve nic". Sf. Maxirn e de acord cu Sf.

Întrebarea 74

Ce înseamnă ceea ce spune David cântând: «Dă slugii Tale puterea Ta și mântuie-te pe fiul slujnicei Tale».⁶¹³

Răspuns

Fiindcă suntem după fire slugi ale lui Dumnezeu și fii ai slujniciei Sale în elepciunea, se roagă să ni se dea nouă întâi puterea, adică să pînărea asupra patimilor. Pe urmă, prin aceasta vine mântuirea.

Întrebarea 75

În cărțile Regilor scrie că Dumnezeu a mișcat pe David și a numărat poporul. Dar în Paralipomena se zice că aceasta este de la diavol. Cum se poate arde acordul Scripturii cu ea însăși?⁶¹⁴

Răspuns

Apostolul numește pe diavolul dumnezeu al veacului acesta. Așa trebuie înțelese cuvântul din Regi. Sau și altfel: fiindcă afară de Providența lui Dumnezeu nu se întâmplă nimic, ci toate se întâmplă fie din bună voință, fie din rădăcina Lui, cuvântul din Regi că «Dumnezeu a mișcat», trebuie înțelese că «Dumnezeu a îngăduit», iar cel din Paralipomena că diavolul a lucrat, el a fost cauza. Pe urmă, că cei aptezeci de mii, care se aflau cu Avesalom și sufereau de patima închipuirii de sine și a mândriei. Înțelese mai înalt această înseamnă că David este orice om

Ioan Gură de Aur, Hom. 9 în I Cor. 3, unde spune: "Ceea ce spune această este: Nu se va pierde și el ca lucrurile care se topesc în nimic, ci va rămâne în foc". Vezi și locuri de la alți Părinți în același sens, în nota lui Combefis, P.G. 90, 847.

⁶¹³ Psalmi 85, 16.

⁶¹⁴ II Regi 24, 1; I Paralipomena 21, 1.

care a n scut, nu din aplecare (dispozi ie) l untric , ci din uitare de sine, un gând de mândrie, dar pe urm se c ie te i se roag lui Dumnezeu. Iar f când a a, mor gândurile privitoare la cele vremelnice i trec toare. C ci num rul aptezeci înseamn mi carea temporal , pentru cercul în eptit ce se repet . De aceea e mai bine a fi prigonit de vr jma ii draci, decât a suporta foamea neauzirii cuvântului lui Dumnezeu.

Întrebarea 76

*Ce înseamn cuvântul de la Apostolul: «O, de s-ar i t ia încaltea»?*⁶¹⁵

R spuns

Acesta s-a zis în loc de: Vor plânge i se vor lovi, ajun i la poc in pentru p catele pe care le-au s vâr it tulburând pe credincio i.

Întrebarea 77

*De ce li se interzice Moabi ilor i Amoni ilor s intre în templul Domnului, pân la al treilea i al patrulea i al zecelea neam; i pân în veac?*⁶¹⁶

R spuns

Moabit se t lm ce te intestinul tat lui ( ), iar Amonit tat l maicii. Prin acestea se spune c cel ce ia pild de r utate de la altul a descoperit intestinul tat lui; iar cel ce na te p catul din sine este tat l maicii, adic al p catului s u propriu. Deci ace tia nu vor intra în casa Domnului pân la al treilea i al patrulea i al zecelea neam; i pân în veac. Adic cel ce nu s-a apropiat de Dumnezeu prin dobândirea deprinderii binelui i prin

615 Galateni 5, 12.

616 Deuteronomul 23 ,3; I Ezdra 13, 1.

Sfântul Maxim Marturisitorul

ferptuirea lui (caci acestea sunt al treilea și al patrulea neam al virtuților), apoi prin numele și prin credința Domnului Iisus și prin cele zece porunci ale Legii, nu va intra, prin renașterea viitoare din veacul cel netrecător, în casa lui Dumnezeu, adică în cetatea cerească în care e locuința tuturor celor ce se veselesc.⁶¹⁷

Întrebarea 78

*Din ce pricină cel ce era numai în parte leproș era în fața Legii necurat, iar cel leproș în întregime era curat?*⁶¹⁸

Răspuns

Cel leproș în vreo parte are moartea în partea în care e lepra. Caci retrăgându-se sângele ce întreține viața, se golește locul. Și când prin atingerea preotului se adâncește locul leprei, îl spurcă pe cel leproș. Tot așa și cel leproș în vreo parte a sufletului, golindu-i-se sufletul, adică adâncindu-se prin retragerea puterii vitale a virtuții, se face necurat. Dar cel leproș în întregime e drept că are culoarea leprei, însă sângele vie îi avându-l împărtășit prin tot trupul, îl are semnat și la suprafață. Aceasta înseamnă că cel ce a ajuns la ultimul capăt al răutății, dar pe urmă s-a căit, redobândește puterea vitală a virtuții. Numai conștiința o are colorată de urmele cugetărilor dinaintea ( ). Caci nu poate să nu cugete la cele ce le-a făcut, căci și când nu le-ar fi făcut. De aceea îl declară Legea pe unul ca acesta curat.

⁶¹⁷Psalmi 86, 7.

⁶¹⁸Leviticul 13, 1, 12.

Întrebarea 79

Ce înseamnă cele cinci feluri de jertfe aduse după rânduiala Legii: oaia, boul, capra, turtureaua și porumbelul?

Răspuns

După unul din înțeleșuri, berbecul, ca unul ce e cu petenie, închipuie te puterea rațională; taurul iubește; iar capra poartă. Turtureaua, la rândul ei, închipuie te neprihănirea, iar porumbelul sfințenia. Dacă însuși trebuie să luăm seama la însușirile naturale ale fiecărui animal și să le căutăm în alesul potrivit, cei pricepuți în astfel de lucruri spun că oaia aduce trei lucruri stăpânului: lână, laptele și mielul. Iar pupila ochiului ei se întoarce după soare și în fiecare zi de afară 365 de bobite. La fel și omul rațional, care este omul, dacă vrea să se aducă jertfă Stăpânului, trebuie să-și dea ca lână fructuirea morală, ca lapte contemplația naturală (căci aceasta hrănește mintea), iar ca miel învâșcelul pe care îl naște prin învâștură, silindu-se să-l facă întru totul ca pe sine și să-l aducă desvârșit lui Dumnezeu. Dar și pupila ochiului unuia ca acesta se întoarce după soare, adică mintea lui se îndreaptă după Soarele dreptății, care călăuzește toate ale noastre prin cărmuirea providențială a lucrurilor; căci în neazuri și în zile bune el îi mulțumește Aceluia pentru Providența care le călăuzește bine pe toate. Unul ca acesta leapădă în fiecare zi 365 de bobite, adică aruncă de fiecare dată cele știricioase și de prisos, supuse timpului și prefacerii.

Cât despre bou, se spune că el are inima în trei coluri și rinichii cu cinci ieșituri; mai are apoi trei stomacuri. Ziua el are ochii luminoși, iar noaptea în chipul focului. O treime din zi și o treime din noapte el rumegă ( ), căutând spre Răsrit. Nara lui

Sfântul Maxim Marturisorul

dreaptă dă un miros bun (μ). Iar sângele lui omorâ animalele domestice, afară de câine. Deci și noi, luând ca niște boi jugul lui Hristos, să ne ținem inima de piatră și dezrădăcinând spinii patimilor, să ne lărgim prin mântul inimii spre primirea cuvântului dumnezeiesc. Să avem apoi inima în trei coluri, adică să avem în inimă și în toată învârtură despre Treime, ca precum inima comunică în chip firesc viața ei trupului, așa și credința în Dumnezeu să susțină mîndrărele sufletului. De asemenea să avem rinichii cu cincisăteze, adică partea noastră poftitoare să nu fie întoarsă spre patimi, ci prin cele cincisăteze să privim zidirea numai în vederea doririi și iubirii Ziditorului. Să avem apoi trei stomacuri. Stomacul primește cel dintâi bucatele și prin lucrarea de digestie alege și trimite fiecăruia mîndrărele ceea ce e potrivit cu el, iar restul îl predburșă. Așa se cuvine ca și noi, conduși fiind de contemplația activă, naturală și teologică și împreună îndetuturor mîndrărele sufletului cele potrivite, să purtăm grijă și de cel mai de jos, adică de trup sau de burșă. Iar să răsuflă o treime din zi și noapte, privind spre Rășrit, înseamnă să privim spre întreita Providență a lui Dumnezeu, spre cea care susține, întoarce și ceartă, și a-I mulțumi atât în noaptea încercărilor, cât și în ziua propășirii. Să avem și ochii noaptea în chipul focului, iar ziua luminoși, adică puterea noastră contemplativă capabilă să primească în ziua virtuților razele cunoștinței de la Soarele Dreptății, iar în noaptea încercărilor și ispitelor ce vin una după alta pe urma virtuților, în stare să înțeleagă sensul prășirilor. Să avem și nara dreaptă binemirosoasă. Căci partea dreaptă a omului este sufletul, dat fiind că avem două părți, sufletul și trupul. Deci cel ce pentru virtuțile sufletului a înmăbrătat harul Duhului Sfânt devine pentru ceilalți binemiroșitor. Iar sângele acestuia are o putere ce omorâ animale domestice; adică iuimeea abtută din drumul ei

ucide pe oamenii ce-o practic și hrănește pe dracii ce latră împotriva noastră .

Capra are o fire ce urcă uor munții, sare prup stiele și se încântă de melodiile muzicale. Cornul ei drept, oriunde s-ar sufla în el, dă senzația unui cutremur. Apoi dă afară din ea în fiecare zi două sute de boabe. Deci și sufletul nostru trebuie să sară cu îndrăzneală prup stiele ispitelor și încercărilor, să urce munții proorocilor și ajungând la înălțimea cunoștințelor să se îndulcească cu ea. Și nu numai să se îndulcească, ci prin clopotele ei ( ), adică prin rațiunea furtivă, să comunice și celor ce-i aud învătura această dulce. Iar cornul ei drept înseamnă cel ce închină lui Dumnezeu contemplația sufletului prin rugăciune, făcându-se binemiositor ascultătorilor, scuturându-i de patimile trupului din aceia. Unul ca acesta leapdă totdeauna rătașă în jurul celor ce cad sub simuri. Căci simurile împletindu-se cu cele sensibile lipsesc de sfârșit.

Ale celui dintre sfinți, Părintele nostru
Maxim Marturisitorul
Scurt tâlcuire a rugăciunii Tatălui nostru
către un iubitor de Hristos⁶¹⁹

Am primit pe înșuși de Dumnezeu păzitul meu
stăpân,⁶²⁰ venit la mine prin preacinstita lui scrisoare, pe
cel ce este totdeauna de față și nu poate fi niciodată
departe de duhul. Căci nu disprețuiește să fie împreună cu
slugile sale, pentru bogăția virtuții imitat în chip
dumnezeiesc, odată ce înșuși Dumnezeu a dat-o pe aceasta
ca mijloc de întâlnire chiar și cu el. De aceea, minunându-
mă de mirarea coborârii lui, temerea mea față de El am
amestecat-o cu afecțiune, și din amândouă, adică din
temere și afecțiune, am dat ființă iubirii, constant toată din
respect și din dorința de apropiere. Căci am voit că
temerea să nu se desfacă de afecțiune și să devină, nici
afecțiunea dispreț, ceea ce se întâmplă când nu are unit
cu ea temerea care cumpătează. Am voit mai degrabă că
iubirea să se arate legea afectuoasă ce este și dă întru și
tinde să se apropie de tot ce este înrudit după fire,
înlocuind ura prin afecțiune și depărtând disprețul prin
respect. Pe această temere trăind-o fericitul David, că
intrând mai mult decât toate în alcătuirea iubirii de
Dumnezeu, zice: «Frica Domnului este curată și ea rămâne

619 P.G. 90, 871-910; Filocalia greacă, ed. II, vol. 1, 317-327.

620 Se vede că această scriere a fost adresată unei personalități pentru care Sf. Maxim avea un mare respect în multe epistole adresantului era numit stăpân. Probabil era egumen, episcop sau dregător civil. (De pildă ep. 40 către egumenul Talasie, P.G. 91, 633).

în veacul veacului». ⁶²¹ El tia îns c aceasta este alt temere decât cea care se na te din frica de pedeaps pentru relele s vâr ite. C ci aceasta se dep rteaz , încetând cu totul când vine iubirea, cum arat undeva în cuvintele sale marele Evanghelist Ioan, zicând: «Iubirea scoate afar frica». ⁶²² Dar cealalt e o însu ire caracteristic fireasc a des vâr itei iubirii. Ea p streaz prin sfiala ei în sfin i pentru veci nesticat legea i chipul iubirii fa de Dumnezeu i întreolalt .

Împreunând deci, precum am spus, i eu temerea de st pânul meu, cu afec iunea fa de el, p strez în acest alc tuire legea iubirii. Prin respect ea m împiedic s scriu, ca s nu se iveasc dispre ul; prin afec iune, îns , m sile te s scriu ca s nu par ur des vâr itul refuz de a scrie. Deci ascultând de porunc scriu, dar nu câte gândesc, «c ci gândurile omului sunt ov ielnice», dup Scriptur , ⁶²³ ci câte vrea Dumnezeu i câte d ruie te prin harul S u pentru a produce vreun oarecare folos.

«Sfatul Domnului, zice David, r mâne în veac; gândurile inimii lui, din neam în neam». ⁶²⁴ Prin «sfat» a în eles, poate, sfatul lui Dumnezeu i Tat I, cu privire la coborârea (chenoza) negrit a Fiului cel Unul-N scut în vederea îndumnezeirii firii noastre, sfat care îmbr i eaz marginea tuturor veacurilor. ⁶²⁵ Iar prin «gândurile inimii

⁶²¹Psalmi 18, 10.

⁶²²Ioan 4, 18.

⁶²³în elept. 9, 14.

⁶²⁴Psalmi 32, 11.

⁶²⁵ Toate veacurile (eonii) sunt purtate de dinamica lui Iisus cel care a coborât în ele, îngro ându-Se pe m sura îngro rii lor i în l ându-Se împreun cu în l area lor. Iisus e în lume prin ra iunile ei, prin Providen , prin Legea veche, înc înainte de a veni în trup pentru a se face pârga îndumnezeirii firii omene ti. Iar dup aceea conduce i de sus, dar i din sânul istoriei, procesul de îndumnezeire a firii omene ti, ba acest proces dureaz pentru oameni i pentru îngeri chiar i dup

Sfântul Maxim Marturisorul

Lui», ra iunile Providen ei i ale Judec ii, dup care cârmuie te în chip în elept via a noastr de aici i cea viitoare, ca a unor genera ii diferite, dând fiec reia modul convenit de lucrare.⁶²⁶ Deci dac lucrul sfatului dumnezeiesc const în îndumnezeirea firii noastre, iar scopul gândurilor dumnezeie ti este s des vâr easc pân la cap t cele ce le cerem în via a noastr , e de folos s cunoa tem i s împlinim în elesul Rug ciunii Domnului, i deci s -l i descriem.⁶²⁷ C ci la aceast rug ciune s-a gândit i st pânu l meu, mi cat de Dumnezeu, când a scris c tre mine, sluga sa. Deci trebuind s o fac acum tem a cuvintelor mele, rog pe Domnul, înv torul acestei rug ciuni, s -mi deschid mintea spre în elegerea tainelor din ea i s -mi dea cuvânt potrivit spre t lm cirea celor ce le voi în elege. Fiindc ea înf i eaz tot scopul ascuns în chip tainic în cele spuse mai înainte, sau mai bine zis vestit limpede celor puternici la minte. Cuvântul rug ciunii cuprinde cererea tuturor acelora c rora ni s-a f cut pricinuitor însu i Cuvântul lui Dumnezeu smerindu-Se. El ne înva s ne silim a ne însu i acele bunuri, pe care ni le

sfâr itul acestei lumi, în veci. Deci nu e veac care s r mân pe dinafara acestei misiuni.

626 Ra iunile Providen ei se împletesc i se alterneaz neconținut cu cele ale Judec ii. Dumnezeu îndemnând pe oameni spre cele bune atât prin inspira ii i daruri pozitive, cât i prin încerc ri i pedepse. Aceste ra iuni dinamice (idei-for) ce lucreaz în sânul istoriei îi dau acestuia un sens unitar. Dar istoria nu e uniform , pentru c nici ra iunile acestea nu r mân mereu acelea i, ci fiecare genera ie e c l uzit dup alte ra iuni, dându-i-se alte misiuni, alte moduri de lucrare. De remarcat e c i de via a viitoare spune Sf. Maxim c va fi c l uzit dup ra iunile Providen ei.

627 Cele ce le cerem în via a noastr sunt cele cuprinse în rug ciunea Tat l nostru. Iar scopul gândurilor lui Dumnezeu e s îplineasc acestea pân la cap t. Deci se cuvine s fie l murite lucrurile ce le cerem în rug ciunea Tat l nostru pentru a ti ce urm re te Dumnezeu prin gândurile Sale.

poate procura numai Dumnezeu și Tatăl prin Fiul, care mijloace te în chip natural și prin Duhul Sfânt. Căci mijlocitor între Dumnezeu și oameni este, după dumnezeiescul Apostol, Domnul Iisus,⁶²⁸ care a arătat oamenilor prin trupul său pe Tatăl cel necunoscut, iar Tatăl lui i-a adus pe oameni în Sine, împreună și prin Duhul.

Pentru această, făcându-Se om în chip neschimbat, se face pricinitorul și învâtorul unor taine noi și multe, încât mulțimea și mărirea lor nu a putut-o cuprinde rațiunea în vreom sursoare. Dintre ele a dăruit oamenilor, cu dăruirea Sa, care întrece toate, apte la număr, mai generale decât celelalte. Deci scopul rugăciunii este, cum am zis, să înmărieze tainic tocmai în eșul acestora, adică : 1. Învierea despre Dumnezeu (teologia) 2. Înfierea prin har, 3. egalitatea în cinste cu îngerii, 4. Împărăția de viață veșnică, 5. restaurarea firii ca să încline spre ea însăși în chip nepătimă, 6. desființarea legii păcatului și 7. surparea celui rău, care ne stă până te prin în el ciune. Să cercetăm a adăruie adevărul celor spuse.

Teologie ne învață Cuvântul lui Dumnezeu prin faptul că se întrupează, arătând în Sine pe Tatăl și pe Duhul Sfânt. Fiindcă întreg Tatăl și întreg Duhul Sfânt erau ființiali și desvârșit în Fiul și după ce s-a întrupat, fără ca ei să se întrupeze, căci Unul binevoind, iar cel alt împreună lucrând cu Fiul, care însuși i-a lucrat întruparea. Căci Cuvântul a rămas mintal și viu⁶²⁹ și neîncăput de nimeni altul după ființă; decât numai de Tatăl și de Duhul Sfânt, și atunci când i-a făcut, prin iubirea de oameni, unirea după ipostas cu trupul.

628 I Timotei 2, 5.

629 Sf. Părinți aseamnă pe Tatăl cu mintea, pe Fiul cu rațiunea (sau cuvântul), iar pe Duhul cu viața. Deci Cuvântul întrupându-se a rămas unit cu Mintea (Tatăl) și cu Viața (Duhul Sfânt) adică mintal și viu.

Sfântul Maxim Marturisorul

Înfierea ne-o har ze te, d ruindu-ne dup har na terea cea mai presus de fire, de sus, prin Duh. Pe aceasta o p ze te i o p streaz , împreun cu Dumnezeu, libera voin a celor ce s-au n scut, cultivând cu dragoste adev rat harul d ruit i sporind prin împlinirea sânguincioas a poruncilor frumuse ea d ruit prin har i înaintând prin golirea de patimi atâtă în dumnezeire, cât S-a golit pe Sine Cuvântul lui Dumnezeu de slava majest ii Sale, pentru mântuirea noastr , f cându-Se cu adev rat om.

Egali în cinste cu îngerii i-a f cut pe oameni, întâi fiindc «a împ cat prin sângele crucii Sale cele din cer i cele de pe p mânt»⁶³⁰ i a surpat puterile vr jma e care umpleau locul dintre cer i p mânt,⁶³¹ ar tând c , în privin a împ r irii darurilor dumnezeie ti, ceata Puterilor cere ti i p mânt e una, firea omeneasc vestind întru veselie slava lui Dumnezeu împreun cu Puterile de sus prin una i aceea i voin . Apoi fiindc , dup împlinirea lucr ii Sale pentru noi, s-a în l at la cer cu trupul primit, unind prin Sine cerul cu p mântul. Prin aceasta a unit cele sensibile cu cele inteligibile i a ar tat firea cea creat ca una de la o extremitate la alta a p r ilor ei, unificat în ea îns i prin virtute i prin cunoa terea primei Cauze. Astfel, prin toate câte a s vâr it tainic a ar tat, cred, c ra iunea este leg tura de unire între cele desp r ite; iar lipsa ra iunii însemneaz dezbinarea celor unite.⁶³² Prin aceasta ne-a

⁶³⁰Coloseni 1,20.

⁶³¹Adic ne împiedicau s ne în l m la Dumnezeu.

⁶³²Cuvântul "logos" poate avea aici trei sensuri: ra iune, cuvânt i sens, Ra iunea sau Cuvântul dumnezeiesc în toate aceste trei sensuri, logosul este leg tura de unire a celor desp r ite. Patima, care dezune te, este lipsa de ra iune; la fel egoismul, care nu în elege s se subordoneze unei ra iuni majore, ce încadreaz pe to i. Ra iunile din lucruri i din oameni tind dup o ra iune mai înalt , care e mai cuprinz toare. O ra iune particular care nu vrea s se subordoneze

îndemnat să învârmă sine însuși în rațiunea prin fptuire, ca să ne unim nu numai cu îngerii prin virtute, ci și cu Dumnezeu prin cunoștință, negând toate cele ce sunt.⁶³³

Prin rațiunea dumnezeiască ne face, dându-Se pe Sine de mâncare, cum numai El tie și cei ce au primit de la El o astfel de simțire mintală, încât prin gustarea acestei mâncări să cunoască prin cunoștință adevărat că «bun este Domnul».⁶³⁴ Prin aceasta, pe cei ce mănâncă îi umple de o calitate dumnezeiască ce-i îndumnezeiește, ca Unul ce este în chip vădit și se numește «Pâinea a vieții și a puterii».

Firea o readună în ea însăși, nu numai întrucât, făcându-Se om, și-a purtat voia nepetimată și nerzvrătit împotriva firii (neclintindu-se din temelie ei cea după fire,

uneia mai generală nu mai este rațiune. În acest sens rațiunea unește lucrurile sau rațiunile lucrurilor desparte. Iar Rațiunea supremă, care este în vârful piramidei tuturor rațiunilor, spre care tind toate rațiunile, este Dumnezeu-Cuvântul. El le unește pe toate. Dar și cuvântul omului către om este o trăsătură de unire între ei. Având acest rost, se înalegă ca adevăratul cuvânt este o expresie a rațiunii unificatoare, a unei rațiuni care se ridică de la rațiunea individualistă la rațiunea superioară ce se arcuriește peste rațiunile particulare ale celor doi. Astfel cuvântul nu mai este rațional, nu mai este din rațiune. Logos mai înseamnă însăși sens. Un lucru particular are sens numai dacă face parte dintr-un ansamblu. Individualul, dacă ar sta cu totul de sine, ar însemna un non-sens. Sensul unește lucrurile.

⁶³³ Este o învățură statornică a Sf. Părinților numai prin fptuire, prin practic, dobândim adevărata rațiune (și totodată apare în conștiința noastră Hristos cel ascuns în noi de la Botez). Unirea cu îngerii prin virtute arată că virtutea rămâne un bun permanent în cel ce se ridică mai presus de treapta fptuirii, la contemplație. De remarcat este că dobândirea adevăratei rațiuni este necesară și pentru cunoașterea mistică a lui Dumnezeu prin gnoza apofatică. Ca să fii în stare să negi toate lui Dumnezeu, pentru a urca la cunoașterea Lui, trebuie să te fi purtat întâi prin rațiune de mărginirea și de relativitatea lor.

⁶³⁴ Expresia "simțirea minții" (sensibilitatea spiritului) am întâlnit-o și la Diadoh (Cap. 36, Filocalia vol. I).

Sfântul Maxim Marturisitorul

nici m car împotriva celor ce L-au r stignit; dimpotriv , alegând mai bucuos moartea pentru ei decât via a, cum arat i caracterul voluntar al patimii, sporit prin dragostea de oameni a Celui ce a p timit), ci i întrucât a desfiin at du m nia, pironind pe cruce zapisul p catului, pentru care avea firea r zboiul neîmp cat cu ea îns i. Prin aceasta a chemat pe cei de departe i pe cei de aproape, adic pe cei de sub lege i pe cei din afara legii i «surpând peretele din mijloc al desp r iturii, adic desfiin ând legea poruncilor cu înv turile ei, a zidit pe cei doi într-un singur om nou, f când pace i împ cându-ne»⁶³⁵ prin Sine cu Tat l⁶³⁶ i întreolalt , ca pe unii care nu mai avem o voie ce se împotrivesc te ra iunii firii, ci, precum în privin a firii, tot a a i în privin a voii, r mânem neschimb cio i. Iar firea a f cut-o din nou curat de legea p catului, neîng duind ca întruparea Sa cea pentru noi s fie anticipat de pl cere. Pentru c z mislirea Lui s-a f cut în chip minuat, f r de s mân , iar na terea, mai presus de fire, f r stric ciune; c ci Dumnezeu, n scându-Se din Maic , îi strângea prin na tere leg turile fecioriei mai mult decât firea. i a slobozit de sub domnia legii toat firea în cei ce voiesc s imite moartea Lui de bun voie, prin omorârea din sim ire a m dularelor celor de pe p mânt.⁶³⁷ C ci taina mântuirii se lucreaz numai în cei ce vor, nu i în cei ce r mân sub st pâניה care-i robe te.

În sfâr it surparea tiraniei celui r u, care ne st pânea prin în el ciune, o face întinzând trupul biruit în Adam ca arm împotriva lui i biruindu-l. Prin aceasta a ar tat trupul, înghi it mai înainte de moarte, înghi ind pe înghi itoarea moarte i stricând via a aceleia (a mor ii) prin moartea fireasc . Trupul Lui s-a f cut Vicleanului otrav ,

⁶³⁵ Coloseni 2, 14.

⁶³⁶ Efeseni 2, 14-15.

⁶³⁷ Coloseni 3, 5.

ca pe to i câ i izbutise s -i înghit cât vreme i-a st pânit prin moarte, s -i verse afar . Iar neamului omenesc acela i trup îi d ruie te via , împingând ca pe o fr mânt tur toat firea spre învierea vie ii. C ci mai ales pentru aceasta Cuvântul, fiind Dumnezeu, se face om (cu adev rat str in lucru la auzire!) i prime te de bun voie moartea trupului.

Deci cererea tuturor acestora, cum am zis, vom afla c se cuprinde în cuvântul Rug ciunii.

C ci el spune «Tat », pomene te «Numele» Tat lui i «împ r ia» Lui. Iar pe cel ce se roag , îl arat ca fiind «fiu» dup har al acestui «Tat ». El vrea ca cei din cer i cei de pe p mânt s ajung la o singur voin .

Porunce te apoi s se cear «pâinea cea spre fiin » i cere oamenilor s se împace, unind firea cu ea îns i prin porunca de a ierta i de a i se ierta, ca s nu mai fie t iat prin deosebirea dintre voin e. Înva apoi pe oameni s se roage, s nu cad în ispit , ca lege a p catului, i s fie izb vi i de cel viclean. i se c dea ca însu i Pricinitorul i D t torul acestor bunuri s fie i înv tor al lor, ca s dea cele spuse în aceast rug ciune ca reguli de via ucenicilor care cred în El i imit vie uirea Lui în trup. Prin ele a ar tat «comorile ascunse ale în elepciunii i ale cuno tin ei», afl toare cu adev rat în El,⁶³⁸ trezind dorin a celor ce se roag spre dobândirea lor.

Scriptura a numit, cred, aceast înv tur «rug ciune», deoarece cuprinde cererea darurilor date oamenilor de Dumnezeu prin har. C ci de Dumnezeu insufla ii no trii P rin i au spus hot rât c rug ciunea este cererea acelora ce le-a d ruit Dumnezeu, în chip convenit cu El însu i, oamenilor, precum votul este f g duin a sau promisiunea acelora pe care oamenii, slujind cu adev rat lui Dumnezeu, I le aduc Lui. Ei au adus ca m rturie în sprijinul acestui cuvânt al lor Scriptura. De pild :

⁶³⁸ Coloseni 2, 5.

Sfântul Maxim Mrturitorul

«F g dui i i da i Domnului Dumnezeului nostru».⁶³⁹ Sau: «Câte am f g duit, voi da Domnului, Mântuitorului meu».⁶⁴⁰ Acestea se spun despre vot. Iar despre rug ciune urm toarele: « i s-a rugat Ana, zicând: Doamne Adonai, Dumnezeule al Puterilor, dac auzind vei auzi pe roaba ta, d ruie te-mi mie un rod al pântecelui».⁶⁴¹ Sau: «S-a rugat Ezechia, regele Iudei, i Isaia, fiul lui Amos, proorocul, c tre Domnul».⁶⁴² Sau: «Iar când v ruga i, zice i Tat l nostru cel din ceruri...» cuvinte spuse de Domnul ucenicilor. Astfel votul este p zirea poruncilor, înt rit prin voia celui ce a dat votul; iar rug ciunea, cererea pe care o face cel ce p ze te bunurile poruncilor, ca s se prefac el însu i în bunurile acelea. Sau mai bine, votul este lupta pentru virtute, pe care aducând-o cineva lui Dumnezeu, Acela o prime te cu mult pl cere, iar rug ciunea este cununa virtu ii, pe care Dumnezeu o d ruie te cu bucurie.

Deci fiindc s-a ar tat c rug ciunea este cererea bunurilor procurate de Cuvântul cel întrupat, luându-L pe El însu i ca înv tor al cuvintelor rug ciunii Sale, ne vom îng dui s pornim la tâlcuirea lor, dezv luind cu grij , atât pe cât se poate, în elesul fiec rui cuvânt, tiind c însu i Cuvântul obi nuie te s h r zeasc , în chip folositor, putere în elegerii celui ce gr ie te.

⁶³⁹ Psalmi 15, 11.

⁶⁴⁰ Iona 2, 10.

⁶⁴¹ I Regi 1, 10. Origen în tâlcuirea la Tat l nostru se ocup de asemenea de această deosebire între rug ciune ( ) i vot ( ), f când aceea i deosebire i folosind chiar această pild a Anei. (G. Bardz, *Origene, De la priere*, Paris, Gabalda, 1931, p.33). Totu i Sfântul Maxim în rândurile ce urmeaz ajunge la formul ri mai adânci. Origen spune doar simplu c votul e un dar, iar rug ciunea e o cerere. Peste tot tâlcuirea Sf. Maxim e mai adânc decât a lui Origen, luând propor ii de sistem, cu toat scurtimea ei.

⁶⁴² Paralipomena 32, 30.

«Tat l nostru, care e ti în ceruri, sfîn easc -se Numele T u, vie împ r ia Ta».

Domnul înva în aceste cuvinte pe cei ce se roag , c se cuvine s înceap odat cu înv tura despre Dumnezeu. El d aici o înv tur tainic despre modul existen ei Cauzei f c toare a lucrurilor, El însu i fiind, dup fiin , Cauza lucrurilor. Prin cuvintele rug ciunii e ar tat «Tat l», «Numele» Tat lui i «împ r ia» Tat lui, ca s înv m de la început s chem m i s vener m Treimea cea una. C ci «Numele» lui Dumnezeu i Tat l care subzist fiin ial, este însu i Fiul cel Unul n scut; iar «împ r ia» lui Dumnezeu i Tat l, care de asemenea subzist fiin ial, este Duhul Sfânt. Fiindc ceea ce Matei nume te aici împ r ie, în alt parte, un alt Evanghelist a numit Duh Sfânt, zicând: «Vie Duhul T u cel Sfânt i s ne cur easc pe noi».⁶⁴³ C ci Tat l nu are Numele ca pe ceva dobândit, iar împ r ia nu o cuget m ca o demnitate care i se adaug . Pentru c El nu a început s fie, ca s fi început s fie i Tat sau împ rat. El nu a început nici s existe, nici s existe ca Tat sau ca împ rat. Iar dac , fiind din veci, este i Tat i împ rat din veci, atunci i Fiul i Duhul Sfânt exist împreun cu Tat l, fiin ial, din veci, fiind în chip natural din El i în El, mai presus de cauz i de ra iune, nu ivite, din pricina cauzei; dup El. C ci rela ia arat deodat cu ea i pe cele ce le leag prin rela ie, neîng duind s fie privite acestea una dup alta.

Începând deci această rug ciune, suntem îndemna i s vener m Treimea de o fiin i mai presus de fiin , ca una ce este cauza facerii noastre. Pe lâng aceasta suntem înv a i s vestim i harul înfierii ce ni s-a dat nou , fiind învrednici i s numim pe Cel ce ne este F c tor dup fire,

643 Grigorie de Nisa spune c acest loc se afl la Luca (Cuv. 3 la Tat l Nostru), dar la Luca 11, 2 se afl acelea i cuvinte ca i la Matei. Sf. Maxim a urmat aici lui Grigorie de Nisa.

Sfântul Maxim Marturisorul

Tat după har. Iar aceasta ne obligă ca, cinstind numele Nscătorului nostru după har, să ne silim să întipărim în via a noastră trisuriile Celui ce ne-a născut, adică să-l sfăinim numele pe pământ, să ne asemănăm Lui ca Unui Tat, să ne arțăm fii prin fapte și să preamărim pe Fiul natural al Tatălui, Pricinitorul acestei înfierii, prin tot ce gândim și facem.

și sfăinim Numele Tatălui nostru cel după har, care este în ceruri, omorând pofta pământească și curându-ne de patimile aducătoare de stricăciune. Căci sfăinirea constă în desvârșita oprire și omorâre a poftelor din simțire. Ajunși la această stare se domolesc lătrăniile necuviințioase ale iuimii, nemaexistând pofta care să o stârnească și să o înduplece să lupte pentru plăcerile ei, o dată ce a fost omorât prin starea de sfăinire a rațiunii. Căci iuimea fiind avocatul poftelor, încetează să se înfurie când pofta este omorâtă.

Iar după lepădarea iuimii și a poftelor, cu drept cuvânt vine, cum zice rugăciunea, stăpânirea împărăției lui Dumnezeu în Tatăl, în cei ce se învrednicesc să spună după desfacerea de acelea: «vie împărăția Ta», adică Duhul Sfânt. «Peste cine, zice, mă voi odihni, dacă nu peste cel bun și smerit, care tremură de cuvintele Mele?».⁶⁴⁴ De aici este vădit că împărăția lui Dumnezeu în Tatăl este a celor smeriți și blânzi. «Fericiți, zice, cei blânzi, că aceia vor moțeni pământul».⁶⁴⁵ Se înalege că nu pământul acesta, care de înăuntru, după fire, locul de mijloc al lumii, l-a făgăduit Dumnezeu moțenire celor ce-L iubesc pe El. Căci spune: «Când vor învia din morți, nu se vor însura și nu se vor mărita, ci vor fi ca îngerii din ceruri».⁶⁴⁶ Sau: «Veni și binecuvântați Părintelui Meu și

⁶⁴⁴Is. 66, 2.

⁶⁴⁵Matei 5, 4.

⁶⁴⁶Matei 22, 30.

mo teni i împ r ia cea g tit vou de la întemeierea lumii». ⁶⁴⁷ Iar în alt parte, zice altuia, care a lucrat cu tragere de inim : «Intr întru bucuria Domnului t u». ⁶⁴⁸ Iar dup El, dumnezeiescul Apostol zice «Va suna din trâmbi i cei mor i în Hristos se vor scula cei dintâi întru nestric ciune. Apoi noi cei vii, care vom fi r mas, vom fi r pi i deodat în nori, întru întâmpinarea Domnului în v zduh i a a vom fi totdeauna cu Domnul». ⁶⁴⁹ Acestea fiind f g duite celor ce-L iubesc pe Domnul, cine va putea spune, dac prive te la cuvântul Scripturii i dac e mi cat de ra iune i dore te s fie slujitor al ra iunii, c cerul i împ r ia g tit de la întemeierea lumii, apoi bucuria Domnului cea ascuns în tain i petrecerea i locuirea neîncetat i cu totul nedesp r it a celor vrednici cu Domnul, e tot una cu «p mântul»? Deci «p mânt» socotesc c nume te deprinderea i puterea înt rit i cu des vâr ire neclintit a neschimbatei statornicii a celor blânzi în bine. C ci aceasta este totdeauna cu Domnul i are o bucurie neîncetat , ca una ce a primit împ r ia g tit de la început i s-a învrednicit de fixitatea ⁶⁵⁰ i de rânduiala cea din cer. Ea e statornicit în ra iunea virtu ii, ca într-un oarecare p mânt a ezat la mijlocul întregii lumi. În temeiul acestei ra iuni, cel blând stând la mijloc între numele bun i faima rea, r mâne f r patim , f r s se umfle de laude (în l ându-se sau umplându-se de slav de art) i f r s se întristeze de oc ri. C ci desf cându- i dorin a de la lucrurile de care e liber ra iunea dup fire, nu simte când îl sup r momelile lor, ca unul ce s-a lini tit de orice agita ie în leg tur cu ele i i-a îndreptat toat puterea sufletului spre slobozenia dumnezeiasc ,

647Matei 25, 24.

648Matei 25, 21.

649 Corinteni 15, 52.

650 .

Sfântul Maxim Marturisorul

nemaiurm rind nici un interes. Această slobozenie dorind Domnul să o împartă ucenicilor Săi, zice: «Lua în jugul Meu peste voi și învățați de la Mine că sunt blând și smerit cu inima și veți afla odihnă sufletelor voastre».⁶⁵¹ Odihnă numește pânirea împărăției dumnezeiești, care este ca o domnie ce slobozește pe cei vrednici de toată robia.

Iar dacă dăstă pânirea netrecătoare a împărăției celor smeriți și blânzi, cine va fi atât de neubitor și de nedoritor al bunurilor dumnezeiești, ca să nu dorească la culme smerenia și blândețea, spre a primi pecetea împărăției dumnezeiești, cât este cu puțin omului, purtând în duhul lui, prin har, forma nețirbită a Celui ce este în mod firesc, după ființă, marele împărat Hristos?

În acest om, zice marele Apostol, «nu este bărbat și femeie»,⁶⁵² adică mânie și poftă. Căci mânia alungă silnicia iuenească scoată afară din legea firii cugetarea. Iar poftă face mai iubite decât Cauza și Ființa cea unică și singură de dorit și nepătimitoare, cele de după ea și de aceea socotește mai de cinste trupul decât duhul. De asemenea face mai atrăgătoare posesiunea celor văturate decât slava și strălucirea celor inteligibile, trăgând mintea prin lucrarea plăcerii simțuale de la privirea dumnezeiască și înrudită a celor spirituale. În acest om nu mai este decât răiunea, care s-a dezbrăcat, prin abundența virtuții, chiar și de iubirea și de afecțiunea cea mai nepătimă, dar totuși naturală față de trup. Căci duhul a biruit cu desăvârșire firea și a convins mintea să se odihnească până și de la filosofia activității morale, când se întâlnește cu răiunea cea mai presus de ființă, printr-o contemplație simplă și neîmpărtășită.⁶⁵³ Pentru că dacă omul a izbutit să ajungă la

⁶⁵¹Matei 11, 29.

⁶⁵²Galateni 3, 28.

⁶⁵³Cel blând și numai el se ridică pe treapta cea mai înaltă a contemplării simple, nediscursive a Raiunii divine. Din aceasta

aceast stare în care poate t ia i lep da u or cele ce curg în timp, nu este nimerit ca, o dat ce s-a dovedit slobod de cele sensibile i a trecut peste ele, s se împov reze iar i cu chipul f pturii morale ca cu un cojoc.

Aceasta o arat mai limpede marele Ilie, indicând aceast tain prin cele ce le-a s vâr it în chip simbolic. Acesta când a fost r pit a dat cojocul, adic starea (sau lucrarea) de mortificare a trupului, în care era fixat m re ia frumuse ii sale morale, lui Elisei, ca ajutor al duhului împotriva a toat puterea vr jma i ca unealt de lovire a firii nestatornice i cuget toare, al c rei chip era Iordanul, ca s nu fie împiedicat ucenicul s treac spre ara sfânt , înecându-se în pofta tulbure i lunecoas dup cele materiale.⁶⁵⁴ El îns a plecat slobod spre Dumnezeu,

vedem c pentru Sf. Maxim ra iunea nu se distinge net de minte, fie c nu înseamn numaidecât cugetare discursiv , fie c discursivitatea trece firesc în contempla ia simpl i unitar , sau viceversa. In acest sens "om ra ional" nu e om necontemplativ, ci un om lipsit de mânie i poft . Ra iunea nu se opune mintii, sau contempla iei, ci patimilor. O precizare: pe treapta f pturii morale omul poart înc în el o afec iune trupeasc în limitele naturii, dar pe cea gnostic duhul a covâr it-o prin aceasta.

654 Atât la Evagrie cât i la Sf. Maxim întâlnim adeseori ideea unor haine sau corpuri ce trebuiesc pe rând dezbr cate pentru a ajunge omul la "minteaa goal ". Prima hain care trebuie dezbr cat e cea a patimilor. Cel ce se dezbrac de ea trebuie s se îmbrace în haina virtu ilor; pe o treapt mai înalt trebuie dezbr cat i aceasta, pentru a se îmbr ca haina vederilor contempla iei naturale, ca în sfâr it s fie dezbr cat i aceasta i mintea s r mân "goal ", ca s se întâlneasc cu Ra iunea goal , cu Dumnezeu descoperit. (în acest sens se vorbe te i de dezbr carea omului vechi). Cel ce, asemenea lui Ilie, a trecut chiar i peste afec iunea natural fa de cele sensibile, trebuie s desbrace i lucrarea de mortificare a trupului, adic grija de ascez , ca pe un cojoc. Dar aceast grij trebuie s o îmbrace ucenicul, adic cel ce a r mas pe o treapt mai jos. Aceasta nu înseamn c cei ce dezbrac grija ascezei poate s zburde de acum cu trupul, ci c în el starea de mortificare a devenit ceva ce se men ine de la sine, f r o

Sfântul Maxim Marturisitorul

neoprit de nici unul din lucruri, prin vreo afecțiune fa de ele, simplu prin dorin și necompus prin voință, spre cel simplu prin fire,⁶⁵⁵ făcându-și cucerirea prin virtuțile generale ce se îmboldesc una pe alta și se ridică împreună ca niște cai de foc. Căci tăcătoarea ucenicul lui Hristos trebuie să lepede dispozițiile neegale, a căror deosebire în vedea alterarea și nestatornicia, dacă patima poftei provoacă revărsarea sângelui în jurul inimii, iar mânia pusă în mi care fierberea sângelui. Deci cel ce a ajuns să trăiască, să se miște și să fie în Hristos, s-a eliberat de apariția în prasnica dispozițiilor neegale, nemaipurtând în el, ca pe un bărbat și femeie, afecțiunile opuse ale acestor patimi, prin care rațiunea e robită, fiind denaturat de schimbările lor nestatornice.⁶⁵⁶ Căci în rațiunea nerobită de aceste afecțiuni el are zăgăzită marea chipului dumnezeiesc, care înduplec sufletul să se prefacă prin hotărârea liberă a voinței sale spre a deveni după asemnarea dumnezeiască și să se facă lucrămintă strălucită al mării împărății care subsistă ființial cu Dumnezeu și Tatăl tuturor, adică al Duhului Sfânt,⁶⁵⁷ lucrămintă care primește, dacă se poate spune, puterea cunoașterii firii dumnezeiești, atât cât e cu putință. În această stare, nașterea celor rele

grijă specială. Grija ascetică de trup l-ar împiedica acum de la contemplație. Mortificarea e un ajutor al duhului împotriva puterii viciului, adică prin ea se accentuează aspectul de duh al firii noastre.

⁶⁵⁵ Dumnezeu e simplu după fire, dar noi ne putem dezbină de fire prin voință făcându-ne compuși. Deci tot prin voință putem ieși iarăși din compoziție, unificându-ne voința cu firea.

⁶⁵⁶ Din toate acestea se vede caracterul moral al rațiunii, după sfântul Maxim. Rațiunea e mai mult ceea ce se opune patimilor, rezistând poftelor și mâniei. Numai așa nu se denaturează, nu se alterează.

⁶⁵⁷ Marea împărăție a Duhului e lumea Sofiei, sau a energiilor divine, care umplând întreaga pe fiecare, pe măsura puterii fiecăruia, cum aceeași lumină își umple pe toți, își unește pe toți. Dar viața Duhului nu se dă pe o cale străină de rațiunea insului, deci nu e desprinsă de Rațiunea (Logosul) divină, căreia și se deschide rațiunea individuală.

încetează în a celor bune ia ființă, sufletul p zind în sine, întocmai ca Dumnezeu, prin harul chemării Sale, neatins ipostasul bunurilor d ruite. În acest suflet Hristos se na te pururea de bun voie în chip mistic,⁶⁵⁸ f cându-Se corp prin cei mântui i i f când sufletul ce-L na te maica fecioară »⁶⁵⁹ întrucât acesta nu mai are, ca s spun pe scurt, prin vreo afec iune, ca pe un b rbat i femeie, semnele firii afl toare sub stric ciune i facere.⁶⁶⁰

S nu se mire nimeni c am pomenit stric ciunea înainte de facere. C ci privind f r patim , cu drept judecat , firea celor ce apar i pier, va afla limpede c orice facere începe din stric ciune i sfâr e te în stric ciune.

Dar patimile ce caracterizează cele supuse facerii i stric ciunii, cum am spus, nu le are Hristos sau vie uirea i ra iunea lui Hristos sau dup Hristos. C ci s-a spus: «în Hristos Iisus nu este b rbat i femeie»,⁶⁶¹ iar prin aceasta se indic semnele i patimile firii, care e supus stric ciunii i facerii. Într-o asemenea vie uire nu mai este decât ra iunea deiform îmbibat de cuno tin a

⁶⁵⁸ Na terea lui Hristos este aici apari ia Lui în via a con tinent a celui ce s-a purificat, fapt numit alteori învierea lui Hristos din mormântul firii, în care s-a îngropat la Botez i de unde lucrează în chip acoperit la purificarea omului.

⁶⁵⁹ Sufletul în grece te e de genul feminin.

⁶⁶⁰ Sf. Maxim face deosebire între facere ( ) i na tere ( ). Facerea e orice început natural de existență, care e urmat în mod necesar de stric ciune. Na terea. când e natural , e un mod special al facerii. Dar când nu e natural , ca în cazul lui Hristos, nu se mai subsumează în facere, de i a luat na terea, n-a primit stric ciunea sau facerea urmat totdeauna de stric ciune. Sufletul care L-a n scut a devenit fecioară , a sc pat de asemenea de acel fel de na tere care duce la stric ciune.

⁶⁶¹ Galateni 3, 28.

Sfântul Maxim Marturisorul

dumnezeiasc,⁶⁶² și mi carea unitar a voii, care nu alege decât virtutea.

«Nici elin și iudeu. Prin acestea se indic deosebirea învțăturilor despre Dumnezeu, sau mai adevărat vorbind opoziția dintre ele. Cea dintâi învțătură susține bunele teorii teoprincipii, împărțind unicul principiu în lucruri și puteri potrivnice; ea nescotește slujirea la mulți zei, care se dezbină în ea însuși, împreună cu mulțimea celor ce se închină, și se face de răsun prin marea varietate a slujirii. Cealaltă învțătură susține, e drept, un singur principiu, dar îngust și nedesvârșit și aproape inconsistent, fiind lipsit de rațiune și de viață.⁶⁶² De aceea cade într-un răsturnat a de mare ca și învțătura de mai înainte, anume în latura opusă aceleia, în ateism, mergînd la o singură persoană principiu unic și socotindu-l ca subzistând fără Cuvânt și Duh, sau străbătut de Cuvântul și de Duhul ca de niște simple calități. Acesta nu-și dă seama că ce Dumnezeu mai poate fi acela, care e lipsit de acestea? Sau cum se va împărți Dumnezeu de acestea, ca de niște accidente, asemenea ființelor raționale supuse făcerii? Nici una dintre aceste două învțături nu este, cum am spus, în Hristos. În El este numai învțătura evlaviei adevărate și legea neclintită a cunoașterii tainice a lui Dumnezeu (a teologiei mistice), care respinge de irarea dumnezeirii, ca prima învțătură și nu primește comprimarea dumnezeirii, ca cea de a doua. Aceasta, ca și nu dezbină dumnezeirea prin înmulțirea ființelor ei, căci aceasta este greșeala elinească, nici s-o face pătimitoare prin reducerea la un singur ipostas, socotind-o lipsită de Cuvânt și Duh, sau îmbibată

⁶⁶² Atributul deiform precizează în chip satisfăcător sensul rațiunii, la Sf. Maxim. Nu e rațiunea opusă contemplației, că rațiunea opusă strică ciunii patimilor, dar îmbibată de cunoștința intuitivă, tainică a lui Dumnezeu.

⁶⁶³ Adică de Logos și de Duhul Sfânt.

de Cuvânt și Duh ca de ni te simple calități, cci aceasta este greșeala iudaică, după care dumnezeirea nu este: Minte, Cuvânt și Duh. În viziunea cea întru Hristos ne învață pe noi, cei chemați de har prin credință la cunoștința adevărului, să cunoaștem o unică fire și puterea dumnezeirii, adică un unic Dumnezeu, contemplat în Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, subzistând ființial ca o singură Minte necauzată, însăscătoare a singurului Cuvânt și în început, subsistent după ființă, și izvor al singurei Vieți eterne ce subzistă ființial ca Duh Sfânt. Ne învață să cunoaștem Treimea în unime și unimea în Treime. Nu numai pe una în alta, cci nu este Treimea în unime ca un accident în ființă, sau întors unimea în Treime, cci este fire calităților. Nici ca pe altceva și altceva, cci nu se deosebește prin eterogenitatea firii unimea de Treime, fiind o fire unică și simplă. Nici pe una înaintea alteia, cci nu se deosebește printr-o putere mai mică Treimea de unime, sau unimea de Treime. Nu se deosebește unitatea de Treime nici ca ceea ce-i comun și general pentru ilor subordonate, ca să fie contemplat numai prin cugetare, cci această unitate este o ființă existând de sine în sens propriu și o putere cu adevărat puternică prin ea însăși. Nu este nici una prin alta; cci nu este la mijloc vreoaie ca între efect și cauză, acolo unde e totul unul și același și fără nici o relație. Dar nu este nici una din alta; cci nu provine Treimea din unitate, fiind necut și explicându-se prin sine însăși. Cci aceeași se zice și se cugetă cu adevărat unitate și Treime. Este unitate prin rațiunea ființei, Treime prin modul existenței. Aceași este întreg unitate, neîmpărțit de ipostase; și aceeași întreg Treime, neconfundat prin unitate. Ca să nu se introducă prin împărțire mulțime de zei, sau să se înlăture prin confuzie orice Dumnezeu. În viziunea lui Hristos strălucește prin ocolirea amândurora.

Sfântul Maxim Marturisorul

Iar prin învătura lui Hristos în eleg noua propovăduire a adevărului, în care «nu este bătăie în femeie», adică semnele și patimile firii celei supuse stricciunii și nașterii; «nici elin și iudeu, adică învățăturile potrivnice despre dumnezeire. În ea nu este «nici tăiere împrejur și netăiere împrejur», adică slujirile corespunzătoare ale acestora, căci cea dintâi necinste te făcea vădit de dragul simbolurilor legii și ocărăte pe Creatorul însuși, socotindu-l Făcător al unor lucruri rele; iar cea de a doua îndumnezeiește te făcea de dragul patimilor și ridică făptura împotriva Creatorului, sfârșind amândouă în același rău, în batjocorirea lui Dumnezeu. Nu este «nici barbar și scit», adică desprecieră și ridicarea firii împotriva ei însăși, prin voință, dezbinare prin care s-a înfrânt în oameni legea stricciunii și potrivnic firii, a uciderii întreolalt. «Nici rob sau slobod», adică împărțirea aceleiași firi împotriva voii, care face făcând cinste ceea ce este după fire de aceeași cinste, având ca lege ajutor toare, ce tiranizează demnitatea chipului, bunul plac al stăpânitorilor.⁶⁶⁴

«Ci toate și întru toate este Hristos», care zugrăvește în duh forma (μῆτρα) împărțirii fetei de început prin cele mai presus de fire și de lege. Această formă, precum s-a arătat mai înainte, este caracterizat prin smerenia și blândețea inimii, a căror unire desvârșită este pe omul zidit după Hristos. Căci oricine este smerit este desigur și blând, și oricine este blând este desigur și smerit; smerit, ca unul ce se ține pe sine avându-și existența ca dar; blând ca unul ce

⁶⁶⁴ Dacă desprecieră în "barbar și scit" se referă la "distanțarea" diavstasi și răzvrătirea voluntară a firii față de ea însăși, prin certurile dintre oameni, împărțirea în "rob și slobod" este o orânduire care se impune de cele mai adeseori împotriva voii celor mulți, prin voință despotice a unei minorități, sau a unui singur om. Ea "tirănizează" demnitatea chipului dumnezeiesc la om, în a cărei compoziție intră ca o trăsătură esențială libertatea.

în elege întrebuin area ce trebuie s o fac de puterile d ruite lui dup fire, f cându-le s slujeasc ra iunii spre na terea virtu ii i refuzând cu totul s pun lucrarea lor la dispozi ia sim irii. De aceea el este cu mintea într-o neîntrerupt mi care spre Dumnezeu, iar cu sim irea r mâne nemi cat, nemaivrând s simt nicidecum nimic din cele ce sup r cu adev rat trupul i nel sând s se întip reasc în suflet nici o umbr de întristare, ca s nu se clatine dispozi ia pricinuitoare de bucurie din el.⁶⁶⁵ C ci nu socote te ca o lips de pl cere durerea cea dup sim iri. Fiindc el cunoa te o singur pl cere: unirea sufletului cu Cuvântul, a c rei lips este un chin f r de sfâr it, care se întinde în chip firesc peste toate veacurile. De aceea, l sând trupul i toate ale trupului, se duce întins spre convie uirea cu Dumnezeu,⁶⁶⁶ gândindu-se la singura pagub pe care ar putea-o avea, chiar dac ar st pâni toate bunurile p mântului: nedobândirea a teptatei îndumnezeiri dup har.

S ne cur im deci pe noi în ine de toat întin ciunea trupului i a duhului, ca s sfîn im numele dumnezeiesc. Iar aceasta o facem stingând pofta, devenit în chip necuviincios desfrânat din pricina patimilor, i legând iu imea, înfuriat în chip dezordonat de pl ceri, cu ra iunea, ca s primim împ r ia lui Dumnezeu i Tat l, care vine la noi prin blânde e.

⁶⁶⁵ E o stare de "nesim ire" voluntar pentru toate durerile ce vin asupra trupului. Aceasta nu e o nesim ire general , c ci în vreme ce nu simte durerea trupului, sufletul e plin de sim irea unor bucurii spirituale ("sim irea mintal sau spiritual "). Dar este i o "nesim ire" pe plan sufletesc, la care trebuie s ajung cel ce caut des vâr irea: calmul fa de laude i de oc ri. Lipsa acestuia denot o sensibilitate egoist , o preocupare de sine, o stare moral inferioar , care poate ajunge pâni la o susceptibilitate morbid .

⁶⁶⁶ In grece te e μ , convie uire conjugal , între suflet ca so ie (fiind de genul feminin) i Cuvântul lui Dumnezeu.

Sfântul Maxim Marturisorul

Iar acum să potrivim cuvântul următor al rugăciunii, ca cele de mai înainte, zicând:

«*Fac -se voia Ta, precum în cer, a a i pe p mânt*».

Cel ce aduce lui Dumnezeu închinare în chip tainic, numai prin facultatea raională, desprinsă de poftă și de iuime, împlinește pe pământ voia lui Dumnezeu, cum o face în cer cetele îngerilor. Acela prin toate s-a făcut împreună slujitor și împreună viețuitor cu îngerii, precum zice marele Apostol: «Iar petrecerea noastră este în ceruri».⁶⁶⁷ Căci în îngeri nu se află pofta și slăbiciunea minții prin plăcere, nici iuimea ce se înfurie și latră la cei înrudiți întru cuviință, ci numai raionalitatea care duce în chip firesc spre prima raionalitate.⁶⁶⁸ Numai de aceasta se bucură Dumnezeu și numai pe ea o cere de la noi robii săi. Aceasta o arată, zicând către marele David: «Căci ce este Mie în cer și ce am voit de la tine pe pământ?»⁶⁶⁹ Nimic nu are Dumnezeu în cer, care să se aducă de sfinții îngeri, decât slujirea raională. Pe aceasta cerând-o și de la noi, ne-am învățat să zicem când ne rugăm: «*Fac -se voia Ta, precum în cer a a i pe p mânt*».

Prin urmare să ne mișcăm și pe noi raionalitatea noastră spre cucerirea lui Dumnezeu; puterea poftelor spre dorirea Lui; iar iuimea să lupte pentru prestarea Lui.⁶⁷⁰ Mai bine zis,

⁶⁶⁷ Filipeni 3, 20.

⁶⁶⁸ O dovadă despre încrederea Sf. Maxim în raionalitate, care este activă și în îngeri. Raionalitatea este vigoare. Pofta și mâniile și slăbiciunea această vigoare, și bind în același timp vigoarea firii. Deci trebuie să incoruptibilitatea firii înseamnă predominarea raionalității în ea. Iar și nu numai că raionalitatea nu se opune contemplației, deci nici contemplația raionalității, ci aceste două sunt aproape un tot. Raionalitatea se opune poftelor și mâniei, având un caracter moral, ca atare o raionalitate fermă este împletită cu o voință tare.

⁶⁶⁹ Psalmi 67, 25.

⁶⁷⁰ De unde înainte vorbea de oțiere a poftelor și mâniei, acum vorbește de o punere a lor în slujba lui Dumnezeu. Propriu zis aceasta este învățură justă. Prin asceză, energia biologică din poftă și mânie se prefăcește într-o energie spirituală, producându-se un transfer ascendent

mintea s se întind întreag spre Dumnezeu, într rit de iu ime ca de un tonic i aprins de dorul poftirii dus la culme. Imitând astfel pe îngerii din cer, ne vom afla slujind lui Dumnezeu prin toate, înf i ând pe p mânt aceea i vie uire ca i îngerii, neavând mintea mi cat spre nimic din cele de dup Dumnezeu, întocmai ca aceia.

Vie uind astfel în urma votului ce-L d m, vom primi, ca pe o «pâine spre fiin » i spre via , pentru hrana sufletelor noastre i pentru p strarea i buna folosire a celor d ruite nou , pe Cuvântul care a zis: «Eu sunt pâinea care s-a coborât din cer i d via lumii».⁶⁷¹ C ci El ni se face toate, pe m sura noastr a celor ce suntem nutri i prin virtute i în elepciune, i se face corp, precum singur tie, prin fiecare din cei ce ne mântuim, în chip felurit, cât vreme suntem înc în acest veac, dup în elesul cuvântului rug ciunii, care zice:

«Pâinea noastr cea spre fiin d -ne-o nou ast zi».

Prin «ast zi» socotesc c se indic veacul acesta. Cel ce ar voi s redea mai dezv luit acest loc al rug ciunii ar putea zice: «Pâinea noastr pe care ne-ai g tit-o la început spre nemurirea firii, d -ne-o nou ast zi, cât ne afl m înc în via a aceasta muritoare, ca s biruiasc moartea p catului hr nirea cu pâinea vie îi i a cuno tin ei, de care c lcare a poruncii dumnezeie ti nu l-a l sat pe primul om s se fac p rta ; c ci dac ar fi mâncat s se sature din această mâncare, nu ar fi fost cuprins de moartea p catului».

sau o sublimare, precum prin c derea în p cat s-a produs un transfer descendent de pe planul spiritual pe cel biologic. Altfel de unde ar fi ap rut energia din patimi sau din afecte? Prezentarea unirii sufletului cu Hristos ca o c snicie înso it de pl cere arat acela i transfer. Desigur aceea e o pl cere deplin armonizat cu ra iunea i cu libertatea voin ei, nu ca pl cerea anarhic a sim urilor, care nesocote te ra iunea i voin a, sau le târ te cu ele, robind pe om.

671 Ioan 6, 33.

Sfântul Maxim Marturisorul

Dar cel ce se roagă să primească această pâine spre ființă desigur nu o primește întreg, precum este pâinea înșurubată, ci cât poate el să primească. Pâinea vie îi se dă pe Sine tuturor celor ce o cer, ca iubire de oameni, dar nu în același fel tuturor. Ci celor care au făcut lucruri mari mai mult, iar celor mai puțin în fapte mai puțin, fiecare ruia cât poate primi vrednicia minții lui.⁶⁷²

Spre acest înțeleș al cuvintelor de față ne-a adus Mântuitorul însuși, poruncind apăsător înțeleșurilor să nu-și facă grijă câtă vreme pușin de hrana ce cade sub simșuri. Ci zice: «Nu vă grijă în șufletul voștru ce veșți mânca și veșți bea, nici pentru trupul voștru, cu ce vă veșți înșuruba. Ci toate acestea le caută neamurile lumii. Ci căutați mai întâi împășria lui Dumnezeu și dreptatea Lui, și toate acestea se vor adăuga vouă».⁶⁷³ Cum ne-ar îndemna deci să cerem cele de care a poruncit mai înainte să nu ne îngrijim? Este vădit că nu ne-a îndemnat să cerem prin

⁶⁷² E o "coborâre" (chenoz) tainică a darurilor dumnezeiești, care se potenșializează până la nivelul fiecăruia, ca fiecare pe mășsură ce șporește la capacitatea de primire, în desfășurarea puterilor lui șpirituale, șși ia mai mult din comoara darurilor ascunșe în ea înșurubată, dar la dispoziția noastră. În această iconomie universală a lui Dumnezeu se cuprinde și înșurubarea istorică a Fiului lui Dumnezeu, ca și înșurubarea în fiecare om, crescând apoi și manifestându-se potrivit cu darurile naturale și cu împreșjurările de viaș ale fiecăruia. Procesul acestei actualizării neconștente a energiilor necreate divine durează chiar și în viaș eternă, Șșofia nu e decât această formă infinit nuanșată a energiilor divine "coborâte" la nivelul fapturilor, pentru a se înșuruba la deodată cu ele. Un neșfârșit dinamism ștrăbate această lume a energiilor divine, ce coboară la nivelul fiecărei fapturi pentru a urca apoi cu fiecare. E o uriașă coborâre în cuprinsul întregului ocean al lumii create ca să ne ridice pe cei ce vrem să ne prindem de ea, dar care continuă să ne ridice și după ce ne-a urcat în văzdușul vieșii eterne. "Pâinea" e întregă lângă sau în fiecare. Dar unul vede sau folosește din ea numai o firimitură mică, altul una mai mare și a mai departe; iar din neșfârșita ei dulceașă șesizează fiecare cât e în stare.

⁶⁷³ Matei 6, 25, 31.

rug ciune cele de care ne-a rânduie prin porunc s nu ne îngrijim. Ci prin rug ciune se poate cere numai ceea ce putem c uta în temeiul poruncii. A adar ceea ce nu ni s-a îng duit s c ut m prin porunc desigur c nu e îng duit s cerem nici prin rug ciune. Iar dac Mântuitorul a poruncit s c ut m numai împ r ia lui Dumnezeu i dreptatea, cu drept cuvânt a rânduie ca aceasta s o cear i prin rug ciune cei ce se doresc dup darurile dumnezeie ti. Prin aceasta, asigurând darul celor cerute în chip firesc prin rug ciune, a unit voia celor ce cer cu voia Celui ce ofer darul, f când prin aceast unire afectuoas cele dou voin e una i aceea i.

Iar dac ni se porunce te s cerem prin rug ciune i pâinea cea de toate zilele, prin care se între ine via a noastr de aici, s nu trecem hotarele rug ciunii, privind în chip lacom înainte la multe perioade de ani i s uit m astfel c suntem muritori i avem o via care trece ca umbra. Ci s cerem prin rug ciune, f r îngrijorare, doar pâinea trebuincioas zilei. S ar t m astfel c facem, prin în elepciunea cea dup Hristos, din via a noastr o medita ie (o preg tire) în vederea mor ii, armonizându-ne dispozi ia voin ei cu firea i desp rind sufletul de grija celor trupe ti, mai înainte de a veni moartea. Aceasta, pentru ca s nu se lipeasc de cele stric cioase, întorcând spre materie dorin a lui cea dup fire,⁶⁷⁴ i s se deprind cu l comia, care ne lipse te de abunden a bunurilor dumnezeie ti.

S fugim a adar cu toat puterea de iubirea celor materiale i s tergem afec iunea fa de ele, ca pe un praf de pe ochii no tri mintali. S ne mul umim numai cu cele ce sus in, dar nu i cu cele ce îndulcesc via a noastr de aici. i numai pentru ele s ne rug m, cum am înv at, lui Dumnezeu, ca s ne putem p zi sufletul nerobit i nimic

674 Ideea de transfer a energiei spirituale pe plan biologic i viceversa.

Sfântul Maxim Marturisitorul

din cele v zute s nu-l re in de dragul trupului. S ne ar t m mâncând pentru a tr i, nu tr ind pentru a mânca. C ci primul lucru este propriu firii ra ionale; al doilea celei nera ionale. S fim p zitori întocmai ai rug ciunii, ar tându-ne prin fapte c îmbr i m cu hot râre o unic i singur via , pe cea în Duh, i în vederea dobândirii ei o folosim pe cea de fa . De dragul aceleia s încuviin m folosirea acesteia, atâta cât s nu renun m de a o sus ine pe aceasta numai cu pâine i de-a p zi vigoarea ei natural atâta cât s nu ne fie spre stric ciune. S nu urm rim s tr im (pur i simplu), ci s tr im lui Dumnezeu, f când din trup un înger (vestitor) al sufletului, str b tut de ra iune prin virtu i,⁶⁷⁵ iar din suflet un vestitor al lui Dumnezeu prin fixarea în cele bune. Iar aceast pâine s o m rginim în chip firesc la o singur zi, ru inea de d t torul rug ciunii oprindu-ne s întindem cererea pentru ea la o a doua zi.

Armonizând astfel în chip real starea noastr l untric cu sensul rug ciunii, vom putea s ne apropiem i de celelalte cuvinte ale ei, zicând:

« i ne iart nou gre elile noastre, precum i noi iert m gre i ilor no tri».

A adar dup primul în eles al cuvântului de mai înainte, trebuie s se cear prin rug ciune pâinea nestric cioas a în elepciunii în veacul acesta, al c rui simbol este «ast zi», pâine de care ne-a desp r it la început înc lcareea poruncii. Dar cel ce vrea s fac aceasta nu trebuie s cunoasc decât unica pl cere a dobândirii celor dumnezeie ti, al

⁶⁷⁵ Trup îmbibat de ra iune sau ra ionalizat (μ cum spune aici, sau , cum spune undeva în cap. theol.) e trupul prin care se lucreaz virtu ile. C ci trupul fiind o unealt de lucru, ra iunea ar tat prin el e o ra iune orientat spre fapte. Dar faptele conforme ra iunii sunt exclusiv faptele virtu ii. "Trupul ra ionalizat" e o paralel la "trupul înduhovnicit".

cor d t tor este, dup fire, Dumnezeu, iar p zitor, dup voin , hot rârea liber a celui ce le-a primit; i nu trebuie s se team decât de o singur durere: de pierderea acestor daruri, fapt care se produce prin sfatul diavolului i prin lucrarea îns i a celui ce, obosit de mole eala voin ei, nu p ze te darul cel de pre prin dispozi ia voin ei. El nu trebuie deci s aib voin a înclinat spre nimic din cele v zute i prin urmare s nu se lase ab tut de nici una din întâmpl rile dureroase ce-i vin asupra trupului. Cel ce face a a cu adev rat iart f r patim celor ce i-au p c tuit lui. C ci bunul spre care se str duie te dorin a lui nu poate s i-l r peasc nimeni, fiind socotit dup fire cu neputin de r pit.

Acela se înf i eaz pe sine lui Dumnezeu pild de virtute - dac e îng duit s spunem a a - cerând Celui ce nu poate fi imitat s -l imite pe el, zicând: « i ne iart nou gre elile noastre, precum i noi iert m gre i ilor no tri». El roag adic pe Dumnezeu ca precum a fost el oamenilor, a a s -i fie i lui Dumnezeu. Deci dac , precum a iertat el gre elile celor ce i-au p c tuit lui, vrea s i se ierte i lui din partea lui Dumnezeu, e v dit c precum Dumnezeu iart f r patim pe cei ce-i iart , la fel i el iart celor ce i-au gre it, ar tându-se f r patim fa de cele ce i s-au întâmplat. El nu îng duie nici unei amintiri sup r toare s se întip reasc în minte,⁶⁷⁶ ca s nu fie dovedit c sfâ ie firea prin înclinarea (dispozi ia) voii, dezbinându-se de vreun om, om fiind i el. Unindu-se astfel înclinarea voii cu ra iunea firii, se înf ptuie te împ carea lui Dumnezeu cu firea. C ci altfel nu e cu putin firii dezbinat în ea îns i prin înclinarea voii, s primeasc pogorârea

⁶⁷⁶ S -i modeleze mintea: . E o structurare a min ii i teoretic i afectiv , o structurare existen ial . Acela i termen de tupouîsqai e folosit de Sf. P rin i i pentru necontenita modelare a min ilor omene ti i îngere ti de lumina dumnezeiasc .

Sfântul Maxim Marturisorul

dumnezeiasc și negativ.⁶⁷⁷ Poate de aceea vrea Dumnezeu să se înfruntă mai întâi împăcările între noi; nu ca să învețe de la noi să se împăce cu cei ce-I-au greșit și ierte pedeapsa multelor și înfricoșătorilor delegați, ci ca să ne curețe pe noi de patimi și să se arate ca dispoziția celor iertați conlucrător bucuros cu harul. Este vdit că înclinarea voii unindu-se cu rațiunea firii, alegerea liberă a celor ce au ajuns la această stare nu va mai fi potrivnică lui Dumnezeu. Căci nu se poate cugeta nimic contrar rațiunii firii, care este atât lege naturală, cât și lege dumnezeiască, atunci când rațiunea a cătigat mișcarea voii ca să lucreze potrivit cu ea. Și dacă nu este nimic contrar în rațiunea firii, cu drept cuvânt înclinarea voii mișcându-se în armonie cu rațiunea firii, va avea în toate lucrările sale de armonie cu Dumnezeu. Iar lucrarea aceasta înseamnă o dispoziție activă, străbătută de harul Celui bun prin fire, spre săvârșirea virtuții.⁶⁷⁸

⁶⁷⁷ Este o idee frecventă la Sf. Maxim că voia poate înclina spre ceea ce-i potrivnic firii, ceea ce aduce o dezbinare atât în firea aflată în individ, cât și în firea generală umană prin dezbinarea dintre indivizi. Firea are o rațiune. Când voia se unește cu ea, este voia rațională, altfel este irațională. Rațiunea firii este rațiunea generală a ei, care trebuie să se subordoneze rațiunilor particulare ale diferitelor tendințe și mișcărilor ale firii. Voia poate de obicei se unește cu rațiunea particulară a unei tendințe, nesocotind rațiunea generală a firii, ceea ce periclitează unitatea și sănătatea firii, primejduind-o prin anarhia pe care o încurajează. Firea prin sine tinde spre unitate. Ceea ce o sfâșie este înclinarea rea sau particulară a voii ei. Dar lucrul vrednic de remarcat este că o fire dezbinată nu se poate, după Sf. Maxim, uni nici cu Dumnezeu. Într-o astfel de fire există război și unde războiul nu se poate realiza nici un fel de unire, de dragoste. Toate cele cuprinse în vârtelul războiului sunt stăpânite de ură, de afirmarea particularității lor, nu de tendința după unirea cu altceva.

⁶⁷⁸ Harul dumnezeiesc se slăvește în ascunsul firii noastre, dar el așteaptă ca voia noastră să se unească cu el. Numai unindu-se voia cu el, ne preface toată viața. Propriu zis ceea ce câștigă voia din

Deci în această dispoziție se află cel ce se roagă cerând pâinea cunoștinței. Dar în aceeași dispoziție se va afla și cel ce, silit de fire, cere numai pâinea zilnic, dar iartă greșelile celor ce i-au greșit, ca unul ce cunoaște că după fire este muritor. Acesta, așteptând în fiecare zi, ca unul ce nu este sigur de cele viitoare, ceea ce vine de fire (și moare), o ia înaintea firii prin dispoziția voinței, fiind cându-se de bună voie mort față de lume, după cuvântul care zice: «Pentru Tine, Doamne, murim în fiecare zi; pentru Tine ne-am socotit ca oile de junghiere».⁶⁷⁹ De aceea se împacă cu toți, ca să nu ducă cu sine vreun semn al răutății veacului de acum, când se va muta la viaa fărâșită, și să ia de la Judecătorul și Mântuitorul tuturor răsplata egală a celor ce le-a făcut aici.

Deci le este spre folosul amândurora dispoziția curată față de cei ce i-au suferit, pentru toate motivele.

Dar mai ales pentru înlesnirea cuvintelor, care au mai rămas și care sunt:

« i nu ne duce pe noi în ispit , ci ne mântuie te de cel rău ».

Scriptura arată prin acestea că cel ce nu iartă desvârșit celor ce i-au greșit și nu-și înfrumusețea lui Dumnezeu inima

împreunarea cu harul, din întrepunerea ei cu harul (

μ) este tocmai dorința ei de a se armoniza cu rațiunea firii.

⁶⁷⁹ Psalmi 43, 24. Ideea că moartea progresează în noi în fiecare zi, ca fiind a noastră poartă în sine moartea din clipa în care se naște, a formulat-o Heidegger în definiția ce a dat-o ființei umane ca "Sein zum Tode". Adevărul acesta ca fapt permanent deconstrucționează într-un fel caracteristic întreaga existență a omului. Cel ce caută să acopere transparența acestei evidențe se refugiază în platitudinea unei vieți de obște, fugind de ei înșiși. Cei ce primesc însă acest adevăr, țin propria lor identitate într-un stil de sobrietate. Anticiparea prin voință a acestui sfârșit inevitabil la care va ajunge firea, o găsim de asemenea la Heidegger, care a spus că ființa umană se caracterizează prin faptul de a fi mereu lansată înaintea ei, "je vor Sich sein", în ceea ce se arată în primul rând preocuparea de moarte.

Sfântul Maxim Marturisitorul

curat de orice sup rare, str lucind de lumina împ c rii cu aproapele, nu va dobândi darul celor cerute, i va fi predat ispitei i celui r u, dup o dreapt judecat , ca s înve e c numai a a se cur e te de p cate, dac scoate din el sup r rile împotriva altora. «Ispit » nume te aici legea p catului, pe care n-a avut-o primul om când a venit la existen ; iar «cel r u» este diavolul, care a amestecat în firea oamenilor această lege i a convins pe om, prin am gire, s - i mute dorin a sufletului de la ceea ce este îng duit la ceea ce este oprit, i s se abat spre c lcaarea poruncii dumnezeie ti, al c rei efect a fost pierderea nestic ciunii d ruite lui dup har.

Sau iar i «ispit » nume te aici consim irea de bun voie a sufletului cu patimile trupului; iar «cel r u» e modul în care dispozi ia p tima se preface în fapt . Judec torul cel drept nu va izb vi de nici una din acestea pe cel ce nu iart gre elile celor ce i-au gre it, chiar dac cere aceasta cu vorba prin rug ciune. Ba chiar îng duie ca acesta s fie întinat de legea p catului i p r se te pe cel învârto at i aspru la inim , ca s fie luat în st pânire de cel r u, ca unul ce a ales mai bine patimile de necinste, al c ror sem n tor este diavolul, decât firea, al c rei F c tor este Dumnezeu. Nu-l împiedic s consimt de bun voie cu patimile trupului, nici nu-l izb ve te de chipul în care dispozi ia împ timit de ele se preface în fapt , deoarece acela, socotind de mai mic însemn tate firea decât patimile inconsistente, a ignorat, în ardoarea pentru ele, ra iunea firii. C ci dac s-ar fi l sat mi cat de ea, ar fi cunoscut ce este legea firii i ce este tirania patimilor, care nu s-a n scut din fire, ci s-a ad ugat prin libera alegere a voii. Ar fi tiut c pe cea dintâi s o cultivate, p strând-o prin lucr rile fire ti, iar pe cea de a doua s o alunge departe de dispozi ia voii i s p zeasc firea prin ra iune, ca s st ruie în ea îns i, curat i neîntinat , f r ur i

dezbinare. Astfel ar fi făcut din dispoziția voii iar și o tovară a firii, ca să nu aduc din alt parte nimic ce nu oferă iunea firii.⁶⁸⁰ Prin aceasta ar fi alungat orice urși și orice distanță de cel înrudit după fire, ca rostind această rugăciune să fie auzit și să primească har îndoit de la Dumnezeu, pentru harul simplu, adică iertarea greșelilor de mai înainte și apărarea și izbăvirea de cele viitoare, nefiind lăsat să ajungă în ispită și să fie robit de cel rău, pentru un singur lucru și anume pentru faptul de a fi iertat din toată inima celor apropiată.

Drept aceea și noi, ca să înfrățim din nou pe scurt în eșelul celor spuse, dacă vrem să fim izbăviți de cel rău și să nu fim duși în ispită, să credem lui Dumnezeu și să iertăm greșelile celor ce ne-au greșit nou. «Căci de nu veți ierta, zice, oamenilor păcatele lor, nici Tatăl vostru cel din ceruri nu va ierta vou».⁶⁸¹ Făcând aceasta, nu numai că vom lua iertarea greșelilor, căci vom birui și legea păcatului, nefiind pentru noi și ca să ajungem în ispita lui; iar pe arpele cel viclean, născătorul legii păcatului, de care ne rugăm să fim mântuiți, îl vom călca în picioare. Căci însuși Hristos, care a biruit lumea, ne este nouă conducător în această luptă și ne înarmează cu legile poruncilor. El este cel ce prin lepădarea legiuită a patimilor leagă firea cu ea însuși prin iubire și măcar dorința noastră nesăturată spre El însuși, care este pâinea vieții, a înălțării, a cunoștinței și a dreptății. El ne va face, prin împlinirea voii Tatălui, împreună slujitori cu îngerii, pe noi cei ce prin purtarea noastră în viață ne-am arătat vrednici imitatori ai bineplăcutei vieții cerești. Și de acolo iar și ne va ridica

⁶⁸⁰ Păcatul nu poate fi inspirat de fire. Firea nu poate decât temer și inspirații bune. Păcatul vine ca un adaos (μ), prin faptul că voia primește inspirații din altă parte, sau poate nu vrea să în seama peste tot de raiaunea firii.

⁶⁸¹Matei 6, 14.

Sfântul Maxim Marturisorul

la cea mai înalt treaptă a celor dumnezeiești, la Pintele luminilor, și ne va face părtași ai firii dumnezeiești, prin împărțirea de Duhul după har, iar în temeiul acestui fapt vom fi fiii ai lui Dumnezeu, purtând în chip neprihănit întreg pe însuși pricinitorul harului, pe Fiul după fire al Tatălui, întreg, fără mângâiere, pe Cel de la care, prin care și în care avem și vom avea existența, mișcarea și viața.

Această taină a îndumnezeirii să ne fie întărită spre care să privim în rugăciune, ca să cunoaștem ce am fost și ce ne-a făcut pe noi coborârea (chenoza) prin trupul Celui Unuia-Născut, și de unde și unde ne-a ridicat prin puterea dreptei Sale de oameni iubitoare, pe noi cei ce ne aflăm în locul cel mai de jos al lumii, la care ne coborâse povara păcatelor. Și așa iubim și mai mult pe Cel ce ne-a gătit nouă, cu atâtă înțelepciune, această mântuire. Iar prin câte facem să arțăm rugăciunea împlinită și să ne dovedim propovăduitori ai lui Dumnezeu, ai Celui ce ne este cu adevărat Tată după har. Să nu ne arțăm mai degrabă, prin patimile de necinste, având tălăl vieții pe Vicleanul, care uneltește pururea să se înstăpânească silnic peste fire și să nu schimbăm din negrijă viața noastră cu moartea. Căci fiecare din cei doi (Dumnezeu adică și diavolul) împărțete celor ce le urmează ceea ce are propriu: unul harul și te celor ce-l iubesc viața veșnică; celălalt și de te în cei ce se apropie de el, prin strecurarea ispitelor de bunăvoie, moartea.

Căci după Scriptură, chipul ispitelor este îndoit: unul este prin plăcere, altul prin durere. Cel dintâi este de bunăvoie, iar celălalt fără voie. Cel dintâi este născătorul păcatului și de el ni s-a poruncit să ne ferim după învățătura Domnului, care zice: «și nu ne duce pe noi în ispită»; sau: «Privegheteți și vă rugați, ca să nu intrați în ispită».⁶⁸² Iar celălalt este pedepsitorul păcatului, chinuind

⁶⁸² Matei 26, 41.

prin dureri și necazuri dispoziția iubitoare de pe care. De văd că cineva are acest fel de ispită, mai ales acela care nu este pironit de rău, va auzi pe marele Iacob strigând: «Gândiți-vă la toată bucuria, frații mei, când veți cădea în ispite felurite, când încercarea credinței voastre lucrează rădăre, iar rădărea dovedirea, iar dovedirea să-și aibă lucrul desvârșit».⁶⁸³ Dar amândouă ispitele, pe cea de voie și pe cea fără de voie, le uneltește cu viclenia celui rău: pe cea dintâi, semănându-i neghina și așând sufletul prin plăcerile trupului, ca să-l înduplece să-și desfășoare dorința de iubirea dumnezeiască; iar pe cea de a doua o dorește în o cere cu viclenie, voind să strice firea prin durere, ca să silească sufletul doborât de dureri să pună în mi care gândurile de ocară împotriva Fiului lui Dumnezeu.

Dar cunoscând noi planurile vicelanului, să ne rugăm să nu ne vină ispita de bună voie, ca să nu ne desfășoare dorința de iubirea de Dumnezeu; și să răbdăm bărbătește pe cea fără de voie, venită cu încredințarea lui Dumnezeu, ca să ne arțăm punând mai presus decât firea pe Fiul lui Dumnezeu.

Deci fie ca toți cei ce chemăm numele Domnului nostru Iisus Hristos să ne izbăvim de dulcele celui rău și să ne slobozim de durerile viitoare, prin împărțirea de ipostasul bunurilor viitoare, care ni se va arăta în însuși Hristos, Domnul nostru, Singurul slăvit, împreună cu Tatăl și cu Duhul Sfânt, de toată făptura. Amin.

Sfârșitul lui Dumnezeu laudat.

⁶⁸³ Iacob 1, 2; Romani 5, 41.

CUPRINS

Notă asupra ediției	3
Prefa la prima ediție din 1947	5
Prefa a traducătorului la a doua ediție	7
Sf. Maxim Marturisitorul. Viața și opera	11
Cuvânt ascetic	31
Capete despre dragoste	68
Suta întâia	69
Suta a doua	88
Suta a treia	113
Suta a patra	137
Capete teologice (gnostice)	
Suta întâia	166
Suta a doua	211
Întrebări, nedumeriri și răspunsuri	259
Tâlcuire la Tatăl nostru	305